BARIŞ SAVAŞÇILARI HALİT ÇELENK

TEKİN YAYINEVİ

BARIŞ SAVAŞÇILARI

anılar

HALİT ÇELENK

TEKİN YAYINEVİ

BARIŞ SAVAŞÇILARI

Anılar

ISBN 975 - 478 - 174 - 5

Kapak : Güner Ener
Dizgi : Erdiz Masa Üstü Yayıncılık
Baskı : Yaylacık Matbaası İstanbul
1. Basım 1996

Tekin Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Ankara Cad. Konak Han 43 İstanbul
Telefon : 527 69 69 - 512 59 84 Fax. : 511 11 22

HALİT ÇELENK

BARIŞ SAVAŞÇILARI

Anılar

TEKİN YAYINEVİ

İÇİNDEKİLER

Fikret 'in Aşiyanı 17
Stalingrat Savunması Belgeselinde 21
Mamak As. Ceza Evinde Mektup Aşkı 25
Maddi Temas Yasak 28
Kızılırmak Yargılanıyor 36
Tan Gazetesine Saldırı 40
Sosyal Adalet ve Twist 44
Viyetan Kasabı ABD Büyük Elçisi Commer'in otosunun yakılması 47
Aziz Nesinle İlk Tanışma 51
Mümtaz Soysal-Ugur Mumcu -Baki Tuğ 53
Kitap Çarpması 56
Süleyman Ege Mahkeme Nezarethanesinde 57
Bu P ... yi Cehaletten Asmalı 60
Kömür Çarşısında Cevahir Satmak 62
Çağdaş Hukukçular Derneğini Kurarken 64
Askeri Hakim Cübbesini atıyor ve Mahkemeyi Terkediyor 109
Mahir Çayan - Cihan Alptekin 119
Azizname'nin Galasında 122
İlhan Erdost'un Kanlı Paltosu 126
Mamak Askeri Cezaevinde Aslan Kafesi 130
Yakılan ve Yeniden Yazılan Kitap:141-142 Üzerine 133
Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın Mezarları Başında 136
Teslim Töre'den Bir Anı 139
Teslim Töre Davasından 28 Yıl Sonra 143
Sanıktan Avukatına Propaganda 145
Memleketimden İnsan Manzaraları (AFSAD) 148
Evren de Olsa Asmam 157
Yıldırım Bölge'de 160
Sosyalistler Birleşmeli 166
Size Pasaport Verdiler Mi? 168

Nazım Hikmet'in Yurttaşlık Kampanyası 171
Deniz - Yusuf ve Hüseyin'in Mezarları Başında 996 189
Kapitalizmin Son Aşaması : Emperyalizm 191
Disk ve Töb-Der Davalarında "İşçi Sınıfı Bilimi Sorunu . 193
ODTÜ'de Panel : Şeriat ve Demokrasi 196
Solingen'den Sıvas'a Yanan Biziz 205
Televizyonda Deniz Gezmiş Tartışması
(Savaş Ay - Halit Çelenk-Orhan İzzet Kök-Baki Tug) ... 210
ODTÜ 'de Denizlerle İlgili Bir Soru 223
Torun ve Faiz 227
Barış Savaşçıları Kartal Maltepe As.Ceza Evinde 228
Para Her Kapıyı Açar Mı? 231

SUNUŞ

Yaklaşık yarım yüzyıldanberi savunman olarak çalışıyorum. Değişik ceza mahkemeleriyle Devlet Güvenlik Mahkemeleri, Danıştay, Sıkıyönetim Askeri Mahkemeleri, Kara Kuvvetleri Askeri Mahkemeleri yanında sivil ve askeri ceza evleri, emniyet binaları çalışma alanım oldu. Bu süre içinde yazarlar, şairler, sanatçılar, üniversite öğretim üyeleri, milletvekilleri, öğretmenler, tiyatro sanatçıları, yayıncılar, gazeteciler, üniversite öğrencileri, işçiler, sendikacılar, demokratik kitle örgütü yöneticileri haklarında açılan davalarda bulundum.

Bu arada Türkiye İşçi Partisi Genel Yönetim Kurulu Üyesi ve hukuk bürosu yöneticisi iken parti ve parti üyelerinin, Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) ile Tüm Eğitim ve Öğretim Emekçileri Birlik ve Dayanışma Derneği (TÖB-DER)'in yönetici ve üyelerinin, Nazım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı Yönetim Kurulu üyesi olarak değerli avukat arkadaşlarımla birlikte Nazım Hikmet'in vatandaşlık davası ve Nazım Hikmet'e yapılan hakaret ve tazminat davalarının savunmanlığını yaptım.

Savunduğum insanların sayısı **onbinleri** buldu. **Savunmanlık yaparken sanık da oldum.** Komünizm propagandası yapma, ceza evindeki tutukluları isyana teşvik etme, ağır cezalı bir suçu övme, Askeri Savcıya hakaret, kimi askeri hakimlerin öldürülmeleri için gizli sol örgütlere emir verme ve başka konularda açılan soruşturma ve davalarda sanık sandalyesine oturtuldum: Mamak Askeri Cezaevinde, tutuklu TOB-DER'li öğretmenlerle görüşme yaparken bir gurup ülkü ocaklı tutuklunun saldırısına uğradım, demir tabureler, yangın söndürme aletleriyle vurularak başımdan yaralandım, yerlerde sürüklendim. Telefon ve mektuplarla ölüm tehditleri aldım.

Savunmanlık yaşamım boyunca hukuk devleti kavramıyla bağdaşmayan, insan denilen kutsal varlığı ve onun değerlerini hiçe sayan bir toplumsal düzenin çelişkilerine, çirkinliklerine,

vahşiliklerine ilişkin sayısız olaya tanık oldum. Bunların tümünü burada açıklama olanağı yok. Kitapta yeralan anılar özellikle yargı ve adalet alanında gözlemlediğim yada başımdan geçen yüzlerce olayın küçük bir bölümüdür.

Bugüne kadar anı yazmadım. Okuyucularımla paylaşmak istediğim bir kaç örnek, içinde yaşadığımız bu sömürü düzeni hakkında, insanları düşünmeye itebilirse ne mutlu bana. O zaman bu kitap amacına ulaşmış olacaktır.

Bu Kitapta yeralan yazıların yazılmasında, düzenlenmesinde bana yardımcı olan yakınlarıma ve özellikle bu konuda önemli katkıları olan, emeği geçen ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencisi torunum Sanem Güvence teşekkür ediyorum.

Halit Çelenk

HALİT ÇELENK'İN ÖZGEÇMİŞİ

Antakya'da doğdu.(1) İlk, Orta ve Lise öğrenimini bu kentte yaptı. Antakya o dönemde Fransız mandası altındaydı ve lisede öğretim Fransızca yapılıyordu. Öğretmenlerin büyük bir bölümü Fransızdı. Liseyi 1939 yılında bitirdikten sonra 1940 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde yüksek öğrenime başladı. 1944 ders yılında fakülteden muzen oldu. Ayni yılda sınıf arkadaşı Şekibe Sayar ile evlendi. Halit ve Şekibe Çelenk Antakya'da stajlarını yaparak avukatlık hakkını kazandılar. Halit Çelenk askerlik hizmetinden sonra 1948 yılında eşiyle birlikte Samsun'da avukatlığa başladı. Serpil ve Ferda adında iki kızları dünyaya geldi. Ankara Hacettepe üniversitesi Kimya mühendisliği bölümü çıkışlı Kimya yüksek mühendisi ve yüksek makine mühendisi Kaya Güvençle evlenen Serpil Güvenç Ankara kolejinde İngilizce kimya öğretmenliği yapmaktadır. Ankara Tıp Fakültesini bitiren, Doçent Dr. Ümit Özyurda ile evlenen Ferda Özyurda da Ankara Tıp Fakültesinde Prof. Dr. olarak görev yapmaktadır. Halit ve Şekibe Çelenk 1960 yılında Ankara'ya yerleştiler. 1962 yılında **Türkiye İşçi Partisi'ne** üye oldular. Halit Çelenk daha sonra partinin genel yönetim kurulu üyesi ve Ankara İl Sekreteri olarak, Şekibe Çelenk'de Merkez haysiyet divanı üyesi ve Ankara Merkez İlçe Başkanı olarak görev yaptılar.

1963 yılında **İlerici Avukatlar Derneği'nin** kurucuları ve yöneticileri arasında bulunan Halit Çelenk 1965 yılında **Devrimci Avukatlar Derneği'nin** kuruluş ve yönetiminde de görev aldı.

Halit Çelenk 1965 yılında **Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın** Hukuk Danışmanlığını, kamu görevlilerinin sendika kurma hakkının kaldırılmasından sonra da TÖS'ün bir devamı olan **Tüm Eğitim ve Öğretim Emekçileri Birleşme ve Dayanışma Derneği** (TÖB-DER)'nin dernek kapatılıncaya kadar hukuk da-

1) Antakya, İsa'dan 1307 yıl önce Büyük İskender'in generallerinden Menophtalmus tarafından Antiokheia adıyla kurulmuş, Selçuklu Süleyman I ve daha sonra da Yavuz Sultan Selim tarafından Osmanlı İmparatorluğu topraklarına katılmış, bir süre İngilizlerin yönetiminde kaldıktan sonra Fransız Mandası'na terk edilmiş. Ankara Andlaşmasıyla yönetsel özerklik kazanmış 1939 yılında Türkiye'ye bağlanarak Hatay ilinin merkezi olmuştur.

nışmanlığını yaptı.

1968 yılında **Türk Hukuk Kurumu** yönetim kurulu üyeliğine seçilen ve Prof. Muammer Akroy'un başkanı olduğu kurumun ikinci başkanlığını yapan Halit Çelenk 22 yıl süreyle bu görevinde kaldı.

1976 yılında yüze yakın meslektaşı ile birlikte **Çağdaş Hukukçular Derneği**'ni kurdu ve bu derneğin genel başkanlığına seçildi. Dernek adına **Çağımızda Hukuk ve Toplum** adında aylık bir dergi yayınladı. Anadolu'da sosyal etkinliklerinden ötürü hakkında soruşturma açılan, dernek çalışmaları yapan ve avukat bulamayan, yada avukat tutmaya mali durumu elverişli olmayan işçi, öğrenci, öğretmen, dernek üyesi ve yöneticisi gençlere hukuk bilgisi sağlamak amacıyla dernek adına **"Hazırlık Soruşturması Aşamasında Savunma Hakkı", "Bildiri yayınlama", "Devlet Güvenlik mahkemeleri niçin kaldırılmalıdır?", "Toplantılar ve Yürüyüşler"** adıyla broşürler yazarak yayınladı.

12 Mart öncesinde, 12 Mart ve 12 Eylül dönemlerinde toplumsal ve siyasal nitelikli bir çok davada savunman olarak bulundu.

12 Mart Öncesinde;

Örneğin, **Türkiye İşçi Partisi'nin** yönetici ve üyeleri, **Sol Yayınları** ile **Bilim ve Sosyalizm yayınları** arasında yayınlanan kitaplar hakkında açılan davalarda, Rasih Nuri İleri, Hasan Hüseyin Korkmazgil, Akış Dergisi sahip ve yazarları Kemal Burkay, Mehmet Ali Aslan vb. Köykoop yöneticileri, CİA görevlisi ve Amerika'nın Ankara Büyük Elçisi Commer'in yakılan arabası nedeniyle Yusuf Aslan, Taylan Özgür, İbrahim Seven, Halil Çelimli ve arkadaşları, 15-16 haziran olayları nedeniyle **Disk Genel Başkanı Kemal Türkler** ve arkadaşları haklarında açılan davalarda vb. savunmanlık yaptı.

12 Mart döneminde;

Avukat Niyazi Ağırnaslı, Refik Ergün, Orhan İzzet Kök, Kemal Yücel, Kamil Savaş, Erşen Sansal, Mükerrem Erdoğan, Ze-

ki Oruç Erel, Özden Timurkaynak, Muvaffak Şeref ve Sadık Akıncılar ile birlikte Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan ve arkadaşlarının savunmanlığını yaptı. Avukat Mükerrem Erdoğan'la birlikte İdam gecesi bu üç gencin yanında bulundu. Bu dönemde **Dev-Genç, TÖS** ve öteki dernek ve kuruluşlar hakkında açılan davalarda savunman olarak yeraldı.

12 Eylül döneminde;

DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu), BARIŞ, TİP (Türkiye İşçi Partisi), TSİP (Türkiye Sosyalist İşçi Partisi), Halkevleri, Türkiye Yazarlar Sendikası, Türkiye Birleşik Komünist Partisi (Haydar Kutlu, Nihat Sargın ve arkadaşları davası), Türkiye Komünist Partisi, Türkiye Devrimci komünist partisi, Partizan, Kuruluş, vb. davalarında savunman olarak bulundu. MHP ve bağlı kuruluşlar hakkında açılan davaya müdahil davacı aileleri adına katıldı. İlhan Erdost davasında öteki avukat ardaşlarıyla birlikte müdahil avukat olarak bulundu.

Deniz Gezmiş ve arkadaşları davası sürerken Halit Çelenk ve on savunman arkadaşı hakkında, mahkemeye verdikleri yazılı ortak savunmada geçen **"Önyargı"** sözcüğü nedeniyle askeri savcıya hakaret savıyla kamu davası açıldı. Avukatlar sıkıyönetim askeri mahkemesi tarafından üçer ay hapis cezasıyla cezalandırıldılar. Dava dosyası, yargıtay aşamasındayken çıkarılan 1974 Af yasasıyla ortadan kaldırıldı. Yine Deniz Gezmiş ve arkadaşları davaları sürerken, ceza evinde Deniz Gezmiş ile görüşme yapan avukat Halit Çelenk hakkında **"Ağır cezalı suçu övme"** suçundan soruşturma açıldı. Ankara Sıkıyönetim komutanı tarafından tutuklanması istenildi ve yaptığı savunmalar sonunda hakkında takipsizlik kararı verildi.

Barış davası sürerken ve avukat Halit Çelenk bu davada sanıkların savunmanı olarak görev yaparken, **İkinci Barış davası** açıldı ve bu davada sanık durumuna getirildi, yargılandı, dava sonunda beraatına karar verildi.

ABECE dergisinde **"Hukuk Açısından Demokrasi"** başlığı altında yazdığı bir yazıdan ötürü hakkında **komünizm propa-**

gandası yapma savıyla soruşturma açıldı, çıkarılan bir **yakalama emri** ile Ankara Emniyet Müdürlüğünce gözaltına alındı. Savcılıkça tutuklanması istenildi ve Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesince beraatına karar verildi.

1982 yılında Aziz Nesin'in öncülüğünü yaptığı **Aydınlar Dilekçesi**'nin yazmanlar kurulunda görev yaptı. Bu dilekçeyi **Kenan Evren'e** götüren gurupta yeraldı. Bu dilekçeden ötürü Ankara Sıkıyönetim Askeri Mahkemesinde bir gurup imzacılarla birlikte hakkında dava açıldı. Bu dava beraatle sonuçlandı.

1986 yılında yüzlerce arkadaşı ile bir araya gelerek **İnsan Hakları Derneğinin kuruluş çalışmalarını** yaptı, dernek kurulduktan sonra derneğin **Onur Kurulu Başkanlığı'na** seçildi. Ayrıca **İnsan Hakları Vakfı** (İHV)'nın kurucuları arasında yeraldı.

Aziz Nesin'in öncülüğünü yaptığı **Demokrasi Kurultayı**'nın çalışmalarına kattıldı, Kurultayın yönetiminde ve komisyonlarda görev aldı.

Halit Çelenk, 1991 yılında kurulan Nazım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı'nın sahibi ve başkanı, Nazım Hikmet'in hemşiresi Samiye Yaltırım tarafından vakfın yönetim kuruluna seçildi, bugün de bu görevini sürdürmektedir.

Ödüller ve Plaketler

1- 1968-69 yılında Halit Çelenk Türk Hukuk Kurumu tarafından yılın hukukçusu seçildi. Seçimin gereçesi şöyleydi:

"Adaletin gerçekleşmesi, Atatürk devrimlerinin ve Anayasanın korunması doğrultusundaki devamlı ve cesur davranışlarından ötürü.."

2- 1978 yılında DİSK Geneliş Sendikası ona bir plaket verdi. Plakette:

"İşçi sınıfının emperyalizme ve faşizme karşı mücadelesine katkılarında ötürü.." gerekçesine yer verildi.

3- **Mülkiyeliler Birliği Vakfı** 1988 yılında **RÜŞTÜ KORAY** ödülünü **Yargıtay Başkanı Ahmet Çoşar** ile **Halit Çelenk'e** verdi. Çelenk ile ilgili gerekçe şöyledir:

"Ülkemizin demokratikleşmesi ve hukuk devletinin tam olarak kurulup yerleşmesinde meslek yaşamı boyunca katkıda bulunan, Hukukun üstünlüğü'nün yaşama geçirilmesinde, insan hakları savaşımında ön safta yeralan, düşünce ve demokratik örgütlenme özgürlüğünün önündeki engellerin kaldırılmasında sürekli, etkin ve yoğun çaba gösteren, yazar ve savunman olarak ilgili her yerde uğraş veren, çok yönlü hukuk adamı Halit Çelenk'e verilmesi uygun görülmüştür."

4- **Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu** (DİSK) tarafından 12/9/1992 gününde yapılan bir ödül töreninde Halit Çelenk bir plaketle ödüllendirildi. Gerekçede:

"DİSK'in 12 Eylül darbesine karşı verdiği mücadelede gösterdiğiniz dayanışmanın anasına.." düşüncesine yer verildi.

5- **Türk Tabibler Birliği** 17/7/1993 gününde ona bir plaket verdi. Plakette şunlar yazılıydı:

"İnsan hakları için onurlu ve erdemli mücadelenize saygılarımızla."

6- **68'liler birliği Vakfı** 17/7/1993 gününde Halit Çelenk'e verdiği plakette:

"Tüm 68'lilerin avukatı, vakfımızın onur üyesi çağdaş hukuk ve özgürlük savuşımcısı, değerli ağabeyimiz avukat Halit Çelenk, **sizi çok seviyoruz."** sözcükleriyle sevgilerini bildirdiler.

7- **Çağdaş Hukukçular derneği** (ÇHD) 17/7/1993 gününde derneğin ilk kurucularından ve ilk genel başkanı Halit Çelenk adına yemekli bir toplantı düzenledi ve ona verdiği plakette:

"Demokratik Hukuk mücadelesine yaptığınız katkılarınıza teşekkür ederiz." dedi.

8- **Öğretmen Dünyası**'da 17/7/1993 gününde ona verdiği plakette şu tümceye yer verdi:

"Öğretmenlerin karagün dostu Halit Çelenk'e binlerce saygı.."

9- **Ana Devrimci-Yol davası sanıkları** o'na 1995 yılında bir şükran plaketi verdiler. Plakette şunlar yazılıydı:

"12 Eylül darbesinin en karanlık günlerinde hep yanımızda olan avukat Halit Çelenk'e şükran duygularımızla."

10- **Türkiye Barolar Birliği** yaptığı bir toplantıda ona bir plaket verdi. Plakete şunları yazdı:

"Mesleğimize kırk yılın üzerinde emek veren üstadımız avukat Halit Çelenk'e Türk avukatlarının şükranlarını sunar."

11- **EĞİT-DER** de ona verdiği plakette şu değerlendirmeyi yaptı:

"Devrimci öğretmen haraketinin gönüllü destekleyicisi, çağdaş hukuk savaşımcısı, Temel insan haklarının ödünsüz öncüsü Halit Çelenk'e saygılarımızla."

12- **Orhan Apaydın Barış ve Demokrasi Vakfı** 1996 yılında "Yılın demokrasi ve Barış Ödülü'nü İstanbul'da yapılan bir törenle Halit Çelenk'e verdi.

Ayrıca; Dikili, Adana-Seyhan, Silifke, altınoluk, Burdur, İstanbul-Kartal, İstanbul-Şile vb. belediye başkanlıkları plaketler vererek duygularını açıkladılar.

Halit Çelenk'in savunmanlığını yaptığı kişiler arasında:

Aziz Nesin, İlhan Selçuk, M.Tali Öngören, Uğur Mumcu, Asım Bezirci, İlhami Soysal, Şiar Yalçın, Oktay Akbal, Dr. Erdal Atabek, Adnan Özyalçıner, Vedat Türkali, Kemal Sülker, Rasih Nuri İleri, Doğan Özgüden, Hasan Hüseyin Korkmazgil, Aytunç Altındal, Fakir Baykurt, Talip Adaydın, Adalet Ağaoğlu, Arif Damar, Metin Demirtaş, Muzaffer İlhan Erdost, Vahap Erdoğdu, Ali Balkız, Çağatay Anadol, Cengiz Çandar, Atilla Aşut, Öner Yağcı, Demir Özlü, Erbil Tuşalp, Işık Kansu, Şahin Alpay gibi **yazarlar ve şairler.**

Bahri Savcı, Mümtaz Soysal, Nusret Fişek, Sadun Aren, Cevat Geray, Burhan Cahit Ünal, Atalay Yörükoğlu, Hüsnü Göksel, Seyhan Erdoğdu, Dr. Özen Aşut, Halil Berktay gibi **üniversite öğretim üyeleri.**

Ressam Cihat Anal, Aşık İlsani, Ayberk Çölok, Melike Demirağ, Şanar Yurdatapan gibi **sanatçılar.**

Uluç Gürkan, Salman Kaya, Ferhat Aslantaş, İsmail Hakkı Öztorun, Kemal Anadol gibi **milletvekilleri.**

Orhan Apaydın, Niyazi Ağırnaslı, Faik Muzaffer Amaç, M.Emin Değer, Cemal Reşit Eyüboğlu, Nevzat Helvacı, Mustafa Lütfi Kıyıcı, Mehmet Ali Aslan, Ali Kalan, Hasan Ürel, Bahri Belen, Doğan Tanyer, Ergin Çinmen, Yavuz Dersan, Şakir Keçeli, Haşmet Atahan, Şenal Sarıhan, Ercüment Tahiroğlu, İlgi Varış, Turgut İnal gibi **avukatlar.**

Hamdi Konur, Gültekin Gazioğlu, Ali Bozkurt, Feyzullah Ertuğrul, Musa Uysal, Osman Korkut Akol, Cemil Çakır, Zeki Saruhan, Nedim Şahhüseyinoğlu, Binali Seferoğlu gibi **yazar öğretmenler.**

Kemal Türkler, Abdullah Baştürk, Fehmi Işıklar, İsmail Hakkı Önal, Rıdvan Budak, Rıza Kuvas, Kemal Nebioğlu, Özcan Keskeç, Rıza Güven, Süleyman Çelebi gibi **sendikacılar.**

Mahmut Dikerdem gibi **emekli büyükelçiler.**

Nazım Hikmet'in kızkardeşi Samiye Yaltırım gibi **vakıf kurucuları.**

Şadi Alkılıç, Ekrem Acuner, Ahmet Yıldız, Yaşar Başaran, Mihri Belli, Sevim Belli, Haydar Kutlu (Nabi Yağcı), Nihat Sargın, Kemal Burkay, Abdurrahman Necil Togay, Cenan Bıçakçı, İlhan Erdost, Gül Erdost, Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan, Mahir Çayan, Cihan Alptekin, Oğuzhan Müftüoğlu, Mustafa Zülkadiroğlu, Nahit Töre, Necmi Demir, Müfit Özdeş, Veli Kasımoğlu, Gökalp Eren, Münir Ramazan Aktolga, Yavuz Önen, Akın Birdal, Veli Gürcan, Erdoğan Berktay, Naci Ormanlar, Taylan Özgür, Yusuf Küpeli, Seçkin İnceefe, Ertuğrul Kürkçü, İrfan Uçar, Halil Çelimli, İbrahim Seven, Sait Big, Cahit Akçam, Necdet Adalı, Ali Kar, Nasuh Mitap, Muzaffer Yurdakuler, Teoman Öztürk, Ferit İlsever, Melih Pekdemir, Akın Dirik, Mehmet Ali Yılmaz, Ali Başpınar, Ali Alfatlı, Sarp Kuray, İmdat Halis, Kaya Güvenç, Serpil Güvenç, Muammer Soysal Tuncay Çelen, Ruhi Koç, Oktay Etiman, Mustafa Kemal Çamkıran, Bingöl Erdumlu, Aydın Karagözoğlu, Vecdi Özgüner, Gün Zileli, Ahmet Bozkurt, Ergün Aydınoğlu, Mustafa Yalçıner, Tuncer Sümer, Habip Çalışkan, gibi parti başkanları, Milli Birlik Komitesi üyeleri, yayıncılar, devrimci gençler ve aydınlar vardı.

Tekin Yayınevi

HALİT ÇELENK'İN YAPITLARI:

1- Hukuk Yazıları. Töb-der yayınları. 1974

2- 141-142 üzerine. Anka yayınları 1976

3- Devlet Güvenlik Mahkemeleri niçin kaldırılmalıdır? ÇHD. yayınları 1977

4- Hazırlık soruşturması aşamasında Samsun hakkı. ÇHD yayınları. 1977

5- Toplantılar ve Yürüyüşler. ÇHD. yayınları. 1977

6- Bildiri Yayınlama. ÇHD. yayınları. 1977

7- İdam Gecesi Anıları. Ülke yayınları, Onur Yayınları, Tekin Yayınları. 1978-1996

8- Hukuksuz Demokrasi. Çağdaş Yayınları. 1986-1996

9- Hukuk. Süreç Yayınları. 1985 (TCY 141-142-146. maddelerin uygulamaları, eleştiriler)

10- 12 Eylül ve Hukuk. Onur Yayınları. 1988

11- Umut Hangi Dağın Ardında. Çağdaş Yayınları. 1993

12- Töb-Der davası. Eğit-Der. Yayınları 1990

FİKRET'İN AŞİYAN'I

31 Mart isyanı var
Tarihi Kadim'ini mızrağa takacaklar
Sisli bir akşamüstü
Ferda'yı yakacaklar
Göründü kara cübbeleriyle
Yeşil sarıkları
Selilürreşatçılar hortlamış uluyor
Bir tek satırından senin hala
Hey Koca Fikret
Bak ki nasıl korkuluyor!

1940'lı yıllar. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğrencilik yıllarımız. Şekibe ile birlikte iki kuruşluk biletle bindiğimiz yeşil tranvay ağır ağır Beyazıt'a geliyor. Sağda ünlü Küllük Kahvesinin önünden geçiyor ve üniversitenin kapısı önünde bizleri bırakıyor. Tranvaydan inenler, atlayanlar bahçeye koşuyorlar. Tranvay Beyazıt'ın ortasındaki yosunlarla dolu havuzu kucaklayıp ve çan çan seslerini kulaklarda çınlatarak yeni bir sefere başlıyor. Hukuk, iktisat ve tıp fakülteleri eskiden **'Harbiye Nezareti'** olan binada. Solda Tıp Fakültesinin ek binası var. Biraz ileride Vezneciler'e doğru solda **Zeynep Hanım'ın konağında** edebiyat fakültesi ve bölümleri var. Beyazıt, öğrenci çevresi. Bu çevre **Laleli'ye** kadar uzanıyor. Sağda fen fakültesi ve Tayyare apartmanları. Solda Hacı Baba öğrenci lokantası. Öğrencilere ucuz yemekler veriyor. Öğle yemeklerinde Şekibe ile birlikte Hacı Baba'ya gidiyoruz. Hacı Baba, nur yüzlü, pembe yanaklı, sevecen bir insan. Öğrencileri çok seviyor. Küllük bahçesi ile Marmara Lokantası ve gazinosu da öğrencilerle dolup taşıyor. Üniversite

kitaplığı, Beyazıt kitaplığı, okuma ve çalışma yerlerimiz. Küllüğün arkasında Sahaflar var. Kitapçılarda bulamadığımız kitapları burada bulabiliyoruz. Nitekim Hammer'in Osmanlı tarihini, eski yazıyla basılmış ciltlerini Sahaflardan alıyorum.

Gazetede bir haber okuyoruz: Boğazda Fikret'in Aşiyan'ı açılacak.

Tevfik Fikret sevdiğimiz, beğendiğimiz bir şair. o, **'Ben fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür bir şairim.'** diyen şair. Hemen aklımıza onun istibdada (diktatörlüğe) başkaldırısı, bilimi, sanatı ve kültürü savunan yapıtları geliyor. Bu doğrultuda yazdığı şiirler belleğimde canlanıyor.

Ferda başlıklı ve günün gençlerine seslenen şiirinde şunları söylüyor:

'Yükselmeli, dokunmalı alnın göklere;
Doymaz insan denilen kuş yükselmelere,
Uğraş, didin, düşün, ara, bul, koş, atıl, bağır;
Durmak zamanı geçti; Çalışmak zamanıdır!'(1)

Tarihi Kadım (Eski Zaman Tarihi) adlı şiirinde şu düşünceleri dile getiriyor:

'Yırtılacak ey köhne kitap, yarın
Düşünceye mezar olan sayfaların,
Fakat bunu kimden bekleyelim?
Bu büyük yaratma devrimini kim,
Hangi güç gönülden destekleyecek?
Kuşku bir ışığa doğru koşmaktır
Hakkı aydınlatmak akıl için haktır
Bugün o-hile, şeytanlık, aldatma-
Seni ülkenden atıyor dışarıya;
Üflüyor tapınağında meş'aleni,
Kırıyor elleriyle heykelini;
Ve, bütün gücünle sen, inmeli gibi,

1) Kızımız Prof. Dr. Ferda Özyurda'nın adını eşim Şekibe ile birlikte Fikret'in bu şiirinden esinlenerek koymuştuk.

Düşünüyorsun... Ne burçların yok oluyor,
Ne yıldırımlar, ne rüzgar kükrüyor,
Ne cehennemlerinde bir kaynama,
Ne gözler yasının farkında,
Ne kulaklarında acı bir çınlama...
Kopsa bir parçacık bir gövdeden
Bir sızlama duyulur; oysa sen
Göçüyorsun da yerinle ve göğümle
Yok doğada bir inilti bile.
Tersine her yanda kahkahalar;
Yalana yılnız ikiyüzlülükle ahmaklık ağlar...'

Yine Millet Şarkısı'nda da şöyle diyor:

'Zulmün topu var, güllesi var, kal'ası varsa,
Hakkın da bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır;
Göz yumma güneşten, ne kadar nuru kararsa
Sönmez sonsuza dek, her gecenin gündüzü vardır.

Haksızlığın evvaını gördük... bu mu yasa?
En acı yoksulluklara düştük... bu mu devlet?
Yeter olsun artık ve devlete de bu yasalara da;
Artık yeter olsun bu alçak zulüm ve cehalet...

İnsanlığı çiğneyen alçaklığı yık, ez;
Doğrusu, yaşamak yerde sürüklenmeye değmez.'

Bu çığlıklar, haykırışlar gözlerimizin önünde birer düşünce ve inanç anıtı gibi canlanıyor; aşiyanın açılışına gitmeye karar veriyoruz. Gününü, saatini öğreniyor, Şekibe ve ben Bebek tranvayına binerek AŞİYAN'a gidiyoruz. Açılışı yapmak üzere İstanbul Valisi Lütfi Kırdar ve Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel oradalar. Vatan gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman, Tasfiri Efkar gazetesi başyazarı Ebüzziya Zade Velit, şair filozof Rıza Tevfik ve daha bir çok gazetenin başyazarları ve yazarları açılışı izliyorlar.

İstanbul Valisi Lütfi Kırdar bir konuşma yaparak Aşiyan'ın açılış nedenlerini ve Tevfik Fikret'in kişiliğini anlatıyor. Daha sonra Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel konuşuyor. Bakan konuşmasında Fikret'in şairlik yönünü, şiirini, Türk edebiyatındaki yerini, düşüncelerini, inançlarını istibdada karşı savaşımını örnekler vererek anlatıyor. Sözlerini şöyle bitiriyor:

- Tevfik Fikret; hak bildiğin yola tek başına da olsa gideceksin, diyordu. Biz de, Hak bildiğin yola halkla beraber gideceksin, diyoruz.

Daha sonra şair filozof Rıza Tevfik söz alıyor. Sık sık kullandığı 'Nazır beyefendisinin buyurdukları gibi...' sözleriyle başlayan tümcelerle, Hasın Ali Yücel'e gönderme yaparak Tevfik Fikret'i öven bir konuşma yapıyor.

Konuşmalar sona erdikten sonra toplu halde Aşiyan'a çıkılıyor. Fikret'in çalışma odasını, oturduğu salonu, yatak odasını, kitaplıklarını görüyor ve inceliyoruz.

Yaşadığı dönemin canlı tanığı ve çığlığı büyük şairi yüreğimizde yaşatarak dönüyoruz.

STALİNGRAT SAVUNMASI BELGESELİNDE

1996 kış ayları. Geçirdiğim kalp hastalığı nedeniyle evde yatıyorum. Damadım ve arkadaşım, İbni Sina hastanesinde kalp ve damar operatörü Doç. Dr. Ümit Özyurda, beni tedavi eden kalp uzmanı Prof. Dr. Kenan Ömürlü ve kızım Prof. Dr. Ferda Özyurda dinlenmemi, yorulmamamı, üzüntülerden uzak durmamı öneriyorlar. Bu önerilere uymaya çalışıyorum. O günlerden birinde arkadaşım Kemal Sülker'in kızı Tanzer telefon ediyor ve "babamı kaybettik" diyor ağlayarak. Yarım yüzyılı aşkın bir geçmiş belleğimde canlanıyor. İçimde acı ve buruk duygular.

Kemal Antakyalı ve hemşerimdi. Orta öğretimde birlikte olduk. Lisede sınıf temsilcimiz olmuştu. Atatürk'ün yaşamını yitirdiği gün sınıfa girip: **"Çocuklar Atatürk öldü"** diyerek ve yüzünü masaya dayayarak ağlaması bugün gibi gözlerimin önünde. Bütün sınıf büyük bir acıya boğulmuştu. Daha o yıllarda Kemal için sürgün günleri, gözaltılar, yargılamalar başlamıştı. Kemal bir yandan Tan gazetesine yazılar yazıyor, öteyandan da Son Telgraf gazetesinin haberciliğini yapıyordu. İstanbul'da da yüksek öğrenimimizi aynı yıllarda yaptık. Türbe'de Pehlivanlar, Divan yolunda Meşrutiyet ve Tepebaşında Lala kıraathaneleri uğrak ve buluşma yerlerimizdi. Rıfat Ilgaz, H.İ.Dinamo, Ömer Faruk Toprak ve o günlerin genç yazar ve şairlerinin buralardaki söyleşilerini ilgiyle izliyorduk.

İkinci Dünya Savaşı yıllarıydı. Sovyetler Birliği ve Amerika tarafından ortaklaşa filme alınan **Stalingrat Müdaafası** belgeseli Tüneldeki Sovyetler Birliği konsolosluğunda basına gösterilecekti. Çağrılı gazeteciler beraberlerinde bir arkadaşlarını da götürebiliyorlardı. Kemal Sülker ve Ömer Faruk Toprak'la birlikte konsoloslukta filmi seyretmeye gidiyoruz.

Geçmiş yıllarda uzaktan bakarak geçtiğimiz bahçe kapısından içeri giriyoruz. Bahçenin ortasındaki konsolosluk binasının girişinde şaşkınlığımız başlıyor. Duvarlarda o güne kadar görmediğimiz, Marx, Engels ve Lenin'in büyük boy resimleri asılı. Görevliler bizi karşılıyor ve yerlerimizi gösteriyorlar. Gazetelerin başyazarları ve yazarlarının hemen hepsi oradalar. Belgesel Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından savaş alanındaki görünttüleri olduğu gibi veriyor yani Stalingrat savaşını seyrediyoruz. Hitler'in komutasındaki Alman orduları Sovyetler için çok önemli olan bu kenti ele geçirmeye çalışıyorlar. Almanya o dönemde dünyanın en güçlü ordusuna ve modern silahlarına sahip. Bu ordu adeta bir savaş makinesi. Karadan ve havadan yapılan hava saldırısına karşı Kızıl ordu büyük ve güçlü bir direnç gösteriyor ve kenti savunuyor. **Stalin'in** Kızıl orduya: **"Bir adım geri çekilmeyeceksiniz"** biçiminde günlük bir emir verdiğini gazetelerde okuyoruz. kızıl ordu bu emre uyuyor, kenti, bina bina, duvar duvar, pencere pencere direnerek savunuyor. Sonuçta Alman ordusu yenik düşüyor ve çekiliyor.

Belgesel; daha önce halk arasında yayılan ve basında da yeralan "Sovyetler Birliği yönetimi bir baskı rejimi ile ayakta durmaktadır. Sovyet halkı ve kızılordu yönetime karşıdır. Bir savaş olsa ordu yönetime karşı çıkacak, onu tanımayacak ve savaşmayacaktır." söylenti ve yorumlarının gerçek dışı olduğunu gösteriyor.

Belgeselin gösteriminden sonra kokteyl salonuna geçiyoruz. Orada Kemal Sülker bizi basından tanıdığı Sovyetler Birliği'nin İstanbul telgraf muhabiri Youri Plotnikov adında bir gençle tanıştırıyor. Kokteylde Tan gazetesi yazarı Sabiha Zekeriyya Sertel ile Suat Derviş'i ayakta birbirleriyle konuşurken görüyoruz. (Suat Derviş Reşat Fuat Baraner'in eşidir) Suat Derviş genç ve zarif bir kadın. Gözlerinin renginde yeşil ipekten bir kokteyl elbisesi giymiş. İkisi de makyaj yapmışlar ve boyanmışlar.

Yirmi yaşlarında olduğumuz o dönemde kimi ilginç düşüncelerimiz var. Kadınların boyanmasını hiç hoş karşılamıyor ve bunların burjuva adetleri olduğunu düşünüyor ve karşı çıkıyoruz. O dönemde sosyalist gençler arasında yaygın olan bu düşünceler

bir süre sonra terk ediliyor. 1940'lı yıllarda sosyalist dünya görüşünü benimseyen (daha sonra bu görüşten uzaklaştığını görüyoruz) Cemil Meriç arkadaşımız İstanbul'da Tarlabaşında bir pansiyonda oturuyor, bekar olduğu için yalnız yaşıyor. Ben de Galatasaray'da, İngiliz sarayının yanında bir Rum ailesinin yanında pansiyoner olarak kalıyorum. Cemil Meriç Nazım Hikmet'in etkisi altında serbest nazım şiirler yazıyor. Bir şiirinde yukarıdaki değerlendirmelere yer veriyor. Bize göre Kadın başlığını taşıyan bu şiir şöyle:

BİZE GÖRE KADIN

Çoktan boğuldu Romeo'nun seranatları
Çelik çarklarında dev makinaların
Bize göre kadın
Ne Manon'dur ne La dam O kamelia
Ne uğrunda kaaflar devrilen Şirin
Ne Ademi cennetten cüda kılan Havva.
Bize göre kadın
Kardeş kavgasında İspanya'nın
Göğsünü bir bayrak gibi gerip barikata
No Passaran diye bağıran yoldaş Passionaria'dır.
Bize göre kadın
Asırların hıncını yaralı bir dişi kaplan gayziyle
Tarihe haykıran Roza'dır.
Hermin kürkler içinde Baudlaire'den mısralar mırıldanan
Bir kadın yerine
Kafası kafamıza denk
Etiyle iskeletiyle dişi
Gözleri ve gönlüyle melek
Bir kadın yaşıyor mabedinde ülkümüzün.
Ve bizim karımız
Krem, ruj markalarını ezbere bilmez ama
Işıklı ve sıcak şarkılar okur
Cephede ölümü kovalayanlara...

Kemal Sülker ve Ömer Faruk Toprak'la ayakta söyleşirken basın habercisi Yuri Plotnikov bizi evine çağırıyor ve: sizlere birer Rus votkası ve isli balık ikram edeyim diyor. Çağırıyı kabul ediyor ve Osman Bey Bulgar Sokakta bulunan evine gidiyoruz. İki katlı bu küçük evin kapısından salona giriyoruz. Eşi salonda ütü yapıyor. Bizi görünce masayı toplayıp götürüyor. Yuri Plotnikov votkayı ve mezeleri getirmek üzere salondan ayrılıyor. Ben merakla salondaki kitaplıkta bulunan kitaplara gözatıyorum. **Marx'ın, Engels'in, Lenin'in** ve öteki sosyalist düşün adamlarının yapıtlarını ararken bunları bulamıyor ve **Lamartin, Alfred de Vigny** vb. yazarların kitaplarını görüyorum. Votka şişesi ve mezelerle salona dönen Yuri'ye soruyorum:

- Kitaplığınıza baktım, Marx, Engels ve Lenin'i göremedim. Romantik kimi yazarların yapıtlarını gördüm, onlar başka yerde mi?

- Hayır, diyor, biz onları okuduk, gereğini yaptık, şimdi bunları okuyoruz.

Gülüşüyoruz.

Masada, seyrettiğimiz belgesel ve Alman saldırısı üzerinde söyleşiyoruz. Ayrılmadan önce Yuri Plotnikov bizdeki izci örgütlenmesini merak ettiğini söylüyor ve izciliğin amacının ne olduğunu soruyor ve bizden bu konuda kendisine bir yazı hazırlamamızı istiyor. Bu istek üçümüzde de tepkiler doğuruyor. Belli etmemeye çalışarak evden ayrılıyoruz. Böyle bir yazı neden isteniyor? Amaç nedir? Kuşkularımız tepkilerimize karışıyor. Milliyetçi duygularımız ön plana çıkıyor. Bir daha görüşmüyoruz.

MAMAK CEZAEVİNDE MEKTUP AŞKI

Türküler;

"Şu dağları delmeli
Ununu elemeli
İçerim kan ağlıyor
Yarimi görmeyeli"

dizeleriyle sevgi ve özlem duygularını dile getiriyor.

Aşk için şiirler, romanlar, öyküler yazılıyor, cinayetler işleniyor. Manon Lesco'nun, Jüliyet'in, Aslı'nın, Zühre'nin ve Grazeilla'nın aşkları dillere destan oluyor. Ferhad, aşk uğruna dağları deliyor, çölleri aşıyor.

Ya cezaevinde, duvarların ötesinde ve de mektupla delicesine sevenler!

İşte size Mamak askeri cezaevinden bir anı:

H.A. yirmi iki yaşında. Anayasal düzeni ortadan kaldırmaya kalkışma suçundan idamı isteniyor. Yıllardan beri Mamak askeri cezaevinde özgürlüğün özlemini duyarak yaşıyor. Ne diyordu Sabahattin Ali:

'Burada çiçekler açmıyor
Kuşlar süzülüp uçmuyor
Yıldızlar ışık saçmıyor
Geçmiyor günler geçmiyor."

Yüklenen suçu işlememiş olan genç adam sık sık bana şiirler yazarak kendi yaşamını, düşünce ve duygularını anlatıyor. Yıllardan beri hem görüşüyor hem de mektuplaşıyoruz. Onu gittikçe daha yakından tanıyorum. Suçlu olmadığına ben de inanıyorum. Dava dosyasında suç işlediğine ilişkin inandırıcı kanıtlar da yok. Gazeteler dava hakkında ayrıntılı haberler yazıyor, savunmalarını yayınlıyor. Olay kamuoyunun yakından izlediği konular arasına giriyor.

Dava sürerken bir gün duruşmaya katılmak üzere Mamak

askeri cezaevinin nizamiye kapısına gidiyor, tepedeki sıkıyönetim askeri mahkemesine çıkmak için belediyenin görevlendirdiği otobüsü bekliyorum. Yanımda H.A.nın babası da var. Nizamiye, yakınlarının davalarını izlemek için gelen ziyaretçilerle dolu. Bir genç kız yanıma yaklaşıyor:

- Siz avukatsınız galiba. Duruşma için mi geldiniz?, diye soruyor.

- Evet avukatım, duruşma için geldim.

- Ben de bir davayı izlemek için geldim. Bugün H.A.nın duruşması olduğunu öğrendim. Onun için geldim. Ben de mahkemeye girebilir miyim?

- Ben H.A.nın avukatıyım, bugün duruşması var. Dinleyici olarak girebilirsiniz. Siz onun nesi oluyorsunuz, yakını mısınız?

Şaşkınlıkla ve başını yer eğerek:

- Ona mektup yazmıştım, o da bana yazdı, bir yıldır mektuplaşıyoruz.

Otobüs geliyor, mahkemeye çıkıyoruz. Bu genç kıza dinleyiciler yerini gösteriyorum. Duruşma başlıyor, tanıklar dinleniyor, çelişkili anlatımlarda bulunuyorlar. Biz, tanık sözlerine itirazlarımızı yaptıktan sonra duruşma başka bir güne erteleniyor ve salon boşaltılıyor.

Önce salondan dinleyiciler çıkıyor, avukatlar ve sanıklar da arkadan çıkıyorlar. H.A.yı duruşmada ilk kez gören genç kız kapıda bekliyor. H.A. jandarmaların arasında salonun kapısına gelince yaklaşarak şaşkın ve sevecen gözlerle ona bakıyor. H.A. kızı görünce, havalandırmaya çıkarıldığında duvar dibinde bulup kopardığı, koğuşta aylarca bakarak büyüttüğü ve o gün koynuna sakladığı, renkli bir gazete kadığına sararak süslediği kırmızı bir kır çiçeğini çıkararak ilk kez gördüğü genç kıza uzatıyor. Genç kız, gözlerine vuran sevinç dalgaları ve çiçeğin rengi yüzüne vurmuş gibi pembeleşen yanaklarıyla, şaşkınlık içinde kır çiçeğini alıyor, iki eliyle sımsıkı tutuyor, göğsüne bastırıyor. Karşı karşıyalar, artık gözler konuşuyor.

Jandarma şaşkınlıkla onlara bakıyor, ama bir anda görevini anımsıyor. H.A.ya, hadi gidelim, diyor. Bu anda ben araya giriyorum ve jandarma çavuşuna dönerek:

- Bırakın bir iki dakika konuşsunlar. Biribirlerini ilk kez görüyorlar. Hepimiz insanız. Senin de köyünde nişanlın, sevgilin ya da eşin vardır. Onları düşün, diyorum.

Jandarma yanıt vermiyor ama engel de olmuyor ve sadece onlara bakıyor. H.A. ile genç kız mahkeme koridorunda, kızın eli kelepçeli ellerin üzerinde, on beş metre kadar ilerideki merdiven başına doğru yürüyorlar. H.A. adeta salıverilmiş gibi sevgi ve özgürlüğün mutluluğunu yaşarken genç kız rahat adımlara yemyeşil bir dünyanın eşiğine tırmanıyor.

"MADDİ TEMAS YASAK"

12 Mart faşizminin karanlık ve fırtınalı günlerini yaşıyoruz. Öyle bir dönem ki emniyetin, valiliklerin, kaymakamlıkların denetimi altında yıllardan beri çalışmalarını sürdüren yasal dernekler, yasadışı örgüt savı ile kapatılıyor, yöneticileri ceza yasasının ünle 141-142 maddeleriyle yargılanıyor. Darbeci iktidarın bu uygulamaları öteden beri yayınlanan dergilere de sıçrıyor, dergiler de yasadışı örgüte dönüştürülüyor. Dergilerin sahip ve sorumlu yönetmenleri, yazarları, çalışanları, dergiye çeviri yapan aydınlar yasadışı örgütün kurucuları, yöneticileri ve üyeleri olarak tutuklanıyor ve yargılanıyorlar. Demokrat ve sol düşünceli kişi, kuruluş ve örgütlenmeler üzerinde dayanılmaz bir baskı uygulanıyor. "Politik gelişmeler, ekonomik gelişmeleri aşmıştır" görüşü bu uygulamaların temel düşüncesini oluşturuyor.

O yıllarda yayınlanan Aydınlık Sosyalist Dergi de bu uygulamalardan payını alıyor. 1972 yılının yaz ayları. Türkiye'de olduğu düşünülen ve yakalanmak istenen Mihri Belli'nin ele geçirilmesi de bahane edilerek Aydınlık Dergisinin yazarları ve yöneticileri gözaltına alınıyor ve kontr-gerillaya götürülüyorlar. Sorgulamalar ve bir sorgulama yöntemi olarak uygulanan işkenceler emniyet binalarında değil kontrgerilla merkezlerinde yapılıyor. Yani kontrgerilla merkezleri bu dönemde emniyet birimlerinin yerini alıyor. İstanbul, Ankara, Diyarbakır, Balıkesir, İzmir kontrgerilla merkezleri bunların örnekleri. Gözaltına alınanlar bu yerlere gözleri bağlı olarak götürülüyor, bu insanlar nerede olduklarını bilmiyorlar. Ancak bize daha sonra anlattıklarına göre, yolun uzaklığına, asfalt ya da toprak yol oluşuna, tren seslerine, köpek havlamalarına, iniş yokuşlara göre bulundukları yeri anlamaya çalışıyorlar. Resmi ağızlar kontrgerillayı yadsıyor, yoktur diyorlar, bu

işkence merkezlerinin varlığını gizliyorlar. Bülent Ecevit Başbakanlık döneminde, anımsadığıma göre, Giresun'da yaptığı bir konuşmada kontrgerilla merkezlerinin varlığını açıklıyor, bunların kaldırılması gerektiğini söylüyor, ama sonra her nedense! bu konunun üzerine gitmekten vazgeçiyor.

26 Temmuz 1972 günü akşam kızım Serpil Çelenk (şimdi Serpil Güvenç) ve 12 günlük nişanlısı Kaya Güvenç Ankara Merkez Komutanı ve emrindeki çok sayıda sivil görevli tarafından gözaltına alınarak kontrgerillaya götürülüyorlar. Kaya Güvenç Bahçelievler'deki evine giderken yolda alınıyor. Annesi Fatma Güvenç telefonla olayı bize ağlayarak anlatıyor, evlerine gidiyoruz. Ankara Merkez Komutanı ve emrindeki görevliler evde arama yapıyorlar. Orada Merkez Komutanı bana: "Halit Bey, bu akşam kızınız Serpil'i de alacağım, Ankara Sıkıyönetim Komutanı Semih Sancar'ın emri var" diyor ve Kaya'nın evinden yine Bahçelievler'deki evimize gidiyoruz. Serpil'i askeri bir arabaya koyuyorlar, evin etrafı askeri arabalarla çevriliyor. Evimizde arama başlıyor.

Kaya Güvenç Adana'nın Osmaniye ilçesinden varlıklı bir ailenin oğlu; lise eğitimini İstanbul'da Saint Joseph'de, makine yüksek mühendisliği eğitimini de yurtdışında yapmış; iki dil biliyor. Suçlanma nedeni Aydınlık Dergisi etrafında gizli örgüt kurmak. Nişanlısı Serpil Çelenk Ankara Koleji çıkışlı, Hacettepe'den Kimya Yüksek Mühendisi olarak mezun olmuş, iyi ingilizce biliyor. Gözaltına alınma nedeni Kaya Güvenç'in nişanlısı olmak. İleride Kaya Güvenç üzerinde manevi baskı aracı olarak kullanılacak.

Bu arada anımsatmakta yarar vardır ki gerek 12 Mart ve gerekse 12 Eylül faşizmi dönemlerinde izlediğimiz çok sayıda davada ve incelediğimiz dava dosyalarında eşlerin, nişanlıların ve sevgililerin gözaltına alınması, kocalarından, nişanlılarından ve sevgililerinden ikrar elde etmek, onları muhbir haline getirmek ve hazırlanan anlatım tutanaklarını imza etmelerini sağlamak amacıyla başvurulan ahlakdışı bir yöntem olarak kullanıldığı görülmüştür.

Evde arama sürüyor. Oturduğumuz dairede üç oda var. İki

kızımızdan Serpil bir odada ve Ferda da öteki odada kalıyorlar. Ferda Deneme Lisesinde öğrenci. Serpil Kaya ile oniki günlük nişanlı.

Elma tatlı tarifesi ve şifre

Evde arama yapan görevlilere güven duymadığımız için ve bir tertibi önlemek amacıyla eşim Şekibe ve ben, kızlarımız Serpil ve Ferda'nın odalarında, salonda ve balkonlarda yapılan aramaları dikkatle izliyoruz. Dolaplar, çekmeceler, komodinler, yataklar hallaç pamuğu gibi atılıyor. Kitaplıklardaki kitaplar yerlere dökülüyor, yasak olarak ayırdıkları ama hakkında bir toplatma veya yasaklama kararı bulunmayan kitaplar salonun ortasına gelişigüzel yığılıyor. Bunlar arasında Aziz Nesin'in **Şimdiki Çocuklar Harika** adlı kitabı da var. Bunları bizden istedikleri yatak nevresimlerine doldurarak götürüyorlar. Bu örneklerden, kitapları yayına göre, suça göre değil, yazarın adına ve kitap adlarına göre topladıkları anlaşılıyor. Görevliler ellerinde bir toplatma listesi ya da bir mahkumiyet kararı listesi olmadan kendi kişisel değerlendirmelerine göre kitapları topluyor ve götürüyorlar.

Bu dönemde hakkında beraat ve takipsizlik kararı verilen kitapları bile geri almak mümkün olmuyor. Bunlar, suç kanıtı olarak iddianamelerde ve mahkeme kararlarında yer alıyor. Nitekim savunmanı olduğum Bilim ve Sosyalizm Yayınları sahibi Süleyman Ege'nin mahkemece beraat etmiş ve takipsizlik kararı almış 133.637 kitabı yayınevinden alınmış, beraat ve takipsizlik kararlarına karşın geri verilmemiş ve askeri savcı yardımcısı Baki Tuğ tarafından Mamak tepelerinde yakılmış ve bu konuda bir de tutanak düzenlenmiştir. Sıkıyönetim kaldırıldıktan sonra açtığımız tazminat davası sonunda Maliye Bakanlığı tazminata mahkum edilmiştir. (1)

Evimizde arama sürerken bir görevli, Deneme Lisesi son sınıf öğrencisi kızımız Ferda'nın odasını arıyor. Çekmeceleri didik didik arayan bu görevli eline aldığı küçük bir kağıdı inceliyor ve

(1) Bu konuda geniş bilgi için Süleyman Ege'nin "Kitabın Ateşle Dansı" adlı kitabına bakınız.

yüksek sesle "şifreyi buldum" diye bağırıyor.

Ferda pasta ve kek meraklısı. Arkadaşlarında gördüğü ve beğendiği pasta ve tatlıların tanımlarını alır ve yapmaya çalışır. Görevlinin eline alarak şifre diye tanımladığı kağıtta şunlar yazılı:

Limon	: 2 tane	Şeker	: 200 gram
Un	: 100 gram	Yumurta	: 3 tane
Tereyağ	: 50 gram	Kabartma tozu	: 50 gram
Elma	: Yarım kilo		

Ve bunlar şifredir.

Şekibe görevliye yaklaşarak:

- Bunlar elma tatlısı tarifi. Yapmayın gülünç olursunuz, diyor.

Görevli bu sözlere aldırış etmeden amirleri olan sivil ve uzunca boylu şeflerine kağıdı gösteriyor ve işitmediğimiz kimi şeyler söylüyor. Amiri onu dinledikten sonra kağıdı okuyor ve görevine devam etmesini anlatan bir işaret yapıyor.

Nişanlı-Baskı aracı

Kaya on gün Serpil dokuz gün kontrgerillada kalıyorlar. Kaya yasadışı örgüt savlarını reddediyor ve böyle bir suçu ikrar niteliğinde düzenlenen anlatım tutanağını imzalamayı kabul etmediği için işkenceyle karşı karşı kalıyor. Direniyor. Ama işkenceciler deneyimlidirler ve hazırlıklıdırlar. Amaca ulaşmak için ayrımsız tüm yöntemlere başvuruyorlar. Bu kez önlem olarak nişanlısını da oraya getirmişlerdir.

İşkenceciler Kaya'ya:

- Nişanlını da buraya getirdik, tutanağı imza etmezsen ona da sana uygulanan yöntemleri uygulayacağız, daha kötü şeyler de olabilir, diyorlar.

İşkenceciler daha sonra Serpil'i Kaya'nın işkence gördüğü odaya götürüyorlar. Kaya'nın gözleri bağlıdır. Serpil nişanlısını tanıyamıyor, çünkü Kaya'nın yüzü şişmiş, kolları sanki derilerinin altlarına haşlanmış ve yarıya bölünmüş yumurta yerleştirilmiş gibi kabarmış, pantalonu yırtılmış, ayakları şişmiş ve kalınlaşmış-

tır. Serpil odadan çıkarılıyor, sorgulama devam ediyor.

İşkence evinde dokuz günlük bir süreden sonra Serpil, ondan bir gün sonra da Kaya emniyete, oradan gözaltı olarak kullanılan Kazıkiçi Bostanlarındaki hapishaneye gönderiliyorlar daha sonra da tutuklanıyorlar.

Maddi Temas Yasak

Serpil dokuz gün kontrgerilladan sonra ikibuçuk ay da tutuklu olarak Ankara Yıldırım Bölge'de askeri cezaevinde kalıyor. O günlerde avukatı olarak kendisini ziyarete gidiyorum. Bir bayan komiser gözetiminde onu avukat görüşme yeri olarak kullanılan bir salona getiriyorlar. Ben ve Şekibe, kontrgerillaya götürüldüğü günden beri tutuklanıncaya kadar onu görme ve sağlık durumundan haber alma olanağımız olmamıştır. Kontrgerillada devlet yoktur, anayasa yoktur, insan hakları yoktur. Bunu görevliler zanlılara açıkça ve peşinen söylüyorlar. Sorgulamada tek yöntem işkencedir. **Koşullar nedeniyle "ölümün bir bardan soğuk su gibi özlendiği" bile ifade ediliyor o yerlerden geçenler tarafından.** Bunları uygulamalardan, sorgulananların anlatımlarından ve mahkeme dosyalarından öğreniyoruz. Birçok kontrgerillazedelerden avukatları olarak bu merkezlerde yapılan uygulamaları, dışarıda ve mahkemelerde dinlemiş, öğrenmiş, sorgulama tutanaklarını okumuş bulunuyoruz. Kaya da gözleri kapalı olarak götürüldüğü yerde "nerede olduğunu biliyor musun?" sorusuna karşılık olarak "ne bileyim, MİT'teyim galiba" yanıtı verince kendisine alaycı ve böbürlenen bir sesle şunlar söyleniyor: **"burası doğrudan Genel Kurmaya bağlı Özel Harp Dairesidir; buraya kimse karışamaz; seni buradan kayınbaban bile kurtaramaz"** Sorgulama sırasında Serpil'e de "kontrgerillanın elinde oduğu" birkaç kez söyleniyor. Babasının eninde sonunda kendisini kurtaracağını söyleyen **kızıma "binbaşı" diye anılan kontrgerillacı bir yazı gösteriyor. Yazı Genel Kurmay damgalı, imzalı bir yazı. Yazıda Serpil'in emniyetten alındığının ertesi günü serbest bırakıldığı yazılı. Yani o anda Serpil'in resmen nerede olduğu hatta yaşayıp yaşamadığı**

dahi belli değil. "Baban seni nerede arayıp bulacak" diyorlar.

O günkü bilgi ve birikimlerle gidiyorum görüşmeye.

Bayan komiser görüşme yerinin kapı yönündeki baş köşesinde ayakta duruyor ve bizi izliyor. Serpil beni salonda görünce birdenbire heyecanlanıyor, bana doğru koşuyor ve boynuma sarılmak istiyor. Tüm kötülükleri, gencecik yaşamından çalınan, gasbedilen güzellikleri unutmuş gibi. Sanki ben onun için özgürlüğe, güzellikere açılmış bir pencereyim. Tüm acıları sevince dönüştürecek nesneyim (Bu satırları yazarken o anı bugün gibi yaşıyorum).

Biz bütün bu sivinç, özlem ve coşkulu duyguları yaşarken, bayan komiserin bir tokatı andıran sesi kulaklarımızda çınlıyor:

- Maddi temas yasak!

Serpil bu sese yanıt veriyor:

- Ama o benim babam!

Bayan komiser kesin emir veriyor:

- Baban da olsa maddi temas yasak!

Unutmayalım ki bu ve benzeri yerler, insancıl tüm duyguların terkedildiği, sevgi, özlem, heyecan ve benzeri ne varsa herşeyin, insancıl değerlerin yokedildiği unutulduğu, ilkelliğin egemen olduğu ve bütün bunların vatanı kurtarmak uğruna (!) yapıldığı yerlerdir.

Kanıt Yoksa Bulunuz

Kaya Güvenç Aydınlık dergisiyle ilgisi nedeniyle yasadışı örgüt suçlamasıyla ve bu örgütün üyesi olduğu savıyla tutuklanmıştır, yargılanacaktır. Ancak böyle bir savla ilgisi olmayan nişanlısı Serpil, sadece Kaya üzerinde manevi baskı yapma amacıyla gözaltına alınmış ve daha sonra da tutuklanmıştır. Bir suç kanıtı içermeyen dava dosyası da bunu doğrulamakta, soruşturmayı yürüten askeri savcı yardımcısı Baki Tuğ'da bunu bilmektedir.

Ben Serpil'in babası ve avukatı olarak yüzbaşı Baki Tuğ'a başvuruyor, Serpil'in suçsuz olduğunun bilinmekte olduğunu,

hakkında suç kanıtı bulunmadığını, Kaya üzerinde baskı yapılmak amacıyla gözaltına alındığını söylüyor ve bu nedenlerle serbest bırakılmasını istiyorum. Bu gerçeği bilen Baki Tuğ, 353 sayılı Askeri Mahkemelerin Kuruluşu ve Yargılama usulleri hakkındaki yasanın kendisine verdiği yetkiye dayanarak, Serpil Çelenk hakkında soruşturma dosyasında bir suç kanıtı bulunmadığını belirterek Sıkıyönetim Komutanlığına onun salıverilmesini öneren bir yazı yazıyor. Yasaya göre bu gibi hallerde Sıkıyönetim Komutanının sanığı serbest bırakma yetkisi vardır.

Aradan bir kaç gün geçiyor. Komutanlıktan yanıt gelip gelmediğini öğrenmek için yüzbaşı Baki Tuğ'a gidiyor ve odasına giriyorum.

- Yanıt geldi, diyor öfkeli bir sesle ve ekliyor: Bu yazışmalar gizlidir ama sana okuyorum, diyor ve yazıyı okuyor. Dönemin Sıkıyönetim Komutanı Semih Sancar bu yanıt yazısında, savcı yardımcısının kanıt bulunmadığın bildirmesine karşın, anlam olarak "kanıt yoksa, yeniden araştırma yapılmasını ve kanıt elde edilmesini" istiyor.

Öfkesinin kendisine güven duyulmamasından kaynaklandığını anlıyorum.

Hakkında suç kanıtı bulunmadığı askeri savcı tarafından bilinen ve sıkıyönetim komutanlığına bildirilerek salıverilmesi istenen Serpil Çelenk'in salıverilmesini sağlamak için Sıkıyönetim Askeri Mahkemesine dilekçe ile başvuruyorum. Mahkeme askeri savcılığın düşüncesini soruyor, savcılık sanık hakkında kanıt bulunmadığını bildiriyor. Mahkeme kızımın salıverilmesine karar veriyor.

Suçsuzluğu başından beri bilinen, suç işlediğini gösterir bir kanıt bulunmadan Ankara Sıkıyönetim Komutanlığının emriyle gözaltına alınarak tutuklanan, nişanlısı Kaya Güvenç'ten ikrar elde etmek için manevi bir baskı aracı olarak kullanılmak üzere kontrgerillaya götürülen, dokuz gün bu işkence ve sorgulama merkezinde tutulan ve sonunda mahkemece suç kanıtı bulunmadığı gerekçesiyle serbest bırakılan genç bir kız hakkındaki bu uygulamalar, 12 Mart faşizminin niteliğini gösteren sayısız örneklerden biridir.

Aydınlık Dergisi Davasının sonu

Serpil salıverilmiştir. Mihri Belli bulunamamıştır ama Aydınlık Sosyalist Dergi ile ilgili 141. maddeye göre dava açılmıştır. Dava **"Vahap Erdoğdu ve Arkadaşları"** olarak biliniyor. Yargılama sonucunda, aralarında dava süresince tutuksuz yargılanan bir kişinin de bulunduğu yedi kişi on yıl, aralarında Sevim Belli'nin de bulunduğu yedi kişi 8 yıl, on kişi 5 yıl ve üç kişi 2 yıl hapis cezalarına çarptırılıyorlar. Bu arada af yasası Anayasa Mahkemesi tarafından iptal ediliyor ve tutuklu olanlar salıveriliyorlar. Askeri Yargıtay dördüncü dairesi verilen kararı bozuyor. Sıkı yönetim askeri mahkemesi kararında direniyor. Direnme kararı da Askeri Yargıtay tarafından bozuluyor.

Bu hukuk savaşımı ilk tutuklamalardan altı yıl, Askeri Mahkemenin ilk kararından ise beş yıl sonra sanıkların aklanmasıyla sonuçlanıyor.

KIZILIRMAK YARGILANIYOR

Geçtiğimiz günlerde değerli şair Hasan Hüseyin'in doğum günü kutlandı. Bu konuda basında yeralan haberler beni 28 yıl öncesine götürdü.

Günlerden 30 Ocak 1967. Sivil bir polis memuru, Hasan Hüseyin'e, yazdığı Kızılırmak şiirinden ötürü, bir not bırakıyor ve savcıya başvurmasını istiyor. Şair basın savcılığına gidiyor ve savcı yarndımcısı kendisine: Yazdığınız Kızılırmak şiiri hakkında bilirkişi raporu var, şiirde suç gördüler, seni hakime göndereceğim, dışarıda bekle, diyor. Sorgulamayı yapan hakim, Recai Galip Okadandan tarafından verilen ve şiirde komünizm propagandası yapıldığına ilişkin rapora dayanarak tutuklama kararı veriyor, şair merkez ceza evine gönderiliyor. Biz tutuklama kararına karşı üst mahkemede itirazda bulunuyoruz ama şiir hakkında, komünizm propagandası içerdiği yolunda **fetva** bulunduğu için itirazımız reddediliyor.

Tutuklama kararından 51 gün sonra Hasan Hüseyin, ilk kez Ankara üçüncü ağır ceza mahkemesi önüne çıkarılıyor, duruşma başlıyor. Bu duruşmada, sorgu anlatımı ve ön savunma olarak, davaya konu yapılan Kızılırmak şiirinde Bağımsızlık, Özgürlük ve İnsan Haklarının sanatsal olarak dile getirildiğini, bunun dışında bir amacın bulunmadığını ileri sürerek aklanmamızı ve salıverilmemizi istiyoruz.

Dava açılmadan önce, hazırlık soruşturması aşamasında savcı yardımcısı tarafından seçilen o dönemin ünlü bilirkişilerinden Recai Galip Okandan Kızılırmak şiirindeki teme düşünceyi anlamıyor, doğru değerlendiremiyor, yüzeysel yargılarla ve şiirde geçen kimi sözcükleri yanlış yorumlayarak rapor düzenliyor. Şiirde **Marks, Lenin, Mao** adlarının geçmesini, bunların hangi amaçla kullanıldığını incelemeden, komünizm propagandası su-

çunun oluşması için yeterli görüyor. Şiirde sembolik olarak kullanılan **"Silah ve Şarkı/Ben bütün karanlıkları/Bunlarla yendim"** sözcüklerini "Zor kullanma yoluyla bir sınıfın egemenliğini kurmak isteme" biçiminde değerlendiriyor ve böylece şairin tutuklanmasına ve 51 gün tutuklu kalmasına neden oluyor.

Bu yanlış ve yanlı bilirkişi raporuna yaptığımız itirazlar mahkemece kabul ediliyor ve üniversite öğretim üyeleri arasından değişik bilim dallarında uzman kişilerden bir kurul oluşturuluyor. Ceza hukuku profesörü Uğur Alacakaptan, siyasal davranışlar kürsüsünde Prof. Nermin Abadan ve Türk Dili Profesörü Hasan Eren'den oluşan bu yeni kurul eski raporları ve dava dosyasını inceliyerek yeni bir rapor hazırlıyor. Bu raporda; daha önce seçilen bilirkişiler tarafından verilmiş raporlardaki değerlendirmelerin yanlış olduğunu gerekçeleriyle açıkladıktan sonra, şairin bu toplum düzenini beğenmediği, yeni bir düzenin kurulmasını istediği ve beklediği açık olduğu ancak amaca ulaşabilmek için zor yöntemlerini önermediği, şiirde buna ilişkin bir düşünce bulunmadığı ve bu açıdan komünizm propagandası suçunun oluşmadığı bildiriliyor. **Raporda özellikle şu değerlendirmeye yer veriliyor: "Bütün ırmakları dünyanın Kızılırmaktan geçer/Karataş çatladı çatlayacak/Silah ve Şarkı/Ben bütün karanlıkları bunlarla yendi../Kızılırmak, Kızılırmak Akın kuşlarım."** sözleri sembolik deyimlerdir. Sanatta bu tür sembollerin kullanıldığı bilinen bir şeydir.

Değerli şair Hasan Hüseyin, halkına, ülkesine ve yurdunun bağımsızlığına yürekten bağlı bir insan. İçinde engin bir yurt ve halk sevgisi taşıyor. Türkiye insanının temel hak ve özgürlüklerine kavuşmasını istiyor, demokrasi, bağımsızlık ve özgürlük için savaşım veriyor.

Duruşmada bunları ayrıntılarıyla açıkladıktan ve şiirden örnekler verdikten sonra şair'in bağımsızlık ve anti emperyalist düşüncelerini anlatan şu pasajı okuyorum:

"Bir gün çıkıp geldiler
anlamsız yüz ve gülüşlerini
tüketim artıklarını üretim organlarını ve eski külotlarını

cikletlerini çukulatalarını getirip bıraktılar
hergün hergün yeniden getirip bıraktılar
tiklerini mimiklerini çiğliklerini
genç kızların düşlerini getirip bıraktılar
her gün hergün yeniden getirip bıraktılar
iplerini, oltalarını konserve kutularını
süttozlarını soyalarını salemlerini
kısırlık haplarını madalyalarını tasmalarını
bayraklarını bayrak yırtmalarını sövmelerini
anamıza bacımıza çocuğumuza en çok önem verdiğimiz şeylerimize
üretim organlarını ve tüketim artıklarını kullanarak
Tanrının İsa'nın ve bizimkilerin izniyle
atlarını seyislerini combelerini
tıraşlarını ve dişlerini getirip bıraktılar
hergün hergün yeniden getirip bıraktılar
sonra güzel güzel anlaşmaları
asılmışların ve asılacakların izniyle
ve durmadan durmadan baltazar bayramlarını
sonra güzel güzel savaş uçaklarını
radarları rampaları atom bombalarını
denizaltı denizüstü birşeylerini
bilincaltı bilinçüstü herşeylerini
piyeklerini, bitekslerini bitpazarlarını
eroinlerini kokainlerini getirip bıraktılar
her gün hergün yeniden getirip bıraktılar
Ve sonra çekilip gitmediler gemilerine
Ve sonra çekilip gitmediler gemilerine
Ve sonra çekilip gitmediler gemilerine
Ve artık o kadar çok şey getirdilerki
Ve artık o kadar çok şey getirdilerki
Ve artık o kadar çok şey getirdilerki
Bağımsızlığa yer kalmadı ülkemde.

Bağımsızlık, özgürlük ve insanca yaşam özlemi bundan daha güzel anlatılamazdı, dile getirilemezdi.

Hasan Hüseyin mahkemeye bileğinde kelepçelerle getirildi. Şair demire vurulmuştu. Kelepçeler çözülürken çıkardığı çelik sesleri kulaklarda yankılanıyordu. Ben bu sesi tanıyordum. Onunla, idam gecesi Deniz Gezmiş'in ayaklarından çıkarılan prangalar betona fırlatılırken tanışmıştım. Bu, baskının sesi, sanat ve düşünce düşmanlığının sesiydi.

Şair, kelepçelere, hapislere karşın yılmamış, yaşamını onurla, bağımsızlık duygularıyla, insan sevgisiyle örmüştü.

Savunmamı şu sözlerle bitiriyordum:

Şair'in şiirlerinde dile getirdiği bağımsızlık, özgürlük ve yurt sevgisi türküleri karşısında ona kelepçeler yerine renk renk çiçekler armağan edilmelidir.

Salonda dinleyici kadınlar ağlıyorlar.

Heyecan dorukta.

Hasan Hüseyin salıveriliyor.

Mahkeme salonundan çıkarken cezaevi gardiyanı ve Hasan Hüseyini mahkemeye getiren polis memuru gözyaşlarını siliyordu.

Uzun yargılama ve Yargıtay aşamalarından sonra Kızılırmak aklanmıştı.

TAN OLAYI

4 Aralık 1945 gününde Tan gazetesi ve basımevi İsmet İnönü'nün milli şeflik döneminde, siyasal iktidarın, Üniversite gençliğini, tutucu çevreleri ve bir kısım basını kışkırtarak düzenlediği bir saldırı sonunda tahrip edilmişti. Eşim Şekibe Çelenk bu olayın tanığı olmuştu. Olayın ertesi günü de birlikte Babı Aliye giderek gazetenin durumunu, gerçekleştirilen yıkımı ve Beyoğlu caddesinde Berrak Kitapevi'nin saldırıya uğramış halini, Marx ve Engels'in resimlerinin yırtılarak yerlere atıldığını görmüştük.

4 Aralık 1994 gününde Yıldız Sertel'in girişimi ile, Tan gazetesinin saldırıya uğramasının yıl dönümünde bir toplantı düzenlenmiş ve toplantıya biz de davet edilmiştik. Ancak hastalık nedeniyle bu toplantıya katılamamış ve Şekibe Çelenk'in olayla ilgili anısını Yıldız Sertel'e göndermiştik. Postanedeki gecikme nedeniyle anı zamanında toplantıya ulaşamamıştı.

Bu yıl yani 1995 yılı kasım ayında Yıldız Sertel Ankara'ya geldi. Mustafa Ekmekçi ve Sertel'le yaptığımız telefon görüşmesi sonunda Cumhuriyet gazetesinde buluşarak uzun bir görüşme yaptık. 4 Aralık 1995 gününde yapılacak anma toplantısına ve Demokrasi paneline katılmayı kararlaştırdık. Ancak bunu izleyen günlerde benim bir kalp rahatsızlığı geçirmem nedinyle bu toplantıya da katılma olanağı bulamadık. Bu durumda toplantıya bir mesaj gönderme durumunda kaldık.

Bu mesaj ve anıyı aşağıda sunuyoruz:

Ankara 20/11/1995

Sayın Yıldız Sertel,

Bizlerden Halit Çelenk'in bir kalp rahatsızlığı ve solunum yetmezliği hastalığına düçar olması nedeniyle 4/Aralık/1995 gününde Tan olaylarının yıldönümünde yapılacak Demokrasi paneline katılamıyoruz. Ancak öğrencilik yıllarımızda yaşadığımız o günlere ilişkin kısa bir mesajımızı ve anılarımızı size sunuyoruz:

Tan olaylarından bu yana yarım yüzyıl geçti. Dönem, İsmet İnönü'nün Milli şeflik dönemiydi. O günlerde her şey ondan soruluyor, onun iradesi dışında hiçbir eylem yapılamıyordu. Bu yarım

yüzyıl içinde çok şey öğrendik. Demokrasinin biçimsel bir kavram olmadığını, bir yaşam biçimi olduğunu, sınıflı toplumlarda egemen sınıfın istenci doğrultusunda yapılacak seçimlerle, kurulacak parlementolarla demokrasinin gerçekleşemeyeceğini, öyle olsaydı ülkemizde çoktan demokrasinin gerçekleşmiş olacağını öğrendik. Ve yine demokrasinin, toplumdaki sınıfların bir denge rejimi olduğunu, sınıflar arasındaki güç dengesinin demokrasinin oranını gösterdiğini, insan hakları adı altında işçi ve emekçi sınıfların egemenlere karşı verdikleri çoğu kez kanlı mücadelelerle kazanılan hak ve özgürlükler genişledikçe bir demokratikleşmeden sözedilebileceğini, bu haklar kısıtlandıkça da bir baskı rejiminin sözkonusu olacağını anladık.

Ülkemizde de demokrasi mücadelesi bu tür gelgitlerin bir bütünü olarak süregelmiştir.

Sabiha Sertel, M.Zekeriyya Sertel ve Tan gazetesinin Türkiye'nin demokrasi savaşımında önemli bir yeri vardır.

Zaman akıyor, yıllar geçiyor, birçok şey unutuluyor. Ama bizler, İstanbul Hukuk Fakültesi'ndeki öğrencilik yıllarımızda birçok arkadaşımız gibi, o günleri yaşadık, gelişmelerin tanığı olduk. Sabiha Zekeriyya Sertel ve M.Zekeriyya Sertel'in ve Tan gazetesi yazar ve çalışanlarının savaşımlarını bugün gibi anımsıyoruz. Bu savaşım, bir demokrasi savaşımı idi. İsmet İnönü'nün milli şeflik dönemine, tek parti egemenliğine son verilmesi, seçimler yapılması, demokratik bir parlementonun kurulması, **anti-demokratik yasaların ayıklanarak kaldırılması,** salt düşüncelerinden ötürü cezaevlerinde yatan düşünce suçluları için siyasal bir af çıkarılması isteniyordu. Bu savaşımın başını Sabiha Zekeriyya Sertel başta olmak üzere Tan gazetesi çekiyordu. Daha sonra, bir tek sayı çıkabilecek olan GÖRÜŞ dergisi de savaşıma katıldı ama yayınını birçok nedenlerle sürdüremedi. Bunda siyasal iktidarın baskısı başta geliyordu.

Bu demokrasi savaşımı karşısında İnönü şeflik hükümeti, önlemleri almakta gecikmedi. Kaba kuvvete başvurularak demokrasinin sesi susturulacak ve buna da halkın ve üniversite gençliğinin karşı çıktığı görüntüsü verilecekti. Hüseyin Cahit Yalçın da bu saldırıda ön planda görev aldı ve **"Kalkın ey ehli va-**

tan" başlıklı bir başyazı yayınlayarak üniversite gençliğini ve halkı tahrik yoluna başvurdu. Geniş ayrıntıları olan bu gelişmelerden sonra 4/Aralık/1945 gününde, üniversiteden yürüyüşe geçen ve yollarda daha da kalabalıklaşan bir öğrenci grubu Cağaloğlu'ndan Babı Aliye inerek Tan gazetesi önünde toplandı, görevlendirilen birkaç işçinin de katıldığı bu kalabalık Tan gazetesini, **Yeni Dünya** dergisini ve **La Turquie** gazetesini yerle bir etti.

Buna ilişkin o güne ait anımızı da size ekte sunuyoruz.

Av. Halit Çelenk Av. Şekibe Çelenk

Tan Olayı

1940-44 dönemi eşim Halit Çelenk ile birlikte İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğrencilik yıllarımız. Sınıf arkadaşıyız. Tan gazetesi sürekli, ilgiyle okuduğumuz bir gazete. Özellikle Sabiha Sertel ve Naci Sadullah'ı severek okuyoruz. Sabiha hanımın güçlü ve ateşli bir kalemi var. Ele aldığı konular ve bunları işleyiş tarzı bizi sürüklüyor. O yıllar İsmet İnönü'nün şeflik dönemi. Sabiha Sertel büyük bir yüreklilikle antidemokratik yasaları ve bunların uygulanmalarını eleştiriyor, demokrasi ve insan haklarını savunuyor. Bu yazıları her gün okuyor ve arkadaşlarımızla tartışıyoruz. Sabiha Sertel'in, Hindistan'da İngiliz emperyalizminin bakkı ve sömürüsünü ve buna karşı çıkan, savaşım veren Hint devrimcilerinin mücadelesini anlatan "Çıtra Roy'la Babası" adlı romanı, severek okuduğumuz romanlar arasında. Bu romanı arkadaşlarımıza da öneriyoruz.

Yıllar geçiyor, fakülteyi bitiriyoruz. Halit Çelenk'le evlilik yıllarımız başlıyor. 1945 yılı. Ayını anımsamadığım bir gün dekanlıktaki işlerim için fakülteye gidiyorum. İstanbul Üniversitesinin caddeye yani Beyazıt alanına bakan büyük kapısından içeri girerken kalabalık bir öğrenci topluluğunun heyecan içinde dışarı çıkmakta olduğunu görüyorum. Bu kalabalığın önünde yürüyen bir öğrenciye nereye gittiklerini soruyorum. Çok önemli bir iş için gittiklerini söylüyor. Merak ederek fakülteye gitmekten vazgeçip onları izlemeye başlıyorum. Bu kalabalık öğrenci topluluğu hızla Cağaloğlu'ndan inerek Tan gazetesinin basıldığı matbaanın

önüne geliyor. Orada bağırıp çağırmaya başlıyor. Ben onları matbaanın karşısındaki kaldırımın üzerinde durarak izliyorum. Hukuk Fakültesinden arkadaşımız ve asistan Şahap Bakırsan'ın da hemen yanımda olduğunu görüyorum. Birlikte olayı izliyoruz. Kalabalığın öndeki bölümü matbaa binasına giriyorlar. Dışarıda kalan grup binanın pencerelerini taşlıyorlar, kırılan camlar caddeye dökülüyor. İçeri girenler arşivlerdeki resimleri, yazıları, belgeleri, kitapları ve yazı makinelerini sokağa fırlatıyorlar. Matbaanın önü kısa zamanda gazete kağıtları, cam parçaları, kitaplar, resimler ve makine parçaları ile doluyor.

Baskı makineleri binanın birinci katında. Bu, dışarıdan görülüyor. Bu arada mavi işçi tulumu giymiş kimi kişiler, ellerindeki demirleri çalışan makinelerin arasına sokarak parçalıyorlar. Bunların öğrenci olmadıkları, bu işten anlayan deneyimli kişiler olduğu anlaşılıyor. Kısa zamanda matbaa bir harabeye dönüyor. Bu sırada trajik bir olay bugün gibi gözlerimin önünde. Matbaanın sahibi olduğunu öğrendiğim Halil Lütfi dördüncü matbaanın karşısındaki bir binanın balkonuna çıkmış, iki elini havaya kaldırarak: **"Yeter artık, artık yapmayın, tamam"** diye adeta yalvarıyor.

Gözü dönmüş, hırslı kalabalık matbaayı tamamen tahrip ettikten sonra haydi gidelim çağrısı ile Galata Köprüsü'ne doğru yürüyor. Caddeler rulolar halinde gazete kağıtları ile dolu. İstanbul valiliği köprüyü açtırmış. Kalabalığın bir bölümü kayıklarla, motorlarla Karaköy'e geçiyorlar.

Ertesi günü, eşim Halit Çelenk'le birlikte Karaköy'e ve İstiklal Caddesi yoluyla Taksim'e kadar çıkıyoruz. Taksim'e yakın eski Lale Sineması yanındaki Berrak Kitabevi'nin tahrip edildiğini, camlarının kırıldığını, kitapların, Marks ve Engels'in fotoğraflarının yırtılıp sokağa atıldığını görüyoruz.

Tan olayı, gazetenin savunduğu demokratik ilkelere ve yaptığı sert eleştirilere karşı dönemin iktidarının bir tertibi idi. Aradan 50 yıl geçti. Günümüzde yine demokrasi ve düşünce açıklama özgürlüğü mücadelesi veriyoruz. Uygarlık yolu bizim gibi ülkelerde uzun bir yol...

3.12.1995 Avukat Şekibe Çelenk

SOSYAL ADALET VE TVİST

Türkiye İşçi Partisi'nin kuruluşunun ilk yılları. Genel merkez İstanbul'da ve daha Ankara'ya taşınmamış. Toplantılar ve merkez yönetim kurulu çalışmaları İstanbul'da yapılıyor. Genel başkan Mehmet Ali Aybar ve öteki merkez yöneticileri, Ankara'daki çalışmalar için başkente geliyorlar ve sonra dönüyorlar. Mehmet Ali Aybar Ankara'da kaldığı sürede genellikle Bel-Vue Palas Oteli'nde kalıyor. Geceleri sık sık bizim eve, kimi kez yemeğe, kimi kez de oturmaya geliyor. Geceleri partili arkadaşlarla birlikte geç saatlere kadar söyleşiler yapılıyor, günün sorunları tartışılıyor. Daha sonra oteline kadar ona eşlik ediyoruz.

Bu günlerden birisinde Mehmet Ali Aybar bize İstanbul'dan telefon ediyor:

- Yarın Polonya büyükelçiliğinin Ankara'da bir resepsiyonu var. Saat 19'da Partinin genel başkanı olarak beni davet ettiler. Benim İstanbul'da yoğun işlerim var. Siz beni ve Siret'i (genel başkanın eşi) temsilen Şekibe hanımla birlikte resepsiyona katılsanız iyi olur, diyor.

Biz de elçiliğin davetine katılacağımızı ve merak etmemelerini söylüyoruz.

Ertesi gün büyük bir heyecanla partiyi temsilen Şekibe ile birlikte Polonya büyükelçiliğine gidiyoruz. Resepsiyon elçiliğin büyük bahçesinde yapılıyor. Kapıda büyükelçi, elçinin eşi ve elçilik görevlileri bir sıra halinde dizilmişler konukları karşılıyorlar. Biz de kendimizi tanıtıyor ve Türkiye İŞçi Partisi adına genel başkan Mehmet Ali Aybar'ı temsilen geldiğimizi söylüyor, genel başkanın partiyle ilgili yoğun işleri nedeniyle mazeretlerini bildiriyoruz.

Türkiye İşçi Partisi sözcüklerini duyan büyükelçi ve eşi bize özel bir ilgi gösteriyorlar. Elçinin eşi bizi bahçeye götürüyor, bir

masaya oturtuyor ve biraz sonra yanımıza geleceğini söyleyerek ayrılıyor.

Resepsiyonda çok çağrılı var. Bizim tanıdıklarımız daha gelmemiş, ya da uzaktan kalabalık arasında biz göremiyoruz. Tanıdıkların ve dostların gelmesini beklerken kapıda Aziz Nesin ile Prof. Türkkaya Ataöv'ü görüyoruz, hemen işaret ederek masamıza çağırıyoruz. Geliyorlar, hep birlikte oturuyoruz. Biraz sonra büyükelçi ve eşi masamıza gelerek bizlere hoş geldiniz diyorlar. Mehmet Ali beyi soruyorlar, biz de daha önce bildirdiğimiz mazeretleri yineliyoruz. Büyükelçinin eşi bizimle bir süre oturuyor. Masaya gelen tanıdıklarıyla konuşmalarından birkaç yabancı dil bildiği anlaşılıyor. Daha sonra Doğu Avrupa ülkelerinin, Çekoslovakya, Romanya ve Bulgaristan'ın elçileri ya da ateşeleri masamıza ziyarete geliyorlar, bir süre oturup konuştuktan sonra ayrılıyorlar. Bunda bizim Türkiye İşçi Partisi adına resepsiyona katılmamız ve masada Aziz Nesin'in bulunması etkili oluyor.

Bu konuşmalar yapılırken sözü geçen ülkelerin elçileri ve ateşeleri Aziz Nesin'i ülkelerine davet ediyorlar. Aziz Nesin onlara: "Hükümetimiz izin verirse gelmekten memnunluk duyacağını" söylüyor.

Biz aramızda söyleşirken mazamıza genç bir adam geliyor ve Türkkaya Ataöv'le konuşmaya başlıyorlar. Türkkaya Ataöv onu bizlere tanıtıyor: **Sınıf arkadaşım Rahmi Koç** diyor. Onlar eski iki sınıf arkadaşı olarak bir süre konuşuyor ve eski anılarından sözediyorlar. Bu arada Rahmi Koç, Türkkaya Ataöv'e:

- Yahu Türkkaya, partinizin bir dergisi çıkıyor: Adı Sosyal Adalet. Bildirilerinizde sosyal adalet, konuşmalarınızda sosyal adalet, her yerde sosyal adalet, nedir bu sosyal adalet bir moda mı? diye soruyor.

Bütün bunları dinleyen Aziz Nesin Rahmi Koç'a dönerek:

-Tvist gibi bir şey değil mi efendim?

yanıtını veriyor. Biz gülmemek için kendimizi güç tutuyoruz. Rahmi Koç şaşkın, bizden ayrılıyor.

Rahmi Koç'un bu tutumu bana **Kerim Sadi**'nin **"Ansiklopedideki Vahşi"** adlı öyküsünü anımsatıyor. Kerim Sadi bu öyküsünde bir yolcu gemisinin limana girişini anlatır:

Bembeyaz lüks bir yolcu gemisi limana yaklaşıyor: Vira, vira sesler gökyüzüne yayılıyor. Yolcular çıkışa hazırlanıyorlar. Şık giyimli burjuva aileler, tüccarlar, armatörler, fabrikatörler ağır ağır geminin merdivenlerine doğru yürüyorlar. Bu anda kazan dairesinin kapısında bir baş görünüyor, ateşçilik yapan bir işçinin başı. Yüzü, gözleri boynu kömür ve dumandan kapkara. Merakla limanı seyrediyor. Gemiden çıkan, annesinin elini tutarak yürüyen bir çocuk annesine işçiyi göstererek bağırıyor:

- Anne bak... Ansiklopedideki vahşi!

VİETNAM KASABI KOMMER'İN ARABASINI YAKMA OLAYI

Amerika'nın Ankara büyükelçisi Robert Commer Ortadoğu Teknik Üniversitesi rektörü Kemal Kurdaş'ın çağrılışı olarak 6/1/1969 günü öğle saatlerinde rektörü ziyarete geliyor. ABD görevlisi olarak daha önce Vietnam'da çalışmış olan büyükelçi Kommer, dünya devrimci gençliği arasında **Vietnam kasabı** olarak ün yapmıştır. CIA görevlisi olan böyle bir kişinin rektör Kurdaş tarafından üniversiteye çağırılması öğrenciler arasında büyük tepki yaratıyor. Rektörlük binası önünde toplanan kalabalık bir öğrenci grubu, **Kahrolsun Amerika, Kahrolsun Katil Kommer** sloganlarıyla bu ziyareti ve rektörü protesto ediyor. Daha sonra Kommer'in arabası devriliyor, benzin kazanı ateşe veriliyor.

Bu eylemleri yaptıkları savıyla Ortadoğu Teknik Üniversitesi öğrencilerinden, Seçkin Yavuz İnceefe, Bekir Tuncay Çelen, İrfan Uçar, Taylan Özgür(1), Kasım Çelik, Yusuf Aslan, Halil Çelimli, İbrahim Seven, Mustafa Akgül, Coşkun Eroğlu, Mehmet Ünal, Sait Big, Bayram Yaşar, Nuh Naci Başoğlu ve Ahmet Yıldırım haklarında ankara Birinci ağır ceza mahkemesinde, 969/47 sayılı dosya ile Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye Cumhuriyeti arasında siyasal ilişkileri bozmak, Türk devletine ve Türk vatandaşlarına karşı eylemlerde bulunulmasına (Mukabelei bilmisil) neden olmak suçlarında ötürü ceza yasasının 128. maddesine göre dava açılıyor ve bu öğrenciler tutuklanıyor.

Bu dava üzerine üniversitede bir form düzenleniyor, bir direniş komitesi oluşturuluyor ve avukatlar, hukukçular, öğretim üye-

(1) Taylan Özgür 23/9/1969 gününde, dava devam ederken gazete okuduğu sırada İstanbul Üniversitesi yakınında polis memurları tarafından vurularak öldürülmüştür.

leri tutuklu öğrencileri savunmak için göreve çağrılıyor. 17 Ocak 1969 günlü çağrıda şöyle deniliyor.

Amerikan emperyalistleri dünyanın dört bir yanında ulusal kurtuluş savaşçılarından yedikleri şamarlardan sonra Türkiye'de egemenliklerini sürdürebilmek için provakasyon ve pasifikasyon hareketlerine girişmişlerdir.

Türkiye'ye Büyükelçi olarak gönderilen, Vietnam'da halk cellatlığıyla ün yapmış olan, harp çıkarma uzmanı, CIA ajanı Komer gereken cevabı ilk olarak Esenboğa hava alanında devrimci, anti-emperyalist Türk gençliğinden almış ve Türkiye'ye ancak arka yollardan kaçırılarak sokulabilmiştir.

6 Ocak 1969 da Ortadoğu Teknik Üniversitesi öğrencisini tahrik etmek için Komer Amerikancı rektör Kurdaş tarafından kimseye -hükümet dahil- haber verilmeksizin üniversitemize getirilmiştir. Yurtsever ODTÜ öğrencisi Amerikan emperyalistlerine ve onun yerli uşaklarına gereken darbeyi bir kez daha en kesin şekilde indirmiştir. Amerikancı Kurdaş, olay üzerine, bazı devrimci arkadaşlarımızı arabayı yakmak suçuyla ihbar etmiştir. Onun ve Amerikan emperyalistlerinin amacı önde gelen devrimci kardeşlerimizi harcamak ve geride kalan anti emperyalist, Atatürkçü kitleyi sindirmektir.

Üniversite gençliği bu hesabı boşa çıkarmıştır. Sıra bütün yurtsever Türk halkındadır. Amacımız halk düşmanlarına karşı girişilen bu hareketin meşruluğunu dünya kamuoyuna ispatlamak ve Amerikan canavarlarını Türkiye'den kovmaktır. Sadece ODTÜ öğrencileri arasında hareketin meşruluğunu belirten imzaların sayısı, okulun tatile sokulmuş olmasına rağmen bini aşmıştır.

Tüm Kemalist yani anti-emperyalist hukukçuları da bu destekleme kampanyasına katılarak, hareketin meşruluğunu kanun önünde savunmaya çağırıyoruz. Diğer yurtsever Avukat dostlarımızı da durumdan haberdar ederek onların da bu göreve katılmalarını sağlamanızı rica ederiz. Bu çağrı Türkiye'deki tanınmış bütün yurtsever hukukçulara ve öğretim üyelerine de yapılmıştır.

Savunmaya fiilen katılmanız mümkün olmasa da, bu hareketi desteklediğinizi ve meşruluğuna inandığınızı belirtmeniz ye-

terlidir. Bu tarihi görevi kabul ettiğiniz taktirde, en seri vasıtalarda -telgraf vs.- bizi haberdar etmenizi dileriz.

Saygılarımızla
ODTÜ FORUMU DİRENİŞ KOMİTESİ

Başvurulacak adres:
Aydınel Altıntaş
ODTÜ İdari İlimler Fakültesi, Öğrenci Derneği, **ANKARA.**

Direniş komitesi ile görüştükten sonra avukat Niyazi Ağırnaslı, Türkay Çelen, Erşen Sansal ve davada savunma görevini üstlenmeyi kabul eden öteki avukat arkadaşlarla birlikte çalışmalara başlıyoruz. Anımsadığıma göre, Ankara'dan ve Türkiye'nin öteki barolarından 168 avukat vekaletname alıyor. Ankara'da Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde vekaletname alan avukatlar ve ilgililer bir toplantı düzenliyoruz. Savunma konusunda neler yapılması gerektiğini tartışıyor ve saptıyoruz. Yapılması gereken ilk iş, tutuklu sanıkların salıverilmelerini sağlamaktır. Meslektaşlarım beni duruşmada sözcü olarak seçiyorlar.

İlk toplu avukat davası

Bu dava ilk kez Türkiye'de avukatların toplu olarak katıldıkları bir dava oluyor. Duruşma 12/Mart/1969 günü saat dokuzda Ankara'da Anafartalar adalet binasında birinci ağır ceza mahkemesinde büyük duruşma salonunda başlıyor. Halk ve öğrenciler Adalet binasını dolduruyor. Adım atacak yer kalmıyor, polis daha sonra gelenleri içeri almıyor. Duruşma salonu ve koridorlar, dinleyicilerle doluyor. Adalet binasının bu en büyük salonunda iğne atsanız yere düşmüyor.

Hakimler yerlerini alıyorlar, duruşma başlıyor. Mahkeme başkanı Gaziantep'li Ahmet Dağlı. İddianame okunuyor. Sanıklar, sorgu anlatımlarında suçlamayı red ediyorlar. Avukat arkadaşların daha önce verdikleri karar gereğince ben söz alıyorum. Sanık öğrencilerin iddianamede öne sürülen ve nitelemesi yapılan suçu işlemediklerini, Ceza Yasası'nın 128. maddesinin olaya uygulanamayacağını; bu maddenin suç öğelerinin olayda bulun-

madığını, Viyetnam Kasabı olarak kamuoyunda ün yapan bir kişinin üniversiteye çağrılmasının yanlış ve öğrencileri tahrik edici bir tutum olduğunu, sanık öğrencilerin savları reddettiklerini, bu eylemin yapılmış olması varsayılsa bile bunun, iki devletin siyasal ilişkilerini bozacak ve düşmanca hareketlerin doğmasına neden olabilecek nitelikte bulunmadığını, örnek kararlar ve öğretiden örnekler göstererek anlatıyor ve öğrenci olan sanıkların salıverilmelerini istiyorum.

Duruşmada bulunan avukat arkadaşlar da değişik gerekçelerle salıverme isteklerini açıklıyorlar.

Mahkeme duruşmaya ara veriyor, olayı tartışıyor, görüşüyor ve yeniden salondaki yerini aldıktan sonra öğrencilerin tümünün salıverilmesine karar veriyor. Salonu bir sevinç ve heyecan sarıyor. Kasketler havaya fırlatılıyor, bir alkış tufanı koridorlara kadar yayılıyor. Salonun boşalması uzun süre alıyor. Eşim Şekibe kapıda yanıma geliyor ve pabucunun tekinin kaybolduğunu söylüyor. Mahkeme başkanı öğrencilerin salıverildiklerini söyleyince öğrenciler Şekibe'yi havaya kaldırıyorlar, pabucunun teki düşüyor ama kalabalıkta bulamıyorlar. Salon boşaldıktan sonra sandalyelerin altında pabucu buluyoruz.

Ertesi gün mahkemeye geldiğimde, o güne kadar bu kadar büyük bir kalabalığa tanık olmamış duruşma salonunun tavanındaki yağlı boyaların nefes ve nemden döşemeye döküldüğünü ya da sarktığını görüyor ve mahkeme mübaşiri ile gülüyoruz.

Duruşmadan sonra Tuncay Çelen, Seçkin İnceefe, Yusuf Aslan (2) ve arkadaşlar, mahkemenin salıverme kararı verdiği anda duruşma salonunda yumruklar havada iken çekilmiş ve büyütülmüş bir fotoğraflarını bana günün anısı olarak veriyorlar. Fotoğrafın altında şunlar okunuyor:

'Alnımız açık, inancımız tamdır. Uğraşımız her gün daha da güçlenecektir. Bundan böyle tüm zaferler bağımsızlıktan yana olanlarındır."

---

(2) Yusuf Aslan, Deniz Gezmiş ve Hüseyin İnan birlikte 6/5/1972 gününde 12 Mart darbeci iktidarının talimatına dayalı bir kararla idam edilmiştir.

AZİZ NESİN'LE İLK TANIŞMA

1945 yılı güz ayları. Eşik Şekibe ile İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde öğrenci iken evleniyoruz. Ben iş arıyorum. O yıllarda Tan Gazetesi okuyoruz. Tan, sol eğilimli bir gazete. Dönemin CHP iktidarına karşı ciddi eleştriler yöneltiyor, yürürlükte bulunan antidemokratik yasaların kaldırılmasını istiyor ve bu konularda sürekli yayın yapıyor. Gazetenin birinci sayfasının sağ alt köşesinde Sabihi Zekeriyya Sertel günlük yazılar yazıyor. Bu yazıları beğeni ile okuyor ve dikkatle izliyoruz. Yurt ve dünya olaylarına doğru tanı koyan bir yazar. Güçlü ve mücadeleci bir kalem sahibi. İç sayfada Naci Sadullah yazıyor. M.Zekeriyya Sertel başyazar.

Şekibe ve ailesi Zekeriyya Sertel gibi Selaniklidirler. Kayın babam M. Hakkı Sayar, Macaristan'da eğitim görmüş bir makina mühendisi, aydın bir insan. M Hakkı Sayar'ın, Selanik'te bir misafirhanede Musta Beye (Mustafa Kemal'e) kahve ikram ettiğini nasıl onur duyarak anlattığını hep anımsarım.

Evet 1945 yılı güz ayları. Ben Babıali'de Tan Gazetesine Sabiha Sertel'i ziyarete gidiyorum. Uzun, dikdörtgen bir çalışma odası. Ortada büyük bir çalışma masası var. Odanın giriş kapısının karşısında Sabiha Sertel oturuyor. Karşısında M.Zekeriyya Sertel var. Karşı karşıya çalışıyorlar. Ben onları selamladıktan sonra gösterdikleri bir sandalyeye oturuyorum. Biz Sabiha Sertel'le konuşurken kapı çalınıyor ve içeriye yaklaşık otuz yaşlarında, esmer ve kısa boylu zayıf bir genç giriyor. Hepimizi selamladıktan sonra Sabiha Sertel'e yaklaşarak bir kaç sayfalık bir yazı uzatıyor. Ayakta konuşuyorlar. Bu, belki bir röportaj, belki bir öykü. Yazıyı getiren genç adam biraz sonra ayrılıyor. Sabiha Sertel masasında yazıyı dikkatle okuyor ve M. Zekeriye Sertel'e dönerek:

- Aziz Nesin çok kabiliyetli bir genç, istikbal vaadediyor, ileride kuvvetli bir yazar olabilir, diyor.

Gelen gencin Aziz Nesin olduğunu o zaman öğreniyorum.

6 Temmuz perşembe günü sabahın erken saatinde eşim Şekibe Örenden telefon ederek Aziz Nesin'in öldüğünü, haberi sabah gazete alırken, Talip Apaydın'dan aldığını bana söylediği zaman, yürek ağacımdan yemyeşil bir dalın koptuğunu duyuyorum. 51 yıl önce onu Tan gazetesinde Sabiha Sertel'in odasında gördüğün gün gözlerimin önünde canlanıyor.

Yıllar sonra 12 Eylül döneminde Yazarlar Sendikası hakkında İstanbul Sıkıyönetim askeri mahkemesine açılan ve beraatla sonuçlanan davada savunmanlığını üstleniyor, Dilekçe Davasında birlikte yargılanıyor, Demokrasi Kurultayında ortak çalışmalara, Bilar toplantılarına katılıyor, panellerde imza günlerinde birlikteliklerimiz sürüyor. Yine Sosyalist Birlik Partisinin ilk kuruluş çalışmalarını sürdürürken arkadaşlarımızın isteği üzerine böyle bir parti hakkında ne düşündüğünü, böyle bir girişimi nasıl karşıladığını öğrenmek üzere İstanbul'da Çatalca Vakıf Binasında saatlerce görüşüyoruz, bana çok sevdiği vakıf binasının her yerini gezdiriyor, açıklamalar yapıyor. Bana kendisinin bir yazar, bir sanatçı olduğunu, parti yönetim görevleri üstlenemeyeceğini ancak ülkemizde sosyalistlerin birliğini amaçlayan böyle bir çalışmayı destekleyeceğini söylüyor.

Ünlü Fransız düşünürü La Rochefoucauld: "Yaşam o kadar kısa ki küçülmeye değmez" diyordu. O, küçülmeden yaşamanın, yürekliliğin ve savaşımcı kişiliğin örneğini verdi.

UĞUR MUMCU, MÜMTAZ SOYSAL VE BAKİ TUĞ

Bugünlerde Uğur'u okuyorum. Daha önce okuduğum kitaplarını yine okuyorum. Yeni yazdığı kitapları hep kendisi eve getirir, imzalar verirdi. Oktay Akbal'ın "Yazmak Yaşamak" değerlendirmesi sanki onun için söylenmiş. Yaşadı yazdı, yazdı yaşadı. Ama daha sonra "Dur" dediler. Uğur'u 12 Mart öncesinden beri tanıyorum. Anafartalar'da Merkez Adliye binasında ben Toplu basın davalarını, Ceza yasasının 141-142 Maddelerine göre açılan davaları ve üniversite öğrencileri hakkında açılan "İşgal" ve Dernekler yasasına aykırılık, bildiri dağıtma davalarını izlerken gelir, duruşmaları izler, bilgi toplar ve yazardı.

"Suçlular ve Güçlüler" sanıyorum yazılarını derlediği ilk kitabı. Burada sıkıyönetimin işleyişini, Askeri Mahkemelerin suç nitelemesini, askeri savcıların iddianamelerini örnekler vererek eleştirir. Sakıncalı Piyade'de, Tuzla piyade okulunda sabah sporunda söylenen bir Kars türküsünün nasıl komünizm propagandası olarak nitelendiğini şöyle anlatır:

"..Suç da büyüktü. Bir halk türküsünü yazıda anarak, komünistlik yapılmıştı. Kaçırır mıydı bunu koskoca savcı?

"Soldan sağa salla bayrağı düşman üstüne"

İşte dehşetengiz yazı bu. Savcı uzun araştırmalardan sonra bu sözde komünizm propagandası olduğunu saptayıp, imzayı basmıştı. Evet yakalamıştı komünisti. Hem de kıskıvrak!

"Komünist düzenin getirilmesinde bayrağın soldan sağa düşman üzerine sallanacağını belirtmektedir."

Vay anasını! Demek böyle demiş! Demiş mi? Demiş! Öyleyse bastır cezayı.

Savcı, ciddi ciddi kürsüde bu türküyü okuyor, beni bir gülmek aldı ki sormayın. Sıkıyönetimler, emirler, geceyarıları ev

basmalar, ranzalar, nevresimler, nöbetçiler, adli müşavirler, demek hepsi bu tür suçlar içindi?"

Marksizm hakkında bilgi sahibi olmayan sıkıyönetim görevli ve savcılarında Marksizim ve benzeri kavramlar bir fobi haline gelmişti. **Uğur Mumcu "Sokrattan da kıymetli"** başlıklı yazısında, Anayasa hukuku profesörü **Mümtaz Soysal'ın "Anayasa Hukuku Dersleri"** kitabında komünizm propagandası yaptığı savıyla yargılanmasını şöyle anlatır:

"... Bir duruşmada Mümtaz Soysal siyasal suçların, hiçbir dönemde hiçbir iktidara şeref vermediğini söyleyerek:

Sokrat'ın yargılanması Yunan uygarlığı için bir kara leke oldu. Galile'nin yargılanması insanlık tarihi için bir suç sayıldı. Beni de işlemediğim suçlardan ötürü yargılayarak, zorla kahraman yapmak istiyor, layık olmadığım bir sandalyeye oturtuyorsunuz" dedi.

Savunma gerçekten güzeldi. Duruşma yargıcı Süha Omurhan bu konuşmadan etkilendi. Bu konuşma, piyade kıdemli albay İzzettin Avlar ve savcı yüzbaşı Baki Tuğ tarafından hiç de hoş karşılanmamıştı. Baki Tuğ hemen yerinden fırlayarak söz istedi. Basbas bağırıyor, sesi ana tamir fabrikasındaki gürültüyü bastırıyordu:

- Sokrat'ı yargılayan bir Yunan mahkemesidir. Burası ise bir Türk mahkemesidir. Galile insanlık uğruna öldü, Marksist-Leninist ilkeler uğruna değiiiilll.

Eh, vallahi de öyle. Söylenecek söz yok. Koskoca Baki Tuğ, bu. Hem de doğru söylüyor. Evet Sokrat'ı, Türk mahkemeleri yargılamadı. Sokrat'ı yargılayan yargıçlar da, Yunan'dı. Sonra Galile'nin, marksizmle uzaktan yakından bir ilgisi yoktu. Çünki Marks ile Galile'nin yaşadığı yüzyıllar aynı değildi. Tabiiki Galile'nin marksist-leninist olması da mümkün değildi.

Ama, Galile, 1971 yılında Türkiye'de yaşasaydı, gerçi devlet zoruyla marksist-leninist olurdu. Fakat ne yapsın zavallı, bugünlere yetişememişti.

Baki Tuğ, böyle konuşunca, Mümtaz Soysal'ın avukatlarından Profesör Turan Güneş, elini masaya vurarak söz istedi. Güneş söz istediğinde, Baki Tuğ henüz konuşmasını bitirmemiş-

ti. Turan Güneş elini masaya vuruyor, kürsüye doğru bir iki adım atıp ısrar ediyordu. Baki Tuğ yerine oturdu, Turan Güneş'e söz verildi. Güneş'in öfkesi geçmişti. Önce sağa, sonra sola baktı. Gözlüğünü sildi ve tek cümle ile Baki Tuğ'u yanıtladı. Yanıt kısa ve özdü.

- Askeri savcının sözlerini anladım...

Baki Tuğ kıpkırmızı olmuştu..." (s.23-24)

Bu fobi(1) ve değerlendirmeler 12 Mart döneminden bu yana sürüp gelmektedir. Sayın Baki Tuğ, 1970 yılında bilimsel araştırmalar yapmak üzere Sovyetler Birliği'ne giden Prof. Türkkaya Ataöv'ün, dostlarından Dursan Akçam, Oğuz Onaran, Taner Timur ve Osman Korkut Akol'a, üzerinde Lenin'in resmi bulunan pullar gönderdiğini ve böylece komünizm propagandası yaptığını ileri sürerek Ankara üç numaralı sıkıyönetim askeri mahkemesinde kamu davası açmış ve pulların müsaderesine karar verilmesini istemişti. (18/7/1973 gün 973/103 esas sayılı iddianame)

(1) "Belirli durumlar karşısında bazı hastaların kapıldıkları baskılı, endişeli, mantık dışı korku" (Meydan Larousse. C.4, Sa: 737)

KİTAP ÇARPMASI

Bilim ve Sosyalizm Yayınları sahibi Süleyman Ege Ankara ağır ceza mahkemelerinde yargılandığı yirmibeşi aşkın sol yayınlardan sonra dört kitaptan otuz yıl ağır hapis cezası almıştı. Yargıtay mahkumiyet kararlarını onaylamış, cezalar kesinleşmişti. O günlerde Adalet Bakanlığı, Ankara merkez kapalı ceza evindeki yığılmaları önlemek amacıyla cezası kesinleşmiş hükümlüleri taşra ceza evlerine dağıtıyordu. Bakanlık Süleyman Ege'yi de otuz yıllık ağır hapis cezasını çekmek üzere Adana ceza evine göndermişti.

Ağır cezalı hükümlülerin, cezalarının bir bölümünü, yasaya göre Tecrit'te (tek başına bir hücrede) geçirmeleri gerektiği için Ege'yi de Adana ceza evinin ikinci katındaki tecrit'e koymuşlardı. Süleymanın tecrit odasının yanındaki tecrit odasında da **"Siverekli Mahmut"** adında bir kişi kalıyordu. Süleyman Ege Siverekli Mahmut ile tecrit arkadaşı olmuşlardı. Siverekli Mahmut kaçakçılık suçundan ağır bir ceza almıştı. Mayınlı araziden geçerken, mayına çarpma nedeniyle iki ayağını kaybetmiş, kendisine tahta protez takılmış, bu protezle ağır aksak tecrit'te, koğuşlarda ve koridorlarda yürümeye çalışıyordu. Gardiyanlar, Mahmudun bu durumu nedeniyle kendisine hoşgörülü davranıyorlar, arasıra tecritten çıkarak aşağı kata inmesine, genel koğuşta dolaşmasına ve oradaki hükümlülerle görüşmesine göz yumuyorlardı.

Günlerden bir gün Siverekli Mahmut yine alt kattaki koğuşa iniyor. Her nasılsa o gün koğuşta büyük bir kavga çıkıyor. Bu kavga sırasında bir hükümlü ötekine:

- Ulan senin Allahına, kitabına.. diye küfür ediyor.

Siverekli Mahmut hemen ortaya atılıyor, küfürleri savuranın yakasına yapışıyor ve ona:

- Allaha küfür et, kitaba küfür etme, diyor.

- Neden?

- Yukarıda birisine kitap çarpmış, dört kitaptan otuz yıl ceza almış...

Koğuştan bir ses yükseliyor:

- Emme kitapmış he,,!

SÜLEYMAN EGE NEZARETHANEDE

1960'lı yıllar ülkemizde demokratikleşme açısından özel bir yeri olan yıllar. 27 Mayıs'ın getirdiği Anayasa yürürlüğe girmiş, hak ve özgürlükler genişletilmiş, işçiye sendika kurma, toplu sözleşme ve grev hakları tanınmış, kamu görevlileri sendika hakkına kavuşmuş, haksız tutuklananlara tazminat ödenmesi kabul edilmiş, basın ve yayın alanındaki kısıtlamalar yumuşatılmış, düşünce suçları üzerinde bir hoşgörü başlamış, Anayasa Mahkemesi kurularak yasaların yargısal denetimi sağlanmış, Yüksek Hakimler ve Savcılar Kurulu oluşturularak hakim güvencesi konusunda önemli adımlar atılmıştır.

Bütün bunlara karşın bizim çalışma alanımızda, özellikle **düşünce suçları** alanında olumsuz kararların, cezalandırma hükümlerinin sayıları azalmış ama bu tür kararlar ortadan kalkmamıştır. Ceza yasasının 140, 141, 142 maddeleri yürürlükte kalmış ve uygulanmaya devam edilmiştir. Uygulamalardaki sertlik yerini .daha hoşgörülü bir duruma bırakmıştır. Bu da o günkü Anayasa koyucunun ve giderek yasa koyucunun tutumu ve bunun yanında kamuoyunun düşünce suçları konusundaki olumlu tepkileri sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Anafartalar Caddesindeki adalet binasındayım. Yıl 1969 başları. Genel savunmanı olduğu **Bilim ve Sosyalizm Yayınları sahibi Süleyman Ege** daha önce yayınladığı Bilimsel sosyalizmin yapıtları ve sosyalizm üzerine belgeler hakkında açılan davalarda beraat kararları almıştır. Ancak, bunlar arasında üç kitap hakkındaki davada yedişer buçuk yıldan yirmi iki yıl altı ay ağır hapis cezasına çarptırılmıştır.

O gün Süleyman Ege Ankara Merkez Ceezaevinden Adliye nezarethanesine getirilmiştir. **Görülecek dava Komünist Manifesto davasıdır.** Bu dava daha önce açılmış, savlar ve savun-

malar yapılmış, son aşamaya yani karar aşamasına gelmiştir. Büyük olasılıkla mahkeme artık kararını açıklayacaktır.

Süleyman Ege ya beraat edecek ya da cezalandırılacaktır.

Ağır ceza mahkemelerinde yıllarca süren deneyimlerimizden, mahkemelerin kararda olan önemli dosyaları davaların sonuna bıraktıklarını öğrenmiş bulunuyoruz. Duruşma listesine göre sıramız geldiği halde mahkeme bizi çağırmıyor, belli ki bizi sona bırakarak artık karar verecekler. Saat 20'ye gelmiştir. Ben mahkeme koridorlarında ve Süleyman Ege de nezarethanede volta atıyoruz.

Saat 20.30'da bizi çağırıyorlar. Kurul salonda yerini almıştır. Mahkeme başkanı kararının özetini okuyor ve mahkeme Ege'yi yedibuçuk yıl ağır hapis cezasına mahkum ediyor. Böylece Süleyman'ın cezası, eski mahkumiyetleriyle birlikte 30 yıla ulaşıyor. Ege, ağır ve dik adımlarla mahkemenin arka kapısından nezarethaneye doğru yürüyor.

Ertesi gün **Ege**'yi ziyaret etmek için Ankara Merkez Cezaevi'ne gidiyorum. Bana bir gün önce nezarethanede geçen şu konuşmaları **anlatıyor:**

Bilindiği gibi **nezarethane** tutuklu ve hükümlülerin adeta bir transit yeridir. Duruşma için cezaevinden getirilen tutuklu ve hükümlüler buraya konulur. Duruşması bitenler peyderpey cezaevine götürülürler. Nezarethanede tutuklular çoğaldıkça işi bitenler jandarma tarafından alınır. Akşama doğru ve özellikle geç saatlerde nezarethane tenhalaşır. Duruşmalarda son sıradakiler beklenir.

Süleyman Ege ceza aldıktan sora nezarethanede volta atıyor. Bu arada adi suçtan hüküm alan bir kişi nezarethaneye getiriliyor. Süleyman:

- Geçmiş olsun kardeş.
- Sağol, 15 yılın altına girdik abii...
- Sağlık olsun ben de 30 yılın altına girdim.

Bu konuşmalardan sonra **karşılıksız çek** suçundan ceza almış bir sanık daha getiriliyor, üç günlük ceza almış.

30 yıl ceza aldığına göre daha deneyli olarak gördüğü Süleyman Ege'ye soruyor:

- Abi ben ne zaman çıkarım?

Ege de ne zaman göz altına alındığını, karakolda ne kadar kaldığını, gözaltı saatlerini vb. sorup hesaplama yaparken bu konuşmaları dinleyen ve biraz önce **onbeş yılın altına girdik diyen hükümlü** üç günlük hükümlüye dönerek:

- Ulan, herif otuz yıl almış, şurada rahatça volta atıyor. Sen burada saat hesabı yaptırıyorsun... diyerek onu azarlıyor. Üç günlük hüküm alıp saat hesabı yaptıran yanıt veriyor:

- Benim özel durumum müsait değil abi...

BU PE... Yİ CEHALETTEN ASMALI

Beklenmedik olaylarla karşılaşmak, yaşantımızda sık sık rasladığımız durumlar, Yıllardır tanıdığımız, hakkında belli ve olumlu yargılar taşdığımız insanlar kimi kez öyle davranışlarda bulunurlarki "Acaba benim yıllarca tanıdığım kişi bu mudur?" diye düşünmek durumunda kalırsınız.

Avukatlık yaşamında da benzer olaylara tanık olabilirsiniz. Savunduğunuz kişi mahkemede öyle bir anlatımda bulunur, öyle bir savunma yaparki kulaklarınıza inanamazsınız. Yıllar önce aramızdan ayrılan, bir çok davada beraber bulunduğumuz, sevdiğimiz, saygı duyduğumuz, dürüst bir hukukçu ve sosyalist bir insan olan avukat Muvaffak Şeref, bir saz şairi hakkında komünizm propagandası savıyla açılan bir davada, kendi inançlarına uymayan beklenmedik bir sorgu anlatımı ile karşılaşmış ve sanığın vekaletinden çekilerek duruşmadan ayrılmıştır.

Bu tür durumlarda avukat, kendi inançları ile müvekkilini savunan görevi arasında zor durumlarda kalmaktadır. Bu tür durumlar daha çok siyasal davalarda ortaya çıkıyor.

Bir avukat arkadaşımdan dinlediğim ve bir duruşmada geçen olay ilgi çekici olay şöyle gelişiyor:

Üniversitede doçent olan ama bir türlü profesör olamayan, bir süre çevresine sol görüntüler sergileyen, sonraları düşünce yaşamında ve yaşam çizgisinde soldan sağa yüzseksen derece çark eden, devrimcilikten sağ bir gazetenin yazarlığına geçen bir öğretim üyesi hakkında, devrimcilik döneminde yaptığı bir konuşmadan ötürü Türk Ceza Yasasının 142. maddesine dayanılarak kominizm propagandası suçundan dava açılıyor.

1960-70 yıllarında 1961 anayasasının getirdiği görece özgürlük ortamında, yakın çevresinde devrimci ve sol düşünceler savunan bu öğretim üyesi, açılan dava karşısında büyük bir paniğe kapılıyor, yüreğini korkular kaplıyor. İçinde biriken korkunun ve endişelerin dürtüsüyle iki avukat arkadaşımızdan kendisini savunmalarını istiyor.

Avukatlar davayı üstleniyor ve gerekli hazırlıkları yapıyorlar. Mahkeme duruşma gününü saptıyor, sanığa ve avukatlarına bildiriyor. Davanın bu ilk oturumunda sanığın sorgusu yapılacaktır.

Duruşma gününde avukatlar mahkeme salonuna geliyor, duruşma listesine bakıyorlar. Kendi duruşmalarının listenin son sıralarında olduğunu görünce uzun süre koridorda bekleme yerine bu zamanı bir meyhanede değerlendirmeyi yegleyerek yakındaki bir meyhaneye gidiyorlar. Kadehler doluyor, kadehler boşalıyor ve yanaklar çiçekleniyor. Savunmanlar mahkemenin yolunu tutuyor ve duruşma listesinde sıralarının geldiğini görüyorlar. Duruşma salonunda yerlerini alıyorlar. Sanık da salona girerek yerine alıyor.

Hakim sanığın kimliğini saptadıktan sonra savcı iddianamesini okuyor. Okunan bu iddianamede savcı olayı anlatıyor, yapılan bir toplantıda sanığın bir konuşma yaptığını, bu konuşmanın bir bilirkişiye inceletildiğini, bilirkişinin düzenlediği raporda sanığın konuşurken kullandığı kimi tümcelerin komünizm propagandası suçunun öğelerini oluşturduğunun saptandığını, bu nedenle de sanığın T.C. yasasının 142. maddesine göre cezalandırılması gerektiğini ileri sürüyor.

Hakim sanığa soruyor:

- Sizin... yerde yaptığınız konuşmada komünizm propagandası yaptığınız savlanıyor ve cezalandırılmanız isteniyor. Ne diyorsunuz?
- Sayın hakim bey, ben ne komünizmden, ne sosyalizimden ne de marksizmden hiç bir şey anlamam. Konuşmamda da böyle bir suç işlemiş değilim.

Bu savunmayı dinleyen sanık avukatlarından birisi yanındaki meslektaşına eğilerek:

- Bu P... yi cehaletten asmalı, diyor.

Alkolün etkisiyle sesini ayarlayamayan avukatın bu sözlerini işiten hakim ve savcı kendilerini tutamıyor ve kahkahalarla gülüyorlar.

Sanık öğretim üyesi heyecan içinde ve şaşkın onları seyrediyor, gülme ile ağlamalar arasında, anlaşılamayan kimi sesler çıkarıyor... Duruşma başka bir günü erteleniyor.

KÖMÜRCÜ ÇARŞISINDA CEVAHİR SATMAK

Altınoluk Edremit Körfezi'nin oksijen bolluğu ile ünlü şirin bir köşesi. Eski Yunan Tanrıçalarının oturduğu İDA dağlarının eteğinde, deniz kenarına bağdaş kurup oturmuş bu belde, son yıllarda İstanbul, Ankara ve İzmir gibi kentlerden gelen turistlerin akınına hedef olmuş ve daha da bir canlılık kazanmış.

Altınoluk belediye başkanlığı yaz aylarında festivaler düzenliyor. Paneller, söyleşiler, resim sergileri, konserler, folklor gösterileri ve imza günleri beldeyi renklendiriyor, büyük kentlerin kültürel zenginliklerini körfeze akıtıyor.

Altınolukta yerli dostlar ve dinlencesini burada geçirmek üzere gelen arkadaşlar var. Geçirdiği rahatsızlıktan sonra yaz aylarında dinlenmek üzere buraya gelen Kemal Sülker, öğretmen Hıfzı Hoca, buraya yerleşen 68 Liler Birliği Vakfın yöneticilerinden Tuncer Sümer ve yine bu vakıftan Mete Ertekin görüştüğümüz dostlar arasında.

Bu son baharda dostlarla birlikte Altınoluk şenliğindeyiz. Cumhuriyet alanında Mehmet Başaran, Öner Yağcı, Gülsüm Akyüz ve M.Hıfzı Aksoy ile birlikte yöre halkı ve turistlerle söyleşiyor, kitap imzalıyoruz. Eşim Şekibe bir Çınar gölgesinde eski Türkiye İşçi Partili ve 12 Mart, 12 Eylül dönemlerinde yargılanan gerçlerin yakınlarıyla derin bir söyleşiye dalmış.

Bir yandan kitap imzalıyor, konuklarla söyleşiyor, onların sorularını yanıtlıyor öteyandan da kendi aramızda görüşmeler yapıyoruz. Sosyal demokrat partiler, sosyalist partiler, bu partilerin çalışmaları görüşmelerimizin konusun oluşturuyor. Yazar arkadaşlar katıldıkları panellerde, söyleşi ve imza günlerinde gözledikleri ve dinledikleri ilgi çekici olayları ve gelişmeleri anlatıyorlar.

Bu söyleşileri ve tartışmaları dinleyen öğretmen Hıfzı Hoca kendine özgü gür sesiyle şunları anlatıyor:

- Arkadaşlar, geçenlerde yakın dostlarımla birlikte bir köye gitmiştik. Konuk olduğumuz köyde hem kendi aramızda hem de köylülerle değişik konularda konuşmalar yapıyorduk. Konu Türkiye'de sosyalist partilerin çalışmalarına, programlarına, bu partilerin yurt sorunlarını çözüm önerilerine gelmişti. Toprak reformu, topraksız köylülerin toprak sahibi yapılması, köylünün yoksuluktan ve büyük toprak sahiplerinin baskı ve sömürüsünden kurtulması, marabalığın sona ermesi, kooperatifler yoluyla ürünlerinin değerlendirilmesi ve insan haklarından yararlanmalarının yollarını anlatıyorduk.

Bütün bunları dinleyen köylüler, bu inanılmayacak kadar güzel, bu rüyalar gibi renkli düşünceler karşısında şaşkına dönmüşlerdi. Bunlar olabilir miydi? Bugüne kadar hayal ettikleri böyle bir yaşama kavuşabilirler miydi?

Köylülerden birisi bana dönerek bu şaşkınlığını şu sözlerle dile getirdi:

- Bey, bey, bu iş böyle gelmiş böyle gider. Sizin bu konuşmalarınız kömürcü çarşısında cevahir satmaya benziyor.

Bunları söyleyen köylü Aziz Nesin'in **"Böyle gelmiş böyle gitmez"** adlı yapıtını okusaydı acaba yine böyle mi düşünecekti?

ÇAĞDAŞ HUKUKÇULAR DERNEĞİNİ KURARKEN

Çağdaş Hukukçular Derneğinin 1976 yılında kuruluşunu ve bu kuruluşa en az benim açımdan temel oluşturan ve kurucu arkadaşlarımca da paylaşıldığına inandığım hukuk anlayışını açıklayabilmek için 1973 yılında cumhuriyet gazetesinde "Hukuk Kavramı" başlığı altında yayınladığım yazıdan bir bölümü buraya aktarmakta yarar görüyorum:

HUKUK KAVRAMI

Klasik hukuk kitapları ve çoğu hukuk uzmanları, hukuku, "Toplumda bireylerin kendi aralarındaki ilişkileri ve bireylerle devlet arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallar" olarak tanımlarlar. Sosyal bilimler açısından konu incelendiği zaman görülür ki bu tanımlama, gerçeği tam olarak yansıtmayan, yüzeyde bir tanımlamadır.

Aslında hukuk, "Devlet"ten ayrı olarak düşünülmesi mümkün olmayan, devlet'e sıkı sıkıya bağlı ve ayırdedici özelliğini devlet'ten alan bir olgudur. Bu nedenle "Hukuk"u düşünürken, onu incelerken devlet'ten ayrı ve ondan bağımsız olarak ele almak olanaksızdır. Hukukun, toplumsal ilişkileri düzenleyen kurallar olarak tanımlanması yanlış olmamakla beraber eksik ve gerçeği tam anlamı ile ortaya koymaktan uzaktır. Bu eksiklik, devlet konusunda yanlış bir anlayıştan, devletin gerçek yönü ile görülememesinden doğmaktadır. Bu tür hukukçularca devlet, toplumun üstünde ve toplumdan bağımsız bir varlık olarak görülmekte ve gösterilmektedir. Oysa devlet, toplumdan bağımsız ve onun üstünde bir varlık değildir. Aksine toplumüstü ve toplumdan bağımsız olmayan, toplumun dendisinden çıkmış, toplumsal ilişkilere dayalı, tarihsel ve örgüttür.

Devletin varlığı, başlangıcı bilinmeyen zamanlara kadar uzanmamaktadır. İnsanlık tarihinde devlet her zaman varolmamıştır. İnsanlar bir süre devlete ve devlet gücüne ihtiyaç duymadan, devletsiz yaşamışlardır. Sınıfsız toplumlarda devlet'e rastlanmamaktadır. Eski toplum biçimleri üzerinde yapılan sosyolojik araştırmalar, bu araştırmaların verileri bize bunu göstermektedir. Yine bu araştırmalar, sınıfsız toplumlarda belli sosyal ve ekonomik gelişmeler sonucu olarak sınıf ayrılıklarının ve giderek sınıfların meydana geldiğini ve bu sınıfların meydana gelmesi ile birlikte **devlet'in** de tarih alanına çıktığını gösterir.

O halde devlet, toplumdaki sınıfların doğuşu, sınıf farkları ve sınıf çatışmaları ile yaşıttır ve onlarla birlikte doğmuştur. Bu güç, olaya ters bir yönden ve metafizik açıdan bakan Hegel'in dediği gibi, **"Ahlak fikrinin gerçeği", "Aklın imgesi ve gerçeği"** değil, toplum gelişmesinin belli bir aşamasında ortaya çıkmış ve onun ürünüdür.

Hukukçuların çoğu, devleti toplum üstü bir örgüt, bir varlık olarak gördükleri için, açıklanan gelişmeler sonucu tarih alanına çıkan devlet'in, sınıflar arasındaki çelişkileri bağdaştırmakla görevli olduğunu, bu görevi yükümlenmiş bulunduğunu ileri sürmüşler ise de, kural olarak devlet toplumda ekonomik bakımdan ve dolayısıyle siyasal bakımdan her zaman güçlü sınıfın temsilcisi olmuştur. Güçlü ve belli bir sınıfın temsilcisi olan devlet'i "sınıflar üstü" olarak düşünmek yada göstermek gerçeğe uygun düşmemektedir. 2350 yıl önce **Eflatun, "Devlet"** adlı yapıtının birinci kitabında Trasymakhos'u şöyle konuşturmaktadır:

"Her hükümet kanunları kendi işine geldiği gibi kurar", demokratlık, demokratlığa uygun kanunlar, tyrannis tyrannis'e uygun kanunlar kurar, ötekiler de tıpkı böyle; bu kanunları kurmakla kendi işlerine gelen şeylerin idare edilenler için de doğru olduğunu söylerler kendi işlerine gelenden ayrılanı da, kanuna, hakka karşı geliyor diye cezalandırırlar. İşte dostum benim dediğim şudur: Doğruluk her şehirde birdir, yani kurulmuş olan hükümetin işine gelen şeydir kuvvet onun elindedir. Bundan, doğru dürüst muhakeme etmesini bilen bir adam şunu çıkarır: Doğru olan şey hep

birdir, yani kuvvetlinin işine gelen şeydir...", "Her şehirde kuvvet hüküm süren unsurun elindedir." (Devlet Kitap: I.S: 31)

Bu düşünceler, belli bir tarih döneminden beri toplumda sınıfların var olduğunu, kuvvetli sınıfların yani maddi zenginlik kaynaklarını ellerinde bulunduran sınıfların toplumu yönettiklerini, zayıf sınıfların yani bu zenginliklere sahip olmayan sınıfların sözü geçen sınıflar tarafından yönetilegeldiğini ve yöneten sınıfların, yasaları kendi çıkarlarına uygun olarak yaptıklarını ve yönetilen sınıfları da bu yasalara uymak zorunda bıraktıklarını, bu yasalara uymayanları da "suçlu" ilan ettiklerini göstermektedir.

Bu açıklamalar, devletten ayrı düşünülemeyecek olan hukukun sınıfsal niteliğini de ortaya koymaktadır. Hukukun en önemli konularından birisini teşkil eden mülkiyet, sınıflar arası üretim ilişkilerinin hukuksal ifadesinden başka bir şey değildir. Sosyal sınıfların ayırımında mülkiyet başta gelen bir ölçüdür. Başka deyişle sosyal sınıflar, belli mülkiyet çeşitlerine sahip olup olmadıklarına göre tanımlanırlar. Hukuk, bu sınıfların ekonomik menfaatlerine paralel olarak gelişir ve üstünlük sağlayana hizmet eder. Sınıflı toplumlarda devlet, yukarıda açıklandığı gibi egemen sınıfın çıkarlarını gözönünde tutmakta ve korumaktadır. Yasalar bu yönde oluşmaktadır. Bu toplumlarda yasalar, yönetici sınıfların çıkarlarına uygun olan ve onların örgütlenmiş gücü tarafından korunan bir "sosyal ilişkiler sistemi"ni belirler. **Bu nedenledir ki, sözü geçen sınıfl toplumlarda adalet, bir sınıf adaleti olmaktan öteye gidememektedir.** (Cumhuriyet 5-12-973)

Gerçekten, sınıflı toplumlarda, hukuk, ekonomik gücü ve giderek siyasal iktidarı elinde bulunduran sınıfların iradelerinin bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır. Bu toplumlarda hak, adalet, eşitlik ve özgürlük kavramları, ne kadar idealize edilirlerse edilsinler, sınıfsal bir nitelik taşırlar. Egemen sınıf, bu kavramlara, kende damgasını vurur. Köleci düzenin adalet kavramı ile kapitalist ve sosyalist düzenin adalet kavramları başka başkadır.

İKİ HUKUK

Eski Roma'da ve Atina'da köleleştirme ve köle kullanma

adalete uygundur. Burjuva adalet anlayışı ise, yarıköle durumunda bulunan serf üzerindeki baskıları, adalete uygun bulmamaktadır. **Adalet, sınıflı toplumlarda, her zaman bir "sınıf adeleti" olmuştur.** "Eşitlik = adalet'i en yüksek ilke ve son gerçek olarak koymak istemek, saçma bir şey. Eşitlik ancak eşitsizliğin, adalet de adaletsizliğin karşıtı olarak var."

Siyasal tarihin ve hukuk tarihinin incelenmesi, iki ayrı hukukun varlığını ortaya koymaktadır. Bunlardan **birincisi "baskı hukuku"** diyebileceğimiz bir hukuk kurumudur. **İkincisi de, "insan haklarına dayalı hukuk"** adını verebileceğimiz bir hukuktur. **Aslında, gerçek hukuk, "insan haklarına dayalı hukuk"** tur.

Tarih boyunca, gerek köleci toplum döneminde, gerek feodal ve kapitalist toplumlarda emirler, fermanlar, yasalar vb. biçiminde ortaya çıkan ve bugüne kadar "hukuk" denilen kurallar toplamı, bu toplumlarda, siyasal iktidarı elinde bulunduran köle sahibi, aşiret reisi, bey, senyör, kral, imparator ve benzeri yönetici grupların iradeleri olarak ortaya çıkmış ve adı geçen toplumların egemen sınıf ve tabakalarının çıkarlarını korumuş ve bu çıkarlara hizmet etmiştir. Tarihin geçmiş dönemlerine kalın çizgileri ve ayırıcı özellikleriyle baktığımız zaman, gerçeğin bu olduğu ortaya çıkmaktadır.

"Baskı hukuku" dediğimiz bu hukuk kurumu, günümüzün az gelişmiş ve gelişmiş kapitalist toplumlarında da sürmektedir.

Bu baskı hukuku karşısında, köleci toplum düzeninden bu yana, yönetilen sınıf ve tabakalar tarafından, yani köleler, serfler, topraksız köylüler, işçiler tarafından, siyasal iktidarı ellerinde bulunduran sınıflara karşı bir **"hak ve özgürlük mücadelesi"** verile gelmiştir. Köleci toplum düzenin başlangıcından bu yana, önce köleler efendilerine, serfler senyörlerine, daha sonra da işçiler burjuvaziye karşı, kendi hak ve özgürlüklerini kazanmak ve korumak için, çoğu kez, kanlı mücadeleler verdiler. Tarihin ünlü köle ve köyle isyanları ile, işçi sınıfı tarafından gerçekleştirilen devrimler bunun örnekleridir.

Egemen sınıfların baskı ve sömürü sistemlerine karşı verilen bu mücadeleler sonunda, birçok hak ve özgürlükler elde edil-

di. Bu haklar, kendiliğinden verilmedi, mücadele ile alındı. Egemenler, bu mücadeleler karşısında ödünler vermek zorunda kaldılar. Kazanılan bu hak ve özgürlükler, en sonunda, uluslararası hukuk metinlerinde ve anayasalarda yer aldı. **Günümüz anayasalarında, "temel hak ve özgürlükler" başlığı altında düzenlenen haklar, tarih boyunca verilen kanlı mücadelelerin bir ürünü olarak ortaya çıktı.** Bugün, bu hak ve özgürlüklere, **"İnsan Hakları"** diyoruz.

Özgürce düşünme ve düşüncesini açıklama hakkı, sekiz saatlik çalışma hakkı, sendika kurma ve grev hakkı, toplu sözleşme hakkı, işkence yasağı, basın özgürlüğü, sansür yasağı, bağımsız bir mahkemede yargılanma hakkı, savunma hakkı, örgütlenme ve dernek kurma hakkı, toplantı ve gösteri yürüyüşleri yapma hakkı, kişi güvenliği, beden tamlığı, konut dokunulmazlığı, bağımsız yargı, doğal hakim ilkesi, suçsuzluk karinesi, özel yaşamın gizliliği, seyahat özgürlüğü vb. bu hakların başlıcalarıdır.

İşte bu hakların bütününe, "insan haklarına dayalı hukuk" diyoruz. Hukuk, "hak"kın çoğulu olduğuna göre, hak kavramına uygun düşen "hukuk" da, işte bu hukuktur.

Kısaca açıklamaya çalıştığımız bu iki hukuk arasındaki mücadele, tarih boyunca sürmüştür. Mücadele, günümüzde de sürmektedir. Egemenler, kendi sınıfsal çıkarlarını tehlikede gördükleri zaman, çeşitli yöntemlere ve gerektiğinde zora başvurarak kazanılmış olan bu hakları geri almaktan ve hakları kısıtlamaktan kaçınmamışlardır. Ülkemizde, 12 Mart ve 12 Eylül dönemlerinin uygulamaları, bunun son örnekleridir. **İki hukuk arasındaki bu mücadele, işçi ve emekçi halk yığınlarının, ülkenin kaderinde söz ve karar sahibi olacakları aşamaya kadar sürecektir.** Bu çağdaş hukuk anlayışını benimseyen avukatlar olarak Ankara'da, 1960'lı yılların ortalarından başlayarak kendi aramızda örgütleniyoruz. Hukuk alanında yapılan etkinliklerde, baro çalışmalarında, siyasal davaların izlenmesinde dayahışma içinde çalışmaya başlıyoruz. Çağdaş Hukukçular Derneği'ni kurmadan önce 1965 yılından başlayarak bu örgütlü çalışmaları sürdürüyoruz. **Devrimci Avukatlar Gurubu** daha sonra da **İlerici Avukat-**

lar Gurubu'nu oluşturarak baro seçimlerine katılıyoruz.

1974 yılında İlerici Avukatlar Gurubu olarak Ankara barosu seçimlerine giriyoruz. Seçim Bildirgemizde yayınladığımız adaylar şu arkadaşlardan oluşuyor:

Baro Başkan Adayı	: Halit Çelenk
Yön.K.Üyeleri	: Uğur Alacakaptan
	Erdal Merdol
	Nevzat Helvacı
	Doğan Tanyer
	Cemal Başbay
Yön.K.Yed. Üyeleri	: Çetin Güner
	Türkay Asma
	Ahmet Cenan
	Muammer Uygur
	Ertuğrul Ünsal
Denetleme Kurulu	: Niyazi Ağırnaslı
	Ahmet Tahtakılıç
	Süleyman Reşat Köymen
Dent. K. Yedekler	: Rauf Çapan
	İbrahim Açan
	Mehmet Ali Şengül

Seçim Bildirgemizde : Hukuk, avukatlık, baronun görevleri, eleştirilerimiz ve yapacağımız çalışmalar konusunda şunları söylüyoruz:

Sayın Meslektaş,

Bilinen ekonomik, sosyal ve siyasal nedenlerden ötürü geri bırakılmış bir ülkenin avukatlarıyız. Öncelikle de insanız ve Türkiye yurttaşıyız. İnsan olarak, yurttaş ve avukat olarak yurdumuzun geri kalmışlıktan kurtulması, uygar ülkeler düzeyine ulaştırılması, Türkiye insanının mutluluğa kavuşması, sosyal hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin soyut sözler olmaktan çıkarılıp gerçek içeriğine kavuşturulması ve hayata geçirilmesi, hak ve adaletin söz olarak değil, öz olarak da gerçekleştirilmesi önde gelen görevimizdir.

Günümüzün avukatı "Mesleğimiz avukatlıktır, üstlendiğimiz

davaları izleriz, görevimiz burada sona erer" diyemez ve demememelidir. Bu, geçmiş dönemlerin bireysel ve ilkel meslek anlayışıdır. Avukat elbette savunulmasını yerinde gördüğü davaları alacak ve izleyecektir. Bu da onun hak ve görevidir. Ama görev ve sorumluluk bununla bitmemektedir.

Özellikle geri kalmış ülkelerin avukatlarına, bugün gerçekten önemli görevler düşmektedir. Anayasanın "Sosyal Hukuk Devleti" ilkesi açısından yurdumuzun sosyal ve ekonomik sorunlarının çözümüne ve yurt kalkınmasına katkıda bulunmak, avukatın önemli görevlerindendir. Ve avukat bundan sorumludur.

Son on yıl içinde yapılan uluslararası hukukçular toplantılarında, özellikle geri kalmış ülkelerde, avukatların görevleri görüşülmüş ve kararlar halinde saptanmıştır. Gelişen bu anlayışa göre, avukat, kamu görevi yaparken, hakkı, adaleti, hukukun üstünlüğünü savunurken, aynı zamanda yurdunun sosyal ve ekonomik sorunlarının çözümüne de eğilecek, yurdunun kalkınmasına da çaba harcayacaktır. Esasen Anayasanın "Sosyal Hukuk Devleti" ilkesi, hukukun üstünlüğünü dile getiren bir ilkedir. Bu ilkenin ekonomik, sosyal bir içeriği vardır. Prof. Dr. Faruk Erem'in "Ekonomik Kamu Düzeni" üzerindeki düşünceleri gerçekte bunu dile getirmektedir. Bugün ekonomik ve sosyal içeriği olmayan bir hak anlamsız ve soyut bir kavramdır. Ona canlılık veren, ona anlam ve öz kazandıran ve onu topluma yararlı hale getiren, ekonomik ve sosyal içeriğidir. Temelde hukuk, toplumdaki ekonomik ve sosyal yapının bir yansıması, bir ifadesi olduğuna göre bu yapı ile hukuku birbirinden ayrı düşünmek olanaksızdır. Hukuk bir üstyapı kurumu olmakla beraber, toplumun ekonomik ve sosyal yapısını "hak", "adalet" ve "hukukun üstünlüğü" ilkeleri doğrultusunda etkileyebildiği ölçüde kamu yararına hizmet etmiş olur. Bu hizmeti üstlenme görevi de, kuşkusuz hukukçulara ve özellikle avukatlara düşmektedir.

Avukatlık Yasasında da ifade edildiği gibi, avukat, kamu görevi yapmaktadır. Kamu görevi yapan avukat, kamu yararını her zaman göz önünde tutmak durumundadır. Çünkü kamu görevi ile kamu yararı arasında çözülmez bir bağ vardır. Böylece ve bu yolla avukat, toplumunun genel sorunlarına, yurdunun çözüm

bekleyen meselelerine eğilerek ona hizmet edecek, bu sorumluluk anlayışı içinde halkına olan borcunu ödeyecektir.

1965 Uluslararası Bangkok Hukukçular toplantısında avukatın ilgilenmesi gereken yurt sorunlarına örnek olarak: toprak reformu, millileştirme, ulusal kaynakların işletilmesi, sosyalizasyon girişimleri, işsizlik ve yoksullukla savaş, halkın hayat düzeyini yükseltme vb. gösterilmiştir. Rio Uluslararası Hukukçular Toplantısında alınan kararlarda da insan hak ve özgürlüklerinin korunması, geri kalmış ülkelerde sefalet, cehalet ve eşitsizlikle mücadele edilmesi, bu alanda başarı sağlanana, "insan haysiyeti"ne uygun bir hukuk ortamı kurulana kadar hukukçunun mücadeleye devam etmesi önerilmiştir. Bunun anlamı da açıktır:

Avukat sosyal hukuk devletini, hukukun üstünlüğü ilkesini, hak ve adaleti savunurken, bu kavramların somut içeriğini göz önünde tutacak; yurdu geri kalmışlıktan kurtulmadıkça, bağımsızlığını, özgürlüğünü kazanarak onu titizlikle korumadıkça, ağır sanayiini kurmadıkça, gerçek bir toprak reformunu yapmadıkça, eğitimsizlik sonu ermedikçe, halk mutluluğa kavuşmadıkça, anılan ilkelerin boş birer formülden ibaret kalacağını unutmayacaktır.

Bu düşünceler bir "kamu görevi" olan avukatlığın amaçlarına da tamamen uygun düşmektedir. (Avukatlık Yasası, md.1)

Avukat hiçbir haksızlığa göz yumamaz. Avukatın "haksızlığa göz yumma hakkı" yoktur. Haksızlığa göz yuman avukat, mesleğini ve toplumuna karşı görevini yapmamış demektir.

Avukat haklı kişiyi savunurken tüm toplumu savunmaktadır. Avukat yanlız savunduğu kişinin değil, tüm toplumun güvencesidir.

Mussolini'ye "avukatlar olmasa İtalya'yı çok daha kolay ve rahat idare ederdim" dedirten, avukatın bu toplumsal işlevidir.

Geri bırakılmış ülkelerde avukatın görevi, avukatlığın amaçları bu olunca, baroların görevlerini de bu açıdan değerlendirmek yerinde olacaktır.

Bu nedenle de, barolar, şu ya da bu haklı kişiyi savunan avukatların bir meslek kuruluşu değil, toplumun bir bütün olarak haklarının aranmasında, savunulmasında, haksızlıkların gideril-

mesinde "kamu"nun savunucusudur.

Anayasada ve Avukatlık Yasasında kamu görevi yapan birer meslek kuruluşu olarak tanımlanan barolar için "sosyal hukuk kavramı"nın gereklerini yerine getirmek, onların önemli işlevleri olmalıdır.

Baroların, bu işlevleri gerçekleştirebilmek için, bağımsız ve özerk kuruluşlar haline getirilmeleri zorunludur.

Siyasal partilerin iktidara gelmesi ya da iktidardan uzaklaşması yönündeki çalışmalar dışında, yurdu ve halkı ilgilendiren tüm sorunlar üzerine düşünce açıklamak, hukuksal girişimlerde bulunmak, kişi ve kuruluşların ve bu arada baroların anayasal hakları ve yurt görevleridir. Bu tür çalışmaların "siyasi faaliyet" ile ilgisi olmadığı kuşkusuzdur.

GEÇTİĞİMİZ YILLARIN HUKUKUMUZA GETİRDİKLERİ

Geçirdiğimiz dönemin yasama ve uygulamaları hukuk düzenimizi altüst etmiştir:

1) 27 Mayıs Anayasasının yarısına yakın en önemli maddeleri değiştirilmiş ve ortaya adeta yeni bir Anayasa, 12 Mart Anayasası çıkmıştır.

Temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunulamayacağını söyleyen Anayasanın 11. maddesi değiştirilmiş ve temel hak ve özgürlükler güvenceden yoksun bırakılmıştır.

Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkileri kısıtlanmış, Anayasa değişikliklerinin Anayasa Mahkemesince esas yönünden denetlenme olanağı ortadan kaldırılmış, böylece siyasal iktidar çoğunluğuna keyfi yönetimin yolları açılmış, anayasal düzen tehlikeye girmiştir.

2) Genel mahkemelere güvensizliğin bir ifadesi olan ve sıkıyönetimi normal düzen haline getiren Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulmuştur. Hakimleri yürütme organı tarafından tayin edilen bu mahkemelerin kuruluşu ile Anayasamızın "Mahkemelerin Bağımsızlığı", "Tabii hakim" ilkeleri çiğnenmiştir.

Bu mahkemelerin kuruluş yasasına göre:

a) 3 veya daha ziyade kişi tarafından suç işlenmesi halinde

yurttaş 15 gün gözaltında tutulabilir. (M. 22) Ve böylece geçtiğimiz dönemde sık sık görüldüğü gibi, türlü işkence olanakları karşısında güvenceden yoksun kalabilir.

b) Bu mahkemelerde sanık ve müdafii, bir davanın tüm duruşmalarından çıkarılabilir ve bu işlemler hakkında yayın yasağı konulabilir.

c) Bu mahkemelerde, siyasal suçlarda suçüstü hükümleri uygulanır. Vatandaş siyasal bir suçtan ötürü üç günde ölüm cezasına mahkum edilebilir.

d) Bu mahkemelerde Reddi Hakim istemi, red edilen hakimler tarafından incelenir, verilen kararlara itiraz olunamaz. (M. 25)

3) Askeri Mahkemelerin Kuruluş ve Yargılama Usulü hakkındaki 353 sayılı yasada yapılan değişikliklerle:

a) Bazı hallerde sözlü savunma ve yazılı savunmanın okunması, süre bakımından kısıtlanabilecek ve bir dakikaya kadar indirilebilecektir.

b) Tarafsızlıktan ayrılan ve sanığı cezalandırmak için peşin yargıya sahip olduğu ileri sürülen bir hakimi reddetme hakkı yurttaştan alınmıştır. Yurttaşın bu halleri, basın yoluyla kamuoyuna duyurma hakkı da kaldırılmıştır.

4) Ceza Yargılama Usulü Yasasında yapılan değişikliklerle:

a) Kabul edilen ek 1. maddeye göre, ideolojik amaçlarla işlenen suçlarda zaman ve yer kaydına bakılmaksızın, suçüstü hükümleri uygulanacaktır. Yıllarca önce bir köyde işlendiği ileri sürülen bir siyasal suç, 3005 sayılı yasaya göre yargılanabilecektir.

b) Kabul edilen ek 2. maddeye göre bazı hallerde sanığın suçlu olduğu, karine yoluyla peşinen kabul edilmekte, sanıktan suçsuzluğunun ispatı istenerek ve böylece "aslolan kişinin suçsuzluğudur" kuralı ortadan kaldırılmaktadır.

5) Polis Vazifeleri ve Selahiyetleri Yasasında 1775 sayılı yasa ile yapılan değişiklikler sonunda:

a) Gecikmede sakınca bulunan hallerde, mahkeme kararı olmadan, en büyük mülkiye amirinin emriyle, polis tarafından şüphe edilen kişilerin üstleri, özel kağıtları, eşyası

aranabilecek ve bunlara el konulabilecektir.

b) Herhangi bir davet veya izne bağlı olmaksızın, polis, suç ve suçluların kovuşturulması için Üniversitelere ve eklentilerine girebilecek ve eğer lüzum görürse nedenini yetkililere bildirecektir. (Bu maddeler Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir.)

6) Kabul edilen 1602 sayılı yasa ile Askeri Yüksek İdare Mahkemesi kurulmuştur.

a) Bu mahkeme bir Anayasa kuruluşu olan Danıştay'a güvensizliğin iadesi olmuştur.

b) Bu mahkeme yargı birliği ilkesine aykırıdır.

c) Yasanın 2. maddesine göre teşkilatı ve kadrosu Milli Savunma Bakanlığınca gösterilen bu mahkemenin, işlemlerini denetleyeceği bakanlık karşısında bağımsız olması olanaksızdır.

d) Yasanın 52. maddesine göre "gizli" kaydı ile mahkemeye gönderilen ve davacının savunmasıyla ilgili belge ve bilgiler davacı ya da müdafiine okutulmayacak ve inceletilmeyecektir.

7) Kabul edilen yeni Dernekler Yasası ile:

a) İlkel bir dernekçilik getirilmiştir.

b) Yasada mahkeme kararı olmadan da idare makamlarına dernekleri faaliyetten men yetkisi verilmiştir.

c) Güvenlik kuvvetleri, denetleme gerekçesiyle, her zaman derneklere ve eklentilerine girebilecektir.

d) Bir dernek yöneticisi, derneği temsilen, amacı başka bir derneğin toplantısına katılamıyacaktır.

e) Genel Kurul toplantıları, dernek genel merkezinin bulunduğu yerden başka yerde yapılamayacaktır.

f) Hükümet komiserine dernek yetkili organlarının veya kongre divanının yetkileri verilmiş, genel kurul çağrısının yasaya uygun olup olmadığını denetleme hakkı tanınmıştır.

g) 18 yaşından küçüklerin yanlarında velileri ya da vasileri olmadan dernek binasına veya eklentilerine girmeleri halinde, dernek, idare makamlarınca kapatılabilecektir. (Bu

yasanın birçok hükümleri Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir.)

8) Danıştay Yasasının 82. maddesine eklenen bir fıkra ile idarece Danıştay'a gönderilen bazı rapor ve belgelerin davacı vatandaş ve müdafii tarafından incelenmesi, okunması engellenmiş ve savunma hakkı kısıtlanmıştır.

9) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasasında, Üniversiteler Yasasında bunlara benzer anti-demokratik ve Anayasaya aykırı hükümler yer almıştır.

YASA DIŞI UYGULAMALAR

A- Yurttaşlara emniyette ve kontr-gerilla denilen gizli örgütlerde insanlık dışı işkenceler yapılmış, elektro-şok uygulanmış, bu işkenceler sonunda ölen, sakatlanan, uzuv tatiline uğrayan, intihar eden ve öldürülen yurttaşlar olmuştur. Konu parlamentoya getirilmiş ve Avrupa Konseyi'ne kadar intikal etmiştir.

B- Bir kısım mahkemelerde müdafi avukatlara baskılar yapılmış, savunma hakları kısıtlanmıştır.

Cezaevlerinde avukat-sanık görüşmeleri dinlenmiştir. Kanunen mahrem olan bu görüşmelerden ötürü görevlilerce gerçek dışı tutanaklar düzenlenmiş ve bunlara dayanılarak avukatlar hakkında davalar açılmıştır.

Cezaevlerinde avukatların üstleri, evrak çantaları ve hatta ayakkabıları aranmıştır.

C- Müdafi ve sanıkların yazılı savunmaları, incelenme gerekçesiyle, mahkemeye verilmeden önce, cezaevi idaresi kanalıyla adli müşavirlikçe kontrol edilmiştir.

Keyfi kayıtlamalarla, ağır ve gereksiz formalitelerle, halk, mahkeme salonlarına alınmamış, "Mahkemelerin aleniyeti" ilkesi bir kenara itilmiştir.

D- Cezaevlerinde savunmasız tutuklu sanıklara kitle halinde dayak atılmıştır.

E- Cezaevlerinen alınan bir kısım tutuklular kontr-gerilla denen gizli örgüte götürülerek işkenceye tabi tutulmuş ve soruşturma, bu baskılar altında yürütülmüştür.

F- 1402 sayılı Yasa, sorgulama konusunda bir görev ve yetki tanımadığı halde, bu sorgulamalar kontr-gerilla denilen örgütlerde yapılmış ve bunlara dayanılarak hükümler verilmiştir. (Madde: 3 ve Askeri Yargıtay Kararları.)

G- Ankara barosuna kayıtlı avukatlara kontr-gerillada işkenceler yapılmıştır.

H- 42 gün gözaltında alıkonulup da ailesine ve yakınlarına haber verilmeyen sanıklar olmuştur.

Sayın meslektaş,

Bugün uygar dünyada hukuk anlayışı değişmiştir. Eski hukuk anlayışı, yerini yeni bir hukuk anlayışına bırakmış ve bu anlayış uygar dünyaca benimsenmiştir.

Bu da, toplumsallığa, sosyalliğe yönelik, toplumsal gelişmeyi izleyen ve ona ayak uyduran çağdaş bir hukuk anlayışıdır. Anayasadaki "demokratik- sosyal hukuk devleti" bu anlayışın bir ifadesi olmuştur.

27 Mayıs Anayasası, toplumsal gelişmenin itişi ile, yurdumuza, çağdaş bir hukuk anlayışı getirmiştir. Ama ne yazık ki, bu gelişmeden çıkarları bozulan çevreler, çağdışı bir hukuk anlayışında direnmeyi yeğlemişlerdir.

Yukarıdan beri örnekleri ve kanıtları ile açıklanan 12 Mart sonrası baskı yasaları ve uygulamaları, bu çağdışı hukuk anlayışının bir eseridir.

Günümüzün hukukçusu bu çağdışı hukuk anlayışının karşısında ve çağdaş hukukun yanında yeralmak görevi ile karşı karşıyadır.

Bütün bu gelişmeler karşısında Ankara Barosu'nun tutumu ne olmuştur? Ankara Barosu ne yapmıştır?

Baro Başkanlığı göreve başlarken şöyle demişti:

"Demokratik hukuk düzenini her türlü yıkıcılığa karşı koruyup güçlendirmek görevimizdir."

"Sosyal ve ekonomik düzeyimizi geriden izler durumdaki hukuk kurallarının yeterli duruma getirilmesi zorunludur."

"... Gerekli atılımlara girişmek, hukukun üstünlüğünü, yasaların uygunluğunu gerçekten sağlama(!), temel yasalarla usul

yasalarının gerekli değişikliklerine hız verdirmek yolunda atılımlarımız, girişimlerimiz olacaktır."

" Kirli havadan trafik ve gıda sorununa kadar **yaşama hakkı** ile ilgili her konuda hukukun öncülüğü istenecektir."

" Hukuk konusunda görüşler açıklayacak, ilgili tasarıları eleştirecek, yetkililere yardımcı olacağız."

" Meslekdaşlarımıza yönelen **her türlü saldırıda** yanlarında olacağız." (28.12.1972 gün ve 1 sayılı bildiri.)

Yukarıdan beri açıklanan, hukuk, hukuk üstünlüğü, kamu görevi ölçülerine göre Ankara Barosu görevini yapmış mıdır?

1) Söz verdiği gibi demokratik hukuk düzenini ve hukukun üstünlüğünü savunmuş mudur?

2) "Sosyal ve ekonomik düzeyimizi geriden izler" bulduğu yasaları eleştirmiş, bunları yeterli duruma getirmek için çalışmalar yapmış mıdır?

3) Kirli hava, trafik ve gıda sorunu bir yana, üyelerinin haklarını savunmuş mudur?

4) Sıkıyönetim döneminde işkencelere karşı çıkmış mıdır?

5) Anti-demokratik yasa tasarılarını eleştirmiş midir?

6) Meslektaşlara yönelen saldırılarda yanlarında olmuş mudur?

Baro bunların hiçbirisini yapmamış ve üyelerini "gölge etme, başka ihsan istemem" diyecek durumda bırakmıştır.

ÖRNEKLER:

1) Mevcut yasaları bile yetersiz gören Baro, Anayasanın yarısına yakın, en önemli hükümleri değiştirildiği, temel hak ve özgürlüklerin ortadan kaldırıldığı, 27 Mayıs Anayasasının tanınmaz hale getirildiği ve bu temel yasa yerine yeni bir anayasa, 12 Mart Anayasası getirildiği halde, Baro, bu konuda ne bir araştırma, ne bir inceleme yapmış ve ne de hukuk düzenimizi altüst eden bu durum karşısında kamuoyuna bir açıklama yapmıştır.

2) Hukuk alanında Anayasanın bekçisi olan Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkileri kısıtlanırken, Anayasa değişikliklerinin esas yönünden denetlenme yetkisi bu yüksek mahkemenin

elinden alınırken baro susmuştur.

3) Yukarıda temel haklara, Anayasaya ve insan haklarına aykırı hükümleri belirtilen Devlet Güvenlik Mahkemeleri kuruluş yasası karşısında Ankara Barosu yeterince ses çıkarmamıştır.

4) Siyasal suçlarda suçüstü hükümlerini uygulayan ve karine yoluyla kişiyi suçlu kabul edip suçsuzluğunun ispatını sanıktan isteyen Ceza Yargılama Usulü Yasasının getirdiği değişiklikler üzerine bir tepki göstermemiştir.

5) Kişi güvenliğini, özel hayatın dokunulmazlığını ve üniversitelerin özerkliğini tehlikeye sokan Polis Vazifeleri ve Selahiyetleri yasasında yapılan değişiklik üzerine bir eleştiri ileri sürmemiştir.

6) Yargı birliğine aykırı, teşkilat ve kadrosunun saptanma biçimi yönünden Milli Savunma Bakanlığına bağımlı, bir anayasa kuruluşu olan Danıştay'a güvensizliğin bir ifadesi olan ve anti-demokratik hükümler taşıyan 1602 sayılı Yüksek Askeri İdare Mahkemesi Yasasına karşı doyurucu bir ses çıkarmamıştır.

7) Yurdumuza ilkel bir dernekçilik anlayışı getiren, kişinin örgütlenme temel hak ve özgürlüklerini yaralayan, idareye yargı organlarının yetkisini veren ve Anayasa Mahkemesince daha sonra birçok hükümleri iptal edilen 1630 sayılı Yeni Dernekler Yasası karşısında da Baro yeterli bir tepki göstermemiştir.

8) Savunma hakkını zedeleyen ve Danıştay yasasının 82. maddesine eklenen fıkra hakkında sessiz kalmış, herhangi bir girişimde bulunmamıştır.

9) Sıkıyönetim mahkemelerinde savaş hali hükümlerinin uygulanacağını kabul ederek, reddi hakim hakkını etkisiz hale getiren ve böylece savunma hakkını yaralayan 353 sayılı yasa değişikliğinin karşısına çıkmamıştır.

10) Sıkıyönetim döneminde yurttaşlara kontr-gerilla denilen gizli örgütte yapılan insanlık dışı işkenceler karşısında başvurmalara rağmen susulmuş, sıkıyönetim kalktıktan, işkence olayları basında ayrıntıları ile yayınlandıktan ve artık bu konuda açıklama yapmanın sakıncasız hale geldiği bir zamanda işkencelerden söz edilmiştir.

Ankara Barosu'na kayıtlı ve tutuklu bazı avukatlara ağır

maddi ve manevi işkenceler yapıldığı, kontr-gerillada elektro-şok uygulandığı halde, Baro, bu insanlık dışı olaylar karşısında bir meslek örgütünün göstermesi gereken tepkiyi göstermemiştir.

11) Cezaevlerinde görüş yapan müdafi avukatların üstleri, çantaları ve ayakkabıları arandığı halde, Baro, bunları zamanında protesto etmemiştir.

12) Ankara'da 3 Nolu Askeri Cezaevinde tutuklulara kitle halinde dayak atıldığı ve 18 imzalı bir dilekçeyle olay Baro Başkanlığına iletildiği halde, Ankara Barosu, yeterli bir girişimde bulunmamıştır.

Baro, yayınladığı ve yukarıda anılan bildirisinde:

"İlgili tasarıları eleştirecek, görüşler açıklayacak ve yetkililere yardımcı olacağız" dediği halde, anti-demokratik yasalar ve uygulamalar karşısında ya susmuş ya da sıkıyönetim kaldırıldıktan ve siyasal ortam yumuşadıktan sonra bir iki kelime ya da cümle ile bunlara değinmekle yetinmiştir.

Oysa Baro, Prof. Hüseyin Naili Kubalının da söylediği gibi, demokratik bir baskı grubudur. **(Anayasa Hukukunun Genel Esasları ve Siyasi Rejimler,** 1964, s. 311.)

Haksızlıkla savaş, hukukun üstünlüğü için mücadele, "Demokratik, sosyal hukuk devleti"nin gerçekleşmesi için sürekli çaba göstermek Baroların önde gelen görevidir.

Baronun bu görevi yaptığı söylenebilir mi? Kuşkusuz hayır.

Sayın Meslektaş,

Yukarıdan beri açıklaya geldiğimiz çağdaş hukuk anlayışı, günümüzün barolarına, hukukun üstünlüğü ilkesinin yorulmaz savaşçıları olma görevini yüklemektedir.

Avukatı; hukukun üstünlüğü ilkesine bağlı, demokratik ve sosyal hukuk devletinin, yukarda açıklanan anlamda gerçekleştiricisi ve toplumun yol gösterici dinamik öğesi sayan bir anlayış içinde, yurdumuzda demokratik rejimin bütün kurallarıyla yerleşmesi ve işler hale gelmesi için etkin çabalar gösterilmesini zorunlu görmekteyiz.

27 Mayıs Anayasasını tanınmaz hale getiren anayasa değişiklikleriyle, kişinin temel hak ve özgürlüklerini kısıtlayan yasa

değişikliklerine karşı çıkmak baroların başta gelen ödevleridir.

Bağımsız mahkeme, tabii hakim, hakim teminatı ve bağımsız baro ilkelerinin yerleşmesi büyük çabalar gerektirmektedir.

Kişi güvenliğini yaralayan, özel yaşantıyı tedirgin eden, konut dokunulmazlığını güvencesiz bırakan yasaların değiştirilmesinde, baroların önemli katkısı olacaktır.

Savunma hakkına gölge düşüren yasaların kaldırılması ya da değiştirilmesi için girişimlerde bulunulması, insanın "ruh ve beden tamlığı" temel hakkına saygı duyulması ve yurdumuzda yaygın bir hal alan işkencelerin karşısına çıkılması...

İnsan hakları ile bağdaşmayan uygulamaların ve nereden gelirse gelsin, kime karşı olursa olsun, haksızlıkların her türlüsüne karşı durulması biçiminde bir sorumluluk anlayışını, günümüz barolarının önemli bir niteliği olarak görüyoruz.

Öte yandan:

İdamlık davaları savunmada ve milyonlarca liralık davaların izlenmesinde, yasalarımızın yetki verdiği genç meslekdaşlarımıza; kendi meslek örgütümüzün yönetim kademelerinde görev söz konusu olduğu zaman, belli bir kıdem arama şartını bu arkadaşlarımıza güvensizliğin bir ifadesi sayıyor, böyle bir tutumun yerinde olmadığına inanıyoruz.

Avukat stajyerlerine ilişkin sorunların doğru ve haklı çözüme kavuşabilmesini sağlamak amacıyla, stajyerlerin baro genel kurullarına davet edilmelerini ve bu konuların görüşülmesinde kendilerine söz hakkı verilerek düşüncelerinden yararlanılmasını gerekli görüyoruz.

Günlük meslek sorunlarımıza gelince:

Avukatlar, mahkemelerde, icra dairelerinde ve çeşitli görev yerlerinde güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Duruşma saatleri ayarlanmamakta, bazı mahkemelerde ve icra tetkik mercilerinde avukata tutanak örneği verilmemektedir. Bunlar, halledilmesi ve çözüme kavuşturulması gereken meselelerdir.

Baro yardımlaşma sandığının, üyelerine daha yararlı bir hale getirilmesi ve sandık yönetiminde sadece sandık üyelerinin

söz sahibi olması sağlanmalıdır.

Topluluk sigortasından yararlanarak yaşlılık aylığına hak kazananların mesleklerini sürdürebilmelerine ilişkin ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulunda bulunan davanın olumlu sonuçlanmasını temenni etmekle beraber, Genel Kurulun görüşü aksi yönde belirdiği takdirde, yasa değişikliği yoluyla sorunun çözümü için gerekli çabalar harcanmalıdır.

Hakim-Avukat ilişkilerinin daha olumlu yönde geliştirilmesi ve güçlendirilmesi için çalışmalar hızlandırılmalıdır.

Meslekdaşlarımızın konut sahibi olabilmesi için etkin çalışmalar yapılmalı, girişimlerde bulunulmalıdır.

Avukatların mesleki çalışma ve dayanışmalarını gerçekleştirmek için, kitaplık, konferans salonu ve okuma salonu olan bir binanın sağlanması da meslekdaşlarımızın bir sorunudur.

Hazırlık ve ilk soruşturma aşamalarında Ceza Yargılama Usulü Yasasının (Md. 143) okunmasına olanak sağladığı soruşturma yazılarının ve belgelerin avukat tarafından incelenmesi konusunda ilgili mercilerce zaman zaman gösterilen güçlüklerin giderilmesi için çaba harcanmalıdır.

Yeni işe başlayan genç meslektaşlarımıza mali destek sağlanması için girişimlerde bulunulmalıdır.

Staj dönemi içinde, stajyerlere asgari geçim koşullarını sağlayacak mali yardım yapılması konusunun düzenlenmesi gerekmektedir.

Staj konferanslarının daha verimli ve yararlı olması için konuşma metinlerinin önceden stajyerlere iletilmesi sağlanmalıdır.

Daha bunlar gibi, davaların uzamasından, meslek çalışmasının güvence altına alınmasına, cezaevi odalarından, ücret tarifelerine kadar birçok meslek sorununun çözümü Baronun ilgisini beklemektedir.

Bu amaçların gerçekleştirilmesi için bilimsel incelemeler yapılması tasarılar hazırlanması, yayın yoluyla kamuoyunun oluşturulması, yasama ve yürütme organları mensupları ile ilişkiler kurulması gerekmektedir.

Güveninize layık olabildiğimiz takdirde, değerli meslekdaş-

larımızın yardımları ve katkıları ile bu amaçların gerçekleşmesi için çalışmaktan kıvanç duyacağız. Saygılarımızla.

İLERİCİ AVUKATLAR GRUBU

ADAYLARIMIZ

Baro Başkan Adayı	: Halit Çelenk
Yön.K.Üyeleri	: Uğur Alacakaptan
	Erdal Merdol
	Nevzat Helvacı
	Doğan Tanyer
	Cemal Başbay
Yön.K.Yed. Üyeleri	: Çetin Güner
	Türkay Asma
	Ahmet Cenan
	Muammer Uygur
	Ertuğrul Ünsal
Denetleme Kurulu	: Niyazi Ağırnaslı
	Ahmet Tahtakılıç
	Süleyman Reşat Köymen
Dent. K.. Yedekler	: Rauf Çapan
	İbrahim Açan
	Mehmet Ali Şengül

İşte böyle bir hukuk ve dünya görüşünü benimseyen arkadaşlarımızla baskı hukukuna karşı İnsan Haklarına dayalı bir hukuk anlayışını savunmak, hukuk düzenlemelerinin böyle bir anlayışa uygun olmasını ve uygulamaların insan haklarına saygıyı temel almasını sağlamak amacıyla yola çıkıyor ve ÇHD'yi kuruyoruz.

Kurucular

Çağdaş hukukçular derneğini aşağıda adları yazılı 74 hukukçu arkadaşımızla birlikte kuruyoruz:

Halit Çelenk, Niyazi, Ağırnaslı, Uğur Mumcu, Ahmet Tahta-

kılıç, Kemal Burkay, Uğur Alacakaptan, Nevzat Helvacı, Erşen Sansal, İbrahim Tezan, Mehdi Bektaş, Ahmet Atak, Orhan İzzet Kök, M.Asım Hışıl, M.İhsan Çandar, Nezahet Gündoğmuş, Bilgin İnanç, Ahmet, Cenan, Bozkurt Nuhoğlu, Hüseyin Gökçeaslan, Kemal Yücel, M.Emin Değer, İmdat Balkoca, İbrahim Agan, Cemal Başbay, Gültekin Bekdemir, Haydar Güngör, İsmail Çevik, A.Çetin Güner, Salim Serhatlı, Muammer Uygur, M.Metin Başbay, Özden Çelik, Yavuz Dersan, Necla Soyata, Meral Gülsoy, Ziya Acar, Doğan Tanyer, Muzaffer Ataman, Bahri Yıldırım, İlhan Dişçi, Kazım Dağdeviren, İsmet Edemoğlu, Ziya Nur Erün, Firdevs Yılmaz, Cevat Ercişli, Gürkan Rişvanoğlu, H,Tuğrul Çakın, Erdal Üner, Işık Kutal, Mehmet Ersil, Hülya Ülkümen, Türkay Asma, Gülten Sabancı, Cengiz Sabancı, Ayşe Aksoy, Ayla Tok, Musa Gürhan, Şirin Cemgil, Cemal Nedret Erdem, Kazım Sönmez, Metin Cengiz, Gülten Köktürk, A.Vahap Aydın, Celal Taştan, Yusuf Ziya Ertürk, Fehmi Çam, Arda Şaylan, Ceyhun Can, Yılmaz Yurtduru, Akay Sayılır, Ruşen Aslan, Birgen Avşaroğlu, Refik Ergün, Canan Bilgin.

ÇHD'nin amacı

Amaç maddesini şöyle düzenliyoruz:

"İnsan Hakları evrensel bildirisi'nde ve Anayasanın (1961) 'Temel Haklar ve ödevler" bölümünde açıklanan, kişinin hak ve özgürlüklerini, hukuk devleti ilkeleri doğrultusunda savunmak, bunları geliştirmek, uygulamaların bu ilkelere uygun olarak yürütülmesini sağlamak amacıyla çalışmalar yapmak"

Tüzükte derneğin yapacağı işleri de şöyle açıklıyoruz:

Dernek amacını gerçekleştirmek için aşağıdaki çalışmaları yapar:

a- 12 Mart'tan sonra, Anayasada yapılan geriye dönük değişikliklerin kaldırılarak, kişinin temel hak ve özgürlüklerinin daha da genişletilmesi için çalışmalar yapmak,

b- Mahkemelerin bağımsızlığı, tabiihakim, hakim güvenliği savunma hakkı gibi adaletin gerçekleşmesinde etkin olan ilkeleri savunmak, olağanüstü, özel mahkemelerin kurul-

ması girişimlerine karşı çıkmak ve bu ilkeleri gerçekleştirmeye çalışmak,

c- Düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü sınırlayan 141. 142. maddelerle, anti demokratik yasaların kaldırılmasını sağlamak,

d- Maddi ve manevi her türlü işkenceye karşı çıkmak,

e- Yasama çalışmalarını izleyerek, bu çalışmalara ilişkin görüşlerini ve önerilerini ilgili yerlere ve kamuoyuna açıklamak,

f- Her türlü araştırmalar, yayınlar, toplantılar, konferanslar düzenlemek ve yasal girişimlerde bulunmak,

g- Derneğin amacına aykırı uygulamalar karşısında, bu uygulamalardan zarar gören kişi ve kuruluşlara hukuk yardımı yapmak,

h- Yukarıda açıklanan ve dernek amacına uygun konularda demokratik kuruluşlarla işbirliği yapmak,

i- Üyeler arasında her türlü dayanışmayı sağlamak.

"Çağımızda Hukuk ve Toplum" dergisi

Derneğimizin düşünce, amaç ve çalışmalarını, çıkarılan yasalar, hukuk ve insan hakları alanındaki uygulamalarla ilgili eleştirilerimizi, önerilerimizi kamuoyuna açıklamak ve yöneticilere ulaştırmak amacıyla "Çağımızda Hukuk ve Toplum" adıyla aylık bir dergi yayınlıyoruz. Bu dergide çıkış amacımıza şöyle açıklıyoruz:

"Hukuk ve Toplum Dergisi İçin Yazılmış İlk Yazı"

Yıllardan beri emperyalizmin etki alanında bulunan ülkemiz, içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal çıkmazın bir yansıması olarak, hukuk açısından da kapkaranlık bir yörüngeye girmiştir.

12 Mart faşizminin, halkımızın devrimci işçi dinanizmine gelişme olanağı sağlayan 27 Mayıs Anayasası'na saldırması, Anayasanın en önemli bölümlerini, Temel Hak ve Özgürlüklere ilişkin hükümlerini, değiştirmesi, bu hak ve özgürlükleri kısıtlaması belli bir planın sonucudur.

Böylece başta işçi sınıfı olmak üzere, halkımızın bilinçlen-

mesi önlenmek istenmiştir.

Daha sonra DGM bunun için kurulmuştur. Yasalardaki değişiklikler bunun için yapılmıştır.

Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin kuruluşuna ilişkin Anayasa değişiklikleriyle, bu temel yasanın yargı ile ilgili, hükümleri alt üst edilmiştir. 136. maddede yapılan bu değişiklik ile "mahkemelerin bağımsızlığı", "doğal yargıç", "hakım güvencesi" ve "savunma hakkı" ilkeleri ortadan kaldırılmış, sıkıyönetim uygulaması, sürekli hale getirilmiştir. Bu olağanüstü siyasi mahkemeler, Genel Mahkemelere güvensizliğin açık bir simgesi olmuştur. DGM'den başka Anayasa'nın 140. maddesine eklenen bir fıkra ile Askeri Yüksek İdare Mahkemesi de kurulmuş, zedelenen yargı birliği bir yara daha almıştır.

12 Mart'ı izleyen yıllarda Anayasa'da yapılan değişikliğe paralel olarak, temel hak ve özgürlüklerle ilgili yasalarda da düşünce ve eylem özgürlüğünü kısıtlayan değişiklikler yapılmış ve örneğin Ceza Yargılamaları Usulü Yasası, Askeri Mahkemelerin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Yasa, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası, Polis Vazife ve Selahiyetleri Yasası, Danıştay Yasası, sınıf egemenliğini güvence altına alacak uygulamalar için değiştirilmiştir. Yeni bir Dernekler Yasası çıkarılmıştır. Bu antidemokratik yasa ile idareye dernekleri çalışamaz hale getiren yetkiler verilmiş ve böylece örgütlenme özgürlüğü kısıtlanmıştır.

Bu yasama işlemleri ile savunma hakkı, büyük oranda kısıtlanmış, Ceza Hukuk'unun temel ilkelerinden biri olan "masumiyet karinesi" ortadan kaldırılmış ve sanık daha baştan suçlu kabul edilerek, ona suçsuzluğunu ispat görevi yükletilmiştir.

Yasalardaki bu değişiklikler, bir üstyapı kurumu olarak, hukuku "müesses nizam" denilen alt yapının yani, ekonomik yapının, bekçisi durumuna getirmek amacı ile yapılmıştır.

Çağlar boyu hep böyle olmuş, egemen güçler, kendi çıkarlarını hukuk kuralları ile korumuş ve hukukçuların önemli bir bölümü ile yöneticiler, bu yasalara dayanarak sermayenin ve burjivazinin bekçiliğini yapmışlardır.

Bu yasa değişiklikleri, sermaye sınıfının egemenliğini

perçinleyen ve buna meşruluk kazandırmayı amaçlayan işlemler olmuştur.

Karakollarda ve emniyet binalarında işkence "günlük olay" halini almıştır. Danıştay kararları uygulanmamakla kalmamış, hükümetin başı tarafından bu kararlara açıkça cephe alınmıştır. Danıştay başkanı, Danıştay'ın 108. kuruluş yıldönümü konuşmasında hükümetin Anayasa'yı ihlal suçu işlediğini açıklamak zorunda kalmıştır.

Ülkede can güvenliği ortadan kalkmıştır. Emperyalizmin işbirlikçisi yerli sermaye çevrelerinin desteğinde belli odaklarca düzenlenen **"faili meçhul"** siyasi cinayetler ve saldırılar birbirini izleye gelmektedir. Emniyet kuvvetleri bu vahşiyane ve yasa dışı saldırı ve cinayetler karşısında hareketsiz kalmakta hatta çoğu kez yardımcı olmaktadır.

Üniversite ve yüksek okullarda anılan saldırı ve cinayetler yüzünden eğitim felce uğramıştır.

Memurların yasal haklarından olan sendika kurma hakkı ellerinden alınmış "tarafsız memur" ilkesi bir kenara itilmiş, tarafsız memurlar idareden uzaklaştırılmış ve yerlerine belli çevrelerin kadro elemanları getirilmiş, böylece yönetim kadroları sınıfsal amaçlarla işgal edilmiştir.

Çağdaş Hukukçular Derneği, böyle bir ortamda ve bu koşulların sonucu olarak doğmuş ve hukuka, Anayasa'ya, kişinin temel hak ve özgürlüklerine aykırı bu yasama işlemlerine ve hukuk devleti ilkelerine ters düşen uygulamalara karşı mücadele görevini üstlenmiştir.

Bu amaçla Çağımızda Hukuk ve Toplum Dergisi:

12 Mart'tan sonra Anayasa'da yapılan geriye dönük değişikliklerin kaldırılarak kişinin, temel hak ve özgürlüklerinin daha da genişletilmesi için çalışmak,

Mahkemelerin bağımsızlığı, doğal yargıç, yargıç güvenliği, savunma hakkı gibi adaletin gerçekleşmesinde etkin olan ilkeleri savunmak, olağanüstü özel mahkemelerin kurulması girişimlerine karşı çıkmak,

Düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü sınırlayan 141-142. vb. maddelerle antidemokratik öteki yasaların kaldırılmasını

sağlamak,

Maddi ve manevi her türlü işkenceye karşı çıkmak,

Yasama çalışmalarını izleyerek, bu çalışmalara ilişkin görüşlerimizi ve önerilerimizi ilgili yerlere ve kamuoyuna açıklamak için yayınlar yapacaktır.

Çağdaş Hukukçular Derneği tarafından yapılacak incelemeler ve araştırmalar kamuoyuna sunulacak, değerlendirilecek ve ülkemizde sosyal hukuk devleti ilkesinin yerleşmesine yardımcı olunacaktır.

Dergimiz, amaçlarımız doğrultusundaki yayınlara açık bulunmaktadır.

Üyelerimizin, değerli hukukçularımızın ve yurt sorunlarına ilgi duyan tüm yurttaşlarımızın yardımları, uyarıları ve eleştirileri çalışmalarımıza güç katacaktır.

İLK GENEL KURUL

Kuruluşu, İçişleri Bakanlığınca 15.4.1976 gün ve 06-17-043-87393 sayı ile onaylanan derneğimiz 12.6.1976 gününde ilk genel kurulunu yapıyor. Bu genel kurulda yapılan seçimlere göre dernek yönetimi şu kişilerden oluşuyor:

Genel Başkan : Halit Çelenk
Genel Sekreter : Zeki Tavşancıl
Yön. Kurulu : Niyazi Ağırnaslı, Cengiz Sabancı, Nezahet Gündoğmuş, M.Emin Değer.
Dent. Kurulu : Muammer Uygur, Cemal Baybay, Yavuz Dersan
Onur Kurulu : İlhan Dişçi, M.Asım Hışıl, Şıhça Yavuz

ÇHD kısa zamanda büyük bir ilgi görüyor ve yirmi ilde örgütleniyor.

Derneğin öteki yayınları

1965 yılında Fakir Baykurt ve arkadaşları tarafından Türkiye Öğretmenler Sendikası kuruluyor. TÖS kısa sürede Yurt düzeyinde örgütleniyor. Üye öğretmenlerin hukuksal sorunları var, sendika üzerinde ağır baskılar uygulanıyor. Genel Başkan Fakir Baykurt ve arkadaşlarının önerisiyle sendikanın hukuk danışmanlığı ve avukatlığı görevini üstleniyorum. Bir süre sonra Avukat Nevzat Helvacı da sendikada görev alıyor ve birlikte çalışıyoruz. Daha sonra Anayasada yapılan geriye doğru değişikliklerle kamu personelinin sendikal hakları ortadan kaldırılıyor ve sendikanın kurucu ve yöneticiler Tüm Eğitim ve Öğretim Emekçileri Birleşme ve Dayanışma Derneği (TÖB-DER)'ni kuruyorlar.

Gerek TÖS ve Töb-Der ve gerekçe ÇHD'deki çalışmalarımız süresince şu gerçeği görüyoruz: Anadoluda demokrat, sosyalist, anayasadan (1961 Anayasası) yana, ilerici işçiler, öğretmenler, üniversite öğrencileri, demokratik kitle örgütü yöneticile-

ri siyasal iktidarların baskıları, haklarında yapılan soruşturmalar, mahkemelerde açılan davalar karşısında kendilerini savunmakta güçlüklerle karşı karşıya kalıyorlar, taşrada kendilerini savunacak avukat bulamıyorlar. Kimi avukatlar onları savunmakta kendi açılarından sakınca görüyor, kimileri de o dönemde genellikle uygulanan TCY'sının 141-142. ve 312. ve Dernekler Yasası ile Toplantı ve Gösteri Yürüyüşler yasasının özel hükümleri konusunda deneyleri olmadığından yardımcı olamıyorlar. Bunları taşradan gelen yakınmalardan anlıyoruz.

Bu durum karşısında anadoluda kendilerini savunmada güçlüklerle karşılaşan işçi, öğrenci, dernek ve sendika yöneticisi ve öğretmenlere hukuk yardımı yapmak amacıyla broşürler hazırlıyor ve bu bölgelere gönderiyoruz.

O dönemde bu amaçla yazdığım:

1- Bildiri Yayınlama

2- Hazırlık Soruşturması aşamasında savunma hakkı

3- Toplantılar ve Yürüyüşler

4- Devlet Güvenlik Mahkemeleri niçin kaldırılmalıdır?

broşürleri bu yayınlar arasındadır. Yine 1974 yılında ve Töb-Der yayınları arasında çıkan **"Hukuk Yazıları"** adlı kitap da bu konuda Anadoluda başı derde giren insanlara savunmalarında yardımcı oluyor.

ÇHD'nin etkinlikleri

Bu yayınlar yanında açık ve kapalı salon toplantıları düzenliyor, öteki demokratik kitle örgütlerinin düzenlediği ve derneğimizin amaçlarına uygun etkinliklere katılıyoruz.

1 Mayıs etkinliklerinde, toplantı ve yürüyüşlerinde yeralıyor. Demokratik kitle, örgütlerinin ortak toplantılarına katılıyor ve bu örgütlere her türlü hukuk yardımında bulunuyoruz. Bu örgüt yönetici ve tüzel kişilikleri hakkında açılan davalarda derneğimizin üyesi avukatlar savunman olarak görev alıyor.

Doğan Öz'ün öldürülmesi

Ankara C, savcı yardımcısı ve ÇHD üyesi Doğan Öz'ün faşist çeteler tarafından öldürülmesi üzerine derneğimiz bir basın

açıklaması yaparak öldürümü lanetlemiş ve bu konuda bir de bildiri yayınlamıştır. Derneğin yayın organı çağımızda Hukuk ve Toplum Dergisinin 18. sayısı özel sayı olarak tamamen Doğan Öz'e ayrılmış, değerli yazarlarımızın konuya ilişkin yazıları ve anılara kamuoyuna sunulmuştur.

1980 yılı öncesinde ilan edilen **sıkıyönetim** tarafından demokratik kitle örgütlerinin ve bu arada **ÇHD'nin faaliyetleri durduruluyor. 17.7.1990 gününde ÇHD, değerli hukukçu** Veli Devecioğlu'nun başkanlığında yeniden kuruluyor, yeni bir tüzük ve programla çalışmalarına başlıyor. Daha sonra avukat **Şenal Sarıhan** genel başkanlık görevini üstleniyor. Dernek günümüzde başarılı çalışmalarını sürdürüyor.

ÇHD yeniden kurulduktan sonra **Çağdaş Hukuk** adıyla bir dergi yayınlıyor. Bu derginin 14-15. sayılarını, **"Gelecek geçmişin olumlu mirası üzerinde kurulacaktır. Belleklerimizi diri tutalım."** Temel düşüncesiyle ve büyük bir kadirbilirlikle bana ayırıyor. 17 Temmuz 1993 kuruluş yıldönümünde bir gece düzenliyor ve beni davet ederek, yıldönümünü birlikte, dernek üyesi ve öteki dostlarla kutluyor, sıcak ve mutlu bir gece yaşıyoruz. Bu gecede bana bir plaket verilerek demokratik hukuk mücadelesine katkılarımdan ötürük teşekkür ediliyor.

Çağdaş Hukuk Dergisinde dostlar ve savunmanlığını yaptığım arkadaşlar tarafından yazılan yazılardan bir bölümünü buraya aktarmak istiyorum.

ÇAĞDAŞ HUKUK VE ÖZGÜRLÜK SAVAŞÇISI HALİT ÇELENK

Avukat Halit Çelenk'i, Halit Ağabeyi anlatmak, o kadar zor ve o kadar anlamlı.

Her dönemde özgürce düşünebilen ve düşüncelerini korkmadan açıklayabilen yiğit insanlarımızdan biri.

Onunla ilk kez 7 Ocak 1969'da Ankara Kapalı Cezaevinde karşılaştım. Henüz 20'sinde genç bir ODTÜ öğrencisi idim. İki gün önce Amerika Büyükelçisi Komer'in makam arabasının ODTÜ'de yakılmasından dolayı tutuklanmıştım. "Vietnam Kasabı" olarak bilinen ve Vietnam'da Amerikan işgaline karşı vatanlarını savunanların katledilmesinde önemli rol üstlenen Komer, Türkiye'ye büyükelçi olarak atanmıştı. Devrimci gençliğin büyük tepkisine rağmen gelmiş ama protestolar karşısında havaalanına inememiş bir helikopterle Ankara'ya gelebilmişti. Makam arabası yakılan Komer, bu Komer'di.

Olayın ertesi günü aleyhimize yayınlar başladı. Hakkımızda idam ya da müebbet hapis cezası isteniliyordu. Emniyete ve cezaevine ilk kez düşmenin şaşkınlığı içindeydik. Ailemizle dahi görüşmemiştik.

Bizi cezaevi idaresine çağırdılar. Avukatımızın geldiğini haber verdiler. Gelen avukat Halit Çelenk'ti. Kendinden emin ve kararlı tavırlarla elimizi sıktı, yalnız olmadığımız, 70'i aşkın avukatın da kendisiyle birlikte savunmamızı üstlenmek istediğini bildirdi. Gözlerimiz parladı. Bu dost sıcaklığı dışarıya da yansıdı. Aleyhimize oluşturulmak istenen kamuoyu, bize destek vermeye başladı. Artık "vatan haini" değil, kahramandık.

Asıl kahraman o idi. Tüm özverisiyle kamuoyunun olumlu tepkisini ayakta tutmaya çalışıyordu. Bizi kendi çocuklarını savunurcasına savunuyordu. Üstün hukuk bilgisi ve kıvrak zekasıyla en az ceza ile kurtarmaya çalışıyordu. Ve bizleri kurtaran hamle-

yi yaptı. Mahkeme heyetinden "Amerika Dışişleri Bakanlarından Komer olayı dolayısıyla Türkiye ile ilişkilerinin bozulup, bozulmadığını sordu." Gelen cevap muhteşemdi. "Bu olay dost ve müttefik Türkiye ile olan ilişkilerimizi daha da güçlendirmiştir." 128. madde düştü. "Toplu ızrar"dan 6 aylık bir ceza ile kurtuluyor ve tahliye oluyorduk.

Tahliyeden sonra Yusuf Aslan ve Taylan Özgür'le "Komerciler" duruşması sırasında çekilen bir fotoğrafı çerçeveletip Halit Ağabeye götürdük. Onun ne kadar duygulu olduğunu o zaman anladım. O fotoğrafi sanki paha biçilmez bir değer taşıyormuş gibi alırken gözlerinden sevinç yaşları boşalıyordu. Orada bizimle aynı duyguları paylaşan bir büyük insanı daha tanıdık. Halit ağabeyin deyişiyle "yaşantısında ona vefalı bir dost olan ve çalışmalarında verimli yardımlarından her zaman yararlandığı, eşi, değerli insan ŞEKİBE ÇELENK!"

Dev-Genç hukuk bürosu sorumlusu olarak görev yaparken bu iki güzel insanı daha yakından tanıma mutluluğuna ulaştım.

İstisnasız başı derde giren herkesin imdadına, görüşleri kendi görüşlerinden farklı da olsa, yaptıkları işlere karşı da çıksalar, haksızlığa uğrayan herkesin yardımına koştular. Bizimle uğraştıkları yetmedi. Ailelerimizin acılarını paylaşmak görevlerini de üstlendiler.

Halit Çelenk'i bütün yönleriyle benim anlatabilmem mümkün değil. Ben yine bir anımla bitirmek istiyorum yazımı.

Dev-Genç Genel Kurulu yapılacaktı. Atilla Sarp, Ergun Aydınoğlu ve ben Genel Kurul hazırlıklarını görüştükten sonra evlerimize gittik. Aynı gece Dev-Genç yöneticileri tutuklanırken, ertesi günü hükümet komiserinin gözetiminde "gizli örgüt"ün Genel Kurulu yapılıyordu.

Sanıyorum Kurban Bayramı yaklaşıyordu. Biz yine kimbilir hangi dümenin "kurbanı" olarak Kurban Bayramı'nı cezaevinde geçirecektik.

Bayramdan bir gün önce hiç beklemediğimiz bir şekilde tahliye olduk. Ailem beni görünce şaşırdı. İlk tepkileri "kaçtın mı yoksa?" oldu. İlk toparlanan babamdı. Boynuma sarıldı ve "bu mutlaka Halit Bey'in işidir. Allah razı olsun, tuttuğu altın olsun" diy-

erek ağlamaya başladı. Tahmini doğruydu. Halit ağabey, bir üst mahkemeye itiraz ederek tahliyemizi sağlamıştı.

Babamın dileği olmadı. "Aşkolsun şu Halit Bey'e, bu hukuk bilgisi ve çalışkanlığıyla kaç kez köşeyi dönerdi. Anlayamıyorum neden hala parasız bakıyor davalara" diyen ağır ceza hakimi doğru söylüyordu. Hiç bir zaman para ve çıkar için uğraşmadı, uğraşmıyor. "Tuttuğu altın" olmadı, olmuyor ama tuttuğu yol, altın bir yoldur. Tuttuğu insanlar ona minnet doludur.

Tuncay ÇELEN

HALİT ÇELENK ARKADAŞIM'A SAYGIYLA

Sayın Halit Çelenk, hem bir düşünür, hem de bir eylem adamıdır. Hiç kuşkusuz, ilerde, onun hakkında, ülkemizde hukuka, demokrasiye ve sosyalizme yapmış olduğu katkılarla ilgili olarak etraflı araştırmalar ve değerlendirmeler yapılacaktır. Ben burada Halit Beyle ilgili olarak sadece birkaç anı -gözlemimi- onları da olabildiğince özet olarak anlatmakla yetinmek zorundayım.

Halit Beyi ilk olarak 1960'lı yılların başlarında TİP'de tanımıştım. O günden bu güne kadar ilişkilerimiz ve dostluğumuz, esas olarak, demokrasi, sosyalizm ve ilgili eylemler ekseni etrafında yürümüş ve gelişmiştir. Şimdi anı ve gözlemlerimden üçünü kısaca anlatacağım.

1- Sanıyorum 1964 yazıydı. Halit Beylerle birlikte tatil için otobüsle Erdek'e doğru gidiyorduk. Halit bey, otobüsteki diğer yolcularla önce biraz konuştu ve sonra sözü politikaya getirerek, o hepimizin çok iyi bildiğimiz sosyalizmin ve TİP'in propagandasını yapmaya başlamıştı.

Bu olay, Halit beyin militanlığının yanısıra, kimliğiyle, bağdaşık olduğunu ve aynı zamanda (gizli) tutan, türden bir insan olmadığını da gösterir.

2- 1982 yılında ders notlarımdan ötürü tutuklandım ve yargılanıyordum. Halit bey savunucumdu. Ankara'da Dil Okulu denilen yerde oldukça iyi koşullarda tutukluydum. Aynı zamanda DİSK davasından da tutuklu olduğum için davanın olabildiğince uzamasını istiyorduk. Bir süre sonra Halit bey mahkemenin beni beraat ettirebileceğini ama aynı zamanda duruşma yargıcı sayın Naci Ünver'in, demokratik tutumundan ötürü, bu görevinden alınabileceğini düşünmeye (sezinlemeye) başladı ve davada, bu iki olasılığı gözönünde tutarak karar celsesini bir biçimde geciktirici bir strateji izledi. Halit beyin bu kez iki öngörüsü de gerçek-

leşmiştir. Bundan kısa bir süre sonra da Naci Bey görevinden alındı. Bu örneğinde göstermiş olduğu gibi, Halit Bey hukukun ne olduğunu, siyasal iktidarın onu nasıl kullanacağını çok iyi bilen ve bu bilgisini sezgiyle de zenginleştiren bir büyük hukukçudur.

3- 12 Eylül yönetiminin insan haklarını ve hukuku hiçe sayan baskı ve şiddet uygulamalarının henüz pek azalmadan sürmekte olduğu 1984-1985 yıllarında bazı kuruluşlarca zaman zaman bazı demokratik eylemler düzenlenmişti. Bunlar çoklukla söyleşiler ve açık oturumlar biçiminde olurdu. İşte Halit bey bu eylemlerin çoğuna katılır ve yapılmakta olan hukuksuzlukları ve işkenceleri en açık ve en sert bir dille anlatır ve eleştirirdi. Bunlara herkes tanık olduğu için özellikle örnek vermeye gerek görmüyorum.

O kötü günlerde sürekli bu tür konuşmaları yapmanın yalnız bir demokratik bilinç ve vicdan sorunu değil, fakat aynı zamanda bir yüreklilik sorunu da olduğunu belirtmek isterim.

Değerli Halit Çelenk kardeşime uzun çalışma yılları diliyor, kendisini sevgi ve saygıyla kucaklıyorum.

Prof. Sadun AREN

BİR HUKUK ANITI

Değerli hukukçu Halit Çelenk'i 1966 yılında tanıdım. TÖS ve TÖB-DER hukuk bürolarında birlikte çalıştık. Birçok davada savunman olarak yan yana bulunduk. Çağdaş Hukukçular Derneği ile İnsan Hakları Derneği'nin kuruluşunda birlikte olduk. Yazılarını ve yapıtlarını okudum. Kısa sayılamayacak bu süre içinde yetkin bir hukukçuyu ve değerli bir dostu yakından tanıma fırsatını buldum.

Ülkemiz, dün olduğu gibi bugün de düşünceyi suç saymanın ayıbını yaşıyor. Geçmişte ünlü 141 ve 142. maddeler, aydınların ve düşünen insanların üstünde demokles'in kılıcı gibi sallanıyordu. Savunman Halit Çelenk, düşünce suçlarına karşı bir ömür boyu savaşım veren sayılı hukukçularımızdan biridir. Özellikle 141 ve 142. maddelerden yargılanan yazar, çevirmen ve düşünürlerimizi savunmada gösterdiği yetkinlik ve üstün başarı, tüm savunmanlara örnek olacak niteliktedir. Bu çabalarını dava dosyalarının içinde bırakmamış, yazıları ve yapıtlarıyla kamuoyuna sunmuştur. Düşünce suçunun hukuk yaşamımızdan çıkarılması için verdiği savaşım, her türlü övgünün üstündedir.

Halit Çelenk'i devrimci ve demokrat kimliği ile de tanımak gerekir. O, salt düşünce üretmekle yetinmedi, bu düşüncelerin yaşama geçirilmesi için savaşım verdi. Baskılar karşısında boyun eğmedi, haksızlıklara karşı direnç gösterdi. Türkiye Barolar Birliği, Ankara Barosu, Çağdaş Hukukçular Derneği ve İNsan Hakları Derneği içindeki etkinlikleriyle siyasal yaşamı, demokratik açılım için önemli bir katkıdır.

Halit Çelenk, derin hukuk bilgisi, titiz incelemeleri, açık ve net anlatımıyla hukuk yaşamımıza çok şey kazandırmıştır. Bu nedenle onu; bir hukuk anıtı gibi görüyorum. Yaşamı özveri ile dolu bu değerli insanın dostluğunu kazanmış olmanın onurunu duyuyorum.

Nevzat HELVACI

BU YAZI HALİT ÇELENK'İ ANLATAMAZ

"Gerçek suçumuz, kutsal savunma hakkını kullanmak, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarını savunmaktır. Zahiri suçumuz ise Gezmiş davasında görevli savcıya hakaret;

Ne Türkiye'nin ve ne de dünyanın adalet tarihinde eşine rastlanmayan bu ilginç davayı yarınki kuşaklar ibretle ve hayretle izleyeceklerdir ve bu davadan çok şeyler öğreneceklerdir.

Gerçekte bu davada bizler değil, kutsal savunma hakkı yargılamaktadır. Sanık sandalyesinde bizler değil, "Savunma hakkı, oturmaktadır. Ve sizler bizleri değil, "Savunma hakkını" yargılamaktasınız."

Yukarıdaki alıntı, Halit Çelenk ve arkadaşlarının 1972 yılında Deniz Gezmiş ve arkadaşları davasında yaptıkları 136 sayfalık savunmada savcıya hakaret edildiği gerekçesiyle açılan davada verilen ifadeden alınmıştır.

Ben Halit Çelenk'i 1966 yılında Ankara'ya öğretmen olarak atandığım zaman tanıdım. 1968-69 yıllarında TÖS (Türkiye Öğretmenler Sendikası) Ankara Şubesi başkanlığı yaptığım yıllarda ilişkilerimiz daha sıklaştı. 12 Mart 1971'de TÖB-DER'in (Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği) kurulması Halit Beyle yollarımızı iyice birleştirdi.

TÖB-DER'in kurulması aşamasında, bir gün beni genel merkezimizin (TÖS)'ün dördüncü katındaki bir odasına çağırdılar. Biz bir grup arkadaş genel başkan odasında tüzük çalışması yapıyorduk. Dairenin kuzey cephesine bakan odasında aklımda kaldığı kadarıyla rahmetli İsmail Sefa Güler, Halit Çelenk ve Nevzat Helvacı önlerindeki yazıları inceliyorlardı. Odada bir iki kişi daha vardı. Onları kesin kimler olduğunu anımsayamıyorum.

Sefa Bey, bana önlerindeki mahkeme tutanağını vererek işaretlenen yeri okumamı söyledi. Tutanakta gene aramızdan

ayrılan dostum ve mücadele arkadaşım rahmetli Cemil Çakır'ın ifadesi vardı. İfade özet olarak şöyle idi. (Mahir Çayan ve arkadaşlarını İstanbul Maltepe Cezaevinden kaçtıktan sonra Ankara'da çeşitli evlerde sakladık Eğer Ankara'da biraz daha kalsalardı Ali Bozkurt'un evine götürecektik.)

İsmail Sefa bey; "Bozkurt bu kurulacak örgütün genel başkanı sen olacaktın. Bu ifadeden sonra arkadaşlarımızın arasında tereddütler oluştu, senin genel başkan olman halinde hem seni tutuklarlar, hem de örgütü kurmadan kapatabilirler diye düşünüyoruz. O bakımdan seni çağırdık, fikrini söyler misin, ben de Halit bey ve Nevzat bey sizler ne düşünüyorsunuz? Bu yasal olur mu? Benim tutuklanmam önemli değil, yeterki örgüt kapatılmasın kaldı ki başkanlığa hiç ismi bilinmeyen bir arkadaş da bulabiliriz dedim. Halit bey ve Nevzat bey güldüler. Dediler ki Ali bey, şimdi Türkiye'de insanları ve örgütleri suçlamak ,hapsetmek ve kapatmak için hukuka, kanuna gerek yoktur. Birilerinin aklına eserser herşeyi yapabilirler. Yasal hiçbir sakıncası olmadığı halde bu ifadeye bakarak örgütü kapatıp sizi de tutuklayabilirler."

Bu iki saygın hukukçu dostlarımın dedikleri hep oldu. Bizler onbinler, yüzbinler aylarca yıllarca hapishanelerde, işkencelerde süründük. Uydurma gerekçelerle binlerce genç insanımız yaşamlarının baharında ölümlere gönderildi. 23 Haziran 1993 günü kaybettiğimiz dostumuz İbrahim İşyarin ölümünden de 12 Mart ve 12 Eylül darbelerinin yapanların vebali vardı.

Halit Çelenk ile yıllarca birlikte çalıştık. Ben TÖB-DER'in genel başkanı, o da hukuk büromuzun müdürü idi. Büromuzda Nevzat Helvacı, İlhan Dişçi gibi saygın hukukçular başta olmak üzere birçok avukat çalışıyordu.

Hukuk büromuz, yalnız öğretmenlerin davalarına bakmaz daha çok öğrenciler olmak üzere başı dara düşen herkesin imdadına koşardı. Halit bey davaları üstün bir gayret ve beceriyle izler, büroyu uyumlu şekilde çalıştırırdı. Türkiye'nin her tarafına dağılmış 700 şube, ikiyüzbin üye ve yüzlerce başka davaların yürütülmesinde arı örneği çalışırdı.

Ayrıca Halit Çelenk Türkiye'nin tüm ünlü kişi ve kuruluşların da savunmanlığını yapardı.

Halit Çelenk, ünlü hukukçuluğu yanında iyi bir dost bazen karşısındakini rahatsız edercesine kibar bir centilmen yumuşaklığının altında granit gibi irade taşıyan üstün yetenekli bir insandır.

Öğretmenlerin örgütlü mücadelesinde o hep yanımızda oldu. Başımız dara düştüğünde, Halit Çelenk ilk aradığımız dost ve hukukçumuz oldu.

Ben, kişi olarak Halit Çelenk'i tanıdığım, onunla birlikte çalıştığım ve onunla aynı çağda yaşadığım için çok mutluyum.

Yaşayan insanlar için birşeyler yazmak her zaman zor olmuştur. Onun için bu kısa yazıyı gerçekten zorlanarak yazdım. İstendiği için yazdım. Bu yazıda hatta böyle onlarca yazıda Halit Çelenk'i anlatma olanaklı mı? Ona ve eşi Şekibe ablaya uzun ömürler ve mutluluklar diliyorum.

Ali BOZKURT

HALİT ÇELENK DEYİNCE...

1968 yılı olmalıydı. Anafartalar'daki büyük adliye binasında, ikinci ağır ceza salonundayız. Kalabalık dinleyici kitlesi salonda sessiz oturuyor. Duruşma sırasını bekleyen beş sanık yan yanayız. Beşimizin de bir sürü ortak yanı var. Önce hepimiz ceza yasasının 141 ve 142. maddelerini ihlalden suçlanıyoruz. İkincisi hepimizin işi yayıncılık, yazarlık, çevirmenlik. Üçüncü ve önemli ortak yanımız da hepimizi aynı avukatın savunacağı... Bu son durumdan ötürü olacak, mahkeme kurulu, aynı günde ama ayrı ayrı saatlerde olan duruşmaları aynı saatte toplamıştı. Aynı avukatın savunacağı sanıklar şurlardı: Erdoğan Başar (Berktay), Mihri Belli, Muzaffer Erdost, Vahap Erdoğdu ve ben...

Sanırım önce ya da ikinci olarak beni çağırdılar. Yargılanmam ve savunmam bittikten sonra, sigara içmek üzere koridora çıkmıştım. Açık büyük kapıdan duruşmalar izlenebiliyordu. O gün sonuç olarak beş yayın sorumlusundan üçü beraat almış, öbür ikisinin duruşmaları da ileri bir tarihe ertelenmişti. Koridorda benden sonraki duruşmaları izlerken, adamın biri yanıma geldi. Orta yaşın üstünde ve varlıklı biri görünümündeydi. Benden, yargıçların önünde ders verir gibi konuşan, onları incitmeden, sıkmadan bilgilendiren ve o kadar da saygı duyulan şu karşıdaki avukatın, avukatımızın adını ve adresini sordu. Anlaşılan çok davaları olan biriydi ve mahkeme mahkeme dolaşıp güvenilir bir avukat arıyordu. Defteri ve kalemi çıkarmış bekliyordu. Tane tane yazdırdım: **Halit Çelenk.**

Şekibe ve Halit Çelenk çifti, Türkiye İşçi Partisinde geçen gençlik yıllarımızda sevgi, dostluk ve coşkuyu çağrıştırırdı. Ne güzel günlerdi...

1970 yılının Haziran ayında Halit Çelenk ağabeyin evinde bir kaç gece birlikte çalıştık. Ho Şi Mihn'nin 'Milli Kuruluş Savaşımız' adlı bir kitabından mahkum olmuştum. Yargıtay Birinci Ce-

za Dairesinde duruşmamız yapılacaktı. Birlikte temyiz layihası yazdık. Halit Çelenk olağanüstü hukuk bilgisi, tekniği ve ifadesiyle hazırladığı layihayı 26 Haziran 1970 günü Yargıtay Birinci Ceza Dairesinde okudu. Orada bulunan herkes çok etkilendi. Ayrıca sözkonusu kitabımızdan birer tane de savunmanın ardından üyelere dağıtıldı. Şunun için: Mahkumiyet kararı veren Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi, dava konusu kitaptan yaptığı alıntılarda korkunç hata yapmıştı. Olmayan cümleleri var diye, olan cümleleri de çarpıtarak kararına geçirmişti. Bu şahane savunmadan sonra binayı terkederken Halit Çelenk'e dedim ki:

- Ağabey, lütfen inan, bundan sonra mahkumiyet onansa da artık gam duymayacağım.

Garip şeyler oldu, mahkumiyetim onandı. Ama ne içerde yatarken, ne de sonra hiç bir şekilde üzülmedim, gam duymadım. Hep yanımda Halit Çelenk'in huzur ve güven veren dostluğunu ve hukukçuluğunu hissettim.

Remzi İNANÇ

DAR GÜNLERİN DOST İNSANI AVUKAT HALİT ÇELENK

İnsanın dara düştüğü, toplumun bunalıma girdiği anlar vardır. Böyle anlarda değer yargıları değişir, ak kara, doğrular yanlış sayılır. Olanlar karşısında çoğu kimse susar, susturulur boyalı basın alkış tutar.

Egemen yargılara ters düşerek, kendisini riske atarak kimi kişiler böyle ortamlarda ortaya çıkar. Haksızlığa karşı gelir, sesini yükseltir. Akın aklığını, doğrunun ne pahasına olursa olsun savunuculuğunu yapar.

İşte Avukat Halit Çelenk bu kişilerden biridir.

O, kıyılan, sürülen, haksız yere cezalandırılan TÖS'lü (Türkiye Öğretmenler Sendikası) TÖB-DER'li (Tüm Öğretmenler Birleştirme ve Dayanışma Derneği) öğretmenlerin yanındadır.

O, 12 Mart'ta ilahların kurban kesildiği bir sırada Deniz Gezmiş'lerin ve arkadaşlarının yanındadır.

Halit Çelenk, 12 Eylül'e karşı, DİSK'in, KÖY-KOOP'un, Gençlik davalarının, Barış davalarının daha nice kuruluş ve dara düşmüş kişinin savunucusudur.

Barış davasında şimdi ikisi rahmetli olan (Adana milletvekili İsmail Hakkı Öztorun, Nedim Tarhan) dört eski milletvekili (Kemal Anadol ve ben) tutuklu olarak yargılanıyorduk.

Avukat olarak dördümüzün aklına gelen ilk ad Halit Çelenk oldu. Haber gönderdik. O da bu görevi seve seve üstlendi.

Gün geldi barış davası avukatları sanık oldular. Halit Çelenk bizi savunurken kendisi davada sanık oldu.

Halit Çelenk. H.V. Velidedeoğlu, Uğur Mumcu gibi hukuku tozlu raflardan indirerek halkın anlayacağı, yararlanacağı bir biçime soktu.

Halit Çelenk, para pul düşünmeden holdinglerin danışmanlığı yerine, belalı davaların savunuculuğunu yaptı. Evinin bir kö-

şesinde çalıştı durdu. Gazetelerde, dergilerde bıkmadan yazdı.

Sağlık koşulları da hiç iyi olmamasına karşın, yakınmadan davadan davaya, panelden panele koştu.

Avukat Halit Çelenk aslında sanatçı ruhlu bir kişi, "Abece" dergisinde yazdığı bir yazı onun duygulu sanatçı kişiliğini ortaya koyuyor.

Ama o öyküler, şiirler yazacağına, 12 Mart'ın, 12 Eylül'ün savcı iddianamelerine karşın eşsiz savunmalar yaptı.

Halit Çelenk'i yeni kuşaklar, bir TV sunucusu, bir futbol oyuncusu kadar tanımaz. Çoğu kişi kitaplarını yazılarını okumamıştır.

Basın ve TV gücüyle, değer bilmez bir kamuoyu oluşturuluyor.

Böyle bir ortamda Avukat Halit Çelenk'i anımsadığı için Çağdaş Hukukçular Derneği'ni kutluyorum.

Mustafa GAZALCI

SEN ÇOK YAŞA HALİT AĞABEY

Halit Ağabey'le birlikteliğimiz 1960'lı yılların ilk yarısında başlar. O yılların umut ve coşkusunun simgesi olan Türkiye İşçi Partisi'nin üyeleriydik. Halit ve Şekibe Çelenk adları biz gençler arasında, gizemli bir saygı ifade ediyordu. Kendileriyle yakından tanışmak için epey bir süre geçecekti. Daha sonra parti içerisindeki ayrışmalarda, bir grup genç arkadaşın partiden ihracına karşı çıkmış oldukları için, onlar da üst yönetim tarafından afaroz edildiler. Yüz yüze tanışmamız bu olaydan sonra oldu. İlginçtir, parti üst kademelerindekileri hep "bey", "hanım" diye nitelerdik. Kimilerini de kendi adları ile tanımlardık. "Rıza Kuas", "Şaban Erik" gibi. Tanıdık, tanımadık herkes, Halit Çelenk'i, "Halit Ağabey", Şekibe Çelenk'i de "Şekibe Abla" olarak anlatırdı.

TİP'in dışına birlikte düştüğümüzde, Halit Çelenk bizler için artık bir parti önderi değildi ama ağabeyimizdi, avukatımızdı, fikirdaşımız, kavga yoldaşımızdı. Sonu gelmez koğuşturmalar, toplu tutuklamalar, hapishaneler, her türlü sıkıntı anlarında, tükenmez sabrı ve direnciyle O'nu yanınızda görürdünüz.

O çelebi, kibar, ölçülü düşünür, mahkeme salonlarında bir anda değişir, kükrer, tok sesiyle konuşmaya başladığında, salonun çıt çıkmayan sessizliğinde yargıçlar dahil herkesi büyülerdi.

Son otuz yılın hemen hiçbir siyasal davası Halit Ağabeysiz geçmemiştir. Belki de hiçbir avukat bu denli çok siyasal davayı meslek yaşamına sığdıramaz. Edirne'den Kars'a kadar, tükenmek bilmeyen enerjisiyle, davadan davaya, mahkemeden mahkemeye, o hapishaneden bu hapishaneye koşup durdu. Onun için, şunun davası, bunun davası ayırımı yoktur. İşçinin, köylünün, öğrencinin, gençlerin, memurun davasıdır önemli olan. Siyasal nitelikte oldukları sürece, her davayı aynı inançla, aynı dirençle, aynı kararlılıkla ve bırakın avukatlık ücreti almayı, dava-

ya ilişkin masrafları da kendisi ödeyerek savunmuştur.

Türk Solu Dergisinin avukatlığını yaparken, 1960'dan sonra yayınladıkları Yeni Akış Dergisi nedeniyle tutuklanan Kemal Burkay ve arkadaşlarının da avukatlığını yapıyordu. THKO'nun avukatıyken, Mısır elçiliğine baskın yapan Filistin Kurtuluş Örgütü militanlarının da avukatlığını yaptı. İhraç edildiği TİP'in de avukatlığını, karşı olduğu TKP'nin de avukatlığını yaptı.

1960'lı yılların sonlarında, Malatya'da dört köy muhtarı yayınladıkları bir bildiri nedeniyle, tutuklanmışlardı. Halit Ağabey, duruşma günü, Ören'deki tatilini yarıda kesip Malatya'ya gelmişti. Mahkeme salonu, koridorlar, sokaklar köylülerle dolmuştu. Sırası geldiğinde Halit Ağabey, kibarca mahkeme heyetini selamladıktan sonra, giderek yükselen bir tonla söze başladı. Salonun o bunaltıcı havasında, herkes O'nun patlayan sesiyle büyülenmiş, çıt çıkarmadan dinliyordu. Konuşması tamamlandıktan sonra, sessizlik bir anda alkış tufanına döndü. Mahkeme muhtarları serbest bırakmıştı. Köylüler onu omuzlarına aldılar. Salondan koridorlara, ordan sokaklara döküldüler. Köylüler hapishaneye doğru yürüyorlardı. Halit Ağabey, son derece sıkılmış, terliyor omuzlardan indirilmesi için bizden yardım istiyordu. Omuzlardan zorla indirebilmiştik.

Siyasal davalarda, esas olarak savunmalar ideolojik bir sergileme olarak algılanır. Tarihte pek çok siyasal savunma örnekleri vardır. Adları siyasal tarihe geçmiş ünlü savunmanlar vardır. Ama sanırız, hiç kimse, Halit Ağabey kadar çok, onun kadar değişik savunmalar yapmamıştır. Karşıtı olduğu siyasal düşünceler de dahil olmak üzere, her davayı, kendi düşüncelerinden hiç taviz vermeden, aynı kararlılıkla, aynı tutarlılıkla, aynı inançla savunmuştur. Davaların siyasal özünden ödün vermeksizin, geçerli hukuksal sınırlamalar içerisinde, sosyalist düşüncesini, engin hukuk bilgisi ve deneyimiyle bütünleştirmenin en güzel örneklerini vermiştir. Yalnızca siyasi davalardaki savunmaları ile değil, makaleleri ve kitapları ile de demokratik bir Türkiye için bir ömür boyu emek vermiştir.

Türkiye'de hukuk devletinin kurulması için atılan adımlarda Halit Ağabey'in öncülüğü, katkısı vardır.

Halit Ağabey'i anlatabilmek, onun kişiliğini biçimlendiren düşünsel yapısını kavramadan mümkün değildir. Halit Ağabey siyasal kimliğini etle kemiğe büründürüp, inançlarını ödünsüz bir yaşam biçimi olarak sürdüren ender kişilerden biridir. Öyle ki yaşamının her kesitinde, her koşulda, ruhsal tepkilerini bir inanç adamının engin iyimserliği ile sergilemiştir. Halit Ağabey, sömürüsüz bir dünyaya, barışa ve sevgiye inancını, hep bir bayrak gibi o aydınlık başının üstünde dalgalandırdı. Bugün de, umuda, kardeşliğe, sevgiye düşman, insanlığı yoketmeye yönelik bu "yeni dünya düzeninde", iyimserliği, bilgeliği, sosyalizme inancı ile, insanlığın geleceğinin, sermayenin barbarlığıyla değil, Halit Ağabeylerin yüreği, aklı ve inancıyla belirlenebileceği umudunu yaşatıyor.

Türkiye bu uğurda, nice gençlerini, nice değerlerini işkenceye, baskıya, zulme kurban verdi. Halkının mutluluğu ülkesinin bağımsızlığından başka bir şey istemeyen nice ışık söndü. Hepimiz her sönen ışıkta acıyla sarsıldık. Ama Halit Ağabey bu acıları bir başka yoğunlukta yaşadı. Ateş düştüğü yeri yakarken, her ateş Halit Ağabey'i yaktı. Denizleri idam sehpasında ölümsüzlüğe o yolculadı. İlhan'ın kanlı paltasonu Mamak'ta o teslim aldı. Halit Ağabey'in ince yüreği, onyedi yaşında asılan Erdal gibi genç ölülerin ağır hüznüyle sarsıldı. Her seferinde bir evlat, bir kardeş kaybetti. Yaşanılan acıları yüreğinin derinliklerinde damıtırken, dışa vuran hüznünü ince bir tebessümle zaptetmeye çalıştı.

Son otuz yılın binlerce gencinin ona minnet borcu var. Bugün de, aramızda hala alacaklı olarak bulunuyor.

Sen çok yaşa saygıdeğer Avukatımız,

Sen çok yaşa sevgili, ak saçlı, genç Ağabeyimiz, Çok yaşa emi.

Vahap-Seyhan ERDOĞDU

BİR ONUR ANITI

Siyasal dava avukatlığı çok meşakkatli bir görevdir. Ama, uğraşın meşakkati ölçüsünde de savunma mesleğinin onurlu bir uğraş alanıdır. Siyasal davalarda yargılananlar, düzenle kavgalı olanlardır. Düzeni beğenmeyen ve doğru-yanlış düzeni değiştirmek isteyenler ile, kurulu düzeni çıkarlarına uygun buldukları için savunanlar arasındaki politik savaşımın önlenmesi sonucu, sürtüşmenin kavgaya dönüştüğü dönemlerde ortaya çıkan durumun davasıdır bir bakıma siyasal davalar. Ya da bizde olduğu gibi, işin kavgaya dönüşme öncesi, salt düşüncelerin yasaklanması, toplumsal tepkilerin siyasal iktidarca önlenmesi gibi olaylar sonundaki sosyal çalkantılarda siyasal dava konusudur.

Özetle, gerek düşün alanında, gerekse toplumsal çalkantılar sonunda ortaya çıkan sorunların yargıya dönüştüğü anlarda siyasal dava savunmanlığı önem kazanır. İşte Avukat Halit ÇELENK böyle anlarda çok güç olan bu görevi sözün tam anlamıyla bilinçlice, yüreklice ve hukukçu kimliğinin tüm yetenekleriyle üstlenmiş bir anıt kişidir.

Burada, düzendeki bozukluğun, salt siyasal niteliği olan olaylarla sınırlı olmadığını, düzen bozukluğunun toplumun her yönünü, her bireyini etkilediğini gözardı edemeyeceğimizi özellikle belirtmeliyim. Çünkü düzen bozukluğu, sömürünün sürgitliği ve bundan salt egemenler yararlanırlar. Ve elbette çıkarlarını koruyan düzeni tüm güçleriyle savunurlar. Yasalar onların çıkarları için çıkar. Özveriyi ise işçiden emekçi kesimden beklerler. Yeni Başbakanımız bile, ilk ziyaretini boşunamı Türk-İş'e yaptı? Özveriyi işçiden bekliyorlar da ondan işçiye gitti. KİT'leri arıtaracaklar ya, işçiler işsiz kalacaklar, aman ses etmesinler. "Ben bu ülkeye ne verebilirim?" diye düşünsünler ve işsiz kalmaya ses etmesinler. Ya varsıllar!.. Onlar da alabilecekleri kadar alsınlar elbet.

Bu ve benzeri, toplumsal yaşamın her alanı gerçekte siyasal olaylar zinciridir. Ve bu tür konularda da siyasal dava savunmanlığı, çok önem kazanır. Halit ÇELENK bir TÖB-DER avukatı olarak, bir işçinin hakkını ararken de konuya sermaye-emek çelişkisi açısından bakmasını bilen ve sorunun çözümünün köktenciliğini arayan bir hukukçu olarak ün yapmış bir meslek arkadaşımızdır. Ve O'nu mesleğimizin onur anıtı yapan da işte bu bilinci ve görev duygusudur. Av. ÇELENEK TÖB-DER'deki avukatlık bürosunda, hukukçu olarak sayısız genç meslekdaşlarına, toplumdaki anlaşmazlıkların kökeninde çarpık düzenin, çıkara dayalı sistemin, insan haklarının aykırı uygulamalarının yattığını göstermiş ve mesleğimize bugün bizleri izleyen değerler kazandırmıştır.

Hukukçu olarak ÇELENK, ayrıca toplumsal sorunların denelerine inen inceleme ve araştırmalarıyla, yazılarıyla da, düşünce adamı olarak yol gösterici olmuştur. Demokrasi kavgasında hukuka bağlı kalınmamasını, "HUKUKSUZ DEMOKRASİ" adlı incelemesinde eleştirmiş ve sorunların temelindeki yanlışlığı göstermiştir.

Çağdaş Hukukçular Derneği'nin ilk kurucularından olan ÇELENK'e, Derneğin onur ödülü vermesi, bu onurlu geçmişe saygının ürünüdür.

M.Emin DEĞER

SELİMİYE'DE HÂKİM CÜBBESİNİ ATIYOR, KÜRSÜYÜ TERKEDİYOR

15-16 Haziran 1970 günlerinde işçi sınıfı önemli ve büyük bir direniş gösterdi. Direnişe İstanbul ve Kocaeli'nde yüzbinin üstünde işçi katıldı. Nedeni şuydu:

1961 Anayasası 46. maddesiyle işçi sınıfının sendika, toplu sözleşme ve grev hakkını getirmiş, buna göre çıkarılan 274 ve 275 sayılı Sendikalar Yasası, Toplu sözleşme ve grev yasaları bu hakkı düzenlemişti. İşçi sınıfının bu hakları kullanarak ekonomik ve demokratik haklarına sahip çıkması, sermaye sınıfını rahatsız ediyordu. Gerçekten DİSK'in (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun) kurulması ve siyasal iktidarın, sermaye çevrelerinin paralelinde bir politika izleyen TÜRK-İŞ yöneticilerinin karşısında işçi sınıfının hak ve özgürlüklerini gerçek anlamda savunmaya başlaması, yıldırımları üzerine çekiyordu. DİSK işçi sınıfının gözünde itibar ve güç kazanıyordu. Bunu gören ve önlemek isteyen sermaye çevreleri, Sendikalar, Toplu Sözleşme ve Grev yasalarında değişiklikler yaparak, işçinin serbestçe sendikalarını seçme ve dilediği zaman özgürce sendikalardan ayrılma özgürlüğüne kısıtlamalar getiren bir yasa tasarısının hazırlanmasını sağladılar.

Adalet Partisi, Türk-İş yönetimi, Halil Tunç ve Turhan Feyzioğlu gibi işçinin karşısında yeralan kimi kişiler, kuruluşlar ve de sermaye çevreleri bu değişiklik tasarışını desteklediler. DİSK ile TİP'i marksistlikle, ihtilalci yöntemlere başvurmakla suçladılar. TİP, DİSK yöneticileri, Ankara Üniversitesinden 62 öğretim üyesi ve bu arada Prof Bahri Savcı, Prof. Muammer Aksoy, Türk Hukuk Kurumu ve Uluslararası sendikalar yöneticileri bu değişiklik tasarısına karşı çıktılar, bu tasarının sendikal hakları kısıtladığını ileri sürdüler. Süleyman **Demirel,** TBMM görüşmelerinde TİP Milletvekili Rıza Kuas'ı kastederek:

- Bu TİP'li milletvekili bu kürsüden zorla, kanla Parlamentoyu tehdit etmiştir, dedi.

15-16 Haziran 1970 günlerinde İstanbul ve Kocaeli'nde yüzbinin üstünde işçi, sendika özgürlüğüne getirilen kısıtlamaları protesto eden bir yürüyüş yaptı. Ülkemizde işçi sınıfı mücadelesi tarihinde ilk kez bu kadar büyük ve yalnız DİSK'e bağlı sendika üyesi işçilerin değil, Türk-İş'e bağlı sendika üyesi işçilerin de katıldığı bir mitingdi bu.

Bu olay üzerine sıkıyönetim ilan edildi. Sıkıyönetim askeri mahkemeleri kuruldu. Bu mahkemelerde DİSK yöneticileri, sendika başkanları ve mitingi destekleyen Dev-Genç yöneticisi gençler hakkında davalar açıldı.

O günlerde İstanbul sıkıyönetim Askeri Mahkemelerinde DİSK ve Dev-Genç yöneticisi gençler hakkında açılan davaları izliyorum. Cezaevi görüşmeleri yapıyor ve savunmalar hazırlıyorum.

DİSK davası sürüyor. Her gün duruşma yapılıyor.

Duruşmada Olay

31/8/970 günlü duruşmada avukat arkadaşlarım adına mahkemeden sanıkların salıverilmelerini istiyor ve bunun ayrıntılı gerekçelerini açıklıyorum. Ancak duruşma hakimi Albay Muzaffer Başkaynak istemimi duruşma tutanağına eksik yazdırıyor, bununla da kalmıyor açıkladığım gerekçeleri düşüncelerime ters düşen bir biçimde yazdırıyor. Biz savunmanlar, mahkemenin bu tutumunu dikkatle izliyor, hakimi uyarıyor ve tutanağın düzeltilmesini istiyoruz. Duruşma hakimi, uyarılarımızı ve düzeltme istemlerimizi gözönüne almıyor ve tutumunu sürdürüyor.

Bu durum karşısında savunmanlar olarak duruşma hakiminin bu tutumunu, isteklerimizi, bunların savunma hakkıyla olan ilişkilerini açıklayan bir tutanak düzenliyoruz. Bir gün sonra 1/9/1970 gününde yapılan duruşmada bu tutanağı bir dilekçeye bağlı olarak mahkemeye sunmak ve yasal haklarımızın yerine getirilmesini sağlamak istiyoruz. (Tutanak: Ek.1)

Tutanağın ekli olduğu dilekçeyi savunmanlar adına duruş-

mada okumak ve açıklamak için söz istiyorum. Duruşma hakimi Muzaffer Başkaynak:

- Na hakkında söz istiyorsunuz?
- Dilekçeyi okuyunca bu anlaşılacaktır.
- Ne hakkındadır?
- Geçen duruşma tutanağının içeriği hakkında.

Bu, konuda söz vermiyorum.

- Bu, usule ilişkin ve savunma hakkını ilgilendiren bir konudur. Bu hakka engel olunamaz. 353 sayılı Askeri Yargılama usulü yasasının "Duruşmada geçen iddia ve beyanlar duruşma tutanağına yazılır" hükmünü getiren 178. maddesinin gereği yerine getirilmelidir.

diyor ve dilekçeyi uzatıyorum. Görevli bir asker dilekçeyi alıp mahkemeye veriyor.

Dilekçede, siyasal mücadelenin Anayasayı savunanlarla ona karşı olanlar arasında geçtiğini ve müvekkillerimizin Anayasayı savundukları için tutuklanıp suçlandıklarını söylüyorum. Bu sözler duruşma hakimi Albay Muzaffer Başkaynak'ı daha da öfkelendiriyor ve bana:

- Davayı rayından çıkarmak istiyorsunuz. Müdafaa hakkını suistimal ediyorsunuz. Her halde arkadaşlarım da bu kanaattadır.

(Arkadaşlarından mahkeme başkanı ile üye hakimi kastediyor.) diyor ve kurulu da kendi tutumu doğrultusunda yönlendirmeye çalışıyor. Yine Albay Muzaffer Başkaynak savunmanlara dönerek:

- Özel bir istirhamım var. Hepinizin elinden düşürmediği bir anayasa var. Bu anayasayı Silahlı Kuvvetlerin getirdiğini iddia ediyorsunuz. Şu halde Silahlı Kuvvetlerin mahkemesi karşısında olduğunuzu gözönünde tutarak en az sivil mahkemelerdeki gibi sözlerinizi seçerek kullanmanız gerekmektedir.

Duruşma hakimi Muzaffer Başkaynak'ın bu sözleri üzerine savunmanlardan Mehmet Ali Aybar söz istiyor.

Duruşma hakimi:

- Bu konunun dışında konuşunuz.

- Bu konu üzerinde konuşacağım.
- Sözlerim sizinle ilgili değildir.
- Söz müdafilere sarfedilmiştir. Müdafi olarak bu konuda konuşmak istiyorum.
- Dinlemiyorum, otur.

Mehmet Ali Aybar, hakimin bu sözlerinin duruşma tutanağına yazılmasını istiyor. Hakim Muzaffer Başkaynak:

- Tutanağa geçirmiyorum, diyor.
- Öyleyse bu sözler haşivdir (gereksiz). Biz duymamış olalım.
- Duydunuz, ister duyun ister duymayın.

HAKİM CÜBBESİNİ ATIYOR, KÜRSÜDEN İNİYOR

DİSK sanıklarının savunmalarını titizlikle yerine getirmek isteyen savunmanlar olarak bu olayı da ikinci bir tutanakla saptıyor ortaklaşa imza ediyor ve bir dilekçeye ekli olarak 3/9/970 günlü duruşmada sıkıyönetim askeri mahkemesine sunuyoruz. Bu kez dilekçesiy Avukat Faik Muzaffer Amaç okumak istiyor. Duruşma hakimi soruyor:

- Dilekçenin konusu nedir?
- Duruşma hakimi Albay Muzaffer Başkaynak'ın tutum ve davranışları hakkında.
- Bu konuyu dün kapattık.
- Konunun anlaşılması için dilekçenin okunması gerekir.
- Beni red mi ediyorsunuz?
- Red etmiyoruz. Dilekçeyi ya biz okuyalim tutanağa geçirin ya da siz okutun.
- Ben okutmuyorum, diyor.

Avukat Faik Muzaffer Amaç isteminde direnince hakim konuyu oya sunuyor. Mahkeme Başkanı General Mehmet Harput ile üye hakim dilekçenin okunması yönünde oy kullanıyor. Bu durumdan büsbütün öfkelenen Albay Muzaffer Başkaynak bağırarak:

- Okuyun. Ben istifa ediyorum. Her insanın bir haysiyeti vardır, benim de bir haysiyetim vardır. Ben davadan çekiliyorum.

diyerek cübbesini çıkarıp atıyor ve kürsüden iniyor. Bu arada Mahkeme Başkanı Mehmet Harput "Çekilmeyin albayım" diyerek duruşma hakimini kolundan tutuyor (sonradan kolundan tutarak sözleri tutanaktan çıkarıldı) ve onu oturtmak istiyor ve duruşmaya beş dakika ara verdiğini bildiriyor.

Bu arada Muzaffer Başkaynak tutanak katibine:

- Yaz, diyor. Ben duruşmadan çekiliyorum, ben böyle mahkeme, böyle sanık, böyle avukat görmedim.

diyerek salonu terkediyor. Duruşmaya on dakika ara veriliyor, salon boşaltılıyor. On dakika sonra bir binbaşı salona gelerek:

- Duruşma hakimi hastalanmıştır. Mahkeme yeniden teşkil edilecektir. Duruşma 3/9/970 günü saat 14'e ertelenmiştir, diyor.

3.9.970 tarihli dilekçe ve ekindeki tutanak

Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkeme Başkanlığına

Konusu: 970/16 Esas numaralı davada duruşmayı yönetem Hakim Albay Muzaffer Başkaynak'ın tutum ve davranışları hakkında.

Bu davanın şimdiye kadarki duruşmalarında cereyan eden bazı olaylar; müvekkillerimizin reddi hakim talebinde bulunmalarını haklı kılacak niteliktedir.

Ancak duruşma hakimi bu olayları zapta geçirtmemiş bulunduğundan müvekkilerimiz bu haklarını kullanma olanağından yoksun bırakılmışlardır. Oysa 353 sayılı Kanunun 178. maddesi şu hükmü taşır:

"Tutanak, duruşma sırasında geçen bütün vak'aları kapsar."

Duruşmada geçen çok önemli vakaları bile tutanağa yazdırmamakla, duruşma hakimi bu davada, kanunun bu açık ve kesin hükmüne aykırı hareket etmiştir.

Kanuna aykırı bu tutumunda, duruşma hakiminin ısrar etmeyeceğini umuyorduk. Biz müdafiler bu umutla, şimdiye kadar, bu konuda biraz fazlaca müsamahalı davrandık.

Ancak, cereyan eden yeni olaylar bize anlatmıştır ki: Bu müsamahamızın devam etmesi müvekkillerimizin hukukunun ziya-

nına sebep olabilecektir. Bu nedenle, tutanağın "Duruşmada geçen bütün vak'aları" kapsaması gerektiği hakkındaki kanun hükmünü hatırlatmak zorunluğu karşısında kalmış bulunuyoruz.

Avukatlık Kanunu'na göre: "Avukatlığın amacı, genellikle hukuk kurallarının tam olarak uygulanması hususunda yargı organlarına yardım etmektir."

Bu nedenle, uygulanmayan, ya da yanlış uygulanan bir kanun hükmünü hakimlere hatırlatmak, anlamadıkları hukuk problemlerini anlatmaya çalışmak avukatların mesleki görevidir.

Avukatların bu çeşit uyarıcı sözleri ve davranışları karşısında, Mahkemelerin görevi: Müsbet veya menfi bir karar vermektir. Avukatlara tavsiye ve nasihatta bulunmak, onlarla tartışmak ve hele avukatları küçük düşürücü sözler söylemek hakimlik yetkisinin tamamen dışındadır.

Oysa, bu davanın duruşma hakimi Albay Muzaffer Başkaynak, şimdiye kadarki duruşmalarda bu çeşit tutum ve davranışlarda bulunmuş ve böylece yetki sınırını aşmıştır.

Bu konuda sadece geçen duruşmada cereyan eden ve tutanağa geçirilmemiş olan olayları hatırlatmakla yetineceğiz:

Müdafilerden Avukat Halit Çelenk tarafından Mahkemenize verilen ve diğer müdafiler tarafından da imzalanmış bulunan dört sayfalık dilekçenin son paragrafına, her nedense, sinirlenen duruşma hakimi **Albay Muzaffer Başkaynak Avukat Halit Çelenk'e hitaben:**

"Davayı rayından çıkartmak istiyorsunuz. Müdafaa hakkını süistimal ediyorsunuz. Ben bu kanaattayım." demiş, ve o derece sinirlenmiştir ki, kendi kanaatını izhar ettikten sonra "Her halde arkadaşlarım da bu kanaattadır" demek suretiyle usulün 171. maddesine aykırı olarak, kurulu da kendi etkisi altında bulundurmaya çalışmıştır.

Duruşma hakiminin yetkisini aşarak müdafaayı bu şekilde ithama kalkışması, duruşmada geçmiş önemli bir olaydır. Tutanakta bu olaydan tek cümle ile bile bahsedilmemiştir.

Duruşma hakimi, aynı dilekçedeki bir başka sözü de kendi kanısınca, kimbilir ne şekilde yorumlamış olacak ki;

Duruşmayı talik etmeden önce, avukatlara dönerek şöyle

demiştir:

"Özel bir istirhamım var. Hepinizin elinden düşürmediği bir anayasa var. Bu anayasayı Silahlı Kuvvetlerin getirdiğini iddia ediyorsunuz. Şu halde Silahlı Kuvvetlerin mahkemesi karşısında olduğunuzu gözönünde tutarak en az sivil mahkemedeki gibi sözlerinizi seçerek kullanmanız gerekmektedir."

Hâkim Albay Muzaffer Başkaynak'a hatırlatmak isteriz ki:

Biz müdafiller; kelimeleri çok iyi ölçüp biçer tartarız. Bir kelimenin, ancak tam yerinde olduğunu tayin ve tesbit ettikten sonra onu bilerek ve kasıtlı olarak kullanırız.

Duruşma hakimi, kelimeleri seçmekte bizim hataya düştüğümüz kanısında idiyse, bu kanısını tutanağa geçirtmeli ve hakkımızda gerekli işlemin yapılmasını sağlamalı idi.

Oysa müdafillerden Mehmet Ali Aybar; olayın tutanağa geçirilmesini istediği halde duruşma hakimi bundan kaçınmıştır.

Duruşma hakiminin tutanağa geçirtmekten kaçındığı hususları müdafi avukatlar, olayın hemen ardından kendileri bir tutanakla tesbit etmişlerdir. Geçen celse cereyan eden ve hafızalardan da henüz silinmemiş bulunan olayı, zamanında tesbit eden bu tutanağı mahkememize sunuyoruz.

Sözü geçen tutanak muhteviyatının duruşma tutanaklarına da aktarılmasına karar verilmesini;

Duruşma hakiminin bundan sonra sanıklarla veya müdafileriyle tartışmaya girmek; onlara tavsiye ve nasihatta bulunmak; hele kırıcı sözler söylemek gibi yetkisi dışında tutum ve davranışlarda bulunmasının önlenmesini;

Usulün 178. maddesi uyarınca: Duruşmada geçen her vak'anın tutanağa yazdırılmasının sağlanmasını kurulunuzdan dileriz. 3 Eylül 1970.

1 Eylül 1970 günlü tutanak şöyledir:

TUTANAK

Bugün 1 Eylül 1970 tarihli duruşmada Sıkıyönetim Komutanlığı'nın 1 numaralı mahkemesinde 970/16 Esas Sayılı davanın görülmesi sırasında aşağıda açıklanan olay cereyan etmiştir.

Müdafilerden Avukat Halit Çelenk'in, 31/8/970 gününde sanıkların tahliyeleri hakkındaki isteğinin tutanağa yanlış, eksik ve hatta görüşleri tamamen tersine çevrilerek geçirilmiş olduğunu belirten ve öteki müdafilerce de imzalanmış bir dilekçe vermesi üzerine, Duruşma hakimi Albay Muzaffer Başkaynak dört sayfalık dilekçenin son paragrafında **Anayasayı savunan kuvvetlerle Anayasaya karşı bulunanlar arasında bir mücadele verildiği ve sanıkların, aslında, Anayasayı savundukları için suçlandıkları** şeklinde bir ifadenin yer almış olmasına takılarak, **Avukat Halit Çelenk'e:**

"Davayı rayından çıkartmak istiyorsunuz. Müdafaa hakkını süistimal ediyorsunuz" demiş; ilave ederek: **Ben bu kanaattayım. Herhalde Kuruldaki arkadaşlarım da aynı kanaattadırlar."** diye Usulün 171. maddesine göre kendisi, reyini en son beyan etme durumunda iken bu hükme aykırı olarak önceden görüşünü belirtmiş ve bu görüşü kurula empoze etmiştir.

Duruşmanın sonlarına doğru, aynı hakim müdafilere dönerek:

"Özel bir istirhamım var. Hepinizin elinden düşürmediği bir arayasa var. Bu Anayasayı silahlı kuvvetlerin getirdiğini ifade ediyorsunuz. Şu halde Silahlı Kuvvetlerin mahkemesi karşısında olduğunuzu göz önünde tutarak, en az sivil mahkemelerdeki gibi sözlerinizi seçerek kullanmanız gerekmektedir." dedi.

"Duruşma hakiminin bu sözleri üzerine müdafilerden Avukat Mehmet Ali Aybar söz istedi. Duruşma hakimi: "Bu konunun dışında konuşunuz." dedi. Mehmet Ali Aybar, bu konuda konuşacağını söyleyince, hakim, "Sözlerim sizinle ilgili değildir." dedi. Mehmet Ali Aybar'ın: "Söz müdafilere sarfedilmiştir. Müdafi olarak konuşmak istiyorum." demesi üzerine, Hakim "Dinlemiyorum. Otur." dedi. Mehmet Ali Aybar, hakimin sözlerinin zapta geçirilmesini istemesi üzerine hakim: "Geçirmiyorum." cevabını verdi. Mehmet Ali Aybar: "Öyleyse bunlar haşivdir. Biz duymamış olalım." dedi. Hakim: "Duydunuz. İster duyun ister duymayın" cevabını verdi.

3/Eylül/970 günlü ikinci tutanak da aşağıdadır:

3/9/970 günü saat 10.00'daki duruşmada sanıkların duruşmasına devam edileceği esnada, sanık vekillerinden Av. Faik Muzaffer Amaç:

"Bir maruzatımız var" diyerek, "Duruşma hakimi Albay Muzaffer Başkaynak'ın tutum ve davranışları hakkında"ki 3 Eylül 1970 tarihli, 2 sahife ve 1 ekten ibaret dilekçesini okumaya başladı.

Duruşma hakimi Alb. Muzaffer Başkaynak okumasını keserek: "Konusu nedir?" diye sordu. Av. Muzaffer Amaç, dilekçenin (KONU) başlıklı kısmını tekrar okuyarak "Duruşma hakimi Albay Muzaffer Başkaynak'ın tutum ve davranışları hakkında" diye devam ederken, duruşma hakimi "Bu konuyu dün kapattık" dedi.

Av. Muzaffer Amaç "Konunun ne olunduğunun bilinmesi için dilekçenin okunması gerekir" dedi. Duruşma Hakimi Alb. Muzaffer Başkaynak: "Beni red mi ediyorsunuz?" dedi.

Av. Muzaffer Amaç: "Hayır reddetmiyoruz. Talebimiz dilekçe okununca anlaşılacaktır. Okumak istiyorum. Eğer okutmak istemiyorsanız, ya almıyorum diye zapta geçiriniz, değilse, ya ben okuyayım, ya da siz okutun" dedi.

Hakim okutmamak için direndi. "Ben okutmuyorum" deyince Av. Muzaffer Amaç: "O halde Askeri Yargılama Us. Kanununun 144. son bendi gereğince bu konuda karar alınmak üzere Mahkeme Başkanına hitabediyorum" dedi. Duruşma hakimi bunun üzerine Mahkeme Heyetinin üyelerinin ayrı ayrı oyunu aldıktan sonra:

"Okuyun! Ben intinkaf ediyorum. Her insanın bir haysiyeti vardır. Benim de bir haysiyetim vardır. Ben du davadan çekiliyorum" dedi.

Bu esnada Mahkeme Başkanı Tüm General Mehmet Harput, dilekçeyi Av. F.Muzaffer Amaç'tan aldıktan sonra ayağa kalkıp kürsüden ayrılmak isteyen duruşma hakimi Albay Muzaffer Başkaynak'ı kolundan tutark (sonradan "kolundan tutarak" ibaresi tutanaktan çıkarıldı) oturtmak istedi ve "Duruşmaya 5 dakika ara veriyorum" dedi. Bunun üzerine Albay Muzaffer Başkaynak

duruşma katibine hitaben: "Yaz! Ben duruşmadan çekiliyorum" dedi ve cübbesini çıkarıp sandalyenin üzerine atarak: **"Ben böyle mahkeme, böyle sanık, böyle avukat görmedim" diyerek kürsüden indi. Bu arada Başkan "Duruşmaya 10 dakika ara verdim" dedi.**

10 dakika aradan sonra Başkan Tümg. Mehmet Harput oturumu açtı. Hakim Yarbay Naci Turanay duruşma katibine tutanaktaki bir satırı sildirdikten sonra: "Gereği düşünüldü: Duruşma Hakimi Albay Muzaffer Başkaynak'ın rahatsızlığı sebebiyle duruşmayı terk etmiş olmasından dolayı, yeniden mahkeme teşkili için duruşmanın 3/9/1970 günü saat 14.00'e tehirine tensip kılındı. 3/9/1970" diyerek kararı bildirdi ve bu esnada Hakim Yarbay Naci Turanay dilekçeyi "Öğleden sonra verirsiniz" diyerek Av. Muzaffer Amaç'a iade etti.

Bu durum tarafımızdan tesbit edilmiştir. 3/9/1970.

MAHİR ÇAYAN-CİHAN ALPTEKİN

12 Mart faşizminin en baskılı günlerini yaşıyoruz. Ankara ve İstanbul sıkıyönetim mahkemelerinde açılan davalar yoğun biçimde sürüyor. Ben hem İstanbul sıkıyönetim askeri mahkemesinde açılan davaları hem de Ankara'da açılan davaları izliyorum. Bu yoğun çalışmalar sürerken İstanbul Kartal-Maltepe askeri cezaevinde tutuklu olup yargılanmakta olan Mahir Çayan ve Cihan Alptekin bana haber gönderiyor ve görüşmek istediklerini bildiriyorlar. O günlerde **seksen yedi subay davası** adıyla anılan davada da İstanbul sıkıyönetim askeri mahkemesinde sürüyor. Bu davada çok sayıda müvekkilim var. Bunlardan adını açıklamak istemediğim birinin babası her duruşmada ve cezaevi görüş günlerinde benimle birlikte Ankara'da İstanbul'a geliyor, duruşmaları izledikten sonra dönüyor. Çok tutarlı ve titiz bir insan. İstanbul'a gideceğimi öğrenince kendi oğlu ile de görüşebiliriz düşüncesiyle o da İstanbul'a gelmek istiyor. Birlikte İstanbul Kartal-Maltepe askeri cezaevine gidiyoruz. O beni dışarıda bekliyor.

Askeri bir cip tepeleri tırmanarak beni cezaevine götürüyor. Nöbetçi subaya Mahir Çayan ve Cihan Alptekin ile görüşmek istediğimi söylüyorum. Beni geniş bir görüşme odasına alıyorlar. Onbeş yirmi dakika kadar sonra Mahir Çayan, koltuğunda bir klasörle ve yanında Cihan Alptekin olduğu halde geliyorlar. İkisi de genç ve ayrı ayrı yakışıklı çocuklar. Karşılıklı oturuyor ve konuşuyoruz. Gözlerimin önüne CHE Guevera'nın fotoğrafları geliyor. O da kendisini davasına adarken böylesine genç ve dinçti; hakça toplumsal bir düzenin peşindeydi. Mahir'le Cihan'ın sağlık durumları iyi görünüyor, cezaevi koşullarına karşın. Buna seviniyorum.

Mahir Çayan benimle görüşme isteklerini şöyle açıklıyor:

- Ağabey, sizi buraya kadar yorduk, bağışlayın ama yardımınıza gereksinmemiz var. Davamızın savunma aşaması yaklaştı. Bizler mahkemeye vermek üzere son savunmalarımızı hazırladık. Savunma şu klasördedir. Bunu size tümüyle veriyoruz. Bu savunmayı okuyup incelemenizi rica ediyoruz. Eksik gördüğünüz yerleri tamamlayabilir, gereksiz ya da yanlış gördüğünüz bölümleri çıkarabilirsiniz. Size güveniyoruz. Böylece savunmamız son biçimini alacak, bunu makine ederek mahkemede okuyacağız. Tüm dava arkadaşlarımız sevgi ve selamlarını gönderdiler; şimdiden teşekkür ediyorlar.

Bu açıklamalardan sonra, iddianameyi daha önceden okumuş olduğum için, davanın daha sonraki aşamaları, daha önceki gelişmeler, toplanan kanıtlar, sanık durumunda bulunan gençlerin sorgu anlatımları üzerinde görüşüyor, ayrıntılı bilgi alış verişinde bulunuyoruz. Nöbetçi subayı dosyayı inceledikten sonra onu bana veriyor. Bu inceleme, dosya arasında dışarıya bir haber ya da mesaj gönderilip gönderilmediğine bakma biçiminde oluyor. Ben savunmayı içeren klasörü alıyor ve çalışmamı bitirdikten sonra gelip kendileriyle görüşeceğimi söylüyor, içerideki arkadaşlara sevgi ve selamlarımı göndererek ayrılıyorum.

Cezaevinden çıkıyor ve beni bekleyen sanık babası dostumla buluşuyorum. Bir taksiye binerek İstanbul'a doğru yola çıkıyoruz. Müvekkilimin babası arabada bana:

- Benim Moda'da eski bir dostum var. Bir otel sahibi. Sizi oraya götüreyim. Orada çalışmalarınızı yapın ve istediğiniz kadar kalabilirsiniz. Güzel bir yerdir, diyor.

Birlikte Moda'da deniz kenarındaki bu otele gidiyoruz. Beni otel sahibi arkadaşı ile tanıştırıyor ve bana gereken tüm yardımları yapmasını kendi dostluk ilişkileri çerçevesinde ve bunun verdiği rahatlıkla ona söylüyor. Kendisi ayrılıyor; ben odama çıkıyorum.

Mahir Çayan ve arkadaşlarının savunmaları üzerinde yaklaşık bir hafta sürecek olan bir çalışmaya başlıyorum. Kahvaltı ve yemekler dışında tam gün çalışmalarımı sürdürüyorum.

Otelde kalışımın dördüncü günü odamın kapısı çalınıyor ve

otel sahibi odama geliyor. Otelden ve servislerden memnun olup olmadığımı soruyor; bu konularda kısa bir konuşmadan sonra bana:

- Beyefendi kaç günden beri bu odaya kapandınız kaldınız, çalışıyorsunuz. Hiç dışarı çıkmıyorsunuz. Salona inmiyorsunuz. Yorulmadınız mı? Başka bir şeye ihtiyacınız yokmu? Sizi getiren ortak dostumuz bana sizin her türlü ihtiyacınızı karşılamamı, istedi; bir arkadaşa ihtiyacınız yok mu? Burada güzel kızlarımız da var, aşağıya inip görebilirsiniz. Biraz dinlenmiş olursunuz... diyor.

Ben önce böyle bir öneri karşısında bir şaşkınlık geçiriyorum. Sonra toparlanarak:

- Size herşey için teşekkür ederim. Yemeklerimi yiyor, çaylarımı içiyorum. Çalışmamı bir an önce bitirmek istiyorum, cezaevinde beni bekliyorlar. Başka bir şeye ihtiyacım yoktur,.. diyorum.

Otel sahibi beklemediği bir yanıt karşısında kalmış gibi şaşırarak:

- Peki efendim, nasıl isterseniz, diyor ve odadan ayrılıyor.

AZİZNAME'NİN GALASINDA

Değerli tiyatro sanatçısı Rüştü Asyalı bana telefon ederek Ekin Tiyatrosu'nun, Aziz Nesin'in ilk yapıtlarından Azizname'yi oyun haline getirip sahneye koyduklarını, bu oyunun Ankara'da Şinasi Sahnesi'nde 20 Aralık 1995 gününde yapılacak galasına eşimle birlikte katılmamı, Aziz Nesin'in dostu olarak bir konuşma yapmamı istiyor. Bu öneriyi sevinerek kabul ediyor ve kendilerine teşekkür ediyorum.

Gala akşama eşim Şekibe'yle birlikte tiyatroya gidiyoruz. Şinasi Sahnesi çağrılılarla tamamen dolu. Oyun başlıyor. **Rüştü Asyalı** bir açış konuşması yaparak seyircilere oyun hakkında bilgi verdikten ve konukları selamladıktan sonra: **Bu akşam burada Aziz Nesin'in yakın dostları var. Aslında hepiniz Aziz Nesin'in dostlarısınız. Ben bu dostlardan Halit Çelenk'i Aziz Nesin'le ilgili düşüncelerini açıklamak üzere sahneye davet ediyorum,** diyor. ben sahneye çıkarak şunları söylüyorum:

Sayın konuklar, sayın dinleyiciler,

Bugün sevgili Aziz Nesin'in 80. Doğum yıldönümü.

O, Türkiye'nin yetiştirdiği en büyük gülmece yazarı. Tüm dünya onu tanıyor, seviyor ve övüyor. Bu nedenle ona sanat ve ekin dünyasında:

Çağımızın Nasrettin Hocası deniliyor.

O, 80 yıllık yaşamında çok çile çekti. Baskılar, tutuklamalar, sorgulamalar ve davalar birbirini izledi. İstanbul'da Sansaryan handan başlayan baskı ve saldırılar Sivas'ta Madımak Oteli yangınına kadar sürdü.

Aziz Nesin bu çileleri göğüsleyerek insanları güldürdü. Hem güldürdü hem düşündürdü. Güldürerek düşündürdü.

Son konuğum başlıklı yazısında **Azrail'e şöyle diyor:**

"Sonsuz güzellikler açan güzelim dünyaya ben de

gücümce güzellikler katmaya çalıştım... Ne mi yaptım? Ortaçağ simyacıları taşı altına çeviremedi. Ama ben gözyaşlarımı gülmeceye çevirerek dünyaya sundum."

Aziz Nesin, Aydın kavramının tüm özelliklerine sahipti.

Güçlü bir gözlem yeteneğiyle toplumsal gelişmeleri gerçek yönleriyle görebilen, değerlendirebilen bir kişilik.

Son yapıtlarından **Bir Tutam Aydınlık'ta şöyle der:**

"Ben bir yazarım, Yazmaktan ve konuşmaktan başka bir şey gelmiyor elimden. Şimdiye dek olduğu gibi şimdi de haber veriyorum: Önceleri yavaş yavaş, ağır ağır, adım adım kötülük uçurumuna doğru giderken gittikçe hızlanarak şimdi koşar adım gidiyoruz. Olacak toplumsal depremin uğultularını duymaktayım."

O'nun topluma ve çağına karşı duyduğu ve taşıdığı sorumluluk duygusu da gerçek bir aydın olmasının göstergesi.

Aziz Nesin'in özelliklerinden birisi de yürekliliği ve kararlılığıdır. En ağır baskılar altında korkmadan, çekinmeden konuşmak ve yazmak. 1946 günlerini anımsıyorum. Sabahattin Ali ile birlikte çıkardığı Marko Paşa dergisi günlerini.

Dönemin baskıcı iktidarına karşı yapılan sert ve yürekli eleştiriler hükümeti tedirgin ediyor. **Marko Paşa**'yı kapatıyorlar. Aziz Nesin onun yerine **Merhum Paşa**'yı çıkarıyor. Merhum Paşa'yı da kapatıyorlar, **Malum Paşa**'yı çıkarıyor. Malum Paşa'yı kapatıyorlar, **7-8 Paşa**'yı çıkarıyor. 7-8 Paşa'yı kapatıyorlar, **Hür Marko Paşa**'yı çıkarıyor. Onu da kapatıyorlar, **Bizim Paşa**'yı çıkarıyor. Bu da kapatılınca **Öküz Mehmet Paşa**'yı çıkarıyor.

7-8 Paşa'nın öyküsü şöyle:

Paşa okuma yazma bilmiyor, imzasını da atamıyor. İmzasını Hasan diye atacak. Eski yazıda 7, (V) biçiminde, 8 de ters yazılmız (V) biçiminde yazılıyor. Bu iki sayı arasına bir çizgi çekilirse eski yazıda Hasan yazılmış oluyor. Paşaya 8 ile 7'yi yanyana yazmasını ve araya yanlamasına bir çizgi çekmesini öğretiyorlar. 7-8 Paşa'nın buradan geldiği söylenir.

Aziz Nesin'in yürekliliği konusunda yakın geçmişten, öncülük yaptığı Aydınlar Dilekçesi ve Demokrasi Kurultayı çalış-

malarını ve Kenan Evren hakkında açtığı davayı anımsamakta yarar vardır.

Ben Aziz Nesin'i 1945 yılında Tan gazetesinde gördüm ve tanıdım. Tan gazetesine bir görüşme için gitmiştim. M.Zekeriyya Sertel ve Sabiha Zekeriyya Sertel'in odasında oturuyordum. Bir ara yaklaşık otuz yaşlarında, esmer, kısa boylu zayıf bir genç geldi. Büyük çalışma masasının kapıya bakan tarafında oturan Sabiha Sertel'e elindeki kağıtları uzattı, Sabiha hanım kağıtları okudu. Aralarında kısa bir konuşma geçti. Gelen genç adam bizleri selamlayarak odadan çıktı.

Sabiha Sertel, eşi M.Zekeriyya'ya dönerek:

- Bu genç Aziz Nesin. Çok kabiliyetli bir genç. Yazar olarak büyük istikbal vaadediyor. İleride büyük bir yazar olabilir, dedi.

Ben gelen genç yazarın Aziz Nesin olduğunu o zaman öğrendim.

Aradan onlarca yıl geçti. 12 Eylül faşizmi döneminde 1983 yılında Aziz Nesin'in başkanı olduğu TYS (Türkiye Yazarlar Sendikası) yöneticileri hakkında TCY.'nın 141-142. maddelerine dayanılarak dava açıldı. Bu davada Aziz Nesin, Asim Bezirci, Vedat Türkali, Kemal Sülker ve başka arkadaşların savunmanı olarak Türkiye Yazarlar Sendikasını savundum. Sendika beraat etti.

Aydınlar Dilekçesi toplantılarına ve çalışmalarına katıldım. Dilekçenin yazmanlar kurulunda bulundum. Hakkımızda dava açıldı, yargılandık.

Demokrasi Kurultayı çalışmalarında birlikte olduk.

Çalışmalarına katıldığımız BİLAR'daki özverili çabalarını unutamıyorum.

12 Eylül öncesinde **Kenan Evren'in aydınlara hakaret etmesi karşısında,** Bilar'da yaptığımız bir toplantıda, Evren hakkında **hakaret davası** açmayı önerdiğini ve arkadan **"Arkadaşlar ben tek başıma da bu davayı açabilirim."** dediğini anımsıyorum.

Sosyalist Birlik Partisi girişimcisi arkadaşlarımın istekleri üzerine böyle bir parti hakkında düşüncelerini öğrenmek amacıy-

la Aziz Nesin'le konuşmak için İstanbul'a gidiyorum. Çatalca'da Nesin Vakfı'nda görüşüyoruz. Saatlerce konuşuyoruz. Böyle bir girişimin gerekli ve yararlı olduğunu, ancak kendisi bir yazar olduğu için partide görev alamayacağını ama çalışmaları destekleyeceğini söylüyor ve SBP çalışmalarına sonuna kadar katılıyor.

O, her zaman çağının büyük gerçeklerinin yanında yeraldı. Şeriatçılığa ve faşizme karşı çıktı.

Aziz Nesin kendini, her zaman topluma ve insanlara borçlu gördü ve borcunu ödemeye çalıştı. Örgütsel çalışmaları ve etkinlikleri dışında yüz kitap yazdı. Borcunu o kadar çok ödemişti ki, sanıyorum toplumdan alacaklı hale geldi.

Bu akşamki programın konusu olan Azizname ikinci kitabıdır. Kitap hakkında dava açıldı ve Azizname beraat etti.

Aziz Nesin'in yazdığı kitaplar üstüste konduğu zaman boyunu aşıyordu. Bu konuyu kendisiyle konuşan dostlarına şu espriyi yaptığı söylenir:

- Bunu beni sevmeyenlere ve düşmanlarıma söylerseniz beni küçüksemek için: zaten boyu kısaydı, diyeceklerdir.

Foça'da son imza gününde 250-300 kitap imzalamış ve yaşama gözlerini kapamıştı. Değerli dost Server Tanilli, bunu anlattıktan sonra:

"Bu ne güzel ölüm, dostlar başına..."

diyor. Evet Aziz Nesin'e yakışan bir ölüm...

Saygı ve sevgiler sunuyorum.

İLHAN ERDOST'UN KANLI PALTOSU

1980 yılı kasım ayı. Bahçelievler'deki evimizin salonunda bir savunma üzerinde çalışıyorum. Günlerden pazartesi. Saat 16'ya doğru telefon çalıyor. Ahizeyi kaldırıyorum. Telefonda bir ses:

- Ben Mamak'tan arıyorum. Sıkıyönetim komutanlığı basın subayıyım. İlhan Erdost adında bir kişi öldü. Sizin, onun avukatı olduğunuzu öğrendik. Gelin elbiselerini alın.

Telefon kapanıyor.

Başım dönüyor, gözlerim kararıyor. İlhan, o güzel insan, özverili, kendini hakça toplumsal bir düzene, sınıfsız, baskısız, sömürüsüz bir toplum idealine adamış, o sevecen insan belleğimde canlanıyor. Kızım Serpil Güvenç ile olan örnek dostlukları, ağabeyi Muzaffer Erdost içerideyken cezaevi kapılarında beklemeleri, koşuşturmaları, Onur Yayınları'nı kurarak büyük bir heyecanla ve titizlikle yayın işlerini yürütmesi, ben Sol Yayınları hakkında açılan davaları izlerken çok yönlü yardımları, yorulmak bilmez çabaları bir sinema şeridi gibi gözlerimin önüne geliyor.

Haberi eşim Şekibe'ye anlatıyorum. O da perişan oluyor.

Bir yandan duyduğumuz acılar, öte yandan ne yapmalı ve nasıl yapmalı soruları kafamızda düğümleniyor. Kime haber vermeli? Mamağa kimlerle gitmeli? Eşi Gül'e haber veremeyiz... Bunu sonra düşünmeliyiz.

Şekibe ile konuşuyoruz. Vahap Erdoğdu'ya haber vermeyi uygun görüyoruz. Vahap'a telefon ediyorum, ama İlhan'ın öldüğünü söylemiyorum. Acele bana gelmesini istiyorum. Biraz sonra Vahap Erdoğdu ile İlhan'ın amcası İsmail Erdost birlikte geliyorlar. Kapıda hemen soruyorlar:

- Ne var, ne oluyor?
- Mamak'tan bir haber aldım. İlhan hastaymış, gidip bir

bakalım, diyorum.

Bir yandan acımı belli etmemeye çalışıyor, öte yandan da onları habere alıştırmaya çalışıyorum. Çünkü İlhan'ın amcası İsmail Erdost'un kalp hastası olduğunu biliyorum. Dışarı çıkıyor, İsmail beyin Anadol marka arabası ile Mamak'a doğru hareket ediyoruz. Bahçelievler'den sonra Beşevler kavşağını geçiyor, Samsun yoluna çıkıyoruz. Et ve Balık Kurumunun önüne gelince özellikle İsmail beyi alıştırmak için:

- İlhan'ın hastalığı ağır olabilir, bakalım gidince ne göreceğiz, diyorum.

Vahap Erdoğdu ve İsmail Erdost'un sordukları soruları uygun biçimde yanıtlamaya çalışıyorum.

Mamak nizamiyesinin kapısına geliyoruz. Onlara dönerek ve cezaevini kastederek:

- Bunların işi belli olmaz, kötü bir haber de alabiliriz, diyorum.

Nizamiyedeki görevliye durumu anlatıyorum. Komutanlığa telefon ediyor, bilgi aldıktan sonra arabanın ön camına konulmak üzere bana bir **GÖREVLİ kartı** veriyor ve bir görevli ile birlikte A bloka çıkıyoruz. Cezaevi nizamiyesinden içeriye giriyor, nöbetçi odasının penceresine yaklaşıyoruz. İçeride bir subay oturuyor, sandalyeye kaykılmış, ayaklarını önündeki masanın üzerine uzatmış, dışarıya bakıyor, Pencereden sesleniyorum:

- Ben avukatım. Adım Halit Çelenk. İlhan Erdost'un savunmanıyım, bana sıkıyönetim basın subayı telefon etti, İlhan Erdost'un öldüğünü bildirdi, gelip elbiselerini almamı istedi, bu nedenle geldim.

- Ha evet anladım, diyor ve POSTA!.. diye kapıya bağırıyor. Kapı açılıyor ve bir er esas duruşa geçiyor, buyur komutanım, diyor. Nöbetçi subay:

- İçeride İlhan Erdost ölmüştü. Onun elbiselerini getir, diyor. Biraz sonra pencerenin önüne bir pardesü seriliyor. Gri bir pardesü, tüm düğmeleri kopmuş, kanlar içinde.

Nöbetçi subay bana:

- İşte paltosu. Bir tek de ayakkabısı var, öteki tekini bulamadık,

diyor ve bir ayakkabı tekini uzatıyor. Düğmeleri kopuk, kanlar içindeki bu pardesü ve tek ayakkabı bize her şeyi, İlhan'a yapılan vahşeti anlatıyor. Vahap Erdoğdu ile ve özellikle İsmail Erdost'la bakışıyoruz. Şaşkın yere bakıyorlar. Dönüyoruz.

Gül'e Türküler'e ne diyeceğiz?, nasıl söyleyeceğiz?

Pardesüyü ve tek ayakkabıyı bizim eve getiriyoruz. Kanlı pardesüyü evimizde bırakarak Şekibe ile birlikte Erdostlara gidiyoruz. Rana Erdost, Vahap Erdoğdu, İlhan'ın amcası İsmail Erdost, İlhan'ın eşi Gül Erdost ve Türküler oradalar. Acı haberi, Gül'e bir süre alıştırarak vermek istiyoruz. Gül bizim konuşmalarımızdan kuşkulanıyor ve bana:

- Benden bir şey saklıyorsunuz, diyor.

Bu arada Gül, kuşkular içinde Cumhuriyet gazetesine telefon ediyor ve İlhan hakkında bilgi istiyor. Telefona çıkan Uğur Mumcu, Gül'ün olaydan haberi olduğunu düşünerek ona, **'İlhan maalesef ölmüş, başınız sağolsun'** diyor. telefon ahizesi elinde kalan Gül baygın yere yığılıyor.

Ertesi gün cezaevinde Muzaffer Erdost'u görmeye gidiyorum. Görüş yapacağımı ilgililere bildiriyorum. Mamak cezaevinin açık görüşme yerinde yani bahçede bekliyorum. Bulutlu, kapalı, baskılı bir hava var. Uzunca bir süre beklediğim halde kimse gelmiyor. Tel örgülerin sonuna kadar yürüyorum. Yirmi adım kadar ötede bir ağaç gibi hareketsiz duran, gölgeye benzer bir şey görüyorum. Daha yakından dikkatle bakınca onun bir insan, Muzaffer Erdost olduğunun farkına varıyorum. Üstünde gri bir pardesü. Yakaları kalkık. Ta uzaklarda bir noktaya bakıyor gibi hareketsiz, sessiz ve dalgın. Muzaffer bey! diye sesleniyorum. Tel örgüye doğru yaklaşıyor, konuşuyoruz. Askeri arabada askerlerin kendilerini nasıl dövdüklerini, koğuşa geldiklerinde İlhan'ın nasıl öldüğünü anlatıyor. Ve ekliyor:

- İlhan'ın cenazesinde bulunmak istiyorum. Bana izin versinler. Sıkıyönetim komutanlığı ile görüşün, bunu sağlayın, diyor.

Cezaevinden çıkıp sıkıyönetim komutanlığı Adli Müşavirliğine gidiyor, orada görevli olan daha önceden tanıdığım binbaşı Yılmaz Hızlı'ya durumu anlatıyor ve sıkıyönetim kurmay

başkanı ile görüşmek istediğimi söylüyorum. Adli müşavir yardımcısı binbaşı, görüşme isteğimi kurmay başkanına iletiyor ve beni kurmay başkanına çıkarıyor. Kurmay başkanı ile görüşerek İlhan Erdost'un arabada asker kişiler tarafından dövüldüğünü, öldürüldüğünü, bu durumda ağabeyi Muzaffer Erdost'un salıverilmesi gerektiğini, zaten iki kardeşin yasak yayın bulundurmak gibi önemli olmayan bir savla gözaltına alındıklarını, Muzaffer Erdost'un, kardeşinin cenazesinde bulunmak istediğini, buna olanak sağlanmasını istiyorum. Kurmay başkanı, bu isteğini sıkıyönetim komutanına ileteceğini, Muzaffer Erdost'un salıverilmesi için gerekli işlemleri yaptıracağını söylüyor.

O akşam eşim Şekibe ile birlikte Erdost'ların evine gidiyoruz. Sıkıyönetimce bir can pahasına salıverilen Muzaffer Erdost eve geliyor. Daha sonra bir hukuk serüveni başlıyor. Bir askeri ceza evinde, yasak yayın bulundurmak sav ve bahanesiyle gözaltına alınan, tutuklanan, önceden planlanarak Reo marka askeri bir arabada dövülerek, işkenceyle vahşiyane biçimde öldürülen sevgili İlhan Erdost'un hukuk serüveni.

MAMAK ASKERİ CEZAEVİNDE ASLAN KAFESİ

12 Mart ve 12 Eylül denince akla idam, işkence, baskı, hukuksuzluk ve insanı horlama gelir.

Tüm bu ve benzeri uygulamaların yasal temeli Kutsal-Devlet felsefesine dayanan 1982 Baskı Anayasası'dır. İnsan için en acı şey nedir bilir misiniz? Gözlerinizin önünde bir insanın resmi ya da sivil kişilerce aşağılanması, horlanması, işkence altında acı çektirilmesi, kişiliğine saldırılması, onurunun kırılması ve sizin bütün bunlara karşı tepki gösterme olanağından yoksun bırakılmanız. İşkence görenin yerinde olmak, belki bunları seyretmekten, bir şey yapamamaktan daha az acı vericidir.

Mamak Askeri cezaevinde, avukat-tutuklu görüş yerinin hemen yanında, demir çubuklardan oda büyüklüğünde bir kafes yapılmıştı. Görüş yerinden beş on adım ötedeydi. **Bu kafese tutuklu ve avukatlar bir ad takmıştı: Aslan kafesi.** Tutuklular bu kafese sıralar halinde diziliyor ve görüşe gelen biz avukatların önünde copla dövülüyordu. Daha sonra bu kafesi oradan kaldırıp başka bir yere taşımışlardı. O kafeste bir gün değerli dostum Halim Spatar'ı görmüştüm, gizlice bakışmış ve selamlaşmıştık.

O dönemde bir gün yine avukat arkadaşlarla birlikte görüşe gidiyoruz. Kafes orada. İçinde tutuklu gençler dizili. Görevli askerler onları copla dövüyor, görüyoruz. Ama öyle bir ortam ki hiç kimse müdahale edemiyor, olaydan duyduğumuz acı sonsuz, anlatılması olanaksız. Karşı çıksanız, bir kelime söyleseniz sizin de içeri alınmanız, göreve engel olmak, düzeni bozmak, suçluyu savunmak ve benzeri uydurma suçlarla sorgulanmanız açık ve kesin. Başvurular da sonuç vermiyor, işleme bile konulmuyor. Bu insanlık dışı uygulamaları yapanlar, yaptıranlar aynı zamanda başvuru makamları. Şairin dediği gibi:

'Kimden kime şekva (şikayet) edeyim

Ben dahi şaştım.'

Bir ülkede şikayet makamının bulunmaması ya da kalmaması, insanın toplum güvencesinden yoksun yaşaması, devletin yok olması demektir. Artık devlet yoktur, kargaşa vardır.

Yayıncı sevgili İlhan Erdost, Mamak Askeri cezaevinde planlı olarak, ağabeyi Muzaffer Erdost'la birlikte bindirildiği Reo marka askeri bir araba içinde, başlarında bir assubay bulunan görevli askerler tarafından dövülerek, işkence yapılarak hunharca ve vahşiyane biçimde öldürüldü. Yapılan soruşturmada **askeri cezaevi müdürü Albay Raci Tetik, cezaevine gelenlerin, ilk işlemler yapıldıktan sonra copla dövülmeleri için kendisinin emir verdiğini, amacının disiplini sağlamak olduğunu, İlhan Erdost'un ölümü olayında verdiği emirlerin aşıldığını söyledi.** Oysa olayın cezaevi disiplini ile ilgili yoktu. Dava duruşmaları süresince de böyle bir savunma ileri sürülmemişti. Raci Tetik'in bu sözleri askeri cezaevi yönetiminin ve genel olarak darbeci yönetimlerin vatandaşlara nasıl bir gözle baktıklarını, onlara karşı nasıl bir zihniyetle hareket ettiklerini ortaya koyuyordu.

Biz, cezaevi **müdürü Raci Tetik'i görevini kötüye kullanmak, 'öldürme eylemine iştirak'** suçundan şikayet etmiş, ancak aradan uzun zaman geçmesine karşın bir sonuç alamamıştık. Bu nedenle askeri savcı Albay Nurettin Soyer'i ziyaret ederek şikayetimizin sonucunu sormuştum. Askeri savcı Nurettin Soyer, masasının çekmecesinden bir dosya çıkarıp masanın üstüne koyduktan sonra bana:

- Şikayet dilekçeniz ve buna ilişkin dosya buradadır. Ama dilekçenizi işleme koymadım ve koymayacağım, diyor.

Bunun nedenini sorduğumda:

- Bu albay çok onurlu bir kişidir, soruşturma açarsam hemen görevinden istifa eder, diyor.

Ben de:

- İstifa ederse daha iyi olur. Siz de, biz de, tutuklular da böyle bir cezaevi müdüründen kurtulmuş olurlar,

deyince:

- Yerine gelecek müdürün daha iyi olacağını kim söyleye-

bilir, diye yanıt veriyor.

Bir suç işlendiğini öğrenen bir askeri savcının özellikle bunun kanıtları da gösterilmişse, ortada bir ikrar varsa, sanık hakkında dava açmamasının, onun da sorumluluğunu gerektireceği açıktır.

Cezaevi müdürü Raci Tetik hakkında soruşturma açılmamasının gerçek nedeni onun onurlu bir kişi olması, istifa etme olasılığı değildi. Konu o aşamada kapatılmak isteniyor, sorumluluğun daha yukarılara sıçraması önlenmek isteniyordu.

Bütün bu baskıların, idam kararlarının, işkencelerin, sıkıyönetimlerin, faili meçhul cinayetlerin, yargısız infazların nedenleri nedir? Bunlar, siyasal iktidarların bir seçimi, bir tercihi midir? Gerçekte bu baskıların temel nedeni, yürürlükteki sömürü düzenine karşı işçinin, emekçinin, emeğiyle geçinen tüm halk yığınlarının tepkisini, bu haksız düzene karşı savaşımını engellemektir. Böylece sermaye düzeni, tekelci kapitalizm, kendi diktasını sürdürebilmekte ve sömürü sistemini ayakta tutabilmektedir.

YAKILAN VE YENİDEN YAZILAN KİTAP 141-142 ÜZERİNE

İsrail'in İstanbul başkonsolosu **Eprahim Elrom'un** 17 Mayıs 1970 gününde kaçırılmasından sonra **başbakan Nihat Erim'in** ünlü **Balyoz harekatı** başlıyor. 17 mayısı 18 mayısa bağlayan gece sabaha kadar **harekat** sürüyor ve yaklaşık 2500 sanatçı, yazar, öğretim üyesi, öğretmen, sendikacı, sivil toplum örgütü yöneticisi vb. evlerinden alınarak askeri cezaevlerine kapatılıyor.

Sabah saat 5.30'da kapımız çalınıyor, kapıyı açıyoruz. Uzun boylu, pembe yanaklı bir albay, arkasındaki görevlilerle birlikte içeri giriyorlar. Albayın elinde, ad listesi olduğu sonra anlaşılan uzun bir kağıt var. Adımı sorduktan sonra birlikte gideceğimizi söylüyor. Giyinmek için yatak odasına giriyorum. Aklıma ilk gelen yazıp hazırladığım ve daha basılmamış **"141 ve 142 Üzerine"** adlı kitabım oluyor. Baskıya hazır kitap bir dosya içinde masamda duruyor. Ya bir arama yapılır da kitabım alınırsa. Yılların emeği ve göz nuru uçup gidecek. **Eşim Şekibe'yi yanına çağırarak: kitabın bulunduğu dosyayı güvenilir bir dosta teslim etmesini, tek isteğimin bu olduğunu söylüyor ve** albayla birlikte Yıldırım bölge askeri cezaevine gidiyorum.

Açıklayayım:

1949 yılından başlayarak, Türkiye'de düşünce açıklama ve örgütlenme özfürlüğünü yasaklayan, ülkemizin bilim, sanat ve kültür alanında gelişmesini köstekleyen, demokrasi karşıtı 141-142 maddeler üzerinde düşünüyor, araştırıyor ve ona karşı savaşım veriyorum. Bu maddelerin niteliği, demokratik gelişmemizin önüne çıkardığı engeller, uygulamalarda yapılan yanlışlıklar üzerinde yazılar yazıyorum. Bir yandan da bu maddelere dayanılarak açılan davaları izliyor, savunmalar yapıyorum. Savunmaları hazırlarken, savunduğum kişi kim olursa

olsun, tüm hukuk bilgimi, genel kültürümü, birikimimi seferber ediyor ve bunları yargıçlara açıklamaya, anlatmaya çalışıyorum. Birgün yine ceza yasasının 142. maddesine göre bir kitap hakkında açılan dava sonunda verilen cezalandırma kararının temyiz dilekçesini Yargıtay birinci ceza dairesi başkanlığına götürmüştüm. O yıllarda 142. maddeyle ilgili davaları inceleme, Yargıtay birinci ceza dairesinin görevleri arasındaydı. Başkanın odasına girerek dilekçemi uzattım. Daire başkanı Abdullah Pulat Gözübüyük dilekçeyi masasının üzerine koydu ve bana:

- Halit Bey, dava dosyalarınızı, savunmalarınızı okuyorum. Bu işlere nasıl bu kadar zaman ayırabildiğinize hayret ediyorum. Bu kadar geniş savunma ve temyiz layihalarını yazmak için uzun zamana gereksinim var, diyor.

Ben de kendisine:

- Sayın başkan bu benim görevim, severek yapıyorum, yapabileceğimin en iyisini yapmak istiyorum.

diyorum.

O dönemde biz, ceza mahkemelerinde yaptığımız savunmalarda ve yayınladığımız inceleme yazılarında bu maddelerin (141-142) önceleri Mussolini İtalya'sında özel bir yasa olarak kabul edildiğini, daha sonra İtalyan ceza yasasına aktarıldığını (274 ve 272. maddeler), maddelerin amacının düşünce ve örgütlenme özgürlüklerini ortadan kaldırmak, İtalya'da faşizmi yerleştirmek, karşı düşünce akımlarını sindirmek olduğunu, Türkiye'de de bu maddelerin İtalyan ceza yasasından aynen alındığını, aynı amaçları gerçekleştirmek için kullanıldığını vb. ileri sürüyorduk. Ancak bu savunmalarımızı belgeleyemiyor ve **dayanaklı** hale getiremiyorduk.

Bu amaç ve nedenle, İtalya'da ceza hukuku üzerine doktora yapan, daha sonra Türkiye'ye dönerek Ankara Hukuk Fakültesinde öğretim üyesi olarak çalışan bir dosta İtalya'dan sözü edilen özel yasa, İtalyan ceza yasasının 272 ve 274. maddelerinin gerekçeleri, bu maddeler İtalyan ceza yasasına aktarılırken Parlamentoda yapılan tartışmaları içeren Resmi Gazetelerin ilgili sayılarını bana getirmesini ve Türkçeye çevirerek bana vermesini rica ediyorum. Bu öğretim üyesi Resmi

Gazeteleri İtalya'dan getiriyor, dilimize çeviriyor ve bana veriyor.

Bu belge ve metinleri, 141-142. maddelerin tüm yönleriyle uygulamalarını örnekler vererek **141-142 Üzerine** adlı 510 sayfa genişliğindeki kitabımı yazıyorum. Anka Ajansının o günkü sahibi Altan Öymen'le görüşerek kitabın basımı üzerine anlaşmaya varıyoruz. İşte ben Yıldırım bölgeye gözaltına alındığım zaman bu kitap dosya halinde evde bulunuyordu. Evde bir arama yapılır da bu dosya alınırsa yıllarca demokrasi, düşünce açıklama ve örgütlenme yolundaki uğraşlarım ve emeklerim boşuna gidecekti. Bu nedenle Şekibe'ye evden ayrılırken gizlice bu dosyayı güvenilir bir yerde sakla **"senden başka bir isteğim yok"** diyorum.

O yıllarda gözaltı süresi otuz gün. Bu süreyi **"sorgusuz sualsiz"** geçirdikten sonra beni bırakıyorlar. Eve geliyorum. Biraz dinlendikten sonra Şekibe bana büyük bir üzüntü içinde kitapla ilgili şu inanılmaz olayı anlatıyor:

- Sen Yıldırım bölgeye gittikten sonra düşündüm. Toplumsal olaylarla hiç ilgisi olmayan, evinin aranması düşünülemeyecek olan yirmi yıllık dostumuz bayan H.İ.'ye dosyayı götürdüm. Olayı anlattım. Dosyayı saklamasını rica ettim. Kabul etti, merak etme dedi ve ayrıldım. Ancak daha sonra öğrendim ki bu konuyu ağabeyine danışmış, konuşmuşlar ve belki başlarına bir sorun çıkar diye korkmuşlar ve dosyayı yakmışlar.

Bunları dinleyince tarifsiz üzülüyor ve Deniz Gezmiş'in; Mamak askeri cezaevinde kendisiyle görüşürken, dışarıda infazların önlenmesi için yoğun savaşım verildiğini anlatmam üzerine bana söylediği şu sözleri anımsıyorum:

"Abi faşizmin eline bir kerre düşmeyeceksin."

Gerçekten kitaplar ve bilimsel araştırmalar bile faşizmin elinden kurtulamıyor...

Kitabı yeniden yazıyorum. Anka Ajansı tarafından 1974 yılında basılan **141-142 Üzerine** adlı kitabımın böyle bir serüveni var.

DENİZ GEZMİŞ, YUSUF ASLAN VE HÜSEYİN İNAN'IN MEZARLARI BAŞINDA

Ben de
Sevdalanabilirdim
Nazlı seher yeli gibi
Üç darağacı
Mayıs baharında eğer
Bir şafak vakti
Salınmasaydı.

Şenay Hasırcı

6 Mayıslar, yurdunu ve halkını seven, bağımsız bir Türkiye ve bu Türkiye'de 'Bir orman gibi kardeşçesine' yaşamayı gerçekleştirme yolunda savaşan insanlar için bir anma günü, bir dayanışma günü, bir saygı günü... Deniz, Yusuf, Hüseyin, 12 Mart faşizmi tarafından 6 Mayıs 1972 gününde hak etmedikleri bir cezaya çarptırıldıktan sonra Cuntanın talimatıyla sabaha karşı öldürülmüşlerdi. Emekçi halkımız ve Türkiye insanı bu öldürümü unutmadı ve canileri affetmedi.

Her 6 Mayıs sabahında, faşizme ve emperyalizme başkaldırmış, yurdunun bağımsızlığı, Türkiye insanına hakça toplumsal bir düzen yolunda gencecik yaşamlarını vermiş bu üç fidanla beraber olmak için dostlarla, gençlerle, Deniz-Yusuf ve Hüseyin severlerle birlikte Karşıyaka'ya gidiyoruz. İşte 23 yıl sonra 1995 mayısında da yine birlikteyiz. Bu anma gününde yaptığım konuşmada dostlara şunları söylüyorum:

ARKADAŞLAR

Bizler bugün buraya yas tutmak için gelmedik, acılarımızı dökmek için de gelmedik. İnançlarımızı, bilincimizi ve heyecan-

larımızı tazelemek ve burada yatan ölümsüz dostlarımızla birlikte olmak için geldik.

Deniz, Yusuf, Hüseyin ve arkadaşları, 68 kuşağının değerli gençleriyle birlikte, 24 yıl önce emperyalizme ve yerli işbirlikçilerine karşı bağımsızlık mücadelesi verdiler. **Tam bağımsız gerçekten demokratik Türkiye,** Antiemperyalizm, Antifaşizm onların temel ilkeleriydi. Bu ilkeler o gün için doğru olduğu gibi bugün de doğru ve geçerli ilkelerdir.

O günlerde Amerikan emperyalizmi, ikili anlaşmalar yoluyla ülkemizi ekonomik ve siyasal bir kıskaç içine almış, yerli işbirlikçiler işçi ve emekçi halk yığınları üzerinde bir baskı rejimi kurmuştu. Türkiye her yönden bağımsızlığını yitirmiş, Finans Kapital'in ve büyük toprak sahiplerinin sömürü alanı haline gelmişti.

Bu gerçekleri gören **Deniz, Yusuf, Hüseyin** ve arkadaşları, birçok öteki devrimciler gibi, Türkiye'nin bağımsızlığı ve halkımızın kurtuluşu ve mutluluğu için yemyeşil yaşamlarını ortaya koymaktan çekinmediler. **Ölüme: Hoşgeldin, sefa geldin, dediler.** Türkiye ve dünya devrimcileri onların mücadelesini ve özverilerini unutmayacak ve onları sonsuza dek gönüllerinde yaşatacaklardır.

Bugün **emperyazim** bir bütün halinde, **Yeni dünya düzeni maskesi altında** dünya halkları ve Türkiye üzerinde sömürüye dayalı bir egemenlik ağını oluşturma yolundadır. Emperyalizmin destekçileri ve işbirlikçileri ülkemizde uluslararası sermaye kuruluşları ile ortaklaşa bu egemenlik ve sömürü mekanizmasını kurmaktadırlar. İşçi ve emekçi haklarından emeklilerin haklarına kadar tüm düzenlemeler, bu kuruluşların emirlerine göre yapılmaktadır.

Ancak, Deniz, Hüseyin, Yusuf ve arkadaşlarının savunmalarında da söyledikleri gibi:

'Artık Amerikan emperyalizmini, dolarlar, yalanlar, atom bombaları kurtaramaz. Çünkü dünyada Bağımsızlık savaşlarını durduracak ve ulusları ezebilecek hiçbir silah yoktur. Çağımıza damgasını vuran en güçlü silah, Bağımsızlık ve Kurtuluş savaşlarıdır.

Emperyalizme karşı verdikleri mücadelelerinde başlarını eğmeden kahramanca savaşan tüm ezilen uluslara selam olsun!

Emperyalizme ve onun emrindeki uşaklara verdiğimiz kutsal bağımsızlık kavgamızın şehitlerine selam olsun!'

Arkadaşlar,

Anıları tüm devrimcilere önder olsun,

Gönülleri, sevinçlerle ve sevgimizle dolsun

Sağolun.

6/5/995

TESLİM TÖRE'DEN BİR ANI
Polis dayağının erdemi

1967 yazı. Kızlarımızdan Ferda, ortaokulda okuyor, Serpil, Hacettepe Üniversitesi kimya bölümü üçüncü sınıf öğrencisi ve İzmit'te bir rafineri yağ fabrikasında stajını yapıyor. Eşim Şekibe ile birlikte kızımız Serpil'e yakın olmak düşüncesiyle yaz tatilini geçirmek için Hereke'ye gidiyoruz. Hereke halı fabrikasında çalışan işçi arkadaşların yardımı ile bir işçi oturduğu evin bir odasını bize kiraya veriyor. Böylece sık sık İzmit'e gidiyor, kızımızı görüyor ve özlem gideriyoruz.

Tarihini anımsayamadığım bir gün, Hereke'nin ana caddesinde Şekibe ile birlikte yürürken yanımızda bir motosiklet duruyor; **motosikletten iki delikanlı iniyor ve bana:**

- Abi, sizi Malatya'ya götürmeye geldik, diyorlar.

Ankara yaşamımda üniversitelerde ve dışarıda ortaya çıkan öğrenci olayları, yayınlanan bildiriler, yapılan toplantılar ve yürüyüşler nedeniyle gözaltına almalar, suçüstü duruşmalarıyla ilgili sık sık yardıma çağrıldığım için gençlerin gelişini yadırgamıyorum. Bir yandan beni Hereke'de nasıl bulduklarını düşünürken, bir yandan da onlara 'Olay nedir?' diye soruyorum. Gençlerden birisi:

- 'Malatya'da kalabalık bir köylü topluluğu kendi sorunlarıyla ilgili bir yürüyüş yaptılar. Teslim Töre, Ali Erdoğdu (Yayıncı yazar Vahap Erdoğdu'nun amcası) ve arkadaşları bu toplantıya öncülük yaptılar. Sloganlar atıldı, pankartlar taşındı. Teslim Töre, Ali Erdoğdu ve arkadaşlarından 10 kişiyi tutukladılar. Yarın Malatya ağır ceza mahkemesinde, saat 9'da duruşmaları yapılacak. Arkadaşlar sizin bu davaya savunman olarak katılmanızı ve kendilerine yardım etmenizi istiyorlar. Biz, bunun için sizi aradık, sorduk ve buraya geldik.' diye olayı anlatıyor. Eve uğruyor, her zaman hazır bulundurduğum ve içinde Anayasa, Ceza Yasası, Ceza Yargılamaları Usulü Yasası, Dernekler Yasası, Basın Yasaşı, Sendikalar Yasası, Toplantı ve gösteri yürüyüşleri yasası, vb., bulunan çantamı alıyor ve E 5 karayoluna çıkıyorum.

Gençler, öğrenciler, işçiler, rençberler, dernek yöneticileri, yazarlar, gazeteciler, sendikacılar, vb. haklarında genellikle bu yasalara göre dava açıldığı için çantamda her zaman bunları bulunduruyorum. Bir otobüse binerek İstanbul'a gidiyor ve İstanbul'dan Malatya'ya hareket ediyorum. Sabah saat dokuzda Malatya ağır ceza mahkemesinin önüne geliyorum. Binanı önündeki alan bir miting alanı gibi. Çoğunluğu köylerden akın eden köylüler ve kentin meraklıları ile dolu. Emniyet görevlileri çeşitli önlemler almış, alan trafiğe kapatılmış, mahkeme koridorları dolu olduğundan emniyet görevlileri kimsenin adalet binasına girmesine izin vermiyorlar. Malatya'da ilk kez bu çapta bir toplantı ve yürüyüş düzenlenmiş, köylü ve halk, merak ve heyecanla duruşmanın sonucunu bekliyorlar.

Bir avukatın, dava dosyasını incelemeden, sanıklarla görüşmeden, gerekli hukuksal araştırmaları yapmadan duruşmaya katılması avukatlık açısından yanlış olduğu gibi yapılacak görev yönünden de sakıncalar taşır. Bunu biliyorum. Ama koşullar böyle bir hazırlığa elvermiyor. Bir gün önce öğleden sonra olayı öğreniyorum. Duruşmaya güç yetişiyorum. Beni buraya getiren gençlerin bana verdikleri kısa bilgiler, sanıkların komünizm propagandası yapma suçuyla yargılanmalarıdır. Suç kanıtlarını, gelişmeleri, sanıkların emniyet anlatımlarını, varsa yazılı belgeleri ancak okunacak iddianameden öğrenme durumundayım.

Adalet binasının kapısında bulunan emniyet görevlisine sanıkların avukatı olduğumu söylüyor ve içeri giriyorum. Koridorlar, köylülerle dolu. Salonda yerimi alıyorum. Tutuklu sanıkları getiriyorlar. Onları ilk kez salonda görüyorum. Uzaktan selamlaşıyoruz. Bana bakışları ve baş hareketleriyle hoş geldiniz diyorlar. Duruşma başlıyor. Savcı iddianameyi okuyor; özet olarak sanıkların, attıkları sloganlarla, taşıdıkları pankartlarla komünizm propagandası yaptıklarını ileri sürerek Ceza Yasasının 141-142 maddelerine göre cezalandırılmalarını istiyor. Sanıklar yapılan sorgularında bu savları red ediyor, prpaganda amacı ile hareket etmediklerini anayasal haklarını korumak için yürüyüş yaptıklarını söylüyorlar.

Burada anımsatmakta yarar vardır ki 12 Mart faşizmi öncesindeki o yıllarda (1962-1969 yılları) 141-142 maddelere dayanılarak yapılan soruşturmalar daha çok Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük kentlerde açılıyordu. Anadolu'da bu tür davalara az rastlanıyordu. Büyük kentlerde de genellikle yayınevlerinin yayınladıkları kitaplar, derneklerin yayınladıkları bildiriler, şiir kitapları, öykü ve romanlar, çeviri yapıtlar hakkında davalar açılıyordu. 1961 Anayasasının getirdiği özgürlükler ortamında bu davaların önemli bir bölümü beraet kararlarıyla sonuçlanıyordu. Mahkemelerce bilirkişi olarak seçilen öğretim üyeleri, Sulhi Dönmezer, Recai Galip Okandan vb. gibi tutucu bir kişiliğe sahip olanlar dışında genel olarak düşünce suçları karşısında olumlu raporlar veriyorlar; düşünce açıklamasını suçlamaktan kaçınıyorlar ve mahkemeler de bu raporlara dayanarak aklanma kararları oluşturuyorlardı. Büyük kentlerin dışında kalan illerde hakimlerin çoğu bu tür davalara raslamamış olmaları ya da az raslamaları nedeniyle yargılamada güçlüklerle karşılaşıyorlardı.

Sorgular tamamlandıktan ve dosyadaki belgeler okunduktan sonra ben söz alıyorum. Olayda uygulanması istenilen Ceza Yasasının 141-142 maddelerinin salt düşünce açıklamasını cezalandıran maddeler olduğunu, düşünce açıklama özgürlüğünün insan haklarının başında geldiğini, bunun suç sayılamayacağını, söylüyor ve bu nedenle savcı tarafından ileri sürülen savların geçerli olmadığını, sanıkların propaganda amacıyla değil, kendi sorunlarını dile getirmek amacıyla yürüyüş yaptıklarını benzer olaylar için Yargıtay'ın örnek kararları bulunduğunu; bu nedenle sanıkların salıverilmelerini ve beraetlerine karar verilmesini istiyorum. Mahkeme, konuyu görüştükten sonra tüm sanıkların salıverilmelerine karar veriyor.

O gün öğleden sonra sanıklar ceza evinden çıkıyorlar. Geniş bir çay bahçesinde oturuyoruz. Bini aşkın köylü ve kentli bizi izliyor, seyrediyor ve dinliyor. Çay bahçesi adeta bir düğün yeri. Köylü ve dinleyicilerle söyleşiyoruz.

Teslim Töre, Ali Erdoğdu ve serbest bırakılan arkadaşları daha sonraları teşekkür etmek için Ankara'daki evimize bizi görmeye geliyorlar. Bol bol söyleşiyoruz. Teslim Töre, Şekibe ve

bana Malatya ceza evinde geçen bir olayı kahkahalarla gülerek anlatıyor:

Malatya cezaevi o dönemde cadde üzerinde ve caddeye bakan pencereleri olan bir yapı. Sanıkların kaldıkları koğuşun pencerelerinden ana cadde görülüyor. Bir gün caddeden bir grup polis memuru geçiyor. Pencereden dışarıyı seyreden tutuklular polis memurlarını işaret ederek: Frukolar geçiyor diye bağırıyorlar. (O yıllarda polisler başlarına beyaz şapka giyiyorlar ve gençler de onlara 'Fruko' diyorlardı.) Bunu işiten ve öfkelenen polisler cezaevine giriyorlar, koğuştaki tutukluları kapı altına indiriyor ve kenarda yığılı odunları alarak onları dayaktan geçiriyorlar. Beline ağır bir odun darbesi inen Mehmet adındaki tutuklu: **"Hey büyük Allahım yetiş.."** diye bağırıyor. Dayak yiyen tutuklular perişan bir halde koğuşlarına dönüyorlar.

Teslim Töre bunları anlattıktan sonra sözlerini şöyle sürdürüyor:

Abi ben bu Mehmet'e içeride haftalarca materyalist teoriyi anlattım, kitaplar verdim, onu eğitmeye çalıştım. Evrenin ve doğanın dışında, varlıktan bağımsız bir güç olmadığını, **yaratma** denilen olayın gerçek dışı olduğunu, Tanrı ve benzeri kavramları insanların yarattığını, bunların gerçek olmadığını uzun uzun anlattım. Mehmet bütün anlattıklarımı onaylıyor ama konu Tanrıya gelince: Olur mu abi, her şeyi söyle ama Tanrıya dokunma, diye itiraz ediyordu. Odun dayağından sonra koğuşa çıktık, bana şunları söyledi:

'Bizim köyde geceleyin dışarıda bir köpek havlasa pencereyi açar, ya da dışarı çıkar bakarız, bu köpek hasta mı, yaralı mı? diye. Polis odunu belime indirdi, belimin kemiği kırıldı, **Allahım yetiş diye bağırdım, kimse gelmedi, ses seda çıkmadı. Teslim kardeş sen haklısın, varolsa gelirdi; demek yokmuş.'**

Teslim konuşmasını sürdürüyor:

Abi ben bu adama içeride bu kadar anlattım, kitaplar verdim okuttum. Bir türlü inandıramadım. Ama polisin odunu onu adam etti, aklını başına getirdi. Polis dayağının böyle erdemleri de var!..

TESLİM TÖRE DAVASINDAN 28 YIL SONRA

Altınoluk belediye başkanlığının 1995 yılında düzenlediği festival etkinliklerinin yorgun bir akşamında Cumhuriyet alanı yakınında Bahar Restorant'ta yazar, şair, sanatçı, 68'liler Birliği Vakfı yöneticileri ve öğretmen arkadaşlarla birlikte yemek yiyoruz. Tatlı bir güz akşamı. Kaz dağlarından esen hafif bir poyraz masamızı serinletiyor. Arkadaşlar günlerden beri süren festival etkinlikleri, panel, söyleşi, konser, resim sergisi ve imza günlerine ilişkin gözlemlerini anlatıyorlar. Bu tür etkinliklerde yazar, şair ve sanatçılarla okuyucu, seyirci ve dinyecililer yanyana, karşı karşıya geliyor, tartışıyor, söyleşiyorlar. İlgi çekici tartışmalar oluyor, toplumsal, sanatsal, siyasal konularda sorular soruluyor, yanıtlar veriliyor, görüşmeler yapılıyor. Yıllar önce Dikili'de başlayıp, belediye başkanı Osman Özgüvenin yönetiminde yedi sekiz yıl sürdükten sonra belediye başkanının değişmesiyle sona eren kültüren ağırlıklı festivaller artık Altınoluk'ta sürüyor, canlanıyor, soluklanıyor. Masada oturan Malatya'nın Akçadağ ilçesinden Mehmet Aslan: 'Arkadaşlar size Halit beyle ilgili bir anımı anlatmak istiyorum' diyor ve şunları söylüyor:

"Ben Malatya'nın Akçadağ ilçesi halkındanım. İlçemizde aleviler ve sünniler var. İki mezhep sahipleri arasında öteden beri kimi görüş ve inanç ayrılıkları var. Bu ayrılıklar yaşamımıza, kişisel ikişkilerimize de yansımıştır. 25 yıl kadar önce Malatya'da köyümüz halkından kimi kişilerin başını çektikleri bir büyük miting yapılmıştı. O güne kadar pek görülmemiş böyle bir yürüyüş halk arasında büyük bir heyecan yarattı. Emniyet görevlileri yürüyüşü önlemek ve dağıtmak için müdahale etti, on kadar kişiyi gözaltına aldı. Bunlar arasında Teslim Töre, Ali Erdoğdu ve köyümüzün tanınmış kişileri de vardı. Bu kişiler tutuklandı ve haklarında Malatya ağır ceza mahkemesinde Ceza yasasının

141-142. maddelerine göre dava açıldı. Avukat Halit Çelenk Malatya'ya gelerek sanıkların davalarını üstlendi ve savunmalarını yaptı. Halit bey mahkemede iki saati aşkın bir süre konuştu, sonuçta tutukluların salıverilmeleri ve beraatlarını istedi. Hakimler onu dikkatle ve sözünü kesmeden dinlediler. Savunma bittikten sonra mahkeme, sanıkların tümünün salıverilmelerine, daha sonra da beraatlarına karar verdi. Akçadağ'dan ve öteki köylerden gelen vatandaşlar mahkeme salonunu ve adliye koridorlarını doldurmuşlardı. Dinleyiciler alkışladılar ve gösterilerde bulundular. Adliye koridorunda, Halit Çelenk'in bütün karşı koymasına karşın onu cübbesiyle havaya kaldırdılar.

Bu esnada Akçadağ'ın sünni kesiminden bir köylü:

- Daşşağını yiyeyim senin, düşmanını vuracaksın, Halit beyi avukat tutacaksın, diye bağırdı.

Köydeki evime dönünce eşime ve oğlum Tonguç'a olayı anlattım. Halit beyin savunmada söylediklerini, yasaları nasıl açıkladığını, insan haklarını nasıl anlattığını, dinleyicilerin nasıl alkışladıklarını ayrı ayrı açıklamaya çalıştım. Özellikle oğlum Tonguç sözlerimi dikkatle dinledi ve etkilendi. Oğlum Tonguç daha sonra Halit Çelenk'in yazılarını ve kitaplarını okudu. Ona hayranlık duyuyordu. Hukuk Fakültesine girerek bu fakülteyi bitirdi ve avukat olarak çalışmaya başladı.

Geçtiğimiz yıllarda ilginç bir rastlantı oldu. Teslim Töre yurt dışına gitmiş, orada yıllarca kalmış ve bir sosyalist partinin lideri olmuştu. Yıllar sonra yurda döndü. İstanbul'da tutuklandı ve hakkında Ceza yasasının 146/1. maddesine dayanılarak anayasal düzeni ortadan kaldırmaya kalkışma suçundan dava açıldı. Oğlum Tonguç Aslan avukat olarak onun vekaletini aldı ve savunmasını üstlendi. Dava, İstanbul Devlet Güvenlik mahkemesinde sürüyor.

Bu olay, aile içinde görerek, anne ve babadan dinleyerek ve okuyarak alınan eğitimin önemini ve insan yaşamında nasıl olumlu etkiler yarttığını gösteriyordu."

SANIKTAN AVUKATINA PROPAGANDA

1948 yılının ekim ayı. Avukat olarak çalışmak üzere eşim Şekibe ve iki buçuk aylık kızımız Serpil ile birlikte trenle Samsun'a gidiyoruz. Önümüzde yepyeni bir yaşam, arkamızda acı, tatlı, gençlik yılları var. Eşim ve meslekdaşım Şekibe ile birlikte bize başvuran insanların davalarını izlemeye başlıyoruz. Şekibe daha çok hukuk davalarına eğilirken ben hukuk davalarının yanında ceza davalarına daha çok ağırlık veriyorum.

İşe başlamamızın ikinci yılında, Yugoslav göçmeni olan ve seyyar satıcılık yapan Ahmet Özparlak ve Şevket Özparlak adında iki kardeş hakkında komünizm propagandası suçlamasıyla Samsun Ağır Ceza Mahkemesinde dava açılıyor. Sava göre bu seyyar satıcılar, Samsun 19 Mayıs Lisesinde okuyan ve banliyö treniyle Samsun'a gelip giden lise öğrencilerine propaganda yapmışlar. Sanıkların aile ve yakınları bana başvurarak davayı ve sanıkların savunmasını üstlenmemi istiyorlar. Önce Samsun Ağır Ceza Mahkemesine giderek dava dosyasını inceliyorum. Sanıklarla da görüştükten sonra savunmalarını yapmayı kabul ediyorum. Benim bu davayı üstlenmem, o yıllarda çoğu orta yaşın üstünde olan Samsun avukatları çevresinde hoş karşılanmıyor. Baro başkanı olan Kamil Sirmen benimle görüşüyor ve avukatların bu konuda tepkilerini anlatarak bu davayı üstlenmemin doğru olmayacağını söylüyor. Başkanı dinlerken insanlığın binlerce yıl hak ve özgürlükler yolunda verdiği savaşımlar belleğimde canlanıyor ve şunları söylüyorum:

- Sanıklar düşüncelerinden ötürü suçlanıyorlar. İnsanlar düşüncelerinden ötürü suçlanmamalıdır. Kaldıki her insanın savunma hakkı vardır. Bizim de onlara savunmalarında yardım etmemiz mesleki görevimizdir. Onlar suçsuz da olabilirler. Savunma hakkı katillere, hırsızlara, yankesicilere,

sahtecilere ve ırz düşmanlarına tanınırken düşünce suçlularına tanınmaması adalet açısından yanlış bir tutumdur. Bu sanıklar da savanma haklarını kullanmalıdır.

Dava ağır ceza mahkemesinde görülüyor. Sanıklar sorgu anlatımlarında suç işlemediklerini, propaganda yapmadıklarını savunuyorlar. Tanık olarak dinlenen 19 Mayıs Lisesi öğrencileri sanıkların propaganda yaptıklarına ilişkin, suçun oluşmasına yeterli herhangi bir bilgi veremiyorlar. Öğrenci tanıklar anlatımlarında sanıkların **'anarşik'** olduklarını ve bu yolda sözler söylediklerini bildiriyorlar. Onlara 'Anarşik ne demektir' biçiminde sorduğumuz sorulara da 'insanları birbirine düşürmek' diye yanıt veriyorlar. Şimdiye kadar adi suçlara ilişkin davalara bakan mahkeme başkanının bu tür bir dava ile yeni karşılaştığını sorgu tarzından anlıyorum. Sonuçta mahkeme sanıkların beraatlarına karar veriyor.

Karar kesinleştikten yaklaşık bir ay kadar sonra bir gün büromda otururken bu müvekkillerimden Ahmet Özparlak, koltuğunun altında gazeteye sarılı bir paket olduğu halde beni ziyarete geliyor. Günlük konuları konuşuyoruz. Bana yeniden teşekkür ettikten sonra:

-Abi, size bir kitap getirdim, güzel bir kitap, ilginizi çeker diye düşündüm, diyerek ve bana elindeki kitabı veriyor.

Paketi açıyorum, içinden **Sabiha Zekerriya Sertel'in "Çıtra Roy'la Babası"** adlı romanı çıkıyor. Yıllar önce İstanbul Hukuk Fakültesinde öğrenci iken okuduğum ve çok sevdiğim bu kitaptaki olaylar, Hindistan emekçilerinin emperyalizme karşı verdikleri mücadeleler belleğimde canlanıyor.

Gülerek Ahmet'e bakıyorum ve **biraz daha otur da sana bu romanın konusunu anlatayım diyorum.** Beni büyük bir dikkatle ve ilgiyle dinliyor.

Sabiha Zekerriya Sertel bu romanında İngiliz emperyalizminin Hindistan'da uyguladığı sömürü sistemini ve buna karşı Hint işçi ve emekçilerinin verdiği anti-emperyalist mücadeleleri anlatır. Anımsadığım kadarıyla romanın kişilerinden filazof Roy İngiliz sömürgecilerinin işbirlikçisiydi. Çıtra adında bir kızı vardır. Çıtra babasının düşüncelerine karşıdır ve Hindistan emekçi-

lerinin mücadelerini haklı görüyor ve savunuyor. Hint emekçilerinin lideri Sita Lal adında bir gençtir. Çıtra Sita Lal'a aşık olur. Bir başkaldırı olayında Sita Lal tutuklanır ve yargılanır. Çıtra Roy da onu destekler. Roman böylece Hint emekçilerinin İngilizi emperyalizmine karşı verdiği bağımsızlık mücadelesini ve kazanımlarını etkili ve sürükleyici biçimde dile getirir.

Müvekkelime romanın özetini anlattıktan sonra Sabiha Zekerriya Sertel'i ve eşi M. Zekerriya Sertel'i Tan gazetesinden tanıdığımı ve kendileriyle görüştüğümü, İstanbul Hukuk Fakültesi öğrencisi iken Tan gazetesinde yayınlanan yüzlarını sürekli okuduğumu ve beğendiğimi, güçü bir kalemi olduğunu söyleyince yüzündeki şaşkınlık ve sevinci unutamıyorum.

ASFAD PANELİ: MEMLEKETİMDEN İNSAN MANZARALARI NAZIM HİKMET'İN KÜRT HALKI İLE İLGİLİ MEKTUBU

ASFAD (Ankara fotoğraf sanatçıları derneği) 1995 yılının şubat ayında on gün süren etkinlikler düzenliyor. Büyük Türk şairi Nazım Hikmet'in **Memleketimden İnsan Manzaraları** yapıtı da bu etkinlikler arasında. Dört şubat gününde yapılan Memleketimden İnsan Manzaraları paneline konuşmacı olarak Prof. Ahmat İnam, yazar Adalet Ağaoğlu, ressam Orhan Taylan, sinema sanatçısı Halil Ergün, Sanatçı ve yazar Can Dündar ve ben katılıyoruz. Ankara'da Dedeman salonunda yapılan bu panelde yaptığım konuşmanın özetini aşağıda okuyuculara sunuyorum.

Sayın Konuklar, değerli dinleyiciler,

Bu anlamlı ve güzel toplantıyı düzenleyen AFSAD'a Nazım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı adına teşekkür ediyor ve sayın konukları ve dinleyicileri sevgiyle selamlıyorum.

Türkiye insanını kendi değerlerine, sanatçı, yazar ve şairlerine sahip çıkması, bu değerlerden **onur duyması** ve onları anarak tanıtmaya çalışması **övünülecek bir olgudur.** Ülkemizde ötedenberi uygulanan değişik propaganda yöntemlerinin etkisinden kendisini kurtarabilmiş insanlarımız, **Memleketimden İnsan Manzaraları** destanının yaratıcısı büyük Türk şairi Nazım Hikmet'i sevmekte, onunla onur duymakta, şiirlerini ve yapıtlarını zevkle okumaktadır. Ünlü şairin karşısında olanlar bile onun değerini inkar edememektedirler.

Memleketimden İnsan Manzaraları destanı, Nazım Hikmet Tarafından 1939-1947 yılları arasında yazılmış, ancak yazıldıktan 19-27 yıl sonra yayınlanabilmiştir **1700 dizeden** oluşan destan beş kitap halinde yayınlanmış daha sonra Fransa, Al-

manya, Sovyetler Birliği ve İtalya'da çeviri ve baskıları yapılmıştır. 'Bu yapıtta 1908-1948 yılları arasında Türkiye'nin durumu ve ikinci dünya savaşından sahneler anlatılmaktadır. Bu nedenle Memleketimden İnsan Manzaraları'nı **20. yüzyılın ilk yarısının şiirsel tarihi** sayanlar olmuştur.' (**Asım Bezirci,** Nazım Hikmet. S:182)

Nazım'ın **Kuvayi Milliye Destanı** 1965 yılında **Kurtuluş savaşı destanı adıyla** yayınlanmış, 1966 yılında Memleketimden İnsan Manzaraları'nın birinci ve ikinci kitaplarında yeralmıştır.

Ali Fuat Cebesoy'un kendisine iletti**ğ**i **Destanı** okuyan **İsmet İnönü** şunu söylemiştir: **'Anadolu Savaşını Nazım Hikmet bu destanla bir daha kazandı.'**

Ne yazık ki siyasal iktidarlar ötedenberi Nazım Hikmet'i dışlamış, tutuklamış, yargılamış, adaletle ilgisi olmayan, yürürlükteki yasalara bile aykırı kararlarla onu vatandaşlıktan çıkarmış ve cezalandırmıştır. Ünlü şair **14 yıla** yakın bir süre cezaevlerinde kalmıştır.

Nazım Hikmet, içeri'nin 10. yılında şu değerlendirmeyi yapar:

'Ben içeri düştüğümden beri
güneşin etrafında on kerre döndü dünya'
Ona sorarsanız;
'Lafi bile edemez,
mikroskopik bir zaman,
Bana sorarsanız:
'On senesi ömrümün'
Bir kurşun kalemim vardı
Ben içeri düştüğüm sene.
Bir haftada yaza yaza tükeniverdi.
Ona sorarsanız:
'Bütün bir hayat'
Bana sorarsanız:
'Adam sen de, bir iki hafta'
.....
Ben içeri düştüğüm sene

İkincisi başlamamıştı henüz.
Daşov kampında fırınlar yakılmamış,
Atom bombası atılmamıştı Hiroşima'ya.
Boğazlanan bir çocuğun kanı gibi aktı zaman.
Sonra kapandı resmen o fasıl,
Şimdi üçüncüden bahsediyor Amerikan dolarları.
Fakat gün ışıdı her şeye rağmen
ben içeri düştüğümden beri.
Ve 'karanlığın kenarından
Onlar ellerini kaldırımlara basıp
Doğruldular' yarı yarıya.
Ben içeri düştüğümden beri
Güneşin etrafında on kerre döndü şu dünya
Ve aynı ihtirasla tekrar ediyorum yine,
Ben içeri düştüğüm sene
onlar için yazdığımı:
'Onlar ki toprakta karınca
suda balık,
havada kuş kadar
çokturlar.
Korkak, cesur
cahil, hakim
ve çocukturlar.
Ve kahreden
yaratan ki onlardır,
Destanımda yalnız onların maceraları vardır.'
Ve gayrısı
Mesela benim on sene yatmam
Laf'ı güzaf..."

Evet, 14 yıl içeride kalmıştır.

Oysa Nazım Hikmet, Türkiye Cumhuriyetinin varlık nedeni olan Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı bir destan halinde tarihe maleden tek Türk şairidir.

Yüreği her zaman insan sevgisi ile çarpan Nazım, **içeride kaldığı yıllar boyunca şiirleriyle** insan hak ve özgürlükleri için

insanlığın **baskı ve sömürüden** kurtulması 'Bir orman gibi kardeşçesine yaşaması' yani kendi ülkesinin ve dünya halklarının kurtuluşu için savaş vermiştir. **Ülkesinin kurtuluşu** İçeride ve dışarıda unutulmaz düşü olmuştur.

Mapushanelerde ışığıydı hürriyetimin
Ekmeğimin katığıydı sürgündü
Her biten akşamdaydı, her başlayan günde
Ulu kurtuluş düşü memleketimin

Kendisi içeride ama yüreği dünyanın tüm ezilen, holanan, sömürülen insanlarının yüreğiyle birlikte çarpmış, kalemi onların yazgısını, iyilik, güzellik ve mutluluk doğrultusunda değiştirmek için çabalamıştır.

Değeli sanatçı Genco Erkal bu konuda katıldığı son Berlin toplantısında şunları söylüyor:

'Evet ozan yalnızdır; dört duvar arasına kapatılmıştır. Sevdiklerinden uzaktır. Onlara, mektuplarıyla, şiirleriyle seslenir. Fakat şuradan yola çıktım: Bir ozanı dört duvar arasına kapatmak mümkün değildir. O, düş gücüyle bütün duvarları, bütün sınırları aşarak istediği yere gelebilir. Şiirsel yolculuklar yapabilir. Nazım da şiirlerini oluştururken, kendi de bir çeşit özgürlüğe kavuşuyor. Çünkü bir bakıyorsunuz 14. yüzyılda Şeyh Bedrettin tayfasının arkasına takılmış, Osmanlıya karşı isyan ediyor. Bir bakıyorsunuz ikinci dünya savaşı sırasında faşist İtalya'da, bir bakıyorsunuz Kurtuluş Savaşında Karadeniz'de bir takayla Mustafa Kemal Paşa'ya makineli tüfek taşıyor. Yani sınır yok. İstediği yere, istediği biçimde gidebiliyor.'

Gerçekten Nazım, ülkesini, ülkesinin insanlarını ve tüm dünya halklarını, insanları seviyor. Bir kitabın önsözünde şunları söylüyor:

'Bu kitabın yazarı, yüreğini, kafasını, kalemini, boydan boya ömrünü halkına vermiş olmakla övünen sıradan bir Türk şairidir. Şiirimin kökü yurdumun topraklarındadır. Ama dallarıyla bütün topraklara, doğuda, batıda, güneyde, kuzeyde uçsuz bucaksız sayılan bütün topraklara, o topraklar üzerinde kurulmuş medeniyetlere, bütün dünyamıza uzan-

mak istedim.'

O, şiirlerinde de bu düşünce ve amacını dile getirir ve kalbindeki hastalığı anlatırken yüreğinin Çin'le, Yunanistan'la ve en uzak yıldızlarla birlikte çarptığını söyler:

'Yarısı buradaysa kalbimin
Yarısı Çin'dedir, doktor,
Sarı nehre doğru akan
Ordunun içindedir.
Sonra şafak vakti, doktor,
Her şafak vakti kalbim
Yunanistan'da kurşuna diziliyor
Sonra bizim burada,
Mahkumlar uykuya varıp, revirden el ayak çekilince
Kalbim Çamlıca'da bir harap konaktadır
her gece doktor.
Sonra şu on yıldan bu yana
Benim fakir milletime ikram edebildiğim
Bir tek elmam var elimde, doktor.
Bir kırmızı elma:
Kalbim.
Ne Arterio-kleroz, ne nikotin, ne hapis
İşte bu yüzden, doktorcuğum, bu yüzden,
Bende bu anjina pektoris
Bakıyorum geceye demirlerden
Ve iman tahtamın üstündeki baskıya rağmen
Kalbim en uzak yıldızla birlikte çarpıyor.'

Nazım Davet başlıklı şiirinde de ülke sevgisini, insanların kardeşliğini şöyle anlatır:

'Dörtnala gelip uzak Asya'dan
Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan
Bu memleket, bizim.
Bilekler kan içinde, dişler kenetli, ayaklar çıplak
Ve ipek bir halıya benzeyen toprak,
Bu cehennem, bu cennet bizim.
Kapansın el kapıları, bir daha açılmasın,
Yok edin insanın insana kulluğunu!

Bu davet bizim.
Yaşamak! Bir ağaç gibi tek ve
hür ve bir orman gibi kardeşçesine,
Bu hasret bizim.'

İçeride ve dışarıda ülkesine ve insanlarına olan özlemini her zaman dile getiren ünlü şairin bu sevgisi, tüm dünyayı, dünya insanlarını kucaklıyor. Önce yurdunun insanlarından kaynaklanan bu sevgi evrensel bir nitelik kazanıyor.

Türk dilini bir müzik aleti gibi kullanıyor. Türkçenin yerelden evrensele açılan bir ırmağı. Bu ırmak, kimi yerde küçük bir köyün bağrından, söğütlerin arasından çağıldıyor, kimi yerde coşuyor, kimi yerde duruluyor, derinleşiyor. Azman bir güç oluyor. Halkın bağrından kaynaklanıp, ulusala ve evrensele ulaşıyor. İnsanlığın okyanusunda yol alıyor.

Nazım, Türk diline sevgisini şöyle anlatıyor:

'Bir köylü toprağını ve öküzünü, bir marangız tahtasını ve rendesini nasıl severse ben de Türk dilini öyle seviyorum.'

Nazım Hikmet'le Neruda'ya Barış ödülü verildiği zaman **Neruda** şunları söylemişti:

'Nazım'ın yaşadığı bir dünyada Barış ödülünü onunla paylaşmak benim için büyük bir onurdur.'

Dünyada pek çok insan Türkiye denilince, Atatürk'ü ve Nazım Hikmet'i anımsamaktadır.

Nazım dünya görüşü olarak Marksizme inanıyordu. Toplumsal gelişmenin insanlığı ergeç baskısız, sömürüsüz ve sınıfsız bir aşamaya ulaştıracağına olan inancını birçok şiirinde dile getiriyor ve **'.. Yarin yanağından gayrı her yerde, herşeyde hep beraber'** diyordu.

Nazım Hikmet, yüryüzünde ulus ve ırk ayrımı gözetmeksizin tüm dünya halklarının mutluluğu ve kurtuluşu için savaşım vermiştir. Bunu söylerken değerli yazar ve araştırmacı **Mehmet Bayrağın** bir yazısını anımsıyorum. **Özgür Gelecek** dergisinin Ocak 989 günlü sayısında **'Nazım Hikmet ve Türk halklarının kardeşliği'** başlığı altında yayımlanan bu yazıda Mehmet Bayrak; kimi Kürt aydınlarının, Nazım Hikmet'i, tüm dünya halklarının haklarını savunurken Kürt halkını görmez-

den geldiğini ve bu yönden şairi eleştirdiklerini yazıyor, ancak bu eleştrilerin haklı sayılamayacağını ileri sürerek Nazım'ın kendi el yazısı ile yazılmış bir mektubunu yayımlıyordu. Bu yazı hakkında Ankara DGM'de dava açılmış ve savunmasını yaptığım Mehmet Bayrak hakkında beraat kararı verilmişti. Nazım'ım **Kürdolog Kamuran Bedirhan'a** yazdığı bu mektuptan birkaç tümceyi okumakta yarar görüyorum:

Nazım Hikmet'in mektubu

"... Kökleri yüzyılların derinliklerine dalan tarihiyle, kültürüyle Kürt milletinin önemli bir çoğunluğu Anadolu'nun bir parçasında yaşar. Anadolu'nun öbür parçalarında yaşayan Türk milletini Kürt milleti kardeşi sayar. Her iki millet, bütün imparatorluklar gibi, halkların zindanı olan Osmanlı İmparatorluğunda Türk ve Kürt derebeylerinin, Osmanlı İmparatorluk idaresinin ağır zincirlerine vurulmuşlardır. Osmanlı İmparatorluğu yıkıldıktan sonra ise her iki millet emperyalizme karşı tek bir cephe kurup çarpışmışlardır. **Anadolu milli kurtuluş hareketi** yalnız Türkler için değil, Kürtler için de tarihin en şerefli sayfalarından biridir. O dövüş yıllarının, sonradan Türk idarecilerince yasak edilen en unutulmaz türkülerinden biri **'Vurun Kürt uşağı namus günüdür!'** diye başlar.

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan sonra, Türk idarecileri ve egemen çevreleri, Kürt hareketinin tanımağı vaadettikleri millet ve insan haklarını tanımadı, hatta işi Kürt milletinin millet olarak varlığını inkara kadar götürdü. Bu devir, Türk idarecilerinin ve egemen sınıflarının emperyalizmle uzlaşmaya başlaması devridir. Bu inkarla bu uzlaşmanın ayrı devirde başgöstermesi sadece bir rastlama değildir. Bugün TürkiyeCumhuriyetini Orta ve Yakın Doğuda emperyalizmin kalelerinden biri haline getiren Türk politikacıları Kürt milletinin milli varlığını inkârda ısrar ediyor ve Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde öteki azınlıklara tanıdığı hakları bile Kürt milletine tanımıyor.

Türk ve Kürt halklarının Türkiye Cumhuriyetinin sınırları içinde dış ve iç politikada aynı emellere hasret çekmeleri bugünkü Türk idarecileri korkutuyor. Her iki millet kardeş milli kültürlerini, milli ekonomilerini geliştirmek, toprağa, tarım araçlarına, hürriyete, demokratik haklara kavuşmak istiyor. Türk ve Kürt halkları Türkiye Cumhuriyetinin tarafsız bir dış politika gütmesini, emperyalizmin üssü olmaktan kurtulmasını özlüyor. Gerçek Türk yurtseverleri Kürt kardeşlerinin Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde milli haklara kavuşmak için yaptığı kavgayı can ve gönülden destekliyorsa, gerçek Kürt yurtseverleri de Türk halkının demokrasi ve milli bağımsızlık için yaptığı kavgayı öylece destekliyor.

Anadolu'da yaşayan Türklerle Kürtlerin arasına nifak sokmak isteyen gerici, sömürücü, karanlık kuvvetler, emperyalizmle elele vererek halkımızı daha kolayca ezmek istiyorlar. Kürt ve Türk halklarının bahtiyarlığa, insanca yaşamaya varmak için derebeylerine, kara kuvvetlere, şehir ve köy ağalarına, gericilere, ırkçılara, milletlerin varlıklarını ve milli haklarını inkar edenler, halkları birbirine düşürüp sırtlarından rahatça geçinenlere, emperyalizmin uşaklarına karşı yürüttükleri yeni milli kurtuluş savaşının zaferi Kürt ve Türk halklarının elbirliğiyle kazanılır.

Ancak böyle bir elbirliğiyle kardeş iki millet hürriyete, milli ve insan haklarına kavuşabilir."

1951 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile Nazım Hikmet'in yurttaşlıktan çıkarılması ve bu kararın iptali için hukukçu arkadaşlarım **Metin Şekercioğlu, Atilla Coşkun ve Bilgin İnanç'la birlikte açtığımız davanın** ayrıntılarını sizlere anlatmayı sürenin bitimi nedeniyle başka bir toplantıya bırakmak istiyorum. Ancak şimdiden söyleyeyim ki bu olay her yönü ile bir skandaldır. Hukuk ve gerçekler bir kenara itilmiş ve tamamen siyasal nitelikli bir karar alınmıştır. **Nazım Hikmet düşünceleri nedeniyle ve yürürlükte bulunan yasalar çiğnenerek ve bu da karar metninde açıkça itiraf edilerek yurttaşlıktan çıkarılmıştır.**

Kararda Nazım'ın ülkemizden kaçtığı söylenmektedir. Bu gerçek dışı bir iddiadır. Şair, özgürlüğüne kavuştuktan sonra

kaza süsü verilerek öldürülmek için tertipler hazırlanmış ve daha sonra da askere çağrılacağı haberleri gelmiştir. Sabahattin Ali'nin daha önceleri planlı bir biçimde öldürülmüş olduğunu anımsayan Nazım, yaşamını kurtarmak için çok sevdiği ülkesinden istemiyerek ayrılmak zorunda kalmıştır. **Bakanlar Kurulu kararı hiç bir araştırmaya dayanmayan, kanıtsız, belgesiz ve şairin savunması da alınmadan verilmiş bir karardır.**

Sözlerime büyük Türk şairi Nazım Hikmet'in, kendi yaşamı boyunca **insanın özgürlüğü, mutluluğu ve kurtuluşu için** mücadele verdiğini eklemek istiyorum. Şu sözler şair'indir:

'Ben bir insan.
Ben Türk şairi Nazım Hikmet ben,
Tepeden tırnağa insan,
Tepeden tırnağa kavga, hasret ve ümitten
ibaret ben...'

Saygılarımla.

EVREN DE OLSA ASMAM

1995 yılı aralık ayında Kimya Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi yöneticileri, **Ölüm Cezası ve Yaşam Hakkı** konusunda bir söyleşi yapmak üzere beni davet ediyorlar. Ülkemizde öteden beri tartışılan, imza kampanyalarına, panellere, açık oturumlara, inceleme ve araştırmalara konu yapılan ölüm cezası o dönemde İnsan Hakları'nın en güncel konuları arasında yer alıyordu.

12 Mart döneminden beri gündemden düşmeyen Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın yukarıdan verilen talimatla ve yürürlükteki yasalara bile aykırı biçimde oluşturulan ölüm cezalarının infazı televizyon programlarına konu yapılıyor, Kırmızı Koltuk ve 32. Gün programlarında tartışılıyor ve ben bu programlara katılarak ölüm cezasının neden kaldırılması gerektiğini, idamın çekindirici bir etkisinin olmadığını, İnfaz Hukuku'nun suçluyu topluma iade etme amacına aykırılığını, hata halinde düzeltilmesi olanaksız bir ceza olduğunu anlatıyor, 12 Mart infazlarının adaletsizliğini, bunların siyasal nitelikte kararlar olduğunu, darbeci iktidarın talimatıyla gerçekleştirildiğini açıklıyorum.

Kenan Evren, Ankara DGM savcısı Nusret Demiral ve 12 Mart savcı yardımcılarından yüzbaşı Baki Tuğ ölüm cezasını savunuyorlar. İnsan Hakları Derneği, anımsadığıma göre, ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin yüzellibin imzalı bir dilekçeyi TBMM Başkanına veriyor ve bu konuda yardımcı olmasını istiyor.

Avrupa Konseyine üye devletlerde, Batının gelişmiş ülkelerinde yıllardan beri yapılan bilimsel araştırmalar ve istatiklere dayalı incelemeler sonunda ölüm cezasının kaldırılmış olması, Türkiye kamuoyunu ve politik çevreleri etkiliyor. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yapılan yasa önerileriyle ölüm cezasını içeren suç maddelerinin sayısı azaltılıyor ama ölüm cezası kaldırılmıyor.

12 Eylül faşizmi döneminde 49 kişinin asılması, binlerce idam dosyasının Meclis komisyonlarında birikmesi, yargısız infazların yoğunlaşması darbeci yönetime ve devamı olan siyasal iktidarlara karşı nefret duygularının doğmasına neden oluyor.

Böyle bir ortam içinde yaptığımız söyleşide bir dinleyici şu soruyu soruyor:

- Siz konuşmalarınızda ölüm cezalarının gerek adi ve gerekse siyasal suçlarda kaldırılması gerektiğini, bu cezanın çekidirici bir etkisi olmadığını, bu cezanın gerçekte bir **ceza niteliği** de bulunmadığını, çünkü çağdaş infaz hukukuna göre cezanın amacının **ıslah ve rehabilitasyon** olduğunu, oyda idam edilen kişinin artık ıslah edilmesinin sözkonusu olmadığını ve benzer nedenlerle ölüm cezalarının kaldırılması gerektiğini anlattınız. Peki 12 Eylül dönemindeki faşist baskıların, işkencelerin, haksız idam kararlarının, faili meçhul cinayetlerin ve tüm kötülüklerin sorumlusu olan Kenan Evren'i getirseler yine asmaz mısınız?

Bu soruya şu yanıtı veriyorum:

- Bir insan "Asmayalım da besleyelim mi?" diyorsa bu sözler o insanın yeterli bir eğitime sahip olmadığını gösterir. İnsanı insan yapan şey eğitimdir. Köy enstitüleri vakfının kuruluşu nedeniyle Çankaya Belediye Başkanı tarafından verilen, Aziz Nesin, Rauf İnan ve Talip Adaydın'ın da çağrılı oldukları yemekte söz sırası bana geldiğinde: "Ekonomi bilimi, üretim'i maddenin biçimini değiştirmek" şeklinde tanımlar; en büyük, en değerli üretimi öğretmen yapmaktadır, o, bir ham maddeden, bir çocuktan uygar, çağdaş bir insan yaratmaktadır" demiştim.

Laik eğitim, aydınlık ve kültür getirir. Binlerce yılın bilimini, kültürünü, sanatını çağımıza taşır. Laik eğitimin olmadığı yerde ilkellik vardır.

Yöneticilerin yargılanmasına gelince: ülkemizde öteden beri suç işleyen yöneticilerin yargılanması engellenmiştir. Bu da "Devri sabık yaratmamak" yanı eski hesapları ortaya dökmemek, eski defterleri karıştırmamak gibi, kendileri de suç işleyen ikti-

darlar tarafından konulan yöntemlere sığınılarak yapılmaktadır. Nitekim 12 Eylül yöneticileri de kendi hazırladıkları ve baskılarla halka kabul ettirdikleri Anayasaya geçici bir 15. Madde koyarak haklarında hukuk ve ceza davası açılmamasını sağlamışlar ve bunu peşinen yasaklayarak kendilerini güvenceye almışlardır. Son Anayasa değişikliklerinde de bu madde tartışma konusu yapılmış ama bu yasağa dokunulamamıştır, dokunulmamıştır. Çünki biribirini izleyerek iş başına gelen yöneticilerin hepsinin verilecek hesapları vardır. Böyle bir işlevi ancak kendi geçmişinden korkmayan devrimci bir iktidar yerine getirebilir.

YILDIRIM BÖLGE'DE

17/5/1971 gününde İsrail'in İstanbul başkonsolosu Ephraim Elrom'un kaçırılmasından sonra dönemin başbakan yardımcısı **Sadi Koçaş** TRT'nin 22.45 haber bülteninde kamuoyuna şunları açıklıyor:

"İsrail devletinin İstanbul başkonsolosu Ephraim Elrom, İstanbul'daki evinden silahlı dört zorba tarafından kaçırılmıştır. Türkiye'de görev yapan, Türk kanunlarının ve geleneksel Türk konukseverliğinin himayesi altında bulunan bir kişiye karşı girişilen bu alçakça saldırının, bugüne kadar çeşitli kanunsuz hareketlerde bulunan ve amacı Türkiye Cumhuriyetini yıkmak ve parçalamak olan gizli örgüt mensupları tarafından yapıldığı ve saldırganların kimlikleri tesbit edilmiş bulunmaktadır. Kendilerini Türk Halk Kurtuluş Cephesi diye tanıtan silahlı saldırganlar küstahlıklarını daha da ileri götürerek, Türk devleti ve hükümeti ile şartlar ileri sürerek pazarlığa girişmeye kalkışmak cesaretini göstermişlerdir.

İstedikleri, 'Devrimci' adını verdikleri ele geçmiş bütün tedhişçilerin, 20 Mayıs saat 17'ye kadar serbest bırakılmalarıdır. Şimdi kararımızı kendilerine tebliğ ediyor ve sayın kamuoyuna açıklıyoruz:

Kaçırılan başkonsolos, bu bildirinin yayınlanmasını takip eden en kısa süre içinde derhal serbest bırakılmadığı takdirde, **sözü geçen gizli örgütle uzak, yakın ilişkisi bulunanlar ve masum gençlerimizi kışkırtıcı yayın ve sözleriyle kanunsuz hareketlere teşvik eden ve kimlikleri güvenlik görevlilerince ötedenberi bilinen kimseler,** sıkıyönetim bölgeleri dışında bulunsalar dahi, sıkıyönetim kanunu gereğince **derhal gözaltına alınarak** en yakın sıkıyönetim komutanlığına teslim edileceklerdir."

Bu açıklamının yapıldığı saatten başlayarak Türkiye'nin dört

bir yanında, "masum gençleri kışkırtıcı yayın ve sözleriyle kanunsuz hareketlere teşvik ve kimlikleri güvenlik görevlilerince bilinen" kişiler gece evlerinden alınarak sıkıyönetim komutanlıklarına teslim edilmeye başlanıyor. O günkü yasalara göze gözaltı süresi otuz gündür. Yaklaşık 2500 yazar, sanatçı, profesör, dekan, avukat, doktor, öğretmen, öğrenci, sendikacı, demokratik kitle örgütü yöneticisi, gazeteci vb. aydın kişi, anılan gerekçelerle gözaltına alınıyor ve askeri cezaevlerine kapatılıyorlar.

Sadi Koçaş'ın kamuoyuna yaptığı bu açıklamanın yayınlandığı günün ertesi, sabah saat 5.30'da kapımız çalınıyor. Eşimle birlikte kapıyı açıyoruz. Kapıda Türkiye İşçi Partisi'nin genel saymanı ve Fen Fakültesinde öğretim üyesi, parti arkadaşımız Bürhan Cahit Ünal'ın eşi var. Ağlayarak içeri giriyor:

- Halit bey, Bürhan Cahit'i götürdüler, nereye gitti bilmiyorum. Sordum ama söylemediler. Ben şimdi ne yapayım bana lütfen yol göster, diyor ve mendili ile gözyaşlarını gizlemeye çalışıyor.

Şekibe ile birlikte onu teselli ediyoruz. Üzülmemesini söylüyor, sabah çalışma saati başlayınca Emniyet Müdürlüğüne ve Sıkıyönetim komutanlığına gider öğreniriz, diyorum. Adını anımsamadığım bu bayanı evine gönderiyoruz.

Yatağımıza uzandıktan onbeş dakika sonra kapımız yine çalınıyor. Eşim Şekibe: Galiba bu kez seni almaya geldiler, diyor.

Kapıyı açınca uzun boylu, pembe yanaklı bir albay, yanında görevlilerle birlikte içeriye giriyor. Elinde uzun bir ad listesi var. Bu listeye bakarak bana:

- Halit Çelenk siz misiniz? Diyor.
- Evet benim, yanıtını veriyorum.
- Benimle beraber geleceksiniz, diyor.

Giyineyim, diyorum. Albay: Çabuk olun, daha çok işimiz var diyor ve elindeki uzun listeyi gösteriyor. Çıkıyoruz; kapıda askeri bir kamyon. Arkasında iki taraflı, parklardaki banklar gibi oturma yerleri var. Çıkıp bir kenera oturuyorum. Karşımda bankta oturanlar var ama herkes yere bakıyor ve birbirini tanımamazlıktan geliyor, konuşmuyor. Kamyon hareket ediyor, caddelere sokaklara giriyoruz. Evlerden toplanan insanlarla otobüs doluyor.

Bizleri dış kapıda, sarı kışlanın karşısında Yıldırım Bölge'ye göstürüyorlar. Büyük bir koğuşun demir kapısı açılıyor ve giriyoruz. İçeride yaklaşık 100-150 kişi ayakta bize bakıyorlar. Dostlar hep orada ve beni görünce:

- Yahu nerelerde kaldın, bu kadar bekletilir mi? Sana iltimas yapmışlar (korumuşlar) bizi saat 24'te buraya getirdiler, sen evde güzel güzel uyudun diye kahkahalar atıyorlar...

Bu koğuşa getirilenler arasında:

Profesörler Bahri Savcı, Mümtaz Soysal, Cahit Talas (o dönemde Siyasal Bilgiler Fakültesi dekanı), Doç. Bürhan Cahit Ünal (sonra profesör oldu), Uğur Mumcu, İlhami Soysal, Avukat Nevzat Helvacı, Fen Fakültesinde 14 profesör, kimi sendika başkanları, dernek başkanları var. Tüm dostlar ve hocalar siyasal durumu tartışıyorlar, bizlerin niçin alındığımızı, sonunda neler olabileceğini, amaçlarının ne olduğunu yorumlamaya çalışıyorlar. Bu arada etrafta bizlerin İsrail başkonsolosu Eprahim Elrom'un kaçırılması nedeniyle gözaltına alındığımız, Elrom öldürülürse bizlerin de öldürülebileceği biçiminde inanılmaz söylentiler dolaşıyor.

İki katlı ve her katta üçer yatak bulunan ranzalara yerleşiyoruz. Ben kapıya yakın ilk ranzada ve üst kattayım. Yanımda Burha Cahit Ünal, onun yanında yazar İlhami Soysal var. Benim altımda Prof. Bahri Savcı, yanında Mümtaz Soysal ve onun yanında da Uğur Mumcu yatıyor. Bitişik ranzada üst katta Fen fakültesinden Prof. Rauf Nasuhoğlu ve yanında Av. Nevzat Helvacı, altlarından Prof. Cahit Talas ve öteki profesörler yatıyor. Karşı koğuşta çoğunlukla gençler kalıyor. Bu koğuşta avukat Niyazi Ağırnaslı da kalıyor. Aramızda Bahri Savcı ve Cahit Talas gibi hasta olup perhiz yapanlar var. Sudiye Savcı ve Cahit Talas'ın eşi evden perhiz yemekleri getiriyorlar. O dönemde emniyet amirleri buna izin veriyorlar. Cahit Talas hocamıza eşinin bir naylon torba içinde ayıklanmış ve temizlenmiş maydanoz getirdiğini anımsıyorum. Koyu renk elbisesi, boynundan çıkarmadığı kravatı ile koğuşta, Siyasal Bilgiler fakültesinin koridorlarını bir dekan havasında adımlar gibi volta atan Cahit hoca bu maydonazları naylonundan çıkarıp yerken mutlu görünüyor.

Bahri hocanın kalp rahatsızlığı var. Doktorları her gün yürümesini önermişler. Hoca koğuşta buna, kendine göre bir yöntem buldu. Koğuşun orta yerindeki masanın etrafında sürekli dönerek yürüyüşünü yapıyor ve çok terliyor. Sudiş Savcı (dostları Sudiye hanıma Sudiş derler) ziyaret günlerinde evden tülbentler getiriyor, ben de bunları hocanın terleyen sırtına ve göğsüne koyarak terlerini kurutuyorum. Bahriye Soysal, Sudiye Savcı, Şekibe Çelenk en sık ziyarete gelenler arasında. Görüşler Yıldırım bölgenin bahçesinde yapılıyor.

Her gün yeni gözaltına alınanlar getiriliyor, serbest bırakılanlar da gidiyorlar. Bu arada Doğan Avcıoğlu ile Muzaffer Erdost da İstanbul'dan getirilip koğuşa konuyorlar. İçeri alındığımızdan birkaç gün sonra karşımızdaki koğuşa Atilla Sarp'ın getirildiğini ve orada yatmakta olduğunu öğreniyor ve onu görmeye gidiyorum. Atilla koğuşun dibinde bir ranzada yatıyor. Nasıl yakalandığını merak ediyor ve soruyorum. Atilla bana: Ahmet Bozkurt'la birlikte bir evde saklandıklarını, kendisinin Niğde Aksaray nüfusuna kayıtlı Osman Aslan adındaki bir köylünün kimliğini taşıdığını, tanınmamak için köylü kıyafetine girdiğini, evin basıldığını, polislerin kimliğini sorduklarını, Niğde kimliğini gösterdiğini, polislerden birisinin: Ben de Niğdeliyim, Niğde'den böyle adam çıkmaz, dediğini, alıp Yıldırım bölgeye getirdiklerini anlatıyor.

Onbeş gün sonra MİT görevlisi olup daha sonra emniyet görevlisi olan Erdal Gökyüzü Yıldırım Bölgede görevli olarak dolaşırken Atilla'yı tanıyor ve cezaevi müdürüne onun Atilla Sarp olduğunu söylüyor ve Atilla Mite götürülüp sorguya alınıyor.

İlahmi Soysal yatağında oturarak sürekli okuyor, günde ya da gün aşırı bir kitap bitiriyor. Aramızdaki yatakta yatan Burhan Cahit Ünal koğuşun ortasındaki masada tez hazırlıyor, onun yatağının üzerine boş bir meyve suyu kutusunu koyuyor ve sigara kablası olarak kullanıyoruz. Ben Hammer'in Osmanlı tarihini okuyorum Bir gün İlhami Soysal'ın elinde bir kitap görüyorum, kapağında SEKSUS yazıyor. Bunun seks üzerine yazılmış bir kitap olduğunu ve Soysal'ın böyle bir kitabı okumayacağını düşünerek soruyorum:

- İlhami bey okuduğunuz kitap seks üzerine mi?

- Evet, diyor.

Ben içimden, herhalde ilgi çekici bir yanı vardır ki okuyordur, diye düşünüyorum.

- İlginç bir yanı var mı?

- Evet ilginç, diyor, koyu renkli gözlüklerimin altından.

Bitirdikten sonra bana vermesini rica ediyorum.

Ben alınca, içeride genç arkadaşlar görürler, "Biz abimizi böyle şeyler okumaz biliyorduk demek ki okuyormuş" demesinler diye gazete ile kaplıyorum. (Çocuklara, bu kitabı, İlhami bey ilginç bulduğu için okuduğumu anlatamam ki).

Bahri hoca (Savcı) hakkında Ceza yasasının 311. Maddesinden, yani "suç işlemeye tahrik" savıyla soruşturma açılmıştı. Bana hep soruyor:

- Halitçiğim, suç işlemeye tahrik maddesinin yasal öğelerini bana anlatır mısın?

Ben de hocama 311. Maddenin maddi ve manevi öğelerini (unsurlarını) anlatıyor ve örneklerle açıklamaya çalışıyorum. Ben gazeteyle kapladığım kitabı okumaya başladıktan bir gün sonra Bahri hoca alttaki ranzadan doğrularak 311. Madde ile ilgili bir şey daha sormak isterken elimdeki kitabın ayırdına varıyor.

- Halitçiğim yeni bir kitap mı okuyorsun, diye soruyor:

Ben de şaşkınlıkla:

- Evet hocam, diyorum, felsefe üzerine.

Hoca öteden beri benim felsefeye meraklı olduğumu biliyor ve

- Yunan felsefesi mi? Diyor. Ben de:

- Evet hocam, Greko-Romen, diyorum.

Karşılıklı gülüşüyoruz ve 311. öğelerine dalıyoruz.

SEKSUS kitabı daha sonra elden ele dolaşıyor ve çok ilgi topluyor. Daha sonraları bu kitabın, koğuştaki bir arkadaşın sevgilisi tarafından oraya getirildiğini öğreniyorum.

Gözaltına alınmadan önce apandisit ameliyatı geçirmiştim, zaman zaman hastaneye kontrole gidiyordum. Yıldırım Bölgede ameliyat yerinde akıntılar başladı, ateşim yükseldi. Cezaevi müdürlüğüne başvurarak hastaneye gönderilmemi istedim, bir

sonuç alamadım. Bugün göndereceğiz, yarın göndereceğiz derken günler geçiyor, akıntı sürüyor, ateşim yükseliyor, bir enfeksiyondan korkuyorum. Eşim Şekibe Sudiye Savcı ile birlikte Yıldırım Bölge komutanını ziyaret ederek durumu yeniden anlatıyorlar, Şekibe Ankara Baro başkanlığına başvurarak konuyla ilgilenmelerini istiyor. Baro Başkanlığı Yıldırım Bölge komutanlığından hastaneye gönderilmemi istiyor. Bütün bu uğraşlar sonunda beni jandarma eşliğinde Mevki hastanesine gönderiyorlar. Bir askeri doktor beni ameliyat masasına yatırıyor, ameliyat yerinde iltihaplar görüyor, yarayı açmak ve temizlemek gerekir, diyor. Anestezi yapmadan bir makasla dikiş yerini açıyor, temizliyor, içeride bez parçası kalmış diyor ve kapatıyor. Ben acıları içime itmeye çalışırken jandarmaya: İki gün sonra yine getireceksiniz, götürün, diyor. O iki gün bu satırları yazdığım ana kadar gelmiyor, bir daha hastaneye gidemiyorum.

Günler geçiyor, kimi arkadaşların sorguları yapılıyor, tutuklananlar, tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılanlar oluyor. Bana sıra gelmiyor. Gözaltı süresi olan otuz gün içinde ya tutuklama ya da serbest bırakma işleminin yapılması gerek. Ben üç kez dilekçe vererek hakkımda bir suçlama varsa sorguya çekilmemi, yoksa salıverilmemi istiyor ama bu dilekçelerime bir yanıt alamıyorum. Sonunda otuzuncu gün geliyor. Yıldırım Bölgenin bahçesinde Doğan Avcıoğlu ve Muzaffer Erdost ile birlikte volta atarken askeri bir cip geliyor, jipten inen bir deniz yarbay elindeki listeyi okuyor, bunlar salıverilenlerin listesi. Biz biraz uzakta olduğumuz için adları işitemiyoruz, ama benim kulağına Çelenk sözcüğü çalınıyor. Doğan Avcıoğlu'na ve Muzaffer Erdost'a dönerek: Galiba benim adım okundu, diyorum. Doğan Avcıoğlu bana: Halit bey onlar gençleri alıyorlar, bırakıyorlar, bizleri bırakırlar mı? Bizlere asıl suçlu ve gençleri suç işlemeye iten kişiler gözüyle bakıyorlar, diyor. Ben yarbaya giderek soruyorum, listeye bakıyor, evet, diyor, tahliyeniz geldi bu akşam çıkıyorsunuz...

Sevgili dostlar, hocalar, gençler içeride iken oradan ayrılmanın acısını yüreğimde duyuyor, yaşıyor ve sevinemiyorum. Anlatılması güç bir duygu.

SOSYALİSTLER BİRLEŞMELİ

Mehmet Ali Aybar'ı, 1939-40 ders döneminde İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ndeki öğrencilik yıllarımda tanıdım. O günlerde fakültede asistandı, sonra doçent oldu. Aradan yıllar geçti. O, 1962 yılı başlarında Türkiye İşçi Partisi genel başkanlığını üstlendi. Eşim Şekibe ve ben, aynı yılın ekim ayında partiye üye olduk. Daha sonra ben genel yönetim kurulu üyesi, Ankara il sekreteri; eşim Şekibe de Ankara merkez ilçe başkanı ve merkez haysiyet divanı üyesi olarak görev yaptık.

Mehmet Ali Aybar, ilkeli, namuslu ve dürst bir insandı. İlkelerinden ödün vermeyen, **bunun yanında, yanıldığını gördüğü zaman bunu kabul ve ifade etme erdemini de gösterebilecek bir kişiliğe sahipti.**

Geçtiğimiz yıllarda, Türkiye'de solun dağınıklığından yakınıyordu. Bu dağınıklık, solun siyasal yelpazede ağırlığını duyurmasını engelliyordu. Solun birliği, bu dağınıklığı ortadan kaldıracak ve onu bir güç haline getirecekti. Özellikle geçen yıl sağlığı bozulmuş, birkaç kez kalp krizi geçirmiş ve fiziksel olarak zayıf düşmüştü. Bir kez, değerli arkadaşım **Naci Ormanlar**'la birlikte, ikinci kez yalnız ve üçüncü kez de eski **DİSK** Genel Başkanı **Kemal Nebioğlu** ile birlikte geçmiş olsun ziyaretine gitmiştim.

Bu ziyaretlerimizde bize sosyalist partilerin dağınıklığından yakınmalarını anlatmış, bu partilerin birleşmesinin zorunluluğunu açıklamaya çalışmıştı. Bu konuda daha önce bir girişimde bulunduğunu, ancak bu tür girişimlerin sürdürülmesi gerektiğini söylemişti. Bu açıklamalara göre; kurulu sosyalist partiler ve hatta yeni kuruluş çalışmaları yaptıkları anlaşılan sosyalist gruplar kendi içlerinden seçecekleri temsilciler aracılığıyla toplantılar düzenlemeli, ayrıntıları şimdilik bir kenara bırakarak, ülkemizin güncel, önemli ekonomik ve siyasal sorunlarını görüşmeli,

tartışmalı ve bu asgari müşterekler etrafında birleşmelidirler. Günümüzde sosyalistlerin temel görevi, bu birliği sağlamaya yardımcı olmak ve bu konuda başarıya ulaşmaktır.

Ben de bu konuda yıllardan beri düşünüyor ve sosyalistlerin birleşerek bir güç haline gelmesinin zorunlu olduğuna inanıyordum. Bu nedenle birçok arkadaşımla birlikte SBP'nin kuruluş çalışmalarını başlatmış, sonuna kadar bu çalışmaların içinde bulunmuş, hazırlanan programın giriş bölümüne katılmadığım için, bunca emek verdiğim bu girişimden ayrılmıştım.

Mehmet Ali Aybar da bu çalışmalara katılmış, ancak kimi benzer nedenlerle çekilmişti.

Türkiye'deki sosyalist partilerin ve kuruluş çalışmaları yapmakta olan öteki partilerin birleşme çalışmalarına Mehmet Ali Aybar'ın, Aziz Nesin'in ve benim yardımcı olarak katılmamız konusunda görüşmelerimiz de olmuştu. Geçtiğimiz günlerde Aziz Nesin'i ve Mehmet Ali Aybar'ı peş peşe kaybetmemiz bu açıdan da bir talihsizlik oluşturmuştur. Sosyalistlerin birliği konusunun, günümüzde, Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullar açısından ivediliği kuşkusuzdur. Bu nedenle hepimizin bu doğrultuda çaba harcaması ve bu çabaları sürdürmesi gerektiğine inanıyorum.

SİZE PASAPORT VERDİLER Mİ?

12 Mart idamları, Anayasa ve yasa değişiklikleri vede baskısıyla hızını alamayan tekelci sermaye; 12 Eylülde 961 anayasa'sının tümden kaldırarak yerine koyduğu, insana köle gözüyle bakan, **kutsal devlet felsefesine dayalı** 982 anayasasıyla, ölüm cezalarıyla, işkenceleriyle, DGM'leriyle diktasını daha da pekiştirmiştir. Ceza yasasının ölüm cezası içeren 146. maddesi işletilmektedir. Binlerce sosyalist dünyü görüşünü benimsemiş insan ve devrimci yanında DİSK yöneticileri hakkında da ölüm cezası istemiyle dava açılmıştır. Konfederasyon başkanı değerli sendikacı Abdullah Baştürk, genel sekreter Fehmi Işıklar ve DİSK yöneticisi arkadaşlarla sendika başkanları gözaltına alınmış, kendilerine Otağı Hümayun (Padişah Çadırı) denilen köşkte ağır işkencler yapılmıştır. Eski İstanbul baro başkanı değerli hukukçu Orhan Apaydın, avukat Ercüment Tahiroğlu, Gülçin Çaylıgil, Lütfi Gülergün, Rasim Oz, Mehmet Ali Aybar, Ergin Çimen, Nevzat Helvacı, Ergin Türksoy ve daha birçok değerli avukat arkadaşlarla birlikte DİSK'in başkan ve yöneticilerini savunuyoruz. Dava İstanbul'da, Metris'te sıkıyönetim askeri mahkemesinde görülüyor. Ankara ve İstanbul sıkıyönetim askeri mahkemelerinde açılan davaları izleyebilmek için her ayın yarısını İstanbul'da, yarısını Ankara'da geçiriyorum.

Savunma çalışmaları avukat Ercüment Tahiroğlu'nun bürosunda yapılıyor. İstanbul'da bu büroda bulunduğum bir gün telefon çalıyor. Ercüment arkadaşım büroda bulunmadığı için telefonu ben açıyorum. Telefonda bir bayan sesi:

-Ben Türkiye'yi ziyarete gelen Avrupa parlementerler grubu sekreteri Sema. Kimle görüşüyorum?

-Ben avukat Halit Çelenk.

-Beyefendi, biz sizi Ankara'da çok aradık, görüşmek istedik ama bulamadık. Ne güzel bir rastlantı, burada telefona çıktınız. Heyet sizinle ve DİSK davasının avukatları ile görüşmek istiyor.

-Buyurun görüşelim, bekliyoruz.

diyor ve kendilerine büronun adresini veriyorum. Kısa bir süre sonra Ercüment Tahiroğlu büroya dönüyor. Durumu görüşüyor ve hazırlık yapıyoruz, komşu dairelerden sandalyeler getiriyoruz.

Biraz sonra dışarıda bir trafik arabasından çıkan anons sesleri polis düdük seslerine karışıyor. Emniyet görevlileri parlementerlerin arabalarına park yeri hazırlıyorlar. Sokaktaki arabaları kaldırıtıyorlar. Parlementerler büroya geliyorlar. Başlarında babacan görüntülü bir parlementer var. Anımsadığıma göre adı Ştayner. Parlementerleri içeri buyur ediyoruz. bu arada sivil bir polis görevlisi de içeri girmek istiyor. Ercüment Tahiroğlu ile birlikte kendisine büronun dar oluduğunu, konukar için komşulardan sandalye getirdiğimizi, oturacak yer kalmadığını, bir alt kattaki komuşunun bürosunda bekleyebileceklerini anlatmaya çalışıyoruz. **Sivil görevli, yüzümüze alaylı gözlerle bakarak ve iç cebinden çıkardığı bir aleti göstererek:**

-Bu alet iki yüz metreden konuşmaları dinler. İstiyorsanız biz alt kata ineriz, diyor ve arkadaşlarıyla alt kata iniyorlar.

Avrupalı parlamenterler daha çok, Türkiye'deki insan hakları ihlalleri, işkence uygulamaları, sıkıyönetim askeri mahkemelerinde savunma hakkının sınırlanıp sınırlanmadığı vb. konular üzerinde sorular soruyor, ve DİSK yöneticileri hakkında ölüm vezası istenilmesi ve ceza yasasının 146/1. maddesi üzerinde ne düşündüğümüzü öğrenmek istiyorlar. Bu konularda kendilerine düşüncelerimizi anlatıyoruz.

Saatlerce süren bu görüşmeler sona eriyor. Parlementer grubu bürodan ayrılmadan önce grup başkanı Ştayner bana:

-Size pasaport verdiler mi?

diye soruyor. Dört yıldan beri tüm başvurularıma karşın bana pasaport verilmemişti. Hakkımda verilmiş bir mahkumiyet kararı yoktu. İzlediğim davalar, yaptığım cezaevi görüşlemeleriyle ilgili alehime açılmış düzmece soruşturmalar katipsizlik kararıyla sonuçlanmış, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarıyla ilgili davada ortak yazılı savunmamızdaki bir **önyargı** sözcüğü nedeniyle askeri savcıya hakaret savıyla benim de içinde bulunduğum 11 avukat

hakkında açılan dava sonunda verilen mahkumiyet kararı Askeri Yargıtay tarafından bozulmuş, daha sonra da af yasasıyla ortadan kalkmıştı. Bana pasaport verilmemesi için yasal bir engel bulunmamasına karışın, İçişleri Bakanlığının koyduğu bir tahdit gerekçesiyle pasaport alamıyor ve yurt dışına çıkamıyordum. Daha sonra Uğur Mumcu ve Mustafa Ekmekçi dostlarımızın içişleri bakanı ile görüşmeleri ve gösterdikleri çabalar sonunda hakkımdaki tahdit kaldırılmış, aradan dört yıl geçtikten sonra pasaport alabilmiştim.

Pasaport konusunda köşe yazarı dostlarımızın yazdıkları yazıları okuduğu ya da konuyu başka bir yerden öğrendiği anlaşılan parlementerler grubu başkanı bana bu soruyu sormak gereğinu duyuyordu.

Ben avukatlık görevi yapıyordum. Bu bir kamu göreviydi. yasal sakıncası olan kişiler kamu görevi yapamadığı gibi avukatlık görevi de yapamazdı. Ortada açıklanması geç çelişkili bir durum vardı. Ama 12 Eylül baskı rejiminde bu tür uygulamalar birer **'zabıta vakası'** idi. Önemli değildi. Yaşamsal tehlike doğurucu hastalığının tedavisi için yurt dışına gitmesi gereken değerli ve ünlü sanatçı ve hukukçularımıza pasaport verilmemesi ve onların yaşamlarını yitirmeleri bunun örneğini oluşturuyordu.

Avrupa parlementerler grubu başkanına bana pasaport verilmediğini söylüyorum. Başkan bana:

-Dışişleri bakanı Vahit Halefoğlu benim yakın dostumdur. Kendisine rica edeyim, pasaportunuzu versinler, diyor.

Bu sözler, bana, pasaport verilmemesinden daha ağır geliyor. Ülkemde yöneticiler bana pasaport veremeyecekler ve ben yabancı bir devlet temsilcisinin aracılığı ile pasaportumu alabileceğim. Bunu kabul edemezdim. Başkana şu yanıtı verdim:

-Vahit Halefoğlu Antakyalı ve benim hemşerimdir. Antakya lisesinde ikimiz de öğrenciydik. ama ben, bana pasaport verilmesi için kendilerine bir ricada bulunmadım. Sizinde bu konuda benim için herhangi bir zahmete girmemenizi rica ediyorum. Size teşekkür ederim.

Bu duyarlı davranışın parlamenterler grubu başkanı Şteiner üzerinde yarattığı şaşkınlık bugünde gözlerimin önünde.

NAZIM'A YURTTAŞLIK KAMPANYASI

1988 yılı Ocak ayı başlarında Cumhuriyet gazetesi Nazım Hikmeti'in 86. doğum yıldönümü nedeniyle etkinlikler düzenliyor. 15 Ocak günü büyük şairin kızkardeşi Samiye Yaltırım Çatı Restaront'ta bir kokteyl veriyor. Kokteyli açış konuşmasında Nazım Hikmet'in haksız olarak vatandaşlıktan çıkarıldığını, ona vatandaşlık hakkının tanınması için çalışmalar yapmaya karar verdiğini söylüyor ve bu konuda kendisine destek olunmasını istiyor. Böylece Nazım'ın yurttaşlık kampanyasını başlatıyor. Bu öneri gerek kokteyle katılan bilim adamı, sanatcı, yazar ve aydınlar arasında ve gerekse kamuoyunda büyük ilgi topluyor.

Cumhuriyet Kitap Klübü İstanbul'da Dünya Sinemasında **"Yurttaşlık Hakkı ve Nazım Hikmet" konulu bir panel düzenliyor.** 23 Ocak gününde yapılan ve İlhan Selçuk'un yönettiği bu panele konuşmacı olarak Mehmet Ali Aybar, Avukat Metin Şekercioğlu, Avukat Atilla Coskun ve ben katılıyoruz. Coskulu bir kalabalık sinema salonunu ve koridorları dolduruyor. Konuşmacılar, Nazım Himket hakkında 1951 yılında Bakanlar Kurulu tarafından verilen vatandaşlıktan çıkarma kararını değişik açılardan eleştirerek onun hukukdışılığını, yürürlükteki yasalara aykırılığını ve kanıttan yoksun olduğunu açıklıyorlar.

İlhan Selçuk konuşma sırasının bana geldiğini bildiriyor ve ben özetle sunları söylüyorum:

"Sayın konuklar, değerli dostlar. Nazım, hukuka, yürürlükteki yasalara aykırı bir biçimde ve çağ dışı bir kararla yurttaşlıktan çıkarıldı. Bu kararı doğru değerlendirebilmek ve amacını daha iyi anlayabilmek için önce Nazım'ın kişiliği, yurduna ve kendi ülkesinin insanlarına olan bağlılığı üzerinde durmak ve bunu açıklamakta yarar görüşyorum.

Ünü dünyaya yayılmış, insan ve insancıl olan tüm niteliklere sahip, Türk dilini bir müzik aleti gibi kulanan, insana yabancı olmayan her şeye yakın, şiirini ve sanatını ezilmişlere adayan, sanat dünyasında çevresine ışık saçan bir yıldız.

Türk ozanı Nazım Hikmet'i konuşuyoruz.

Ülkesine ve halkına, bağlı, onları seven, yaşamını ve sana-

tını onlara adayan, içeride ve dışarıda onlara olan özlemini her an dile getiren ünlü ozanın bu sevgisi, tüm dünyayı, dünya insanlarını kucakladı. Yurdunun insanlarından kaynaklanan bu sevgi evrensel bir nitelik kazandı.

Nazım Hikmet, öz çocuğu olduğu Türkçe'nin yerelden evrensele açılan, açımlanan bir ırmağıdır. Bu ırmak, kaynaklarını halkın içinden alır, birleşir, yayılır, derinleşir. Bu ırmak kimi yerde, küçük bir köyün bağrından, söğütlerin arasından çağıldar. Kimi yerde coşar, sarsar. Kimi yerde durulur, derinleşir, azman bir güç gibidir. Halkın bağrından kaynar, ulusal olana vede evrensel olana ulaşır. İnsanlığın okyanusuna sürekli akan bir ırmaktır o.

Kendisi beden olarak yaşamdan ayrılmış ve evrene "merhaba" demiş olsa da, o, insanlığın engin bilincine her zaman akmakta olan Kızılırmak'ımızdır, Yeşilırmak'ımızdır, Fırat'ımızdır, Dicle'mizdir, Ceyhan'ımızdır, Seyhan'ımızdır.

Ve o, Akdeniz'de parıldayan bir sabah güneşi, Ege'de dostluk pırıltısı, Karadeniz'de kabaran bir dalgadır. O bizimdir. Ve bizim olduğu kadar katıldığı denizlerin coğrafyasında Asya'dır. Afrika'dır, Avrupa'dır. Denizlerin katıldığı, katıştığı okyanuslarda tüm bir insanlıktır.

O. emeğin kurtuluşu ile insanın ve tüm insanlığın özgürleşmesini, kendi yaşamının, insan olma onurunun temeline, özüne dönüştürdüğü için, insanla, insanın emeğiyle birlikte her zaman var olacak, bizi, estetik ve düşünsel yönden bilinçlendirecek olandır. O bir dildir, Türkçe'nin dilidir. Ama bu dil, kendi halkından tüm insanlığa ulaşan evrenseli kuşatır. O bir dildir. Bu dil, bir dil olmakla birlikte içeriğiyle, biçimiyle, estetiğiyle müzikleşir ve bizi tek tek sololardan korolara, en büyük koroya götürür. O bir Türk şairidir.

Bir kitabının önsözünde şunları söyler:

"Bu kitabın yazarı, yüreğini, kafasını, kalemini, boydan boya ömrünü Halkına vermiş olmakla övünen sıradan bir Türk şairidir.

Şiirimin kökü yurdumun topraklarındadır. Ama dallarıyla bütün topraklara, doğuda, batıda, güneyde, kuzeyde uçsuz, bucaksız yayılan bütün topraklara, o topraklar

üzerinde kurulmuş medeniyetlere, büyük dünyamıza uzanmak istedim."

Nazım, Türk diline sevgisini söyle anlatıyor:

"Bir köylü toprağını ve öküzünü, bir marangoz tahtasını ve rendesini nasıl severse ben de Türk dilini öyle seviyorum."

Nazım ile Neruda'ya Barış ödülü verildiği zaman **Neruda** şunları söylemişti:

"Nazım'ın yaşadığı bir dünyada Barış ödülünü onunla paylaşmak, benim için büyük bir onurdur."

Dünyada pek çok insan, Türkiye denince, Atatork'ü ve Nazım'ı anımsamaktadırlar.

Nazım, Kurtuluş Savaşı Destamı'nı, Memleketimden İnsan Manzaları'nı yazarak, emperyalizme karşı verilen bu savaşı ve Türkiye insanını sanat dünyasında sonsuzlaştırmıştır.

Nazım, yurdundan isteyerek ayrılmadı. Yaşam tehlikesi ile karşı karşıya bırakıldı. Ayrılmak zorunda kaldı. Hep yurdunu ve halkını özledi ve yurt dışında ölürse, bir köy mezarlığına gömülmeyi vasiyet etti.

Bu büyük sanat ustasının anılan niteliklerine ilişkin şiirlerinden kimi dizeleri anımsamakta yarar görüyorum.

VASİYET
Yoldaşlar, nasip olmazsa görmek o günü,
ölürsem kurtuluştan önce yani,
alıp götürün
Anadolu'da bir köy mezarlığına gömün beni.

Hasan beyin vurdurduğu
ırgat Osman yatsın bir yanımda
ve çavdarın dibinde toprağı çocuklayıp
kırkı çıkmadan ölen şehit Ayşe öbür yanımda

.....
Yoldaşlar, ölürsem o günden önce yani,
-öyle gibi de görünüyor

Anadolu'da bir köy mezarlığına gömün beni
ve de uyarına gelirse,
tepemde bir de çınar olursa
taş maş de istemez hani...

1953

SEN
Sen esirliğim ve hürriyetimsin
Çıplak bir yaz gecesi gibi, yanan etimsin.
Sen memleketimsin.

Sen, ela gözlerinde yeşil hareler
Sen büyük, güzel ve muzaffer
Ve ulaşıldıkça ulaşılmaz olan hasretimsin

1949

TÜRKİYE İŞÇİ SINIFINA SELAM

Türkiye İşçi sınıfına selam!
Selam yaratana!
Tohumların tohumuna, serpilip gelişene selam!
Bütün yemişler dallarınızdadır.
Beklenen günler, güzel günler ellerinizdedir.

haklı günler, büyük günler,
gündüzlerinde sömürülmeyen, gecelerinde aç yatılmayan,
ekmek, gül ve hürriyet günleri.

Düşmanı yenecek işçi sınıfımıza selam!
Paranın padişahlığını,
karanlığını yobazın
ve yabancının roketini yenecek işçi sınıfına selam!
Türkiye İşçi sınıfına selam!
Selam yaratana!

1962

YİNE MEMLEKETİM ÜZERİNE SÖYLENMİŞTİR

Memleketim, memleketim, memleketim,
ne kasketim kaldı senin ora işi,
ne yollarını taşımış ayakkabım,
son mintanım da sırtımda parçalandı çoktan,
Şile bezindendi.
Sen şimdi yalnız saçımın akında,
infarktında yüreğimin,
alnımın çizgilerindesin memleketim.,
memleketim,
memleketim...

1958

CEVİZ AĞACI

Başım köpük köpük bulut, içim dışım deniz,
ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkı'nda
budak budak, şerham şerham ihtiyar bir ceviz...
Ne sen bunun farkındasın, ne polis farkında.

Ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkı'nda.
Yapraklarım suda balık gibi kıvıl kıvıl.
Yapraklarım ipek mendil gibi tiril tiril,
koparıver, gözlerinin, gülüm, yaşını sil.
Yapraklarım ellerimdir, tam yüz bin elim var.
Yüz bin elle dokunurum sana, İstanbul'a.

Yaprakalarım gözlerimdir, şaşarak bakarım.
Yüz bin gözle seyrederim seni, İstanbul'u.
Yüz bin yürek gibi çarpar, çarpar yapraklarım.

Ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkı'nda.
Ne sen bunun farkındasın, ne polis farkında.

1957

MAVİ LİMAN

Çok yorgunum, beni bekletme kaptan.
Seyir defterini başkası yazsın.
Çınarlı, kubbeli, mavi bir liman.
Beni o limana çıkaramazsın...

1957

MÜNEVVER'E MEKTUP YAZDIM, DEDİM Kİ,

Ağaçlar duruyor, eski sıralar ölmüş,
"Park Boris", "Hürriyet Parkı" olmuş.
Sade seni düşündüm kestanenin altında,
sade seni, yani Memed'i
sade seninle Memed'i, yani memleketi...

1957

SENİ DÜŞÜNÜYORUM

Bacımınkiler gibi gök gözlü şehrim,
İstanbul'um,
seni düşünüyoru.
Oturmuşun denizin kıyısına,
bakıyorsun limana giren Amerikan zırhlısına.
Hastasın, açsın, öfkelisin.
O da bakıyor sana.,
hem de nasıl,
efendinmiş
patronunmuş,
sahibinmiş gibi itoğlu it.

Bozkırdaki tarlalar sizi düşünüyorum.
Belki karasapanla sürülürdünüz,
kavruk olurdu ekininiz,
kavruktu mavruktu, buğday idi ya,
Amerikan şimdi beton dökmüş oraya,

ölüme uçak alanı yapmış şimdi sizi.

Uzun uzun şoseler sizi dünüyorum.
Üstünüzden kervan geçmez, kuş uçmaz,
ölmeğe, öldürmeğe gidilir yalnız.

Seni düşünüyorum tornacı Rahmi.
Belki bu sabah basıldı evin,
belki şimdi Birinci Şubedesin,
kolların kelepçeli arkadan,
kan içinde yüzün gözün.
Biliyorum söyletemezler;
"Barış Yolu" dergisini kimden alıp dağıttığını.
Seni düşünüyorum Hasanoğlu Hüseyin.
Mangalardan, birinin bilmem kaçıncı eri.
Selam vermedin diye, çipil teğmen,
basıyor tokadı sana.
Sen sımsıkı duruyorsun,
yüzünde beş parmağın yeri.
Biliyorum Hasanoğlu Hüseyin
kaçacaksın,
katletmeye gitmeyeceksin
Kore'deki kardeşleri.

Seni düşünüyorum Hatçe kadın.
İnsandan çok arık toprağa benziyorsun,
hayır topraksızlığa.
Beş çocuk doğurdun, üçü öldü.
Fakir köy halkını peşine taktın,
gidiyorsun zaptetmeye
süngülerin altındaki bey toprağını.

Üniversiteli kız seni düşünüyorum. İçerdesin bir yıldır,
en az üç yıl verecekler.
Bana bir şiir okumuştun,
sesin kulağımda hala.

Seni düşünüyorum sayacı İsmail Usta.
Marşal emretti, açıldı gümrük kapıları,
sen dükkanının kapısını kapattın,
zarf, kaat sattın
Galatasaray'da, portanenin orda.
Dilendin sonra,
sonra öldün veremden
ev halkıyla beraber.

Seni düşünüyorum ana.
Büsbütün perde indi mi gözlerine?
Karanlıkta mısın?
Karıcığam seni düşünüyorum.
Sütün kesildi mi büsbütün,
emziremiyor musun artık tosunumu
Memedimi?
Ev kirasını bu ay verebildin mi?
Ben aklında mıyım?

Mavi bulutlar geçiyor altın kubbelerin üzerinden,
kırmızı bacaların,
beyaz kulelerin üzerinden mavi bulutlar geçiyor.
bakıyorum Moskova'nın pencerelerinin birinden
seni düşünüyorum memleketim,
memleketim, Türkiye'm seni düşünüyorum.
zaten bir dakka çıktığın yok aklımdan,
hasretin dayanılır gibi değil

Moskova'da yaşamın saadeti olmasa,
burda herkes sormasa seni benden,
Sovyet insanlarından her gün mektup gelmese,
sevmese seni onlar
benim sevdiğim kadar.

1951

SOFYA'DAN

Sofya'ya bir bahar günü girdim, şekerim.
Ihlamur kokuyor doğduğun şehir.

Dünya'yı sensiz dolaşıyorum,
böyleymiş kaderim,
elden ne gelir...

Sofya'da ağaç duvardan önce, duvardan güzel.
Sofya'da ağaçla insan kanşmış birbirine,
hele kavak,
nerdeyse odaya girip
kırmızı kilime oturacak...

Sofya şehri büyük mü?
Şehirler, gülüm, caddeleriyle değil,
anıtını diktiğin şairleriyle büyük oluyor,
Sofya büyük bir şehir...

Burda akşam deyince dökülüyor sokağa millet,
çoluğu çocuğu, genci ihtiyarı,
bir gülüşme, bir uğultu, bir gürültü, bir kıyamet,
bir aşağı, bir yukarı,
yan yana, kol kola, el ele...
İstanbul'da da Şehzadebaşı'nda ramazan geceleri
- Sen o devre yetişemedin Münevver -
piyasa edilirdi tıpkı böyle.
Yok... Geçti o geceler...
Şimdi İstanbul'da olsam
aklıma mı gelirdi onları aramak?
Ama İstanbul'dan uzak
her şeyimi arıyorum.
Üsküdar Cezaevi'nin görüşme yerini bile...

Sofya'ya bir bahar günü girdim, şekerim.

Ihlamur kokuyor doğduğun şehir.
Bilmediğin gibi ağırladı beni hemşerilerin.
Doğuduğun şehir kardeş evim bugün.
Ama kendi evin kardeş evinde bile unutulmuyor.

Şu gurbetlik zor zanaat zor...

1957

VAPUR

Yürek değil be çarıkmış bu, manda gönünden.
teper ha babam teper
paralanmaz
teper taşlı yolları.
Bir vapur geçer Varna Önünden,
uy Karadeniz'in gümüş telleri,
bir vapur geçer Boğaz'a doğru.
Nazım usulcacık okşar vapur,
yanar elleri...

1957

BEMİ OĞLAN FOTOĞRAFLARDA BÜYÜYOR

İçimde acısı var, yemişi koparılmış bir dalın,
gitmez gözümden hayali, Haliç'e inen yolun
iki gözlü bir bıçaktır yüreğime saplanmış
evlat hasretiyle hasreti İstanbul'un.

1954

VATAN HAİNİ

"Nazım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hala.
Amerikan emperyalizminin yarı sömürgesiyiz" dedi Hikmet.
"Nazım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hala."
Bir Ankara gazetesinde çıktı bunlar, üç sütun üstüne, kapkara
haykıran puntolarla,
bir Ankara gazetesinde, fotoğraf yanında Amiral Vilyamson'un.
66 santimetre karede gülüyor ağzı kulaklarında, Amerikan amira-
li
Amerika bütçemize 120 milyon lira hibe etti, 120 milyon lira.
"Amerikan emperyazilminin yarı sömürgesiyiz dedi Hikmet
Nazım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hala."
Evet, vatan hainiyim, siz vatanperverseniz, siz yurtseverseniz.
ben yurt hainiyim, ben vatan hainiyim.
Vatan çiftliklerinizse,
kasalarınızın ve çek defterlerinizin içindekilerse vatan,
vatan, şose boylarında gebermekse açlıktan,
vatan, soğukta it gibi titremek ve sıtmadan kıvranmaksa yazın,
vatan tırnaklarıysa ağalarınızın,
vatan, mızraklı ilmühalse, vatan, polis copuysa,
ödeneklerinizse, maaşlarınızsa vatan,
vatan, Amerikan üsleri, Amerikan bombası, Amerikan
donanması topuysa,
vatan, kurtulmamaksa kokmuş karanlığınızdan,
ben vatan hainiyim.
Yazın üç sütun üstüne kapkara haykıran puntolarla:
Nazım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hala.

1962

MEMLEKETİM

Memleketimi seviyorum:
Çınarlarında kolan vurdum, hapisanelerinde yattım.
Hiçbir şey gidermez iç sıkıntımı
memleketimin şarkıları ve tütünü gibi.

Memleketim:
Bedrettin, Sinan, Yunus Emre ve Sakarya,
kurşun kubbeler ve fabrika bacaları
benim o kendinden bile gizleyerek
sarkık bıyıkları altından gülen halkımın eseridir.

Memleketim.
Memleketim ne kadar geniş:
dolaşmakla bitmez, tükenmez gibi geliyor insana.
Edirne, İzmir, Ulukışla, Maraş, Trabzon, Erzurum.
Erzurum yaylasını yalnız türkülerinden tanıyorum
ve güneye
pamuk işleyenlere gitmek için
Toroslardan bir kerre olsun geçmedim diye utanıyorum.

Memleketim:
develer, tren, Ford arabaları ve hasta eşekler.
kavak
söğüt
ve kırmızı toprak.
Memleketim.
Çam ormanlarını, en tatlı suları ve dağ başı gölleri seven alabalık
ve onun yarım kiloluğu
pulsuz, gümüş derisinde kızıltılarla
Bolu'nun Abant gölünde yüzer.

Memleketim:
Ankara ovasında keçiler:
kumral, ipekli, uzun kürklerin pırıldaması.
Yağlı, ağır fındığı Giresun'un.
Al yanakları mis gibi kokan Amasya elması,
zeytin
incir
kavun
ve renk renk

salkım salkım üzümler
ve sonra kara sapan
ve sonra kara sığır
ve sonra: ileri, güzel, iyi
her şeyi
hayran bir çocuk sevinciyle kabule hazır
çalışkan, namuslu, yiğit insanların
yarı aç, yarı tok
yarı esir...

Yurduna ve halkına böylesine bağlı bir insan neden yurttaşlıktan çıkarıldı?

Bu sorunun yanıtı açıktır ve bu yanıtı olaya sınıfsal açıdan bakarak vermek gerekir. Çünkü sorun sınıfsaldır.

Karar Bakanlar Kurulu'nca 1312 sayılı Vatandaşlık Yasası'na ve bu yasanın 19. maddesine dayanılarak verilmiştir.

İlk bakışta, bu bir hukuksal işlemdir.

Evet hukuk! Ama hangi hukuk?

Tarih boyunca siyasal iktidarlar: kabile reisi, aşiret reisi, bey, senyör, kral, imparator ve daha sonraki iktidarlar, hukuku, egemen sınıfların çıkarlarını korumak için kullandılar.

Biz buna "baskı hukuku" diyoruz.

Peki diyeceksiniz ki, hukuk, hukuk, dediğimiz gerçek hukuk nedir ve nerededir?

Haa evet... gerçek hukuk bana göre **insan haklarına dayalı hukuktur.**

Hani şu, Nazım'ın sözleriyle, "Roma'nın varoşlarına vuran Spartaküs" var ya! İşte onun yani köle yığınlarının, serflerin, topraksız köylülerin, Emiliano Zapata'nın temsil ettiği sınıfların, tabakaların, işçi ve emekçi sınıf ve katmanların mücadeleyle kazandıkları haklar demekti...

Yani insan hakları... Bu haklara dayalı hukuk...

Nazım da mücadelesini, bir açıdan İnsan Hakları için vermiştir.

"İşçi sınıfına selam! Selam yaratana!" derken emeği ve ürününü en yüce değer kabul ediyor ve sömürüye karşı çıkıyordu.

İşte bu nedenle Nazım hakkında baskı hukuku uygulandı. **"İşçi ve emekçi sınıfları savunanlar ezilmelidir" felsefesi, bu baskı hukukunun temelini oluşturur.**

Gerçi Nazım'ı yurttaşlıktan çıkarmaya kimsenin gücü yetmez.

O'nun yurttaşlığı, Türkiye tarihine, Türkiye insanının yüreğine ve bilincine çelik kalemlerle kazılmıştır.

Bunu kimse silemez.

O yurttaşlığını
Nüfus kaydıyle değil,
dünya çapında sanatıyla
insan sevgisiyle
unutulmaz yapıtlarıyla
ve de yaşamının büyük bir bölümünü
hapislerde geçirerek
özgürlüğü pahasına kazanmıştır...

Ama ortada biçimsel bir sorun var.

Bu sorun üzerinde durmak istiyoruz:

Bakanlar Kurulu kararında şöyle deniliyor:

"Pasaportsuz olarak İstanbul'dan Romanya'ya kaçan ve oradan da Moskova'ya giderek havaalanında memleketi aleyhinde beyanatta bulunduğu ve müteakiben radyo yayınlarında Türkiye'nin hükümet şekli ve hükümeti idare edenler aleyhine geniş propaganda kampanyasına girişerek komünizmi yaymak maksadını güden neşriyatı ile Sovyet Hükümeti'nin verdiği hizmeti ifa etmekte olan maruf komünist Nazım Hikmet Ran'ın kendisine bu hizmeti terk etmesi hususunda yapılacak tebligatın da bir fayda vermeyeceği mülahaza edildiğinden Türk vatandaşlığından çıkarılması; içişleri Bakanlığı'nın 25-7-1951 tarihli ve 40945 sayılı yazısı üzerine 3112 sayılı kanunun 10. maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 25-7-1951 tarihinde kararlaştırılmıştır."

Bu karar yürürlükteki yasaya ve hukuka aykırı bir biçimde verildi.

1- 1312 sayılı Vatandaşlık Yasası'nın 10. maddesine göre bir kişinin yurttaşlıktan çıkarılabilmesi için, yabancı bir devletin o

kişiye bir hizmet görevi vermesi, kişinin o hizmeti kabul etmesi ve yerine getirmesi ve yine Hükümetin böyle bir hizmeti terk etmesi için o kişiye tebligat yapması, bu tebligata karşın kişinin görevini sürdürmesi gerekir.

Bakanlar Kurulu kararının içeriğinden anlaşılacağı gibi Nazım Hikmet'e bu tür bir tebligat yapılmamış ve böyle bir tebligatın yapılmasına gerek bulunmadığı açıkça yazılarak yasanın açık hükmü çiğnenmiştir.

2- Böylece Nazım Hikmet'e savunma hakkı da tanınmamıştır. Yani savunması alınmadan peşin bir hükümle yurttaşliktan çıkarılmıştır. Oysa savunma hakkı, anayasa ve Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası anlaşmalarla kabul edilmiş bir haktır.

3- Kararda Nazım Hikmet'in Havaalanında memleketi aleyhine sözler söylediği, radyoda Türkiye'nin hükümet biçimi ve yöneticileri aleyhine propaganda yaptığı, Sovyet Hükümeti'nin hizmetine girdiği ileri sürülmüştür.

Ancak bunlar soyut birer suçlama (itham, olarak kalmıştır. Bu suçlamaların incelenmesi, yabancı basın, radyo-televizyon bültenleri getirtilerek araştırılması ve gerçeğe uygun olup olmadığının saptanması gerekirdi. Böyle bir inceleme ve araştırmanın yapılmadığı karardan anlaşılmaktadır.

Bu niteliğiyle Bakanlar Kurulu kararı o tarihte yürürlükte bulunan 1312 sayılı yasının 10. maddesine aykırı olduğu gibi delilsiz ve savunmasız bir karar olmaktan öteye bir diğer taşımamaktadır.

Şah İran'ında ve Pinochet'in Şili'sinde bu tür bir karara rastlanmamıştır.

Yöneticiler, Avrupa'nın bir parçası olduğumuzu, bir demokratikleşme sürecine girdiğimiz; AET'na üyelik için başvurduğumuzu, yasalarımızı batı standartlarına göre düzenleyeceğimizi söylüyorlar. İşkenceye karşı Avrupa Sözleşmesi'ni imzalıyorlar. Bunlar olumlu gelişmeler. Bu durum karşısında, siyasal iktidarın yapması gereken şey, hiçbir davaya gerek kalmadan, yasaya aykırılığı, yanlışlığı ve çağdışılığı ortada olan bu kararı kaldırmaktır. Teşekkür ediyor, saygılarımı sunuyorum."

ANKARA'DA

Nazım Hikmet'in Yurttaşlık kampanyasını Ankara'ya taşıyoruz. Yaptığımız çağrı üzerine **yetmiş avukat** Ankara Sanat Merkezi'nde toplanıyor. 20 Şubat 1988 gününde yaptığımız bu toplantıyı şu sözlerle açıyorum:

"Büyük Türk şairi Nazım Hikmet'in yurttaşlıktan çıkarılması sorunu, hukuksal bir sorun değil, bir insan hakları sorunudur, bir insanlık sorunudur, bir demokrasi sorunudur.

AET üyeliğine başvuran Türkiye'nin demokratikleşme sürecine girdiği, Avrupa'nın bir parçası olduğu kendi yasalarını batı standartlarına uygun hale getirme çabasında bulunduğu yöneticiler tarafından sık sık yinelenmektedir. Böyle bir gelişme aşamasında herhangi bir davaya gerek kalmaksızın siyasal iktidarın, Nazım Hikmet'in yurttaşlıktan çıkarılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu kararını kaldırması demokratikleşme sürecinde önemli bir adım olacaktır.

Büyük Türk şairi Nazım Hikmet'le ilgili olarak hakkında verilmiş olan "Vatandaşlıktan çıkarılmaya" ilişkin Bakanlar Kurulu kararının hukuksal yönünü görüşmek, değerli meslektaşlarımızın bu konudaki görüşlerini almak üzere bir toplantı düzenlemekte yarar gördüler. Bu toplantıya katılan ve yardımlarını bu konuda esirgemeyen meslekdaşlarımıza hoşgeldiniz diyor ve teşekkür ediyorum.

Biz, gönderdiğimiz mektupta konuyu açıkladık. Niçin böyle bir toplantı yapma gereği duyduğumuzu anlatmaya çalıştık. Ve bu konuda basında, çıkan şimdiye kadar hukukçu arkadaşların, öğretim üyelerinin, meslekdaşlarımızın görüşlerini de bu mektubumuza fotokopiler halinde ekledik. Şimdi, verilmiş bir Bakanlar Kurulu kararı var. Bu kararın kaldırılması veya yeni bir işlemle ortadan kaldırılması ve vatandaşlık konusunun tekrar gündeme getirilmesi için bir başvuru düşünüyoruz. Bu başvuru şüphesiz ki Bakanlar Kurulu'na, Başbakanlığa yapılacaktır. Aynı zamanda İçişleri Bakanlığı'na da yapılması gerekiyor. Görüştüğümüz idare hukuku öğretim üyeleri İçişleri Bakanlığı'na böyle bir başvurunun yani ikili bir biçimde yapılmasının daha doğru olacağını ifa-

de ettiler. Bu başvuru olumlu sonuç verebilir, vermeyebilir. Kabul edilebilir ya da edilmeyebilir. Kabul edilmediği takdirde, elbette o zaman bir idari dava konusu olacak ve bir daha gündeme gelecektir. Bu dava açma aşamasına eger gelirsek, değerli meslekdaşlarımızın bu konuda ayrıca avukat olarak, vekil olarak katkılarını, yardımlarını, tabii elbette ki rica edeceğiz. Daha doğrusu o aşamaya gelindiği zaman davayı, vekalet alacak arkadaşlarla birlikte ortaklaşa açmak istiyoruz.

Şimdi bu Bakanlar Kurulu kararının hukuk açısından yanlışlıkları, eksiklikleri, yasaya aykırılıkları üzerinde bugüne kadar bazı görüşler ortaya konuldu. Bunlar gönderdiğimiz mektubun eklerinde dile getirildi. Şimdi her olasılığa karşı kısaca orada üzerinde durulan noktaları ben bir anımsatmak istiyorum. Ve bunun üzerine de arkadaşlarımızdan düşüncelerini ayrı ayrı rica edeceğiz.

Bilindiği gibi 1312 sayılı Vatandaşlık Yasası'nın 10. maddesine dayanılarak böyle bir işlem yapılmıştı. Bakanlar Kurulu kararı 1312 sayılı yasanın 10. maddesine dayandırılmıştı. Orada birtakım unsurlar var. Şimdi üzerinde durulan, hukukçu arkadaşlarımızın bugüne kadar üzerinde durdukları noktalar şöyle özetlenebilir.

Yabancı bir devletin, vatandaşlıktan çıkarılan kişiye hizmet tevdi etmesi, bir hizmet yöneltmesi gerekir. O kişinin bu hizmeti kabul etmesi ve bu hizmeti yerine getirmesi, Hükümet'in bu hizmeti terketmesi için ilgiliye tebligat ve ihtarat yapması, o kişinin, buna rağmen bu hizmeti sürdürmesi gerekir. Ve deniliyor ki, böyle bir uyarı, bir ihtar yapılmamıştır. Bu nedenle yasanın hükmü yerine getirilmemiştir. Bu önemli bir yanlıştır, yasaya aykırılıktır deniliyor. Kaldı ki, Bakanlar Kurulu kararında, çok açık bir biçimde okunduğu gibi, bu, dile getiriliyor ve deniliyor ki, böyle bir ihtara, tebligata gerek görülmemiştir. Çünkü bunun bir sonuç vermeyeceği düşünülmüştür. Ve burada, çok açık bir biçimde yasaya aykırı bir karar verildiği bizzat kararın kendisinde açıklanıyor, dile getiriliyor.

Daha sonra yine savunma hakkının ihlal edildiği söyleniyor.Gerçekten böyle bir tebligat yapılmış olsaydı ilgili, yani

Nazım Hikmet buna karşı düşüncelerini ve savunmasını elbetteki bildirecekti. Ama buna olanak tanınmadı.

Karar da, havaalanına indiği zaman memleketi aleyhine sözler söylemiş ve hükümet hakkında olsun yöneticiler hakkında olsun aleyhte birtakım propagandalar yapılmıştır deniyor. Böylece Sovyet hükümeti'nin verdiği hizmeti yerine getirmiştir deniyor. Şimdi, bir kere Nazım havaalanında gerçekten bir konuşma yapmış mıdır? Hükümet ve yöneticiler aleyhine birtakım propagandalar yapmış mıdır? Eğer bazı konuşmalar yapmışsa bu konuşmaların içeriği, niteliği nedir? Gerçekten bu konuşmalar vatandaşlıktan çıkarılmayı gerektirecek bir nitelikte midir, değil midir? Bunlar araştırılmamıştır deniyor. Bunlar nasıl araştırılabilirdi? O zaman gerek yerli ve gereksi yabancı basında, radyo haberlerinden bültenler istemek suretiyle araştırılabilir, incelenebilirdi. Bütün bunlar da yapılmamıştır deniyor.

Yine bu konudaki görüşler arasında şu da yer alıyor: Bütün bu yasaya aykırılıklar karşısında ortada geçerli hüküm ifade eden bir Bakanlar Kurulu kararı daha doğrusu bir idari işlem yoktur. Yani böyle bir işlem, bu nedenle keenlem yekündür. Yani yok sayılır deniyor. Ve yine ekleniyor, böyle bir ihtarat ve tebligat yapılmadığına göre, süre bakımından da herhangi bir dava açma engeli de yoktur deniliyor.

Yine bir öğretim üyesi arkadaşımızın düşüncesine göre, akrabaları ve yakınları bu Bakanlar Kurulu kararının iptali için dava açabilirler. Burada önemli olan maddi ve manevi zarar görme durumudur. Ve maddi zarar görme halinde durum çok açıktır. Manevi zarar da bir zarardır. Bu itibarla manevi zararı da davayı açmak için hukuksal dayanak olarak kabul etmek mümkündür. Bunun üzerinde durulabilir. Bu yönden dava açılıp bu konu özellikle işlenebilir. Ve kabul ettirilmeye çalışılabilir deniyor.

Bugüne kadar üstünde durulan noktalar ve yaklaşım biçimleri kısaca bunlar.

Bu toplantı sonunda, benim başkanlığımda avukat Orhan İzzet Kök, Uğur Söylemezoğlu, Hüsnü Öndül ve Ali Kalan'dan oluşturulan bir komisyonun kurulmasına karar veriliyor ve Ankara'da ön çalışmaları başlatıyoruz.

DENİZ-YUSUF-HÜSEYİN'LE BİRLİKTE KARŞIYAKA'DA 6 MAYIS 1996

Ölüyor çarpışacak insanlarımız
-Halbuki nasıl haketmişlerdi yaşamayı
Ölüyor insanlarımız
-Ne kadar çok-
Sanki şarkılar ve bayraklarla
Bir bayram günü nümayişe çıktılar
Öyle genç
ve fütursuz...

Nazım Hikmet

ARKADAŞLAR

Her yıl olduğu gibi bugün de sevgili Deniz, Yusuf ve Hüseyin'le beraberiz. Onlar yaşıyorlar. Yaşamını yitirenler arasında, yaşamını sürdürenler çok az. Bunlar insanlığı mutlu bir geleceğe götüren yola ışık tutanlardır. Yaşadığımız dönemde kurtuluşa giden yolun, Ulusal Bağımsızlık için, Emperyalizmin ve faşizmin boyunduruğundan kurtulmak için verilen mücadeleden geçtiği kuşkusuzdur. Deniz, Yusuf ve Hüseyin, 12 Mart faşizmi döneminde devrimci mücadele tarihimizin sayfalarına Ulusal Bağımsızlığı, Emperyalizme ve faşizme karşı mücadeleyi kendi kanlarıyla yazdılar.

Son on yılda düşünce ve eylem alanında görülen yoğun yozlaşma, kişilik yitirme, inançlarını çıkarlarına feda etme ortamında Deniz, Yusuf ve Hüseyin, kişilikleri, inançları, dünya görüşleri ve siyasal çizgileriyle ufukta bir anıt gibi yükselmektedirler.

Onlar yaşamın gerçekleri içinde, kimi kez bu gerçeklerle savaşarak, kimikez onları görüp değerlendirerek bilinçlendiler. Kimsenin adamı, görevlisi, piyonu olmadılar, çıkar düşünmediler. Tek amaçları Türkiye insanının ve dünya halklarının mutluluğuydu.

Bir insanın, yaşamından başka ortaya koyabilecek değerli bir şeyi var mıdır? İşte onlar amaç ve inançları için en değerli şeylerini, yaşanmamış yaşamlarını ortaya koydular.

Onlar bilimsel sosyalizme inanıyorlardı.

Ulusal Bağımsızlık ilkesi, Aniemperyalizm, Antifaşizm, siyasal çizgilerinin ve mücadele yöntemlerinin temel taşlarını oluşturuyordu. Emperyalizmin; Küreselleşme, globalleşme, yeni dünya düzeni makyajları ile maskelenmeye çalıştığı bu günlerde, onların mücadele hedeflerinin ne kadar sağlıklı ve gerçekçi olduğu ortadadır.

Türkiye insanı 24 yıldan beri faşizmin yüzkarası bu idamları benimsemedi, onların böyle bir cezayı hakettiklerine inanmadı. Yürürlükteki yasaya aykırı olan bu adaletsiz ve siyasal kararı verenler kamuoyunun tepkisi karşısında yenik düştüler. Onlar çoktan unutuldu. Ama Deniz, Yusuf ve Hüseyin, devrimci mücadele tarihinde unutulmaz yerlerini aldılar.

12 Mart faşizmi onların kişiliklerini yoketmek, dirençlerini kırmak ve halkın gönlündeki itibarlarını silmek için çok uğraş verdi. Dönemin başbakanı Nihat Erim'in diliyle pişmanlık getirmelerini istedi. Onlar bunu reddederek inançlarını, devrimci kişiliklerini korudular.

Bu nedenlerle egemenlerin hınçları büyük. Çünkü onları teslim alamadılar, gençliğe örnek olmaktan uzaklaştıramadılar.

Aradan 24 Mayıs geçti? Kimse onlara haklı bir eleştiri yöneltemedi. Kimse onları, emeğiyle yaşayan halkımızın gönlündeki tahttan indiremedi.

Egemen sınıfların çeşitli politikalarla gençliği yozlaştırma, yıldırma çabaları bugün başarıya ulaşır görünse de ergeç sonuçsuz kalacaktır. Türkiye ve dünya halkları ergeç baskısız, sömürüsüz, hakça bir toplumsal düzene kavuşacaktır.

Bu ülkenin insanları ve dünya devrimci hareketi, ülkenin bağımsızlığı ve hakça bir düzen için yaşamlarını veren bu insanları unutmayacaktır.

Sağolun
Halit Çelenk

KAPİTALİZMİN SON AŞAMASI: EMPERYALİZM

Türkiye İŞçi Partisi'nde 1963 yılı yerel seçimlerine hazırlanıyoruz. Tüm üyeler yoğun bir çalışma içindeler. Parti binası bir arıkovanı görüntüsünde. Bildiriler ve el ilanları yazanlar, bunları daktiloya çekenler, düzeltme yapanlar, teksir makinesini çalıştıranlar, kağıt taşıyonlar, sandık başlarına koşanlar, köylere gidenler, miting hazırlıkları yapanlar... Bütün bunlar büyük bir heyecanla, inanmışlığın getirdiği bir kararlılıkla yapılıyor. Gözlerde birşeyler yapmış olmanın mutluluğu ve sevinci okunuyor.

Parti, üç yıl örgütlenme çalışması yapmış, seçimlere katılmanın yasal koşullarını yerine getirmiştir. Partinin genel başkanı, genel sekreteri, senatörü, aydınlar, yazarlar, radyo komuşmaları yapıyorlar. Kentlerde mitingler, mahallelerde toplantılar düzenliyor, köy kahvelerinde ve kimikez tarlalarda propaganda çalışmaları yapılıyor. İşçiler, sendikacılar, üniversite öğrencileri, aydınlar köylere dağılıyor, gece gündüz bu çalışmaları sürdürüyorlar.

Bu etkinlikler partililer ve özellikle gençler için bir propaganda eğitimi oluyor. Mitinglerde, toplantılarda, köy kahvelerinde nasıl konuşmalı, neler söylenmeli, konuşurken nelere dikkat etmeli, hangi konuları nasıl açıklamalı... bütün bunlar çalışma içinde, gerçeklerle karşı karşıya gelerek, dinleyicilerin düşünceleri, duyguları, gelenekleri, ekonomik gereksinmeleri, sınıfsal ve toplumsal durumları gözönüne alarak öğreniliyor. Toplantılardan dönen konuşmacılar kendi aralarında ve partililerle söyleşiyorlar. Gözlemlerini ve deneylerini birbirlerine aktarıyorlar. Eleştiriler, özeleştiriler yapılıyor. İş içinde eğitim yapar gibi, iş içinde parti ve propaganda çalışmaları bir eğitim niteliği kazanıyor.

Kimi konuşmalar ve dinleyici soruları çok öğretici oluyor.

Örneğin birkaç üniversite öğrencisi bir köy kahvesine gidiyorlar. Bu gençlerden birisi yaptığı konuşmada; sözü emperya-

lizme getirerek: Emperyalizmin Türkiye'yi etki alanına aldığını, iç ve dış politikamızı yönlendirdiğini, ülkemizdeki sömürü ve baskıların kaynığında emperyalizmin bulunduğunu, siyasal ve iktidarların buna karşı çıkmadıklarını aksine onunla işbirliği yaptıklarını, böylece yurdumuzun bağımsızlığını yitirdiğini, bu nedenlerle de emperyalizme karşı çıkmak gerektiğini.. anlatıyor.

Dinleyici köylülerden birisi konuşmacıya dönerek:

-Çok güzel şeyler söylüyorsun oğlum, ama sık sık tekrar ettiğin bir laf var. . emperyalizm. Bunu anlayamadım, emperyalizm ne demektir bize anlatır mısın? Diyor.

Konuşmacı genç, köylüye hemen şu yanıtı veriyor.

-Emperyalizm kapitalizmin son aşamasıdır ve bu çok açıktır.

Kapitalizmin ne olduğunu bilmeyen köylü, bilinmeyeni bilinmeyenle tanımlayan bu yanıt karşısında şaşkın gözlerle konuşmacıya bakıyor?

Bu olay üzerine partili arkadaşlar benzer durumlarda kapitalizmi ve emperyalizmi nasıl açıklamak gerektiğini tartışıyor ve konuşa çözüm arıyorlar.

DİSK VE TÖB-DER DAVALARINDA "İŞÇİ SINIFI BİLİMİ" SUÇLAMASI

Töb-Der (Tüm Eğitim ve Öğretim Emekçileri Birleşme ve Dayanışma Derneği) davasının hazırlık aşamasında bir öğretmenin evinde yapılan aramada bir sözlük bulunuyor.: **"Marksçı Leninci Felsefe Sözlüğü".** Almancadan dilimize çevrilmiş. Çeviride, sözlüğün almanca aslında yani orjinalinde bulunmayan bir sözcük var: **İşçi Sınıfı Bilimi** sözcüğü. Bunun karşısında da komünizm ve Marksizm hakkında açıklamalar yeralıyor. Sözlüğün aslında, **"İşçi Sınıfı Bilimi"** yerine **"Bilimsel Komünizm"** sözcüğü var.

Olay şu:

12 Eylül döneminin başlarında İstanbul'da Yabancı Diller okulunda görev yapan bir öğretmen, anılan sözlüğü Almanca aslından dilimize çeviriyor. Söylediğimiz gibi **sözlükte Bilimsel Komünizm sözcüğü** var. Çevirmen bu sözcük hakkında bir soruşturma açılır, başım derde girer endişesiyle, Bilimsel Komünizm sözcüğü yerine İşçi Sınıfı Bilimi sözcüğünü koyar.

Töb-Der davasını hazırlayan askeri savcı, derneğin çalışma programında ve yayınladığı bir broşürde geçen İşçi Sınıfı Bilimi sözcüklerinin komünizm anlamına geldiğini ileri sürerek, anılan sözlüğü de kanıt gösterip Töb-Der'in yasadışına dönüştüğünü, Türkiye'de komünist bir rejim kurmak isteğini savlıyor. Savının gerekleri arasında bu kanıta da önemli yer veriyor.

Daha sonraları DİSK yönetimi, kendisine bağlı sendikalar için tek tip demokratik bir tüzük hazırlıyor. Sendikalar tüzüklerini buna göre düzenliyorlar. Bu tüzüğün amaç maddesinde **İşçi Sınıfı Bilimi** sözcükleri geçiyor. DİSK davasında da sıkıyönetim askeri savcıları ve sıkıyönetim askeri mahkemesi tarafından İşçi Sınıfı Bilimi, komünizm olarak nitelendiriliyor ve bu sözcükler

DİSK'in Türkiye'de komünist bir rejim kurmak amacıyla çalışmalar yaptığına bir kanıt olarak gösteriliyor.

DİSK davası yargılanması sürerken duruşma hakimi DİSK genel başkanı Abdullah Baştürk'e ısrarla İşçi Sınıfı Bilimi sözcüklerinin ne anlama geldiğini soruyor, Baştürk de:

- İşçi sınıfı bilimi, işçi sınıfının tarih boyunca hak ve özgürlüklerini savunmak için verdiği mücadelede elde ettiği kazanımlardır.

biçiminde yanıt vererek askeri savcının savlarını reddediyor.

Biz savunmanlar, Marksçı ve Leninci Felsefe Sözlüğü'nün Almanca aslında **İşçi Sınıfı Bilimi** Sözcüklerinin bulunmadığını, **Bilimsel Komünizm sözcüklerinin** bulunduğunu, sözlüğü Türkçeye çevirenin, kendisini hukuksal güvenceye almak, herhangi bir soruşturmayı önlemek amacıyla, sözlükten Bilimsel Komünizm sözcüklerini çıkararak bunun yerine İşçi Sınıfı Bilimi sözcüklerini koyduğunu, bu nedenle İşçi Sınıfı Bilimi sözcüklerinin komünizm anlamına gelmediğini, savcının savlarının bilimsel bir dayanaktan yoksun bulunduğunu, savunuyor ve sözlüğün Almanca aslı ile çevrisinin bir bilirkişiye inceletilmesini, bu konuda bir rapor alınmasını, böylece gerçeğin anlaşılacağını ileri sürüyoruz. Böyle bir incelemenin yapılması çok kolay iken mahkeme bu isteğimizi kabul etmiyor. Böylece askeri savcının suçlamasının gerçek yönü ortaya çıkarılamıyor, konunun aydınlatılmasına olanak sağlanamıyor.

BAŞKA DAVALARDA BERAET

Ayrıca bu konuda Metal-İş, Paksat, Tüm Maden-İş, Çağdaş Tekstil-İş, Bağımsız Kimsan-İş, Devrimci Kimya-İş, sendikalarının, aynı sözcükleri içerek tüzükleri hakkında açılan davalarda beraat kararları veriliyor ve bunların kimileri Askeri Yargıtay incelemesinden geçerek onaylanıyor. Böylece ortaya çelişkili kararlar çıkıyor ama sorunun gerçek yönü araştırılmıyor.

Savunman olarak bulunduğumuz Töb-Der ve DİSK davalarında davayı gören sıkıyönetim askeri mahkemeleri ve Askeri Yargıtay dördüncü dairesi, kanıt olarak ileri sürülen sözlüğün as-

lında bulunmayan, bir bilirkişi incelemesi ile ortaya çıkarılabilecek olan İşçi Sınıfı Bilimi sözcüklerini mahkumiyet kararlarına dayanak olarak alıyor, sözlüğün Almanca aslının fotokopisine dayanarak istediğimiz incelemeyi yapmıyorlar ve gerçeğin ortaya çıkmasına olanak vermiyorlar. Böylece savunma hakkının ihlali, adaletsiz kararların oluşmasına neden oluyorlar.

DİSK davasının yargılaması yıllarca sürmüş ve sonuçta zaman aşımı nedeniyle dava düşmüştür. Töb-Der davası kararı daha önce verilmiş ve hükmü de kesinleşmiş bulunduğu için bu dava sanıkları adaletsiz bir kararın (bu ve daha başka nedenlerle) kurbanı olmuşlardır). (1)

1) Bak. Hukuk Açısında Töb-Der Davası. Halit Çelenk

ODTÜ'DE BİR PANEL: ŞERİAT VE DEMOKRASİ

Önümde kartpostal büyüklüğünde, bir panelin konuşmacılarını gösteren, 16.5.1995 gününde ODTÜ Mimarlık anfisinde çekilmiş bir fotoğraf var. Fotoğrafın sağında İşçi Partisi Genel Başkanı **Doğu Perinçek**, solunda öğretim üyesi **Alaeddin Şenel,** yanında **ben** ve ortada da toplantıyı yöneten ODTÜ Sosyoloji Bölümü öğrencisi **Sanem Güvenç** var. Yönetici Sanem Güvenç'in benim torunum olmasının bana verdiği mutluluğu anlatmak olanaksız.

Panel, ODTÜ Sosyoloji bölümü Sosyoloji grubu tarafından düzenlenmiş. Konu: **Şeriat ve Demokrasi.** Düzenli, düzeyli bir toplantı.

Bu toplantıda yaptığım konuşmanın özeti şöyledir:

Sevgili genç arkadaşlarım,

Toplantımızın konusu: **"Şeriat ve Demokrasi."**

Bu kavramlar geniş kavramlar, her biri birkaç toplantının konusu olabilir. Yine Şeriat ve Demokrasi Türkiye'nin gündemine oturmuş güncel konular. Ben konuşmamda bu konulara hukuk açısından değinmek, Şeriat ve Demokrasinin güncel yönleri üzerinde durmak istiyorum. Ancak bunu yapmadan önce özellikle Şeriat konusunun daha iyi anlaşılabilmesi için bir iki noktaya açıklık getirmek gerekiyor.

Bilimsel inceleme ve araştırmalar bize; dışarıda objesi olmayan hiçbir kavramın insan dimağında oluşamayacağını, başka bir deyişle insan beyninde oluşan tüm kavramların dış dünyadaki somut varlıkların bir yansımasından başka birşey olmadığını göstermektedir. Tanrı, ruh, özgürlük, eşitlik, hak vb. Kavramlar ilk bakışta soyut kavramlar gibi görünürlerse de tarihsel gelişmeleri, toplumsal kökenleri incelendiği zaman bunların soyut değil, somut kavramlar oldukları anlaşılır. Özgürlük, hak, eşitlik gibi

kavramlar sınıflı toplumların oluşması ve buna bağlı olarak baskı ve sömürü olgusunun meydana gelmesi ile ortaya çıkmıştır. Baskının olmadığı yerde özgürlükten, haksızlığın olmadığı yerde haktan ve eşitsizliğin bulunmadığı yerde de eşitlikten söz edilemeyeceği açıktır. Bu kavramların temelinde sınıflı toplumların baskı, sömürü, haksızlık, eşitsizlik vb. somut olguları yatmaktadır.

İlkel insan doğa afetleri, vahşi hayvan saldırıları, yanardağ püskürtmeleri, kuraklıklar, kıtlık ve açlıklar, sel basmaları, yangınlar vb. karşısında korumasızdı. Bu afetler geliyor, mevsimler birbirini izliyor, güneş doğuyor, batıyor, bütün bunlar belli aralıklarla yineleniyordu. Doğa yasaları hakkında bilgisi olmayan insan, bütün bunları hayali güçlere, gizli güçlere bağlıyor, kızgın, yırtıcı vahşi hayvan saldırıları karşısında bu hayvanlara doğaüstü özellikler ve nitelikler yakıştırıyordu. Bu yakıştırmalara göre sözü geçen hayvanlar kendisi ile ortak bir soydan geliyor, hayvan kendisine etini feda ederek onu yaşatıyordu. Böylece ilkel küçük bir insan topluluğu olan **klan**'ın atalarını, ruhlarını kimi hayvanlarda görme inancı yani Totemizm ortaya çıktı. Bu inanç daha sonraları yalnız hayvanlarda değil ağaçlarda, otlarda da kendini gösterdi. Maddi olmayan doğaüstü bir erk ve yetiye sahip güçlere (kötü ruhlar, şeytanlar, tanrı...) inanmak demek olan Animizm giderek dinsel inançların en yaygın biçimi haline geldi. Doğaüstü inançlar, sihr'e, efsunculuğa, muskacılığa vb. yolaçtı. Kimi şeylere büyülü, tılsımlı olarak bakmak demek olan Fetişizm de buradan kaynaklandı. Daha sonra insanlar, ölülerin ve ruhların oturduğu başka bir dünyanın varlığına inanmaya başladılar. Cennet, cehennem de buradan kaynaklandı.

Böylece ilkel bir tanrı kavramı, totem ortaya çıktı. İyilik de kötülük de ondan geliyordu. **Kurban**ın temelinde de bu inancın yattığı anlaşılıyor. Böylece insanoğluna çok tanrılı bir anlayış ve inanç egemen oldu. Çok tanrıya inanma ve tapma eski Yunan'da tipik bir örneğini buldu. Tanrıların tanrısı Zeus Olemp dağında oturuyor, öteki tanrıçalar da başka tepelere yerleşiyordu. Zamanla çok tanrıcılık yerini; Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamiyette olduğu gibi tek tanrıya inanan dinlere terk etti ve peygamberler de tanrının elçileri oldular.

Türk şairi **Fevfik Fikret Tarihi kadim** başlıklı uzun şiirinde ve öteki şiirlerinde bu gelişmeleri anlatır ve **"Beşer'in (insanlığın) böyle dalaletleri (yanılgıları) var, putunu kendi yapar, kendi tapar"** der.

İnsanlık tarihinde dünya ve evren üzerindeki düşünceler geliştikçe, yeni buluşlar ortaya çıktıkça, akla dayalı araştırmalar arttıkça, dinsel inançlar karşısında bilim ilerlemiş ve bağımsız bir bilgiler sistemi olarak ortaya çıkmıştır. Sanat da aynı gelişme sürecini yaşamış, dinden ayrı bir kurum niteliğini kazanmıştır. Bu gelişmeler uzun ve kanlı olmuştur. Bunun nedeni din'in ve doğmatik düşüncelerin, kendi yerini bilimsel düşüncelere yani aklın egemenliğine ve laik görüşlere kolay kolay terk etmek istemeyişi olmuştur.

Artık **Aydınlanma** çağına gelinmiştir. Aklın egemenliğine ve deneye dayalı bilim en doğru yol gösterici olmuştur.

Değerli arkadaşlar,

Bu bilimsel veriler ve gerçekler karşısında Şeriat'ın tutumu ve tavrı nedir? Bu soruya kısaca yanıt vermek gerekirse:

Şeriat bilimsel düşünceye karşıdır, aklın egemenliğini red eder, bilimin yol göstericiliğine karşı çıkar.

Şeriat sanata karşıdır; Sanat ancak özgür bir ortam içinde gelişebilir, şeriat sanatın istediği özgürlüğü ve serbestliği kabul etmez.

Şeriat Demokrasiye karşıdır. Demokrasinin temeli olan özgürce tartışmayı, herkesin düşüncesini özgürce, hiç bir baskıya muhtap olmadan açıklanmasını red eder, dinsel kuralların tartışılmasını suç ve küfür sayar.

Bilim sanat ve demokratik hak ve özgürlüklerin gelişmesinde Laik'liğin, Laik bir ortamın önemli rolü vardır. Böyle bir ortam bu alanlardaki gelişmeleri kolaylaştırır, açılımlara olanak sağlar. Oysa Şeriat, bilimsel gelişmeleri, sanatsal çalışmaları, demokratik atılımları köstekler.

Ülkemizde Osmanlı İmparatorluğu döneminde ve dünyada bunun sayısız örnekleri görülmüştür.

1. Matbaa, icadedildikten ancak 270 yıl sonra sınırlarımızdan içeri girebilmiştir. El yazması ile kazanç sağlayanlar, mat-

baadan çıkarı bozulanlar Şeriatçılarla birleşerek Matbaanın şeriata aykırı olduğunu ileri sürmüşler ve engelleme yapmışlardır.

2. Osmanlı Devletinde ilk rasathane 1575 yılında Üçüncü Murat zamanında Tophane tepesinde kuruldu. O tarihte gökbilimci ünlü Kepler yedi yaşındaydı. 1580 yılında Şeyhülislam Kadızade, Üçüncü Murat'a bir mektup göndererek "Rasat icrasının eflakin sırlarını öğrenmeye bir teşebbüs mahiyetinde bir küstahlık olduğunu, rasathane tesis eden devletlerin zeval bulduğunu" **(Yani gökyüzünü gözlemenin Tanrının sırlarını öğrenmeye kalkışma niteliğinde bir küstahlık olduğunu, rasathane kuran devletlerin yok olduklarını)** bildirmesiyle rasathane padişah tarafından yıktırılmıştır.Daha sonra Kepler büyümüş ve gökbiliin kurallarını bulmuştur.

3. Tanzimat dönemi ve sonrasında okullara coğrafya ve tarih dersleri konulmuştu. O günlerde şeriatçılar ayağa kalkarak Coğrafya dersinde harita kullanılmasına karşı çıkmış, Tanrı'nın yarattığını resmetmenin (yani resmini yapmanın) şeriata aykırı olduğunu ileri sürmüşlerdir.

4. Fatih Sultan Mehmet'in yaptırarak saraya astırdığı tablolar Şeriat adına saraydan çıkarılmış ve tahrip edilmişti.

5. İbrahim Paşa, Sultan Ahmet meydanına heykeller koydurmuştu. Bu heykeller şeriat adına kaldırıldı.

6. Genç Osman'ın ve Üçüncü Selim'in uyanık kafaları şeriat adına kesilmiş, Kışlaya resmini astıran İkinci Mahmut'ta Şeriat adına **Gavur Padişah** adı takılmıştı.

7. Kubilay da şeriat adına boğazlanmıştı.

8. **Batıdan bir örnek:** Ünlü **Galile** dünyanın güneş etrafında döndüğünü söyledikten sonra, bu düşünce ve buluş Hıristiyanlık dünyasında büyük tepkiyle karşılanmıştı. 1633 yılında Papalığın emriyle büyük bir din kurulu toplanmış, bütün kiliselere bildiriler gönderilmiş, Galile'nin kitapları toplatılmış ve Galile'nin düşüncelerinin doğru olmadığını açıklayan yayınlar yapılmıştı. Bu ortamda **Scipio Chair Amonti** adında bir yazar şunları yazmıştı:

"Dünya dönmemektedir, hayvanlar yürür, çünkü ayakları vardır, oysa dünyanın ne ayakları vardır, ve ne de

adaleleri vardır. O halde dünyanın hareket etmesine imkan yoktur, Satürn ve Güneş gibi cisimleri var kılan meleklerdir, eğer dünya döner olsaydı bu takdirde onu harekete geçiren bir melek bulunur ve dünyayı hareket ettirirdi. Dünya döner olsaydı, bu takdirde de onu harekete geçiren bir şeytanın varolduğunu kabul etmek zorunluluğu da doğardı."

Bu örnekler daha da çoğaltılabilir. Bunlar, Şeriat'ın bilime, sanata, Aklın egemenliğine, kültürel gelişmeye ve çağdaş bir yaşama karşılığını açıkça göstermektedir.

Değerli Arkadaşlar,

Gerek ülkemizde ve gerekse Batı ülkelerindeki gelişmeler; insanın özgürce yaşaması, bilimin ve sanatın gelişmesi, eğitimin hurafelerden arınması ve toplumsal barışın gerçekleşmesi için Laik bir düzenin kurulmasını zorunlu hale getirmiştir. Değişik din ve mezhep farklılıklarının bulunduğu, çoğunluğun inancını oluşturan İslam dininin, devlet ve din işlerini ayırmak şöyle dursun, devlet yönetimini de dinsel kurallara bağlama amacını taşıması, tarihimizde bu doğrultuda görülen gelişmeler ve deneyler Laiklik ilkesinin ülkemiz için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. **Buna göre, inanan inanmayana ve inanmayan da inanana saygılı olacaktır.** Devlet bireyler arasındaki ilişkilere güvence sağlayacaktır. Din kuralları, Şeriat ilkeleri devlet yönetiminde söz sahibi olamayacak, başka bir deyişle devlet laik olacaktır.

Şimdi hukuksal duruma geliyorum:

Anayasa, 2. maddesinde "Türkiye Cumhuriyeti... laik bir cumhuriyettir" demektedir. Bu temel yasanın 4. maddesinde cumhuriyetin nitelikleri sayılmış ve bu arada laiklik ilkesinin değiştirilmezliği kabul edilmiştir.

Anayasa bu ilke ve dokunulmazlığı saptadıktan sonra 24/son. maddesi ile laiklik ilkesine bir koruma, bir güvence, bir uygulama biçimi getirmiş ve devletin temel düzenini din kurallarına dayandırma amacıyla dinin ve din duygularının kötüye kullanılmasını yasaklamıştır. Ayrıca ceza yasası da ceza yaptırımı olarak bu doğrultudaki çalışmaları 163. maddesi ile cezalandırmıştır.

Burada birkaç konuya değinmekte yarar vardır.

Cumhurbaşkanı Turgut Özal ve ekibi 1990 yılında düşünce açıklama özgürlüğünü kısıtlayan maddeleri kaldırıyoruz maskesi altında ceza yasasının 140, 141, 142 ve 163. maddelerini kaldırmıştır. **Özal'ın temel amacı 163. maddeyi kaldırmaktı. Çünkü bu maddede laiklik karşıtı faaliyetlere ceza yaptırımı getiriliyordu.** 140, 141 ve 142. maddeler Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra onlar açısından zaten gereksiz kalmıştı. Amaç şeriat devletine giden yolları açmaktı. O tarihlerde değerli hocalarımız Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Bahri Savcı, Muammer Aksoy, Mustafa Altıntaş vb. 163. maddenin kaldırılmasına şiddetle karşı çıkmışlardı. Ben de bu görüşü savunuyordum. Daha sonraki gelişmeler 163. maddenin kaldırılmasının sakıncalarını ortaya koydu.

Temelde Atatürk'ün ölümünden sonra 1947'lerden başlayarak laiklik ilkesinden ödün verilmeye başlanmış, **öğretim birliği ilkesi** zedelenmiş ve 1950 yılından sonra uygulamalarla ve yasal düzenlemelerle laiklik ilkesine ters düşen bir doğrultuya girilmiştir. İmam hatip okulları ve kuran kursları bu doğrultunun kilometre taşları olmuştur. Laiklik karşıtı şeriatçı akımın gelişmesi günümüzde doruk noktasına ulaşmıştır.

2 Temmuz 1993 gününde Sivas'ta, Madımak otelinde bir toplantıya katılan 37 yazar, sanatçı, şair ve aydın kişi **"Şeriat isteriz", laiklik gidecek şeriat gelecek"** sloganları atan kışkırtılmış bir kalabalık tarafından yakılarak öldürülmüş, DYP ve SHP'den oluşan koalisyon hükümeti de bu vahşet karşısında sessiz kalmış ve olayı önlemek için gereken önlemleri almamıştır.

İstanbul'da şeriatçı bir kalabalık, toplantı ve yürüyüşlere kapalı Taksim alanına girmiş, **şeriat isteriz sloganları** atarak gösteri yürüyüşü yapmıştır. Yine **Ankara'da** gerici bir grup Kızılay alanında izinsiz bir toplantı ve gösteri yapmış, şeriat isteriz sloganları atmış, **emniyet görevlileri bu gösteriler karşısında seyirci kalmıştır.**

Mahmut Kaçar adında bir şeriatçı, Anıtkabire girmiş, devletin üst düzey yöneticileri saygı duruşunda bulunurlarken **"Putlara tapmayın"** diye bağırmış ve olay çıkarmıştır.

Daha önce de söylediğim gibi, yarım yüzyıla yakın bir zamandan beri sağcı iktidarların destek ve yardımı ile şeriatçı, laiklik karşıtı bir eğitim sistemi gittikçe yoğunlaşarak, planlı ve örgütlü bir biçimde uygulanagelmiş, eğitim birliği ilkesi rafa kaldırılmıştır.

Geçtiğimiz yıl **Refah Partisi genel başkanı,** partisinin gelişme gücünü anlattıktan sonra **"Bu geçiş kanlı mı? Kansız mı olacaktır?"** sorusunu gündeme getirme cesaretini göstermiştir.

Yine bu genel başkan, 18 Şubat günü İstanbul Beyoğlu belediyesini ziyaret ederken "Cumhurbaşkanlığı köşkünde de kuran okunuyor, namaz kılınıyor, iftar yapılıyor, bu vaktin geldiğini gösteriyor, **Türkiye'de Rusya'dan daha büyük bir devrim olduğunu gösteriyor" demişti.**

Sözü edilen devrimin bir karşı devrim olduğu ortadadır.

Anayasanın 24. Maddesi

Bu madde, Anayasanın laiklik ilkesini güvence altına alan bir hüküm içermektedir. Bu maddenin **beşinci fıkrası** şöyledir:

> "Kimse, devletin sosyal, ekonomik, siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, din veya dini duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz."

Refah partisi, ANAP ve DYP'nin büyük bir bölümü bu maddeyi kaldırmak istemekte ve Laiklik ilkesini korumasız bırakmayı hedeflemektedir. ANAP bu alanada ilk adımı Terörle Mücadele yasasıyla atmış ve ceza yasasına laikliği koruyan 163. maddesini kaldırmıştı.

Geçtiğimiz yaz aylarında **Sayın Mesut Yılmaz** 24. madde tartışmaları yapılırken **"Biz 163. maddeyi kaldırdık, eserimize sahip çıkıyoruz"** dediler. Refah Partisi ve DYP de onu desteklemişti. Bu eser, laikliğin engellendiği şeriat devletine kapıları açmaktan başka bir anlam taşımamaktadır. Sağ partiler, Anayasa'nın laiklik ilkesini korumasız, boş bir kalıp haline dönüştürmek için yoğun bir çalışma içindedirler.

Oysa Anayasa'nın 4. maddesi, Anayasa'nın ikinci maddesindeki "Cumhuriyetin nitelikleri"ne ilişkin hükümlerin (ki bunun içinde laiklik de vardır) değiştirilemeyeceğini ve değiştirilmemesinin teklif dahil edilemeyeceğini emreder. Buna karşı çalışmalar, kimden gelirse gelsin, anayasa'nın ihlali yörüngesine girme sonucunu doğurur.

Anayasanın 24. maddesinin birinci fıkrası vicdan özgürlüğünü düzenlemektedir. Bu, düşünce ve vicdan özgürlüğünün gereğidir. Ancak maddenin dördüncü fıkrası din dersini zorunlu hale getiren bir hüküm getirmiştir. Bu hükmün değiştirilmesi gerekir. Yukarıda açıklandığı gibi beşinci fıkra, laiklik ilkesini koruduğu için kalmalı ve değiştirilmemelidir.

Burada eğitim ve laiklik üzerinde de durmamız gerekiyor:

Tarihin en eski dönemlerinden bu yana din'in, bilim'in ve sanat'ın geçirdiği gelişme aşamalarını gözönüne aldığımız zaman Laiklik'in, sadece devlet ile dinin ayrılması olarak algılanmasının eksik bir değerlendirme olacağını unutmamak gerekir. **Laiklik, dinle devletin ayrılması olduğu gibi, aynı zamanda dinle bilimin, dinle sanatın ve dinle eğitimin ayrılması demektir.** 1947 yılından bu yana, sağcı iktidarlar döneminde, laiklikten ve özellikle öğretim birliğinden verilen ödünlerin ülkemizi nerelere kadar getirdiğini görüyoruz. Bu gelişmeler bir konuşmanın çerçevesini çok aşacağı için ayrıntılara girmek şu anda olanaksız. **Ülkemiz bugün şeriat devletini gerçekleştirme çalışmalarının ciddi tehdidi altındadır.**

Sivas olaylarında unutamadığım bir tabloyu sizlere anımsatmak istiyorum:

Madımak oteli ateşler içinde. İçeride insanlar yanıyor. Yazar, sanatçı, şair ve aydın insanlar ölümle yüzyüze, yanarak ölecekler. Dışarıda gözüdönmüş bir kalabalık, Bu kalabalık arasında 13-15 yaşlarında bir delikanlı var, ekranda görülüyor. Otelin yanışı, insanların yakılmasını adeta zevkle seyrediyor, alkışlıyor ve **"Yak.. Yak.." diye bağırıyor.**

Bu çocuk denecek yaştaki delikanlı kimdir? Bu ülkenin insanı bu kadar vahşi, bu kadar kan içici olabilir mi? Hangi eğitim sis-

temi onu çocuk denecek yaşta bu hale getirmiş, canavarlaştırmıştır? Bu örnek, insan olan herkesi ciddi ciddi düşündürmelidir.

Okuyoruz, yazıyoruz, söylüyoruz. Herkes inanmakta ya da inanmamakta serbesttir, serbest olmalıdır. İnsanlar ibadetlerinde özgür olmalıdır. Hiç kimse baskı ve şiddet yoluyla başkasını inanmaya ya da inanmamaya zorlamamalıdır. Hukuk kuralları çağımızın uygarlık düzeyine göre düzenlenmelidir. Şeriat ve din kuralları devlete egemen olmamalıdır.

Evet, sorunlarımız yaşamsal oranda önemli. Ve ülkemiz teokratik bir devlet tehlikesi ile karşı karşıya.

Bugünkü siyasal iktidar ve parlemento yapısından demokratikleşme, 12 Eylül faşizminin getirdiği baskı anayasasını ve 12 Eylül yasalarını değiştirme gibi bir işlev beklenemez. İktidar, 12 Eylül hukukundan yararlanmayı dayandığı sınıfların çıkarlarına daha uygun görüyor.

Tek çıkar yol, gerçek demokrasi ve sosyalizmdir. Türkiye'nin sorunlarını, insanlığın bugüne kadar bulabildiği en doğru dünya görüşü olan marksizmi, bilimsel sosyalizmi benimsemiş bir parti ve onun iktidarı çözümleyebilir.

SOLİNGEN'DE VE SİVAS'TA YANAN BİZİZ

1994 yılı haziran başları. Evrensel Kültür Merkezi tarafından düzenlenen ve Avrupa'da Demokratik İşçi Dernekleri Federasyonunca (FİDEF) organize edilen **'Soligen'de ve Sivas'ta yanan biziz'** konulu toplantılara konuşmacı olarak katılmak üzere eşim Şekibe ile birlikte Fransa'nın şirin kentlerinden Mulhouse'za gidiyoruz.

Bir yıl önce 28-29 Mayıs günlerinde Almanya'da ırkçı faşist dazlaklar tarafından bir Türk ailesinin evi ateşe veriliyor ve beş kişi yakılarak öldürülüyor. Yine geçen yıl iki temmuz gününde şeriatçılar tarafından Sivas katliamı tezgahlanıyor; şair, yazar, sanatçı, aydın otuz yedi insanımız yakılarak vahşice öldürülüyor. Aziz Nesin bu toplu öldürümden güç kurtuluyor.

Bu iki vahşi olayı konu alan ve Fransa, Almanya, Hollanda ve İngiltere'de, 'Solingen'de ve Sivas'ta yanan biziz' konulu bir dizi toplantı düzenleniyor. Toplantıların süresi bir ay olarak planlanıyor. Toplantı'ya Türkiye'den, şair Can Yücel, şair Kemal Özer, sanatçı Gülsel Tuncer, yazar Sunay Akın, şair ve yazar Gülsüm Akyüz, Sivas toplu öldürümünden sağ olarak kurtulan Lütfiye Aydın, Zerrin Taşpınar, ayrıca sanatçılar, Ekrem Ataer, Bülent Sarıkaya, Mehmet Erdoğmuş, Ayfer Güleç Ataer ve 'Beriwan grup ezgi' katılıyorlar. Refika Bezirci toplantıların onur konuğu olarak çağrılı. Biz eşim Şekibe ile birlikte programın Fransa ve Almanya bölümüne katılıyoruz. Fransa'da Mulhouse ve Paris daha sonra Almanya'da Bilefeld, Disburg, Köln, Hanov kentlerindeki toplantılarda konuşmalar yapıyoruz. Ressam Ayfer Güleç Ataer'in zengin resim sergisini geziyoruz. Sanatçı Ekrem Ataer'in Sivas'ı konu alan konserlerini dinliyoruz. Folklor gösterileri yapılıyor. Sanatçı Gülsen Tuncer'le Mehmet Esatoğlu birlikte şiirler okuyarak başarılı gösteriler yapıyorlar. Kemal ÖZer şiirlerini okuyor. Hanov'da Strazburg'dan gelerek programa katılan dost Server Tanilli bir açış konuşması yapıyor. Onur konuğu

Refika Bezirci yaptığı konuşmalarla büyük ilgi topluyor.

Tüm kentlerde toplantılara büyük ilgi var. Türkiye'li işçiler, aileleri ve yakınları Solingen ve Sivas olaylarına büyük duyarlılık gösteriyorlar. Bu duygularını bitmeyen alkışlar ve gösterilerle ortaya koyuyorlar. Refika Bezirci'nin ve Kemal Özer'in konuşma metinleri elimde yok ama duygulu, ilgi çekici konuşmalar yapıyorlar. Sivas yangınından yaşamlarını zor kurtaran ve o vahşeti yaşayan Lütfüye Aydın ve Zerrin Taşpınar Sivas olayını, oradaki gözlemlerini, duygularını, değerlendirmelerini anlatıyorlar. Bu anlatımlar dinleyicilere Sivas vahşetini yaşatıyor. Ayrıca Sivas olaylarıyla ilgili kapsamlı bir video kaset gösteriliyor.

Ben bu toplantıda Sivas saldırısı konusunda, özet olarak şunları söylüyorum:

Tarih boyunca egemen güçler ve onların temsilcileri her zaman bilime saldırdılar, aydınlıktan korktular, düşünen insandan korktular. Engisizyon 17. yüzyılın dev adamı **Galile'ye** saldırdı. **'Sanıyorum bilgisizliğin bilime karşı duyduğu kin ve nefretten daha zorlu bir kin ve nefret yoktur'** diyen ünlü Galile'ye. Bu karanlık güçler **Copernic sistemini geliştiren Giordano Bruno'yu** tanrı tanımazlıkla suçladılar. Ünlü düşünür 1600 yılında Roma'da odunlar üzerinde yakıldı. Ama 1894'te ayni alanda heykeli dikildi. Fransız Devriminden sonra çağdaş kimyanın kurucusu ve **'Doğada hiçbir şey kaybolmaz, hiçbir şey yeniden varolmaz'** kuramını keşfeden Lavoisier 'Cumhuriyetin bilginlere gereksinmesi yoktur' gerekçesiyle giyotine gönderildi. **Tanrı ile Evrenin birliği** felsefesini savunan **Hallacı Mansur** idam edildi. Ruhu maddenin bir niteliği olarak gören Türk şairi ve düşünürü **Nesimi** Halep kalesinde derisi yüzülerek öldürüldü. Simavna kadısıoğlu **Şeyh Bedrettin** 'Padişaha huruç ettiği (başkaldırdığı) için idam edildi. Serez Çarşısında kurulan sehpanın altında belinden çıkardığı deve yününden örülmüş bir ipi cellada uzatarak **beni bununla as dedi.**

Ama bütün bu öldürümler, cinayetler, baskılar toplumsal gelişmeyi önleyemedi. Öldürülenler ve baskı altına alınanların düşünceleri ve buluşları daha sonra bilim dünyasını aydınlattı, topluma ışıklarını saçtı. Tekerleğin, Elektriğin, Buharın, Atomun,

Bilgisayarın, Cumhuriyet devlet şeklinin düşünülemediği dönemlerden bugüne geldik. Toplumsal gelişme, iyiden yana, güzelden yana, haktan yana sürüyor ve de sürecek.

Sivas olayı işte bu tarihsel gelişmeden bir kesit.

Geçtiğimiz yıl 2 Temmuz günü yani 21. yüzyıla 7 kala Sivas'ta 37 yazar, sanatçı ve aydın kişi Madımak otelinde kökten dinci şeriatçı bir grup ve onun kışkırttığı bir kalabalık tarafından yakılarak öldürüldü. Bu insanlar Sivas'a, güzellikleri, aydınlığı, çağdaşlığı, uygarlığı ve barışı götürmek için gitmişlerdi; ama böylesine bir vahşetle karşılaştılar. Bu öldürüm olayı, siyasal ve toplumsal tarihimize kara bir leke olarak gerçecektir. Saldırı, bir raslantı olarak değil 1947-1950 yıllarından başlayarak günümüze kadar iktidara gelen siyasal partiler tarafından izlenen politikaların bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Sözü geçen tarihlerde başlayan, Öğretim Birliği'nden verilen tavizler yoğunlaşarak bugüne kadar süregelmiştir. Kur'an kursları, İmam Hatip okulları yoluyla **Öğretim Birliğinden** sapmalar bugünü hazırlamıştır. Siyasal iktidarların maksadlı politikaları sonunda bu eğitimi alan gerici, tutucu kişiler günümüzde devlet ve belediye kadrolarını işgal etmiştir. Planlanan amaç, demokratik, laik, sosyal cumhuriyeti ortadan kaldırmak ve yerine bir şeriat devleti kurmaktır. Sivas katliamı, İstanbul Taksim alanında ve Ankara'da Kızılay'da yapılan şeriatçı toplantı ve yürüyüşler, tekil olaylar değil, bir planın parçalarıdır.

Sivas'ta olaylar günler öncesinden hazırlanmış, 'Müslümanlar' adlı bir örgüt tarafından **Müslüman Kamuoyuna** başlıklı bir bildiri dağıtılmış ve halk kışkırtılmıştır. Yapılan toplantı ve yürüyüşte şu sloganlar atılmıştır: **Yaşasın Hizbullah, Zafer İslamın, Yaşasın Şeriat, Şeriat İsteriz, Tek Yol İslam, Kahrolsun Laiklik, Laiklik Gidecek Şeriat Gelecek, Müslüman Türkiye, Şeriat Gelecek Zulüm Bitecek, Laik Düzen Yıkılacak, Kafirler İçeride Onları Yakacağız, Laikliğe Son, Zafer İslamın.**

Bu sloganlar amacın demokratik, laik cumhuriyeti yıkmak ve yerine şeriat devleti kurmak olduğunu göstermektedir.

Güvenlik güçleri ve polis olaya seyirci kalmıştır. Oysa Polis

Görev ve Yetki yasasına göre polisin görevi vatandaşın canını, malını ve ırzını korumaktır. Bu görevini yapmak için emir alması da gerekmez. Olayda olduğu gibi, suçüstü hallerinde kendiliğinden olaya müdahale etmek zorundadır. Burada **polis görevini yapmamıştır.** Başbakan olayda silah ve kuvvet kullanılmaması için talimat vermiştir. Cumhurbaşkanı Demirel göstericilerle polisin karşı karşıya getirilmemesini istemiştir. **Olay günü saat 12.45'de Aziz Nesin başbakan yardımcısı Erdal İnönü ile telefon görüşmesi yapmış ve ortaya çıkan yaşamsal tehlikeyi anlatmış ve yardım istemiştir.** Bu konuşmadan sonra aradan sekiz saat geçmesine karşın **önlem alınmamıştır.**

Olayda devlet sorumludur. Devlet isteseydi olayı önleyebilirdi. Bu olayda seyirci kalan polis, izinli 1 Mayıs gösterilerinde ve memurların sendikal hakları için yaptıkları yasal yürüyüşte cop kullanmış, göstericileri ve milletvekillerini, Salman Kaya'yı dövmüş ve kanlar içinde bırakmıştır. Bu sonuçta, devlet görevlilerinin açık ve ihmali aşan sorumluluğu vardır.

Sivas'ta hunharca yakılan 37 insan için yanıyoruz. Mahkeme kararı ile ölüme mahkum edilenlere bile yanan bizler bu vahşiyane öldürüme nasıl yanmayalım? Benim onlar arasında en yakından tanıdığım ve yirmi yıla varan dostluğum olan Asim Bezirci'dir. 12 Eylül döneminde Türkiye Yazarlar Sendikası'nın yönetim kurulu üyeleri arasında bulunuyordu. Bu sendikanın başkanı Aziz Nesin'di. Sendikanın yasadışına dönüştüğü ileri sürülerek ceza yasasının 142. maddesine göre dava açılmıştı. Bu davada sendikanın avukatı olarak Aziz Nesin, Asim Bezirci, Vedat Türkali, Kemal Sülker ve Adnan Özyalçıner'i savunmuş ve beraat kararı almıştım. Dostluğumuz daha da pekişti. **Asım Bezirci arkadaşımız Marksist dünya görüşünü benimsemiş sosyalist bir insandı. Yani insanlık tarihinin bulabildiği en doğru dünya görüşüne inanıyordu.** Marx'ın komünist tanımına uygun olarak o, doğa'ya, tarihe ve topluma bilim açısından bakan bir kişiydi. Asım Bezir'yi tanıtmak için sanıyorum başka birşey söylemeye gerek kalmıyor.

Gezi ve etkinlikler sürerken FİDEF'li dostlarla **Solingen davasının duruşmasını izlemek istediğimi söylüyorum. O gün**

duruşma sürüyor. Refika Bezirci ve bir grup sanatçı arkadaşla birlikte **mahkeme binasına gidiyoruz.** Geniş demir parmaklı bir kapı. İçeriye giriyoruz. Resim bir görevli nazik bir biçimde ne istediğimiz soruyor. Ben Türkiye'den geldiğimi, avukat olduğumu ve duruşmayı izlemek istediğimi söylüyorum. İzin kağıdım bulunup bulunmadığını soruyor, böyle bir formaliteden bilgimin olmadığını anlatıyorum. Avukat kimliğimi alıyor ve başkanla görüşeceğini, ona göre hareket edeceğini söylüyor. Biraz sonra geliyor, başkanın izin verdiğini söylüyor ve beni duruşma salonuna alıyor. Sanatçı arkadaşlar da salona giriyorlar. Çok büyük bir salon... karşıda mahkeme başkanı ve üyeler, sağlarında savcılar ve sanıklar, sollarında avukatların ve bilirkişilerin yerleri. Hakimler ve savcılar Türkiye'deki gibi yüksek kürsülerde değil, yerdeki koltuklarda oturuyorlar. Daha önceki yıllarda gittiğimiz İsveç'te bir üst mahkemenin salonunda olduğu gibi.

Duruşmaya ara veriyorlar ve biz ayrılıyoruz. Bir gazinoda davayı sürekli izleyen basın görevlileri ve avukatlarla görüşüyor ve dava ve mahkemenin çalışmaları hakkında bilgi alıyoruz.

Fransa ve Almanya'daki programların bitiminde eşim Şekibe ile birlikte Türkiye'ye dönüyoruz.

Aralık ayı başlarında bizi yeniden Hollanda'ya çağırıyorlar. Şekibe sağlık nedeniyle katılamıyor, bu kez ben yalnız olarak Amsterdam'a gidiyorum. Arkadaşlar beni hava alanında karşılıyorlar ve bir evde konuk olarak kalıyorum. Amsterdam ve Utreht'de iki konferans veriyorum. Ayrıca Roterdam Üniversitesi Hukuk Fakültesi konferans salonunda düzenlenen bir toplantıya, üniversitede Antropoloji öğretim üyesi bir kişi ile birlikte katılıyor ve **Türkiye'de Demokrasi** üzerine konuşmalar yapıyoruz. Dinleyiciler hukuk fakültesi ve öteki fakülteler ve yüksek okulların öğrencileri. Konuşmaların bitiminden sonra ilginç sorular yöneltiyorlar, onlar da konuşmalara katılıyor. Sıcak ve düzeyli bir ortam oluşuyor.

Toplantıdan sonra arkadaşlarla birlikte Roterdam kulesine çıkıyoruz. 155 metre yükseklikteki kulede kentin, üniversitelerin ve Roterdam rıhtımının göz kamaştırıcı görüntüleri var. Gece Amsterdam'a dönüyoruz.

TELEVİZYONDA DENİZ GEZMİŞ TARTIŞMALARI (SAVAŞ AY-BAKİ TUĞ-HALİT ÇELENK-ORHAN İZZET KÖK-ERŞEN SANSAL-REFİK ERGÜN)

9/5/1995 günü gazetelerde Savay Ay'ın televizyon programına ilişkin bir ilan yayınlanıyor. İlanda, o akşam programda 12 Mart sıkıyönetim döneminin askeri savcı yardımcılarından Baki Tuğ'un Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın idamlarıyla sonuçlanan davada sanık avukatlarını suçladığı, avukatların eksik savunma yaptıkları, avukatların sanıkları pişmanlık getirmeye ikna etmeleri gerekirken bunu yapmadıkları iddialarının yeraldığı açıklanıyor.

Kızım Serpil Güvenç'in eşi Kaya Güvenç akşama doğru Ankara'dan Ören'e telefon ediyor, ilanı görüp görmediğimizi soruyor, ben de ilanı gördüğümü, programda avukatlar için böyle bir suçlama yapılırsa bizim de cevap hakkımızın doğacağını söylüyorum. Kaya Güvenç Ankara'dan telefonla Savaş Ay'ı bularak düşüncemi iletiyor. Ben de ayrıca Savaş Ay'a telefon ederek cevap hakkımı kullanmak istediğimi bildiriyor ve Ören'deki telefon numaramı veriyorum.

Televizyon yayınını izliyoruz. Bu yayında gerçekten savcı yardımcısı Baki Tuğ'un bir konuşması yayınlanıyor. Bu konuşmada Deniz Gezmiş ve arkadaşları davasında avukatları suçlayan Baki Tuğ, biz savunmanların Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ı pişmanlık getirmeye davet etmemiz ve ikna etmemiz gerektiğini, pişmanlık getirmiş olsaydılar idam cezası almayacaklarını, bu açıdan bunu yapmayan avukatların görevlerini eksik yaptıklarını söylüyor.

Ben bu savlara karşı telefonla yanıt vererek şunları söylüyorum:

Baki Tuğ, 12 Mart faşizmi döneminde Ankara'da sıkıyönetim askeri savcı yardımcısıydı. Demokrat, devrimci ve sol eğilimli kişiler üzerinde ağır baskılar uyguluyor, yoğun biçimde uygulanan işkencelere göz yumuyordu. Görev yaptığı davalardaki yanlı tutumu baskıcı tavırları ve ölüm cezasını şiddetle savunmasıyla kamuoyunda ve basında ün yaptı.

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan kimseyi öldürmemişlerdi, kimseyi yaralamamışlardı. Onlara ölüm cezası Cuntanın talimatıyla verilmişti. Aradan 23 yıl geçmesine karşın kamuoyu bu adaletsizliği unutmamış ve affetmemişti. Bu adaletsiz ve siyasal nitelikli kararda rol alan savcı yardımcısı Baki Tuğ idamlardaki sorumluluktan ve kamuoyunun suçlamasından kendini kurtarabilmek için bugün avukatları suçlamaktan başka yol bulamamış görünüyor. Ama bu gerçek dışı ve düzmece tavrı da onu sorumluluktan kurtaramayacaktır.

Ayrıca ölüm cezasını haketmemiş insanlara, avukatların ihmali (ki bu uydurma bir savdır) yüzünden ölüm cezası verildiğini öne sürmek, hükmü veren mahkemeye bir hakaret oluşturmaktadır. Çünkü baskı altında olmayan hiçbir mahkeme (ki Baki Tuğ mahkemenin bağımsız olduğunu söylüyor) ölüm cezasını haketmemiş insanlara avuktaların tavrı nedeniyle ölüm cezası vermez. Gerçekte mahkemenin, ölüm cezasını hapis cezasına çevirmesi için dosyada bir çok gerekçe bulunuyordu. Ama mahkeme bütün bu hafifletici nedenleri görmezlikten gelmiştir.

Baki Tuğ bir millet vekilidir. Acaba böylece kendini parlemento içinde aklamaya ve güvence altına almaya mı çalışmaktadır? Konuyu aydınlatabilmek için şu gerçeği de açıklamak gerekir: İnfazlardan önce dönemin başbakanı Nihat Erim, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarıyla ilgili bir açıklama yaparak onların pişmanlık getirmelerini istemiş ve bunu yaparlarsa gerekenin yapılacağını söylemiştir Bu açıklama üzerine Deniz Gezmiş ve arkadaşları benimle görüşmek istemişler ve cezaevinde bana, başbakanın böyle bir açıklama yaptığını, bu açıklamayı kabul etmediklerini, önerinin maksatlı olduğunu, eylemlerinden pişman olmadıklarını söylemişler ve kendi adlarına hiç kimsenin pişmanlık doğrultusunda bir açıklama yapmamasını, anne, baba ve yakınlarının da böyle bir istekte bulunmamalarını istemişlerdi.

Egemen sınıfların; kendilerine karşı savaşım veren insanların direncini kırmak, onları dize getirmek, kişiliğini, onurunu yoketmek ve ileride bundan yararlanmak, ötedenberi uyguladıkları bir yöntemdir. Bu da pişmanlık getirilmesini sağlayarak gerçekleştirilir. Böylece devrimcilerin kamu-

oyunda itibarlarının yokedilmesi de sağlanmış olur. Deniz, Yusuf ve Hüseyin bu bilinç içinde başbakanın istemini geri çevirmişlerdi.

Konunun geniş ayrıntıları var. Ben bu konuyu Baki Tuğ'la karşı karşıya kamuoyu önünde tartışmaya hazırım. Sayın Savaş Ay'dan böyle bir program düzenlemesini rica ediyorum.

Baki Tuğ'dan bir yanıt alamıyoruz. Daha sonraları Savaş Ay, 27/5/995 günlü Yeni Yüzyıl gazetesinde Baki Tuğ'un kendisine yazdığı 16/5/995 günlü bir mektubu ve bu mektuba kendisinin verdiği yanıtı yayımlıyor.

Baki Tuğ'un Savaş Ay'a yazdığı mektup

Sayın Savaş Ay,

3 Mayıs 1995 akşamı Türkücüler Gününde benden aldığınız kısa bir mülakatı, 9.5.1995 akşamı kendi programınızda verdiğinizi, Avukat Halit Çelenk'le de önceden konuşarak telefon bağlantısı kurduğunuzu, Çelenk'i aleyhimde konuşturduğunuzu, program sonunda da 'Baki Tuğ şimdi bizi arasın cevap versin' dediğinizi bir gün sonra tatilimi geçirmekte olduğum Antalya'da öğrendim. 'Üzülmedim' desem yanlış olur. Bu şekilde davranacağınızı düşünmeli idim. İyi niyetim nedeniyle düşünmedim.

Sayın Ay,

Kendinize göre bu davranış şekliniz Baki Tuğ'a gol attırma gayretinden başka birşey değildir. Yani kendinize yakışanı yaptınız. Sizi kutluyorum. Ancak, şu hususu da hatırlatmak istiyorum. Siz o golü bana değil, kendinize attınız. Çünkü oyun tek kale değil, çift kale oynanır. Siz tek kale oynadınız yani kendiniz çalıp kendiniz oynadınız. Anadolu'da bu davranışın güzel bir ismi vardır. Yani herkes kendine yakışanı yapar, siz de kendinize yakışanı yaptınız. Avukat Halit Çelenk'i çok iyi tanırım. O da bizi iyi tanır. Kızı ve damadı gözaltına alındığı zaman bir Hakim Yarbay ağabeyime gelip yardım istemiştir. Aldığı cevap gayet açıktır. 'Endişeniz olmasın, dosyada delil yoksa çok kısa bir süre sonra bırakırlar.' olmuştur. Nitekim bir gün sonra, kızı takipsizlik kararı ile serbest bırakılmış, damadı mahkemece tutuklanmıştır. Çelenk'in tavassut talebini bir hafta sonra, yine sözünü ettiğim Ha-

kim Yarbay ağabeyimden öğrenmiş oldum. Evet! Kızınız, damadınız gözetim altına alındığı zaman yardım kapıları arayacaksınız. Başkaları olduğu zaman 'bu gençler vurguncu, soyguncu, talancı, iktidara, Amerikan emperyalizmine karşı savaş veriyorlar' diyeceksiniz. Genç insanların duygularını kamçılayacaksınız. Mahkeme heyetine duruşmaların başından sonuna kadar her türlü hakareti yaptıracaksınız. 'Biz başarılı olduğumuz zaman sizin gibi yapmayacağız. Sizleri halk mahkemesinde yargılayacağız. Hepinizi bir duvar dibinde kurşuna dizeceğiz' şeklinde konuşturacaksınız. Bugün de oturup timsahın gözyaşları misali duygu sömürüsü yapacaksınız. Bu davranış şekline ne derler biliyor musunuz? Hadi canım sen de. Bizim söylemek istediğimiz şudur. T.C.K.'nun 59. maddesi takdiri tahfif sebebidir. Duruşmada iyi hali görülen, pişmanlık duygusu içerisinde olan sanıklar için bu madde uygulanır. Ölüm cezaları müebbet hapis cezaları da yirmi dört yıl ağır hapis cezasına çevrilir. Sair hallerde cezalar altına bir nisbetinde indirilir. Olay bu kadar açıktır. Şimdi burada soruyorum. Avukatların sanıklara bu yönde bir telkin ve tavsiyesi olmuş mudur? Mahkemeye, hakimler heyetine saygılı olun telkin ve tavsiyesinde bulunmuşlar mıdır? Hayır! Aksine 'biz de bu gençler gibi düşünüyoruz. Bunlar toplumun kurtarıcıları ve kahramanlarıdır' sözleriyle sanıklar adeta tahrik edilmişlerdir. Bir avukatın asli görev ve sorumluluğu müvekkilinin öncelikle beraatini sağlamak, olmadığı takdirde asgari ceza ile sonuca gitmektir. Kanunun her türlü himayesinden sanığın istifade etmesini sağlamaktır. Şimdi burada tekrar soruyorum. Acaba bu tür bir davranış içerisine girilmiş midir? Yine ben cevap veriyorum. Hayır girilmemiştir. Öyleyse günah kimindir?

Burada tekrar ediyorum. Savcılar ve hakimler görevlerini yapmışlardır. Bugün de olsa, aynı suçlar işlenirse TCK'nun 146. maddesi yürürlükte olduğu müddetçe aynı uygulamalar yapılacaktır. Bugün savcı olarak görev yapsam, yine aynı nitelikli olaylar karşıma gelse, aynı görevi yine aynı ölçülerle yerine getiririm. Benim görev anlayışım budur.

Olayda bir hata söz konusu değildir. Savcı iddianamesini yazmış, mahkeme heyeti sanıkları mahkum etmiş, askeri yargı-

tay hükmü tasdik etmiş, T.B.M.M. Adalet Komisyonu 'olay doğrudur' demiş, yine T.B.M.M. Genel Kurulu hükmü onaylamış, cezaevi infaz savcısı infazları yerine getirmiştir.

Burada son olarak tekrar soruyorum. Şu olayların tamamını yanlış kabul etmek mümkün müdür? Burada yanlış olan tek şey varsa, o da duruşmalarda avukatların yanlış tutum ve davranışlarıdır.

Bu tür davranışlar bana çok şey kazandırıyor, düne kadar konu sayın Soysal'dı. O konu ile ilgili kitap gündeme gelince o konu kesilmiştir. Şimdi sıra istismar ettiğiniz olaya gelmiştir. Şu andan itibaren konuyla ilgili kitap hazırlığına başlanmıştır. Doğrular belgeleriyle TARİHE ve Türk toplumuna, gelecek nesillere aktarılacak, dolayısıyla istismar konusu kalmayacaktır.

Saygılarımla,
A.Baki Tuğ
Ankara Milletvekili
TBMM Milli Savunma Komisyonu Başkanı
Ankara, 16 Mayıs 1995

Baki Tuğ'un mektubuyla ilgili birkaç not

1) Baki Tuğ'un kızım Serpil Güvenç'le ilgili sözlerini konunun ciddiliği ile bağdaştıramadığım için yanıtlamaya gerek duymuyorum. Ancak yanlış bir savı düzeltmekte yarar görüyorum: Baki Tuğ kızım Serpil'in, kendisinin verdiği bir takipsizlik kararı ile serbest bırakıldığını söylüyor. Yasaya göre savcı yardımcılarının bir tutukluyu serbest bırakma yetkileri yoktur. Bu yetki hazırlık aşamasında sıkıyönetim komutanına ve sıkıyönetim askeri mahkemesine aittir. Kızım Serpil suçlu olduğu için değil, aynı soruşturmada gözaltına alınan nişanlısı Kaya Güvenç üzerinde baskı aracı olarak kullanılmak amacıyla gözaltına alınmış ve kontrgerillaya götürülmüştür. Kontrgerilla'da düzmece yasadışı örgüt üyeliğini (ki birçok olayda olduğu gibi aydınlık dergisi sahibi, sorumlu yönetmeni, yazarları ve çalışanları yasadışı örgüt sayılmıştı) red eden ve tüm işkencelere karşın direnen Kaya Güvenç'i baskı altına almak ve görevlilerce hazırlanan ikrar tutanağını imza etmesini ağlamak için kontrgerilla merkezinde bir odada Serpil, nişanlısı Kaya Güvenç'e gösterilmiş ve tutanağı imza etmesi

halinde nişanlısının serbest bırakılacağı vadedilmiş aksi halde ona da çok ağır işkencelerin yapılacağı hatta daha kötü şeylerin olacağı söylenmiş ve böylece düzmece ikrar tutanağının imzalanması sağlanmıştır.

Kızım Serpil'in Aydınlık dergisi ile bir ilişkisi olmamış, bu konu hakkında bir kanıt da ileri sürülmemiş ve elde edilmemiştir. Baki Tuğ'da bunu bilmekteydi. Bu tür ahlakdışı baskı yöntemleriyle Kaya Güvenç'in ikrarı (!) sağlandıktan ve ikisi de tutuklanarak Mamak askeri ceza evine gönderildikten sonra, istemimiz üzerine Baki Tuğ Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'na bir yazı yazarak ve Serpil hakkında suç kanıtı bulunmadığını bildirerek salıverilmesini istemiş, ancak sıkıyönetim komutanlığı bu istemi geri çevirmiştir. Bu durum karşısında ben Ankara sıkıyönetim komutanlığı askeri mahkemesine başvurmuş, durumu açıklamış ve salıverme isteminde bulunmuştum. Sıkıyönetim askeri mahkemesi, suç kanıtı bulunmaması nedeniyle Serpil'in salıverilmesine karar vermişti. Daha sonra da Serpil hakkında takipsizlik kararı verildi. Hukuk açısından yapılabilecek başka bir şey de kalmamıştı.

Yapılan uzun yargılanmalardan sonra davayı bakan sıkıyönetim askeri mahkemesi Kaya Güvenç'in beraatına karar vermişti.

2- Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan ve arkadaşları emniyetteki ilk anlatımlarından başlayarak tüm soruşturma ve savunma aşamalarında, sehpa altındaki son sözlerine kadar, siyasal iktidarı suçlamışlar, bu suçlamalarını belge ve dayanaklarıyla açıklamışlar ve başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere Emperyalizme karşı savaşım verdiklerini söylemişlerdir. Davadan çok önceleri giriştikleri tüm eylemlerinde de anti emperyalist tutumlarını ortaya koymuşlardır.

Onlar, bu bilinç ve kararlılık içinde davaya konu olan eylemlerini gerçekleştirmişlerdir. Baki Tuğ'un bizim 'Genç insanların duygularını kamçıladığımız' yolundaki savı bu açıdan hem gülünç, hem de maksatlı ve gerçek dışıdır. Bu ve benzer savlar, 'Günah kimindir?' diye soran Baki Tuğ'un bu günahtan kendini kurtarma, bunun için de avukatları suçlama çabasından başka

birşey değildir.

Deniz, Yusuf, Hüseyin ve arkadaşlarının, bilinçli, ne yaptığını bilen, başkalarının etkisi altında kalmayacak kadar kişilikli ve yürekli olduklarını kamuoyu bilmektedir. Onlar bunu tüm yaşamlarıyla ispatlamışlardır. **İnfazlardan önce** dönemin başbakanı **Nihat Erim'in 'pişmanlık getirsinler, gerekeni yaparız'** biçimindeki açıklamasını öğrenir öğrenmez bunu red edip, bizimle görüşerek hiç kimsenin kendi adlarına böyle bir açıklamada bulunmamasını, hiçbir makama başvurmamasını istediklerini söylemeleri de bunu göstermekte ve Baki Tuğ'un 'Suçluların telaşı' içinde ileri sürdüğü savlarım gerçek kişiliğini ortaya koymaktadır.

Savaş Ay'ın Baki Tuğ'a yanıtı da aşağıdadır:

Sayın Baki Tuğ,

Önceden mahsusen selam eder, nazik hatırınızı sual ederim...

Üzünçlü mektubunu aldım. Üstüme farz olan cevabı derhal sunuyorum.

Değerli efeeem... 'Şimdi de aynı şeyler olsa, aynı kararı verirdim' demenizden karakterinizin ve inançlarınızın 'kale' gibi sağlam olduğu anlaşılıyor. Ancak bu 'kale' gibi oluşunuzu herhalde öbürkü manasında da kullanıyorsunuz. 'Bana gol attınız, attırdınız, attırmaya çalışırken dendiniz yediniz' filan deyince insanın aklına hani şu Engin'in, Hayrettin'in koruduğu stadyum kaleleri geliyor. Siz niye kendinizi kale sanıyorsunuz efeeem? Hani sandınız, kendinizle birlikte bir de beni niye kale yerine koyuyorsunuz efeeem? Lütfen böyle demeyin. Ben kale değilim efeeem...

Düm, düm, teke!...

Kendimiz çalıp oynadığımız konusunda isabet buyurmuşsunuz. Maalesef ben bunu küçükken de yaparmışım. Elime tencere, tas geçirip bunların dibine vururmuşum. hatta komşular filan: 'Yav bu çocuk köçek olma istidadı gösteriyor!' .. şeklinde konuşarak, istikbalimle ilgili görüş bildirirmiş. Bu yaşa geldim

hala kendim çalar oynarım. Ama köçek olamadım ne yazık ki. Çünki köçekler çalmadan oynarmış. Daha doğrusu hep bir başkasının çaldığı enstrüman eşliğinde oynarlarmış. Diyelim ki kemancı roman havası çalıyor o köçek o nağmelere göre gerdan kırıp, el şaklatırmış.

Eğer darbukacı uzuun bir tramola çekiyorsa köçek şöyle helalinden bir titrek 'düm'lere, 'tek'lere göre yandan kalça atışı, göbek hoplatması falan yaparmış. Kısacası kimin düdüğü, pardon çalgısı ötüyorsa köçek duruma, zamanına göre oyununa şekil verirmiş.

Kitapsızlar-kitapsızlar!...

Sayın Tuğ, TV programlarında olup biteni gazete sütunlarına yatay geçiş yaptırmaktan hazzetmiyorum. Zaten ikisini birbirine karıştırmamak için azami bir gayret gösteriyorum. Ancak mektubunuzdaki bu özgün üsluptan, Güzelim Tükçe'mizin bu denli akıcı kullanılmasından, şok edici açıklamalarınızdan Yeni Yüzyıl okurlarını da mahrum etmek istemedim. Hem zaten buyurduğunuz gibi 'bu işler tarihi işler'. kimi 'kitap yazarak' tarihe katkıda bulunur, kimi de bizcileyin sefil sütunlarından zevzeklik ederek. Mektubun sonuna şu andaki pozisyon ve statüyü bildiren ibareyi koymuşsunuz. Keşke konuyla müsemma olması açısından: 'o günlerin' Savcısı ya da kısaca: 'Deniz'lerin Savcısı' deseydiniz. Malum ya Anadolu' da 'yiğit namıyla anılır' derler.

O sizi iyi tanır

Sayın Halit Çelenk'le ilgili iddialarınızı sanırım kendisi yanıtlayacaktır. Zaten programda konuşması da aynı yanıt hakkının doğmasından dolayı olmuştu. Siz: 'Avukatlar yüzünden asıldılar' iddiasında bulundunuz. Tanıtımlarda bunu işledik. Halit bey de görünce bizi arayıp 'yanit hakkım doğdu' demişti. Sizi iki gün boyunca aradık. Bulamayınca 'sağa-sola', DYP Genel Merkezi ve Çankaya DYP İlçesi'ne not bıraktık. Programın başından itibaren de çağrı yaptık. 'Amanın sayın savcımız bizi arasın, karşılıklı konuşurlarsa durum daha bir demokratik olur' diye yırtındık. Amma demek ki 'tatilinizi geçirdiğiniz Antalya'da duya-

madınız. Ossun, yine de çok geç değil. Halit Bey'in o gece yaptığı 'biraraya gelip tartışalım' çağrısın 'he' derseniz, olur biter. Madem ki belirttiğiniz gibi 'siz onu, o da sizi iyi tanıyormuş' karşılıklı gelip hem hasret giderir. hem hasbıhal edersiniz!... Hiç olmazsa tarihe biraz da oradan ışık tutarsınız değil mi efeem?... Biz de bu arada yolumuzu, pardon ratingimizi buluruz. Malum ya ne kadar ekmek o kadar köfte. Ne kadar kavga o kadar rating."

Baki Tuğ bu olaydan bir yıla yakın bir süre geçtikten sonra 14.3.1996 günlü Cumhuriyet gazetesinde Deniz Teztel tarafından yazılan **Demokrasiye İndirilen Balyoz** başlıklı dizi yazısında da aynı düşüncelerini yinilemiştir. Davanın savunmanlarından avukat Orhan İzzet Kök, avukat Refik Ergün ve Avukat Erşen Sansal ile birlikte ayni gazetede kendisine son bir yanıt verilmiştir. Bu yanıt şöyledir:

Baki Tuğ Günah Çıkarma Çabasında

Cumhuriyet Gazetesinin 14 Mart 1996 tarihli sayısında, Deniz Teztel'in "Demokrasiye indirilen balyoz" isimli yazı dizisinin 3. bölümü yayımlandı. Gazetenin 4. sayfasında yayımlanan bu dizi içinde 12 MarT'ın ünlü askeri savcı yardımcısı Baki Tuğ'la yapılmış bir konuşma da yer aldı.

Baki Tuğ burada, 12 Mart askeri darbesi, yargılamalar, idamlarla ilgili bilinen görüşlerini tekrar etmekte, o arada, savcılığını yaptığı mahkemece idamlarına karar verilen Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan'la ilgili olarak onların avukatlarını suçlamakta, "Bu çocukların avukatları, adeta bu çocukları idam edilmek üzere tahrik ve teşvik etmişlerdir" demektedir.

Baki Tuğ, buna benzer görüşlerini her fırsatta açıklamaktadır. Hatırladığımız kadarıyla, 26 Mayıs 1995 tarihli Yeni Yüzyıl Gazetesinde, Savaş Ay'ın sütununda da hemen hemen aynı şeyleri söylemiştir. Baki Tuğ bunları sık sık yapıyor ve belki de siyasal kariyeri açısından bunda yarar umuyor. Herne kadar Deniz Teztel'le yaptığı konuşmada "..idam edilen üç tane genç çocuğa üzülmemek mümkün müdür? Hepimizin içi parçalandı"

diyor ve Denizler'den "üç tane genç arkadaşımız" şeklinde sözediyorsa da bunları "siyaseten" saymak ve timsahın gözyaşları olarak değerlendirmek gerekir.

12 Mart, ölüm cezası, idam, infaz gibi konular ve hele Deniz Gezmiş ve arkadaşları sözkonusu olduğunda, neden hep Baki Tuğ akla gelir? İdam cezası veren mahkeme üyelerinin hiçbiri bugün kamuoyunca bilinmemekte, hatırlanmamaktadır. Oysa mahkemede savcı yardımcısı olan Baki Tuğ, bunlardan farklı bir imajla ortaya çıkmaktadır.

O, bütün yazı ve davranışlarıyla, 12 Mart idamlarının haklılığına inanmayan ve giderek kendisine de karşı bir tutum için giren kamuoyunun baskısı altında bu durumdan kurtulma çabasının psikolojisini sergilemektedir.

Doğrusunu söylemek gerekirse, bir hukuk faciası niteliğini taşıyan ve yargı tarihimizin en talihsiz sayfalarından birini oluşturan bu olayı, hukuksal çerçeve ve ölçü ilkeleri dışında ele almaktan, hele bunu Baki Tuğ'la tartışmaktan şiddetle kaçınmak isteriz. Zira böyle bir tartışma, taraflarca asgari düzeyde nesnel olabilmeyi, insan kavramına saygı ve sevgi duymayı zorunlu kılar. Ne var ki sözkonusu konuşmada Baki Tuğ sadece dava ile ilgili genel doğruları ters yüz etmekle kalmıyor, davanın avukatlarına da ağır şekilde saldırıyor.

O nedenle, aradan yirmibeş yıl geçtiğini de dikkate alarak, özellikle genç kuşaklar açısından birkaç noktaya değinmekte zorunluk görüyoruz.

1) İdam edilen üç genç insan kimseyi öldürmemişlerdir. 12 Mart öncesinin başbakanı "bu anayasa ile ülke yönetilemez" derken ve 12 MarT'ın başbakanı anayasayı "lüks" ilan ederken, Deniz Gezmiş ve arkadaşları çok açık şekilde 1961 Anayasasını savunmuşlar, onun eksiksiz uygulanmasını istemişler ve yargılama boyunca bunu dile getirmişlerdir.

Buna karşılık kendileri anayasayı ihale kalkışmakla suçlanmışlardır. Eylemleri 146/1. madde kapsamına girmediği, girmesi mümkün olmadığı halde "12 Mart Adaleti", henüz yirmili yaşlardaki bu insanları gözünü kırpmadan asmıştır ve Baki Tuğ, bu sonucun alınması için sonuna kadar yoğun ve ısrarlı bir çaba

harcamıştır.

2) Konuyla ilgili olanlar bilir: 146. maddenin uygulanması için "elverişli "vasıta" öğesi, temel koşullardan birini oluşturur. Yani suç işleyen güç veya örgüt ile ona karşı koyma durumundaki devlet kuvvetleri arasında, insan-silah-teknoloji anlamında asgari bir denge aranır. Eğer bu denge fiilen ve mantıken kurulabiliyorsa, 146. maddenin birinci fıkrasının uygulanması tartışılabilir. Aksi halde ceza yasasının 168 vb. gibi başka maddeleri devreye girer.

Ama açıkça görülmüştür ki 12 Mart yöneticilerinin ve uygulayıcılarının zihniyeti hukuksal ve ussal tutumdan yoksundur. Nitekim İstanbul sıkıyönetim I. No.lu askeri mahkemesi, benzer iddialarla Cihan Alptekin ve 18 arkadaşı hakkında açılan dava sonunda 12 Mart yönetiminin hukuk anlayışından ayrılarak sanıklara değişik oranlarda hapis cezaları vermiş ve 146. maddeyi uygulamamıştır. Tuğgeneral Kazım Til, hakim alb. Remzi Şirin ve deniz hakim binbaşı Saydam Erdok tan oluşan mahkeme, olayda suçun elverişli vasıta ile işlenmediği sonucuna varmış ve **"Şaki Koçero ile Hamido güvenlik kuvvetlerini yıllarca peşlerinden koşturmasını bilmişlerdir, sanıkların ve dahil oldukları teşkilatın anayasa nizamını tebdile kadir olduğunu ifade etmek, Türkiye cumhuriyetini bir Kuveyt emirliği veya bir Orta Amerika devletçiği ile bir tutmak demektir"** gerekçesiyle 146. maddenin uygulanmasını reddetmiştir. Bu karar üzerine mahkeme lagvedilmiş (kapatılmış) hakimleri emekliye sevkedilmiş ve sürülmüştür.

İnanıyoruz ki bugün toplumumuzda görülen kargaşa, çatışma, kin ve düşmanlık ortamlarının oluşmasında, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarıyla ilgili davada verilen ve uygulanan haksız ve adaletsiz kararın dayandığı zihniyetin büyük katkısı vardır. Keske yaşadığımız bunalım dönemlerini daha yumuşak daha akılcı uygulamalarla geçebilseydik, keşke o dönemleri hiç yaşamasaydık ve hiç bir insanımız ölmese, öldürülmeseydi.

3) Baki Tuğ diyor ki iddianame verilmiş, mahkme yargılama yapıp hüküm vermiş, Meclis onamış ve infaz savcısı da asmıştır. Öyleyse herşey kitabına uygundur.

Acaba her kitabına uygun karar doğru ve haklı mıdır? Sokrat için de mahkeme kararı vardır, Dreyfus için de. Bunlar suçluluğun vicdan azabının dayattığı savunma yöntemleridir. Yassıda kararları da kitabına uygundu. Ama ilk fırsatta af çıkarıldı ve daha sonra 3623 sayılı yasa ile "itibarları iade edildi". Bunun sağlanmasında Baki Tuğ'un partisinin de önemli katkıları oldu. Baki Tuğ'a, buradaki çifte standardın ne anlama geldiğinin sorulmasında bir yarar görmüyoruz. Ne cevap vereceği bellidir. Zaten kendisi de, "bugün aynı görevde olsam aynı şeyi yapardım" diyor.

4) Gelelim, şu "pişmanlık" meselesine ve davanın avukatlarına yönelik suçlamaya.. Baki Tuğ'a göre sanıklar, "biz yaptığımızdan pişmanlık duyuyoruz, nadim oluyoruz" deselerdi idam edilmezlerdi. Avukatlar bu konuda onlara telkinde bulunmamışlar ve hatta "bu çocukları idam edilmek üzere tahrik ve teşvik etmişlerdir."

Hukukçu karar verirken nesnesl hukuk kurallarına dayanır. Sanık ne yaparsa yapsın, duruşmadaki tavrı ne olursa olsun, eylemiyle orantılı ve adil bir ceza görmelidir. Hayır, pişman olduğunu belirtsin, yalvarıp yakarsın, dediniz mi, hukukçu olmaktan çıkar, olayın taraflarından biri olursunuz. Olayda da böyle olmuştur.

Aslında "avukatlar sanıkları pişmanlık konusunda ikna etselerdi mahkeme ölüm cezası veremezdi" savı davayı gören mahkemeye de bir hakaret oluşturmaktadır. Bağımsız bir mahkeme (ki Baki Tuğ sıkıyönetim askeri mahkemesinin bağımsızlığına inanmaktadır) avukatların şu ya da bu tutum nedeniyle ölüm cezasını haketmemiş sanığa böyle bir ceza veremez, sanığın hakkını korur. Çünkü yargılanan sanıktır, avukat değildir. Böyle bir sav, mahkemenin sanıklara haketmedikleri bir cezayı verdiğini söylemek anlamına gelir ki, bu, mahkemeyi küçük düşürür. Baki Tuğ bunu yapıyor.

Bu gençler siyasal bir eyleme girmiş, bu uğurda yaşamlarını ortaya koymuşlar ve pişmanlık konusunun tartışılmasına bile karşı çıkmışlardır. Nitekim dönemin başbakanı Nihat Erim'in "pişman olsunlar, gereğini düşünürüz" anlamındaki basın

demeçlerine şiddetli tepki göstermişler, yakınlarının ve hiç kimsenin hiçbir makama böyle bir başvuruda bulunmaması için biz avukatlarına ricada bulunmuşlar, rahmetli arkadaşımız Niyazi Ağırnaslı'nın İnönü ile görüşme isteğine de olumlu bakmamışlardır.

Kaldı ki, 59. maddede düzenlenen hafifletici nedenlerin uygulanması için salt pişmanlık şartı aranmaz. Mahkeme bir çok nedenlerle bu koşulların varolup olmadığını araştırarak ve takdir hakkını kullanarak karar verir. Avukatlar, bunun koşullarının varolduğunu kanıtlayıp uygulanması isteğinde bulunabilirler. Bu görev, tarafımızdan fazlasıyla yerine getirilmiştir ve dava doyası ile yüzlerce sayfalık savunma metinleri bunun belgesidir.

Avukat ileri sürülen suçlamayı, toplumsal ve hukuksal temelleri ve oluşma şartları içinde tartışır ve doğru uygulama yapılmasını sağlamaya çalışır. Yoksa onun görevi, sanığın pişman olmasını ya da günah çıkarmasını sağlamak değildir. Baki Tuğ, avukatla papazı birbirine karıştırıyor.

5) Baki Tuğ emekli bir askeri yargıç ve eski bir milletvekilidir. Bu çerçevede, yaşı ve varolması gereken birikimi onun demokrat, hoşgörülü, entellektüel derinliğe sahip olmasını gerekli kılar. Oysa Baki Tuğ'un üslubunda bunları görmek mümkün değil. Orada kavgacı, hırçın bir Baki Tuğ var.

Acaba bunun altında derinlerde bir yerde vicdan azabına benzer bir şeyler mi yatmaktadır? Çünkü dünya alem bilmektedir ki kamu vicdanı 25 yıldan beri bu haksız ve adaletsiz kararı benimsememiş, içine sindirememiştir. Eğer böyleyse hırçınlaşmanın buna çözüm getireceğini hiç sanmıyoruz. Yapılması gereken hem kendi vicdanında hem de kamuoyu önünde içtenlikle özelleştiride bulunmak, 12 Mart'ları, 12 Eylül'leri savunmaktan vazgeçmektir. Baki Tuğ'ların başka çıkış yolları yoktur.

Avukat Halit Çelenk, Avukat Orhan İzzet Kök,
Avukat Erşen Sansal, Avukat Refik Ergün.

ODTÜ'DE YAPTIĞIM BİR SÖYLEŞİDE DENİZ, YUSUF, HÜSEYİN'LE İLGİLİ BİR SORU

Geçtiğimiz yıl Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden bir öğrenci grubu beni bir söyleşiye çağrıyorlar. Söyleşi'nin konusu: **Demokrasi ve İnsan Hakları.** Toplantı Üniversite'nin en büyük anfisi olan Mimarlık fakültesi salonunda yapılıyor. Salon öğrencilerle dolu. Yer bulamayanlar merdivenlerde ve yerlerde oturuyor.

Ben söyleşinin çerçevesini çizmek ve düşüncelerini açıklamak, sorular sormak isteyen öğrencilere yardımcı olmak amacıyla önce İnsan Hakları'nın bir tarihçesini yapıyor, insanın doğaya gelişini, topluluklar halinde yaşayışını, toplumda sınıfların oluşumunu, sınıflı toplumların türlerini, sınıf mücadelelerini, bunun nedenlerini, Demokrasi'yi, bunun anlamını, demokrasinin hukuk dilindeki karşılığı olan Hukuk Devleti'ni, insan hak ve özgürlüklerini kalın çizgileriyle ve kendi anlayışıma göre açıklıyorum.

Ben görüşlerimi açıkladıktan sonra sıra sorulara geliyor. Öğrenciler değişik ve ilgi çekici sorular soruyorlar. Bunlardan birisi:

- Abi, siz konuşmanızda hep insan haklarından, demokrasiden, demokratik mücadele yöntemlerinden ve hukuk devletinden söz ettiniz. Öte yandan da Deniz Gezmiş ve arkadaşlarını savundunuz. Onlar bildiğim kadarıyla silahlı mücadele yönetimini benimsemişlerdi, bunu nasıl açıklıyor sunuz? sorusunu soruyor.

Bu soruya şöyle yanıt veriyorum:

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan ve arkadaşları öğrenciydiler. Üniversitede eğitim, öğretim ve yönetimle ilgili sorunları vardı. Bu sorunların çözümü için üniversite yönetimine ve değişik makamlara başvurularda bulundular, sorunlarına çözüm getirilmesini istediler. Bildiriler yayımladılar, toplantılar düzenlediler, yürüyüşler yaptılar, konuşmalarla sorunlarını açık-

ladılar. Tüm demokratik yol ve yöntemleri denediler. Bu ve benzeri mücadelelerden bir sonuç alamadılar. Gençler tarafından 26.6.1968 gününde yayımlanan ve **"İstanbul Üniversitesi genel reform tasarısı ve fakültelere özgü istekler başlıklı broşürde** şöyle deniliyordu.

- "Üniversitelerimizde gerçekleştirilmesi zorunlu görünen değişimlerin sadece, üniversite kuruluş ve işleyiş sistemiyle ilgili olmayacağı açıktır. Üniversite düzenini; bu müesseselerin kuruluş ve işleyiş biçimlerinden öğrencilerin ekonomik ve sosyal durumlarının düzenlenmesine kadar varan bütün sorunları içine alan bir şekilde anlamaktayız. Eğitilmenin özellikle yüksek eğitim yapabilmenin bir şans bir imtiyaz durumunda olduğu ülkemizde, üniversite sorununun tüm eğitim sorunundan ayrılmayacağını, **eğitim sorunlarının ise temel düzen sorununa bağlı bulunduğunu bilmekteyiz."**

Bu ve benzeri başvurular da hiç sonuç vermiyordu. Gençliğin demokratik yönetmelerle verdiği ve yıllarca süren mücadeleleri kale alınmıyor, demokratik yollar böylece kapatılıyor ve öğrenci gençlik bir çıkmazla karşı karşıya bırakılıyordu. Bu durum karşısında o günün gençleri üniversite ve eğitim sorunlarının bağımsız sorunlar olmadığını, bu sorunların çözümünün iktidar sorununa bağlı olduğunu, başka bir deyişle, bu sorunun siyasal iktidar ve toplumsal düzen sorunundan bağımsız düşünülemeyeceğini anlama aşamasına geldiler.

Türkiye, emperyalizmin etki alanına girmiş, bağımsızlığını yitirmiş, mali sermayenin ve yabancı ortaklarının sömürü alanı durumuna gelmişti. Yönetim, 1961 Anayasasının getirdiği hak ve özgürlüklere, demokratik açılım olanaklarına karşı çıkıyor, baskı yöntemlerine, polisiye önlemlere başvuruyor, demokratik hakların kullanılmasını, dayandığı sınıfların çıkarına aykırı görüyordu. Gençlik bu gerçekleri anlıyor ve buna çareler arıyordu. **Emperyalizmin etkisi altına girmiş ve bağımsızlığını yitirmiş bir ülkede demokratik bir düzenin oluşması ve işlemesi olanaksızdı.** O halde bağımsızlık, anti-emperyalizm ve anti-faşizm doğrultusunda mücadele vermek gerekiyordu. Böylece gençlik **Bağımsız Türkiye** sloganını benimsiyor, antiemperyal-

izm, antifaşizm ilkelerini savunmaya başlıyordu.

Demokratik ve insan haklarına saygılı bir rejim içinde yaşamak, herkes gibi gençlerin de hakkıydı. Nitekim geçmişte bütün dünyada buna aykırı uygulamaların vahşiyane sonuçları görülmüş, 1948 yılında Birleşmiş Milletler'ce yayınlanan **İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi,** gerekçesinde şu düşüncelere yer vermişti:

*"İnsan haklarını gözardı ederek hor görmenin insanlık vicdanını yaralayan barbarca eylemlerle sonuçlandığını,... **İnsanın zorbalık ve baskıya karşı son bir yol olarak ayaklanmaya başvurmak zorunda bırakılmaması için, insan haklarının hukuk düzeniyle korunması gerektiğini, gözönüne alarak,...** Genel Kurul,... Bu İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini ilan eder."*

O dönemin gerçekleri bunlardı. Siyasal iktidar ve temsilcilerinin **"Üniversite sorunları bir bahanedir, gençlerin amaçları anayasal düzeni ortadan kaldırmaktır"** biçimindeki savları gerçeğe aykırıydı, kendi baskı ve antidemokratik uygulamalarını gözlerden gizleyerek suçu gençlere yüklemenin bir yönetimiydi, bir aldatmacaydı. Anayasayı uygulamayan, **"Bu anayasa ile memleket idare edilemez"** diyen, Danıştay kararlarını uygulamayan, Anayasayı "Lüks" ilan eden onlardı. Anayasayı savunan ve tastamam uygulanmasını isteyen de gençlerdi.

İşte biz bu nedenlerle Deniz Gezmiş ve arkadaşlarını mahkemelerde savunduk. Savunmamızın nedeni, o günün koşullarında Anayasayı uygulamayan, antidemokratik bir baskı rejimi kuran siyasal iktidarlar tarafından onların böyle bir mücadeleye itilmeleri ve gerçekler altüst edilerek Anayasal düzeni ortadan kaldırmaya kalkışma savıyla yargılanmalarıydı. Gerçekte yargılanması gereken onlar değil, Anayasayı uygulamayan, ona karşı çıkan, ülkede bir baskı rejimi kuran ve böylece 1961 Anayasasının emrettiği **Hukuk rejimini** kurmaktan kaçınan iktidarlardı. Onlar değil, gençler yargılandı.

Bu dönem; ulusal bağımsızlık için, Türkiye'nin emperyalizmin boyunduruğundan kurtulması için mücadele veren,

baskılara boyun eğmeyen bilinçli gençlik kesiminin, emperyalizmin işbirlikçileri ve halka karşı bir yönetimin temsilcileri tarafından yokedilişinin unutulmaz bir örneğini oluşturmaktadır.

Ulusal bağımsızlığı ve Türkiye'nin emperyalizmin boyunduruğundan kurtulmasını savunmak doğruysa, onlar hiçbir kişisel çıkar gözetmeden bu görevi yapmışlardı. Onları yargılayanlar ve asanlar bu ilkeleri bir kenara itenlerdi. Bu gerçek, devrimci gençlik tarafından demokrasi ve bağımsızlık savaşımının bilgisayarına yazılmıştır.

TORUN VE FAİZ

Eşim Şekibe ile İstanbul Hukuk Fakültesi'nde öğrenciyiz ve sözlüyüz. Ben Ayazağa'da askerlik kampı yapıyorum. Antakya'da okuduğum Fransız Lisesinde kamp yapılmadığı için bu eksikliklerimizi üniversitede tamamlıyoruz. Her yıl yirmi gün kampta kalıyorum. Kamplar genellikle Pendik'te, deniz kenarında ve Ayazağa'da yapılıyor. Hafta sonralı izinli çıkıyoruz. Bu izin günlerinden birinde sözlüm Şekibe'nin Şişli-Osmanbey'de oturan teyze ve eniştelerine ziyarete gidiyoruz. Lüks bir apartman dairesinde oturuyorlar. Gittiğimizde onları konuklarıyla birlikte rahat koltuklarında oturuyor ve söyleşiye dalmış buluyoruz. Bu konuklarla tanıştıktan sonra biz de söyleşiye katılıyoruz. Konuşulanlardan, konukların zengin burjuva aileleri olduklarını, büyük sermayelerle ticaret işleri yaptıklarını ve birçok taşınmaz malların sahibi olduklarını öğreniyoruz.

Söyleşi sürüyor ve konuşmalar o günün gençlerine, çocuklara ve torun sevgisine ulaşıyor. Bir ara konuklardan yaşlıca bir bey koltuğundan doğrularak söze karışıyor ve:

"Beyefendi, torun gerçekten herşeyden daha çok seviliyor, diyor ve ekliyor:

- Tıpkı paranın faizi gibi."

Torun sevgisi gibi insancıl bir duygunun paranın faizine benzetilmesi bende ve Şekibe'de bir şaşkınlık yaratıyor, birbirimize bakıyoruz. Biraz düşününce şaşkınlığımız geçiyor, burjuvazinin en insancıl duygulara ve değerlere para ve çıkar açısından baktığını anlamsıyoruz. Gerçekten insanlar yaşadıkları gibi düşünüyorlar. Bu, toplumsal bir olgu. Fransız kraliçesi Marie Antoinet'in yiyecek ekmek bulamayan Paris emekçileri için: "Ekmek bulamıyorlarsa pasta yesinler." Dediği tarih kitaplarında yazılıdır. Başbakan Çiller'in Türk-İş'e bağlı altıyüzbin işçinin geçim sıkıntısını anlaması olası mı? Enflasyonun % 150'ye ulaştığı bir ekonomik ortamda işçi ücretlerine Çiller hükümetinin % 5 oranında zam önermesini nasıl açıklayabiliriz? Yüzlerce trilyonluk sermaye içinde yüzenlerin işçinin durumunu anlaması güç.

Turgut Özal da: "Ben zenginleri severim" dememiş miydi?

BARIŞ SAVAŞÇILARI KALTAL-MALTEPE ASKERİ CEZAEVİNDE

12 Eylül faşizminin en karanlık günlerini yaşıyoruz. İşçiler, gençler, yazarlar, sanatçılar, dernek ve sendikaların yöneticileri ve üyeleri tutuklanıyor, işkence görüyor, düşüncelerinden ötürü 15 yıla varan hapis cezalarıyla cezalandırılıyor. DİSK, TÖB-DER, BARIŞ, TİP, TSİP, TKP, TEP, Halkevleri, Türkiye Yazarlar Sendikası ve benzeri örgüt davaları birbirini izliyor. DİSK yöneticilerinin idamı isteniyor. İşkencede yaşımını yitirenlerin sayısı her gün artıyor. Dev-Yol, Kurtuluş, Partizan, TDKP gibi örgüt davalarında yasal öğeleri oluşmadan verilen ölüm cezaları infaz ediliyor. Karanlık her gün daha da yoğunlaşıyor. Baskı, bir kasırga gibi ortalığı savuruyor. **Toplumda ne bir ses, ne bir nefes.** DİSK yöneticileri tutuklanıyor, ağır işkenceler görüyorlar, **DİSK'e bağlı sendika üyesi işçilerden beş dakika işi bırakma biçiminde bile bir tepki gelmiyor. Sanki topluma ölü toprağı serpilmiş...**

Böyle bir ortamda 23.2.1982 gününde Barış davası tutuklamaları başlıyor. Barış derneği başkanı eski büyükelçi Mahmut Ş. Dikerdem, İstanbul barosu başkanı avukat Orhan Apaydın, yazar Ali Sirmen, yazar Dr. Erdal Atabek başta olmak üzere barışçılar tutuklanıyorlar. Artık barışı savunmak da suç sayılıycr, 15 yıla kadar ağır hapis cezasını gerektiren bir suç.

1982 yılı mart ayının ilk günleri. Karakış sürüyor. Karlarla örtülü Kartal-Maltepe askeri cezaevine tutuklu dostlarla savunman olarak görüşmeye gidiyorum. Havalandırmadalar, görülüyor. Yolları, tepeleri aşarak beni getiren askeri cipten iniyor ve bekliyorum. Ülkenin bu seçkin insanları, yaklaşık ona onbeş metre kare genişliğinde tel örgülerle çevrili bir havalandırma yerinde volta atıyorlar. Mahmut Dikerdem kalın giysileri içinde volta atan dostları arasında. Yattıkları yer, cephanelikten bozma, dar, insan sağlığı için her yönüyle elverişsiz bir yapı. Havalandırma saati bitiyor ve geri dönüyorlar. Soğuktan pem-

beleşmiş yanakları, canlı ve sevecen bakışlarıyla görüş yerine geliyorlar. Suçları barışı savunmak ve insanları sevmek... İleri sürelen iddialar ve sorgular hakkında görüşüyoruz. İstek ve gereksinmeleri not ediyorum .

Dava açılıyor, tutuklamalar yıllarca sürüyor. Mahmut Dikerdem'in ve Orhan Apaydın'ın hastalık belirtileri cezaevinde başlıyor ve sürüyor. Hastaneler, tahliyeler, yeniden tutuklamalar biribirini izliyor.

Dava sürerken 1986 yılı başlarında yeni bir iddianame ile **İkinci Barış davası açılıyor. Birinci davada savunmanlık görevi yaparken ikinci davada yedi arkadaşımla birlikte sanık oluyoruz.** Her iki davanın duruşması da 18 Mart 1986 gününe konulmuş ve aynı salonda yapılacak. Dosyalar henüz birleştirilmemiş. **Ben yarı savunman, yarı sanık durumundayım.** Cübbemi giymiyor koluma alıyorum. Salona giriyor ve duruşma hakimine, salonda nereye (sanık sandalyesine mi? Savunman sandalyesine mi?) oturacağımı soruyorum. Duruşma hakimi bana sanık sandalyesine oturmamı söylüyor. O gün dosyalar birleştiriliyor ve artık tam bir sanık olarak davayı izliyorum. Dernek Başkanı **Mahmut Dikerdem** bu ilginç olaya bıyık altından gülüyor ve bana **"Yargılamaya yeni yöntemler kattınız"** diyor.

Orhan Apaydın tutuklu olarak hastanede yatarken görüşme yerinde bana şunları söylüyor: **"Çok hastayım, durumumu anlamıyorlar, yeniden cezaevine gidersem sağ çıkabileceğimi sanmıyorum."** Ülkemizin yetiştirdiği bu değerli hukukçu daha sonra yaşamını yitiriyor.

Mahmut Dikerdem davanın savunma aşamasında ağır hastadır. Gittikçe ağırlaşıyor. Kimi kez yüzünde bir canlılığın izlerini görüyor ve dostları olarak seviniyoruz, kimi kez de bitkin ve yorgun bir görüntü yüz çizgilerini sarıyor. Savunma günü gelmiştir. Metristeki askeri mahkeme salonunda savunmasını okumaya ve anlatmaya başlıyor. dernek çalışmaları ve Barış'ı savunuyor, iddiaları tek tek yanıtlıyor, uluslararası antlaşmalardan belgeler örnekler veriyor, ama ayakta zor duruyor. Sürekli ter döküyor, terler yakasına kadar iniyor, yanakları pem-

beleşiyor. Dikkatle ve üzüntü içinde onu izliyoruz. Oturmasına izin verilmiyor. Çalışma saatinin sonuna yaklaşıyoruz. Duruşma hakimine nazik bir anlatımla sağlık durumunu açıklayarak savunmaya ertesi gün devam etme isteminde bulunuyor. Duruşma hakimi konuyu başkan ve üyeyle konuştuktan sonra istemin kabul edilmediğini bildiriyor ve savunmaya devam etmesini Dikerdem'e söylüyor. Düşünüyorum, acaba böylece Dikerdem, Türkiye'nin bir büyükelçisi iken Barış derneği gibi komünist bir örgütün başkanı olduğu için mi bir kez daha cezalandırılıyor!

Dikerdem yine Barış'ı, insan haklarını savunmayı sürdürüyor. Bu acımasız tutum bugün de gözlerimin önünde.

Mahkeme sonuçta Dikerdem ve arkadaşlarına sekizer yıl ağır hapis cezası veriyor. Bu ölüm ve acılardan birkaç yıl sonra da Barış davasında uygulanan yasa maddeleri (141-142) düşünce özgürlüğüne aykırı oldukları kabul edilerek yürürlükten kaldırılıyor. Ama yaşamlar sönmüştür. Yitirilen özgürlükler ve daha neler neler bir daha geri gelmiyor.

Sözlerime bir kitabımın kapağında yazdığım, konuyla ilgili duygu ve düşüncelerimi yineleyerek son vermek istiyorum:

"Ben bir savunmanım. Güzel insanları savundum. Halkını seven, onların 'bir orman gibi kardeşçesine' yaşaması için gencecik yaşamlarını veren insanları... Özgürlüklerini, yaşanmamış yemyeşil yıllarını ortaya koyan insanları. Hakça toplumsal bir düzene giden yola ışık saçan insanları savundum.

Onlar bir çiçek gibi arı, taze ve renkliydiler. İnsan olmaktı suçları. İnsanları sevmekti, baskısız, sömürüsüz, özgür bir dünya istemekti.

Her biri birer dünyaydı. İdealleri için öldüler, idam edildiler, hapis yattılar.

Ben bu güzel insanları savunarak -onlarla birlikte- insan sevgisini, barış dolu, özgür ve mutlu bir dünyayı savundum. Bu güzel insanları seviyorum.

Bir yaşam böyle geçti. Çok mu kendilerini tüm insanlığa adayanlara bir yaşam vermek?"

PARA HER KAPIYI AÇAR MI?

Yıl 1951. Samsun barosuna bağlı serbest avukat olarak çalışıyorum. İş yerim Samsun'da. Bafra ilçesinin Kaydalapa köyü muhtarı ve kurul üyeleri büroma geliyorlar. Köy muhtarı isteklerini şöyle anlatıyor:

- Köyümüz halkı hayvancılıkla geçinir. Başka geçim kaynağı yoktur. Köyümüzün bir mer'ası vardır. Hayvanlarımız burada otlar, beslenir. Bu nedenle mer'a köyümüz için yaşamsal bir önem taşır. İstanbul'dan zengin bir bey gelmiş, 'bu mer'a benim tapulu malımdır, buradan çıkın' diyor. Özel arabalarla ve adamlarıyla köye geldi, avukatını da beraberinde getirmiş. Biz de kendisine:

- Bu mer'a dedelerimizin zamanından beri otlağımızdır. Köyün hayvanları burada otlar. Atalarımızın yaşadıkları günden beri burası mer'adır, ekin yeri değildir, bu güne kadar da kimse gelip bu yer hakkında bir hak ileri sürmedi, yanıtını verdik.

Şimdi de Bafra Asliye Hukuk Mahkemesinde köy tüzel kişiliği hakkında dava açmış, hem yeri istiyor, hem de bizden geçmiş yıllar için kira istiyor (Ecrimisil).

Sizin Samsun'a yeni geldiğinizi söylediler, sağlık verdiler bize yardım edin.

Dava dosyasını, dosyadaki belgeleri, tapu kayıtlarının geldilerini, geçmişini, yasalar karşısında hukuksal durumunu incelemeden bir davayı üstlenmenin sakıncalarını bildiğim için köy muhtarı ve üyeleriyle birlikte Bafra'ya gidiyor, dava dosyasını inceliyor, giderek kavgalı yeri de görüyorum. Bu inceleme sonunda haklı olduklarına inanıyor ve kendileriyle anlaşarak davanın savunmasını üstleniyorum.

Duruşmalar başlıyor. Zengin davacı, **senedi hakani** adında

Osmanlı döneminden kalma eski bir tapu kaydına kayanarak, köy mer'asının bu tapunun sınırları içinde olduğunu ileri sürüyor. Biz de köy tüzel kişiliği ve köylü adına bu senedin bu yerle ilgisi bulunmadığını, kaldı ki yüz yıla yakın bir zamandan beri bu yeri mer'a olarak kullandığımızdan, senet bu yere ait olsa bile zamanaşımı nedeniyle hukuksal bir değeri kalmadığını savunuyoruz.

Davacı duruşmalara İstanbul'dan geliyor. Beş otomobille, adamları ve avukatlarıyla birlikte duruşmaları izliyor. Ben de Samsun'dan Bafra'ya dolmuşla gelerek duruşmalara katılıyorum.

Mahkeme Tapu Dairesinden tapu kayıtlarını, geldileriyle birlikte getirtiyor ve dava keşif aşamasına yani tapu kayıtlarının, tapu sınırlarının kavgalı yere uygun olup olmadığını bilirkişiler seçilerek incelenme aşamasına geliyor.

Bu arada avukatı olduğum köy muhtarı bana gelerek, davacının çok zengin olduğunu, adamlarının hakimle özel görüşmeler yaptıklarını, büyük paralar teklif ettiklerini duyduğunu, yakın köylerden parayla adamlar bularak keşifte tapunun bu yere ait olduğunu, söylemeleri için çalışmalar yaptığını, köy halkı olarak bundan endişe duyduklarını ve korktuklarını söylüyor. Ben de kendisine:

- Hakimler hakkında bu tür söylentiler ve yorumlar sık sık yapılır, bunlara inanmayınız, davacı tapusunun sınırları buraya uymaz, bunu bilirkişilerle ispatlarız. Uygulama hepimizin önünde yapılacak, siz de orada olacaksınız, merak etmeyiniz, diyorum.

Bu tür davalarda keşif, yani yerel uygulama çok önemlidir. Seçilecek bilirkişilerin tapunun sınırları hakkında vereceği bilgiler davayı büyük ölçüde etkiler ve sonucu belirler.

Mahkeme keşif kararı veriyor, gününü saptıyor. Karara göre iki taraf da bilirkişi adaylarını olay yerine getirecek, hakim bunlar arasından bir ya da üç kişi seçerek uygulamayı yapacaktır. Ben köy muhtarına kavgalı yerin eski sınırlarını iyi bilen, çevreyi tanıyan, yaşlı, dürüst kişileri keşif günü orada bulundurmalarını söylüyorum.

Keşif günü kavgalı yer olan mer'aya gidiyoruz. Hakim, tutanak yazıcısı yani katip, olay yerinin krokisini çizecek ve ölçü

yapacak bir mühendis de hazır bulunuyor. Savcı bilirkişi adayı olarak köyle ve çevreyle ilgisi olmayan, o güne kadar orada hiç görülmemiş, başka köylerden getirdiği anlaşılan insanları toplamış. Davalı köy muhtarı da komşu köylerde oturan yaşlı kişilerden bir grup insan getirmiş. İki tarafın getirdiği bilirkişiler arasından üç kişiyi seçecek olan hakim yüksek sesle ve topluluğa sırtını dönerek:

- Bilirkişiler toplansın ve birbirine karışsın, diyor.

Bilirkişi adayları orta yerde toplanıyorlar, içiçe ayakta duruyorlar. Hakim yüzünü onlara çevirerek göz gezdiriyor ve sen, sen, sen diyerek üç kişiyi bilirkişi olarak seçtiğini söylüyor. Davalı köy muhtarı ile birlikte bakıyoruz. Seçilen kişilerin üçü de davacının başka köylerden getirdiği, bu yörede hiç görülmemiş yabancı insanlar. Yine dikkatle bakınca bunlardan birisinin başında hasır şapka, birinin boynunda kırmızı bir kravat, üçüncünün göğüs cebinde yeşil bir mendil olduğunun ayırdına varıyoruz. Anlıyoruz ki bunlar önceden işaretlenmişler ve seçilmelerini sağlamak için hazırlıklar yapılmış. Oysa köy yerinde insanların kravat ve mendil gibi şeyler takma adeti yok. Bu da ortada olağandışı bir durum olduğunu gösteriyor.

Gerek köy muhtarı ve gerekse ben hakime, seçilen bu bilirkişilerin bu yöreye yabancı olduklarını, kavgalı yeri ve çevresini tanımadıklarını, buralarda hiç görülmediklerini, bunların başka uzak köylerden getirildiklerini, mer'anın sınırları hakkında bilgileri olamayacağını anlatarak itirazda bulunuyoruz. Ancak hakim itirazları kabul etmeyerek seçtiği bu kişilerle uygulamayı yapıyor. Bu işaretli bilirkişiler anlaşmazlık konusu mer'anın sınırları hakkında gözle görünen gerçek duruma uymayan bilgiler vererek davacının mahkemeye verdiği **senedi hakaninin** mer'ayı içine aldığını ve kavgalı yere uyduğunu söylüyorlar. Köyü ve köy mer'asını ötedenberi bilen ve tanıyan izleyici yaşlı köylüler olayı şaşkınlık içinde seyrediyorlar, homurdanıyor, kendi aralarında öfkeli, sinirli konuşmalar yapıyor, hakimin yanlı tutumunu eleştiriyorlar. Bilirkişiler tarafından geniş mer'a üzerinde gerçeğe aykırı verilen bilgilere karşı yaptığımız tüm itirazlar hakim tarafından reddediliyor ve gerçeğe aykırı bir tutanak düzenleniyor.

Keşiften sonra yapılan duruşmada hakim, itiraz ve savunmalarımızın tümünü reddederek köy mer'asının, davacının tapulu yeri olduğuna, mer'anın davacıya teslimine karar veriyor.

Hakim, masasının üzerindeki sumen'in içinden çıkardığı ve daha önceden hazırlamış olduğu kararı okuduktan sonra bana dönerek:

- İsterseniz kararı temyiz edebilirsiniz, diyor.

Ben de:

- Elbette bu haksız ve adaletsiz kararı temyiz edeceğiz ve Türkiye'de davamızı görecek, adaletli bir karar verecek namuslu bir hakim bulacağız, diyor ve duruşmayı terk ediyorum. Hakimden hiç ses çıkmıyor.

Mahkemenin kararını temyiz ediyor ve Yargıtayda duruşma yapılmasını istiyorum. Yargıtay birinci hukuk dairesi duruşma gününü saptayarak taraflara bildiriyor. Davacı İstanbul ve Bafra'da vekalet verdiği yedi avukatla yetinmeyerek Ankara'da Prof. Fikret Arık'a da vekalet veriyor. Yargıtay duruşmasına katılıyorlar.

Yargıtay'da yapılan duruşmada daha önce hazırladığım, olay yerini gösteren bir kroki üzerinde hakimlere açıklamalar yapıyor, davacının dayandığı senedi hakani'nin hukuksal değerini yitirdiğini, yüz yıla yakın bir zamandan beri mer'anın köy halkı tarafından arasız kullanıldığını, olayda zamanaşımı bulunduğunu, hakimin seçtiği bilirkişilerin daha önceden işaretlendiklerini, birisinin kırmızı kravat, ikincisinin yeşil mendil ve üçüncüsünün başına hasır şapka taktığını, bu giyim tarzlarının köy adetlerine ve köylülere yabancı olduğunu, amacın bu kişileri bilirkişi olarak seçtirmek bulunduğunu, hakimin yanlı hareket ettiğini, bu bilirkişilerin uzak köylerden getirildiğini, olay yerini bilmedikleri ve tanımadıklarını, köy halkının zengin bir davacının tertibi ve oyunu karşısında kaldığını, hakimin de buna katıldığını anlatıyor ve bu haksız kararın bozulmasını istiyorum.

Yargıtay birinci hukuk dairesi tarafları dinledikten sonra daire başkanı bizlere:

- Dışarıda bekleyiniz, kararımızı saat 17'de bildireceğiz, diyor.

Oysa benzer davalarda kurul, kararını bir hafta ya da onbeş gün sonra vermektedir. Bunu bildiğimiz için bir şaşkınlık geçiriyoruz. Saat 17'de başkan bizleri içeri çağırıyor ve kararı okuyor. Bafra asliye hukuk mahkemesinin haksız kararı esastan buzuluyor. Ankara'dan Samsun'a dönüyorum. Bozma kararı üzerine yeniden başlayacak davanın duruşma davetiyesini bekliyorum.

Yaklaşık onbeş gün sonra daha önceden tanıdığım, mahkeme keşiflerinde kroki çizmek üzere hakimlerle de sıcak ilişkiler içinde olan bir mühendis odama geliyor. Şuradan buradan konuşurken bana zengin davacının adını söyleyerek:

- Size...dan selam getirdim, sizden bir ricası var. Sizi çevreden sormuş soruşturmuş, sizin namuslu ve dürüst bir kişi olduğunuzu öğrenmiş, bu açıdan sizden herhangi bir yardım istemiyor ancak sizin, davalı köyün avukatlığından çekilmenizi rica ediyor. Bunun için de size şu yirmi bin lirayı gönderdi, diyor ve masamın üzerine bir zarf içinde parayı bırakıyor. Ben bu küstahça teklifin içimde yarattığı büyük tepkiyi göstermemeye çalışarak bu mühendise:

- Beyefendi, siz benim şimdiye kadar para karşılığında bu tür ahlak dışı işler yaptığımı gördünüz ya da duydunuz mu ki bana bu teklifi getirdiniz. Ben aldığım davayı sonuna kadar savunurum, hiç bir nedenle davayı terk etmem. Ancak savunduğum kişiler tarafından davadan çekilmem istenirse o zaman çekilirim, bugüne kadar da böyle bir durumla karşılaşmadım. Anlaşılıyor ki davacı beni para karşılığında satın almak istiyor. Bu parayı lütfen davacıya geri verin ve beni bir daha rahatsız etmeyin, bu hareketi de size yakıştıramadım, diyor ve büromu bir an önce terketmesi amacıyla ayağa kalkıyorum. Mühendis zarfı alarak ve özür dileyerek gidiyor. O gittikten sonra müvekkilim köy muhtarını ve kurul üyelerini büroma davet ediyor ve olayı kendilerine olduğu gibi açıklıyorum. Bana teşekkür ediyorlar ve 'Biz size güveniyoruz, bu bakımdan rahatız' diyerek ayrılıyor.

Yaklaşık on gün kadar sonra bu mühendis yeniden büroma geliyor ve benden özür dileyerek şunları söylüyor:

- Beyefendi ile konuştum (Beyefendi dediği zengin davacıdır). Kendisine söylediklerinizi anlattım. Kendileri size gönderdik-

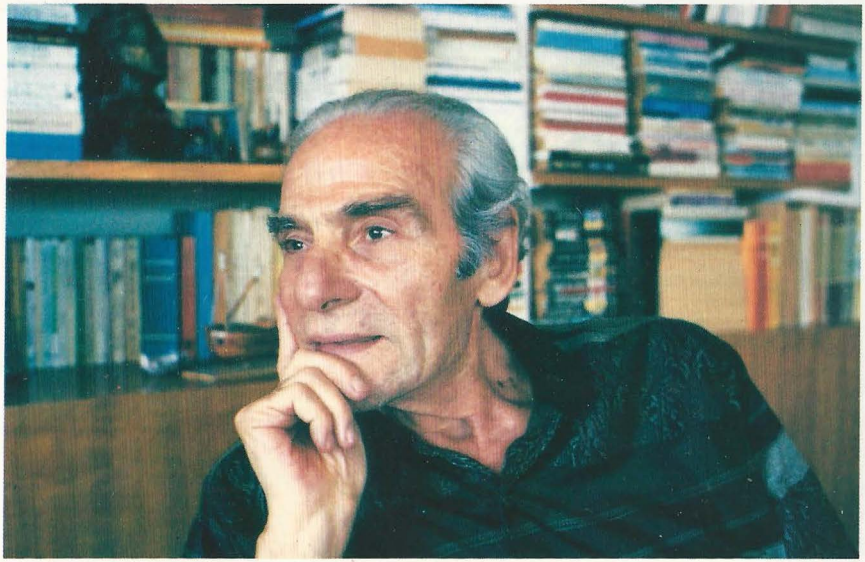
leri paranın gerçekten az olduğunu söylediler ve size kırk bin lira gönderdiler ve köyün avukatlığından çekilmenizi tekrar rica ediyorlar, diyor ve para zarfını uzatıyor.

Ben öfkeleniyor ve bağırarak mühendise şunları söylüyorum:

- Bu parayı hemen al ve defol git. Efendine de benim tarafımdan şunu söyle: 'Bu ülkede para ile satın alınamayacak insanlar da vardır.'

Mühendis özür dileyerek büromdan ayrılıyor.

Not: O dönemde paranın değerini anlatabilmek için, benim bu davayı Samsun'dan Bafra'ya gidiş geliş giderleri de bana ait olmak üzere 800 liraya, bunun dört yüz lirası peşin ya da iki taksitte, kalanın da dava sonunda ödenmesi koşuluyla aldığımı açıklamak istiyorum. Daha sonra dava lehimize sonuçlanıyor, zengin davacının davası red ediliyor ve köy halkı da kendi mer'asına kavuşuyor.

Fotoğ : Doğanay Sevindik

Ülkemizde hakça bir düzenin gerçekleşmesi doğrultusunda verilen savaşımların uzun bir geçmişi var. Bu dikenli yolda, zindanlarda çürüyenler, öldürülenler, işkence görenler var. İnancı uğruna gencecik yaşamlarını veren, sehpa altında bile davalarını savunanlar var. Yargısız infazlarda faili meçhul cinayetlerde yaşamını yitirenler, **Kayıplar** adı altında yokedilenler var.

Kimi işçi, rençber, kimi sanatçı, yazar, şair, öğretmen, aydın, kimi sade vatandaş. Hepsi baskısız, sömürüsüz, özgür bir dünya için, insanın mutluluğu için savaştılar. Yılmadan, bıkmadan, korkmadan, inançlarından dönmeden **O çiçeğe** su verdiler. Sürekli O çiçeği düşündüler, düşlediler. O çiçek açacak ve insanlık mutluluğa ulaşacaktı.

Bir doğa yasası olan **Değişime** ve bilime inanıyorsak, düne bakarak yarınları değerlendirmek doğruysa ve insan baskılardan kurtularak özgürlüklerine kavuşmak istiyorsa, inanıyorum ki bu çiçek ergeç açacaktır.

Halit Çelenk

ISBN 975-478-174-5

9 789754 781748